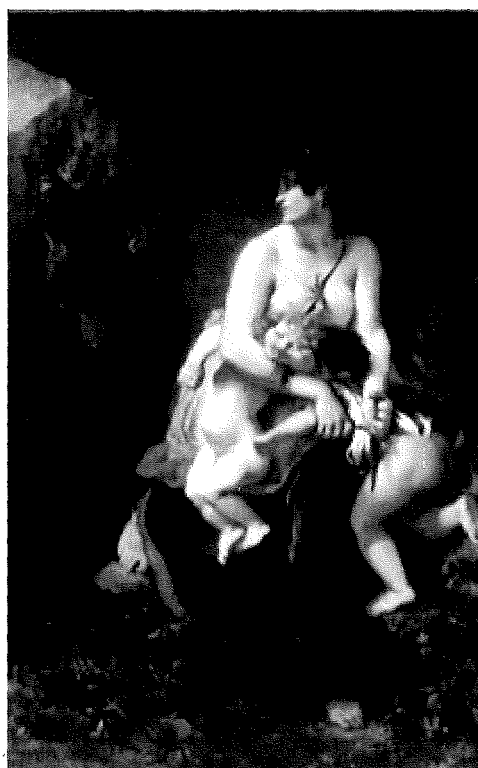

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών:
"Η Σύγχρονη Εγκληματικότητα και η Αντιμετώπιση της"

"Οι Ψυχαναλυτικές και Κοινωνιολογικές Ερμηνείες του
Περάσματος στη πράξη στη Μήδεια του Ευριπίδη."

Χόρτη Ιωάννα, (ΑΜ:3209Μ021)

Τριμελής Επιτροπή:
Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Λαμπροπούλου Έφη
Φαρσεδάκης Ιάκωβος
Τσίγκανου Ιωάννα

Αθήνα 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	Σελ. 4
-----------------------	--------

ΜΕΡΟΣ Α

Κεφάλαιο 1ο

Γενική Επεξεργασία της Τραγωδίας

1α. Κοινωνικές και Ιστορικές συνθήκες διαμόρφωσης της τραγωδίας.

 Η θέση της γυναίκας Σελ. 6

1β. Το προφίλ της Μήδειας.....Σελ. 14

1γ. Η αναπαράσταση του μύθου.....Σελ. 25

Κεφάλαιο 2ο

Θεωρητικές Προσεγγίσεις της Γυναικείας Εγκληματικότητας.

2α. Βιολογικές θεωρίες.....Σελ.39

2β. Κοινωνιολογικές θεωρίες.....Σελ.49

2γ. Ψυχολογικές θεωρίες.....Σελ. 55

2δ. Ερμηνεία των πράξεων της Μήδειας με βάση τις θεωρίες για την γυναικεία εγκληματικότητα.....Σελ.66

ΜΕΡΟΣ Β

Κεφάλαιο 3ο: Οι Ψυχαναλυτικές ερμηνείες στη Μήδεια του Ευριπίδη

3α. Η εγκατάλειψη και το ναρκισσιστικό πλήγμα.....Σελ.70

3β. Ο Ιάσωνας ως ο καλός και κακός μαστός (Melanie Klein).....Σελ.80

3γ. Ο φθόνος του πέους και άλλες ψυχαναλυτικές ερμηνείες.....Σελ.90

3δ. Τα εκδικητικά συναισθήματα της Μήδειας ως αιτία των παραβατικών της πράξεων.....Σελ. 99

Κεφαλαίο 4^ο Οι Κοινωνιολογικές Ερμηνείες στη Μήδεια του Ευριπίδη

4^α. Η θεωρία της Μάθησης.....Σελ. 111

4β. Η Πολιτισμική Σύγκρουση.....Σελ. 123

4γ. Φεμινιστικές θεωρίες.....Σελ. 131

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....Σελ. 142

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....Σελ. 145

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Η "Μήδεια" του Ευριπίδη.....Σελ. 153

(Μετάφραση: Ρούσσος, Τ. Επιμέλεια: Μανδηλαράς Β. 1994. Αθήνα:Κάκτος.)

Εικόνα εξωφ. Μήδεια, Eugene Delacroix (1862).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Η Τέχνη έχει μια αποστολή πρόσθετη στην αρχαιότητα: δεν διεγείρει μόνο τον θαυμασμό ή τον οίκτο, την απόλαυση ή την αποστροφή, αλλά εξαγνίζει τα συναισθήματα. Ο μέσος άνθρωπος, κατά κανόνα, είναι ανίκανος να εκφράσει τα συναισθήματά του. Στις συγκρατημένες και περιορισμένες συγκινήσεις του οφείλει να δώσει μια λυτρωτική έκφραση. Η αρχή αυτού του εξαγνισμού είναι η «κάθαρση» με την οποία πραγματώνεται μια διήθηση των ηθών και επαναφέρεται η ηρεμία και η γαλήνη, η τάξη αποκαθίσταται.¹ Συγκεκριμένα στην τραγωδία η αποστολή και ο σκοπός της είναι να προκαλέσει «φόβο», «έλεος» κάθαρση των συναισθημάτων.

Παράλληλα, η ελληνική τραγωδία σύμφωνα με τον Freud, είναι άκρως αποκαλυπτική, παρουσιάζει με μεγάλη καθαρότητα την πραγματική ζωή την οποία οι άνθρωποι προσπαθούν να αποκρύψουν, να καταπιέσουν και να αρνηθούν καθώς έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τους επικρατούντες κοινωνικούς κανόνες.² Τα ένστικτα και οι συλλογισμοί των ανθρώπων παρουσιάζονται στην τραγωδία, παράλληλα απεικονίζονται οι εκάστοτε κοινωνικές συνθήκες. Στη Μήδεια του Ευριπίδη ο κυρίαρχος χαρακτήρας είναι αυτός της Μήδειας, ποιες ψυχικές και νοητικές διαδικασίες την οδήγησαν στην τέλεση των πράξεων της; Πώς οι κοινωνικές συνθήκες αποτέλεσαν παράγοντα ώθησης στο έγκλημα στην τραγωδία αυτή;

¹ Σαρρής, 1997. Σελ. 258.

² Ayala, 1992. Σελ.17.

Η εργασία που θα παρουσιάσουμε μελετά τη «Μήδεια» του Ευριπίδη και ο σκοπός της εργασίας είναι να εντοπίσουμε τα νοήματα που παρουσιάζονται στη συγκεκριμένη τραγωδία προκειμένου να ερμηνεύσουμε τις πράξεις της Μήδειας. Στο πρώτο κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε τις κοινωνικές συνθήκες που επικρατούσαν κατά την περίοδο συγγραφής της τραγωδίας με έμφαση στην θέση της γυναίκας κατά τον 5^ο αιώνα, προκειμένου να αντιληφθούμε την ποιότητα ζωής της ηρωίδας και τις συνέπειες που προκάλεσαν στον ψυχισμό της. Παρά το γεγονός ότι η τραγωδία διαδραματίζεται σε μυθικό χρόνο, πρέπει να αναφερθούμε κυρίως στο κοινωνικό-πολιτικό πλαίσιο στο οποίο δημιουργήθηκε. Στο δεύτερο κεφάλαιο θα διατυπώσουμε τις κοινωνιολογικές, ψυχολογικές και βιολογικές θεωρίες της γυναικείας εγκληματικότητας ως μια πρώτη απόπειρα να αιτιολογήσουμε τις πράξεις της Μήδειας. Στο τρίτο κεφάλαιο θα μελετήσουμε τον χαρακτήρα της Μήδειας με μεγαλύτερη εμβάθυνση, ερμηνεύοντας τις πράξεις της με βάση τις ψυχαναλυτικές θεωρίες. Στη συνέχεια, στο τέταρτο κεφάλαιο θα επικεντρωθούμε στους κοινωνικούς παράγοντες που ώθησαν τη Μήδεια στην παραβατικότητα με βάση τη θεωρία της Μάθησης, τη θεωρία της Πολιτισμικής Σύγκρουσης και τις Φεμινιστικές θεωρίες. Κατά τους τραγικούς ποιητές, η μοίρα αποτελεί την κυριότερη αιτία των εγκλημάτων. Η ανάγκη κατευθύνει το δράστη στη τέλεση του εγκλήματός του.³ Οι πράξεις της Μήδειας ήταν αποτέλεσμα της μοίρας ή ελεύθερης επιλογής; Ποιοι ήταν οι ψυχολογικοί και κοινωνικοί μηχανισμοί που οδήγησαν τη Μήδεια στις πράξεις της;

³ Φαρσεδάκης, 1990. Σελ. 20.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1^ο. Οι Κοινωνικές και Ιστορικές συνθήκες διαμόρφωσης της τραγωδίας. Η θέση της γυναίκας.

Δεν υπάρχει μορφή τέχνης που να περιέχει και να περιγράφει τόσο άμεσα τις εκάστοτε κοινωνικές συγκρούσεις όσο η τραγωδία.⁴ Κατά τον Charles Segal, το επίτευγμα της Κλασικής Αθήνας δεν είναι η αποκρυστάλλωση της αρμονίας παρά μια προσπάθεια εξισορρόπησης ανάμεσα σε ανταγωνιστικές αξίες και σε άλυτες κοινωνικές πολικότητες. Από μία στρουκτουραλιστική οπτική αυτές είναι οι αλληλοσυγκρουόμενες τάσεις μέσα στο κοινωνικό σύστημα, ενώ παράλληλα αποτελούν δυναμικές που επιτρέπουν στον πολιτισμό να διαιωνιστεί. Από αυτήν την οπτική μέσα στην τραγωδία διαφαίνονται οι κοινωνικές και πολιτισμικές συγκρούσεις που οδηγούν σε αλλαγές και προβάλλονται περισσότερο οι αγωνίες του κοινού παρά οι αλήθειες του.⁵

Στην τραγωδία αποτυπώνονται οι συνθήκες που διαμορφώνουν το κοινωνικο-πολιτικό αμάλγαμα της εποχής το οποίο εκφράζει όλες τις κοινωνικοπολιτισμικές διαστάσεις της. Η τραγωδία που θα μας απασχολήσει θα πρέπει να ερμηνευθεί λαμβάνοντας υπόψη το κοινωνικό-πολιτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο δημιουργήθηκε.

⁴ Σαρρής, 1997. Σελ. 258.

⁵ Segal, C. (1999). *Tragedy and Civilization: an interpretation of Sophocles*. Oklahoma.: University of Oklahoma Press. Σύμφωνα με: Alford, 1992. Σελ. 7.

Παρατηρούμε στη τραγωδία του Ευριπίδη, ότι αντικαθρεφτίζονται όροι και συνθήκες που υπήρχαν ή σχηματίζονταν τότε μέσα στην Αττική. Παράλληλα αποτελεί και τραγωδία χαρακτήρων, εκφράζει έναν αγώνα μεταξύ ανθρώπων οι οποίοι δεν δεσμεύονται από τους περιορισμούς των ανθρώπινων θεσμών.⁶ Με βασικό θέμα έναν αρχαίο μύθο η διαμόρφωση της τραγωδίας γεννά κριτική και συζήτηση πάνω στα φλέγοντα θέματα της εποχής.⁷ Στην τραγωδία παρατηρούμε τις κοινωνικές συνθήκες, το κλίμα των συνθηκών αυτών αποτυπώνεται μέσω του γραπτού λόγου του Ευριπίδη. Η εμπειρία που σημάδεψε τον Ευριπίδη είναι μάλλον εκείνη του Πελοποννησιακού πολέμου, που έμελλε ν' αποδειχθεί μακροχρόνιος και καταστροφικός, πριν καταλήξει, έπειτα από 27 χρόνια άκαρπων μαχών, στην κατάρρευση της Αθηναϊκής Ηγεμονίας. Εν ολίγοις, η αταξία μέσα στην οποία συγκρούονται τα πρόσωπα των δραμάτων του πιθανόν οφείλει πολλά σ' εκείνη την ατμόσφαιρα απογοήτευσης.⁸

Η «Μήδεια» γράφτηκε το 431 π.Χ., σε μία περίοδο έντονη με κοινωνικές αναταραχές προπαρασκευαστικές πολέμου.⁹ Στη «Μήδεια» η κοινωνική κατάπτωση είναι ορατή ευθύς εξ αρχής. Μέσα σε αυτό το έργο παρατηρείται το ζοφερό μέλλον της Αθήνας. «Η κοινότητα διαιρέθηκε σε στρατόπεδα και επικρατούσε πλήρης δυσπιστία. Δεν υπήρχε καμία εγγύηση ούτε όρκος σεβαστός» (Θουκ. Γ 83, 1-2). Χαρακτηριστικά, στη «Μήδεια» εκφράζεται η

⁶ Freud, 1994. Σελ. 145.

7

⁸ De Romilly, 1997. Σελ. 133.

⁹ Μιστριώτου, 1902. Σελ. 22

απαξίωση των όρκων και το κλίμα δυσπιστίας, «η δόλια Μήδεια μες στην καταφρόνια φωνάζει για τους όρκους των» (στιχ. 20-21), «των ανδρών γεμάτοι δόλο οι στοχασμοί κι η πίστη για τους Θεούς λιγότεψε» (στιχ. 416-417). Είναι η στιγμή λίγο πριν ξεσπάσει ο πόλεμος, όταν η διπλωματία φθίνει και κανένα έθνος δεν εμπιστεύεται κάποιο άλλο. Οι Τριαντάχρονες σπονδές ήταν καταδικασμένες: οι συνθήκες ειρήνης ξεχάστηκαν. Ο Θουκυδίδης (Α 146) γράφει ότι «όσα συνέβαιναν αποτελούσαν παράβαση των συνθηκών και πρόφαση πολέμου». ¹⁰

Προκειμένου να διατυπωθούν ερμηνείες της δράσης και της συμπεριφοράς της Μήδειας στην τραγωδία του Ευριπίδη είναι απαραίτητο να προσδιορισθεί και η θέση της γυναίκας στην αθηναϊκή κοινωνία του 5^{ου} αιώνα. Από τη νομοθεσία της περιόδου αυτής, τη σχετική με το οικογενειακό δίκαιο, φαίνεται ότι οι γυναίκες αντιμετωπίζονται όπως περίπου οι δούλοι, είναι γενικά ασήμαντες και αυστηρά υποταγμένες στον άνδρα από κάθε άποψη, νομική και κοινωνική. Η ζωή τους είναι αυστηρά περιορισμένη. Η δράση τους οριοθετείται στο σπίτι και η πρωταρχική τους λειτουργία είναι κυρίως να γεννούν τους κληρονόμους της οικογενειακής περιουσίας.

Στον Οικονομικό του Ξενοφώντα καθορίζονται τα καθήκοντα της γυναίκας στα πλαίσια του οίκου και γίνεται καταμερισμός εργασιών με βάση το φύλο. Έτσι, η σώφρων γυναίκα πρέπει να εργάζεται μέσα στο σπίτι, για να διατηρούνται τα υπάρχοντα σε άριστη κατάσταση. Οι ρόλοι γενικά που

¹⁰ Γιατρομανωλάκης, 1990. Σελ.21.

γίνονται αποδεκτοί από τη κοινωνία προσδιορίζονται με βάση το σχήμα: γυναίκα-οίκος, άνδρας-πόλις.¹¹

Συγχρόνως η γυναίκα παραμένει χωρίς παιδεία και απολιτικοποίητη, σε μια πόλη μάλιστα που αποτελούσε «παιδεία της Ελλάδας», και η μόνη ίσως δυνατότητα για συμμετοχή της σε παιδευτική διαδικασία είναι η παρακολούθηση των θεατρικών παραστάσεων. Από το μέσο τύπο του Αθηναίου πολίτη χαρακτηριζόταν διεφθαρμένη η γυναίκα που ήθελε να παίρνει μέρος στη δημόσια ζωή ή να αμφιβάλλει για την παραδοσιακή θρησκεία, και μάλιστα στον ίδιο βαθμό διεφθαρμένη με αυτήν που απατούσε τον άνδρα της.

Χαρακτηριστικά οι άντρες είχαν απεριόριστα πολιτικά δικαιώματα ενώ οι γυναίκες- ακόμη και αυτές που είχαν υψηλή κοινωνική θέση- δεν είχαν κανένα δικαίωμα ισοτιμίας με τους άνδρες. Ήταν καταδικασμένες να μένουν στο σπίτι και να κάνουν οικιακές εργασίες μαζί με τις σκλάβες. Στη δημόσια ζωή δεν έπαιρναν καθόλου μέρος και ακόμα και για ζητήματα της οικογενειακής ζωής δεν είχαν δικαίωμα γνώμης. Βασική υποχρέωση των γυναικών ήταν η τεκνοποίηση, ενώ τα δικαιώματα τους ήταν μηδαμινά. Η απαξίωση της ζωής της Ελληνίδας την περίοδο αυτή ήταν αναμφισβήτητη.¹²

Επιπροσθέτως, είναι πιθανόν ο Ευριπίδης όταν έγραψε τη «Μήδεια» να είχε στο μυαλό του τις συνθήκες που δημιουργήθηκαν από τον νόμο του

¹¹ Αλεξοπούλου, 2000. Σελ. 67.

¹² Λεκατσάς, 1985. Σελ. 23.

Αθηναϊκού κράτους ο οποίος ψηφίστηκε το 451 π.Χ. και περιόριζε την Αθηναϊκή Ιθαγένεια σε εκείνους των οποίων και οι δύο γονείς ήταν Αθηναίοι. Είναι προφανές ότι αν και ο γάμος μεταξύ ενός Έλληνα και μίας ξένης δεν ήταν απαγορευμένος, αυτός ο νόμος πρέπει να είχε αρνητική επίπτωση στη κοινωνική θέση των μη Αθηναίων γυναικών που κατοικούσαν στην Αθήνα. Η «Μήδεια» γράφτηκε το 431 π.Χ. αλλά ενέχει στοιχεία διαμαρτυρίας απέναντι σε αυτό τον νόμο. Ως εκ τούτου, η σκληρότητα του νόμου αυτού έφερνε σε δεινή θέση και τη Μήδεια, γεγονός που μπορεί να επεξηγήσει μερικώς τη μετέπειτα συμπεριφορά της.¹³

Στη «Μήδεια» του Ευριπίδη παρατηρούμε ότι αποτυπώνεται η διαμαρτυρία της γυναίκας απέναντι στη δεινή κοινωνική της θέση. Η σημασία και το νόημα των στίχων 231-270 εκφράζουν χαρακτηριστικά την κοινωνική δυσαρέσκεια των γυναικών. Ξεχωρίζουμε τους εξής στίχους: *«Απ' όσα έχουν ψυχή και νου, γυναίκες, το πιο δυστυχισμένο είμαστε πλάσμα, πρώτα με χρήματα περίσσια πρέπει τον άντρα να αγοράσουμε κι αφέντη να βάλουμε έτσι στο κορμί μας τούτο χειρότερο κακό από κείνο. Η πιο μεγάλη εδώ 'ναι αγωνία, καλός θα βγει; κακός; Γιατί καμιά τιμή δε φέρνει στη γυναίκα τον άνδρα να χωρίσει, μήδε να τον αφήσει.»* (στίχ.231-237). Εκφραστής της γυναικείας διαμαρτυρίας υπήρξε την περίοδο εκείνη και η Ασπασία. Φυσικά η Ασπασία δεν έγραψε τίποτε. Βρέθηκε, όμως, ο πιστός μαθητής και ερμηνευτής της Ασπασίας, ο Ευριπίδης, όπως ο Πλάτων αποτέλεσε ερμηνευτή της Διοτίμας. Για τον Ευριπίδη η Ασπασία ήταν μεγάλη διανοούμενη, της οποίας η γνώμη

¹³ Mead, 1943. Σελ.56.

βάραινε πολύ, γι' αυτό και επηρεασμένος από τη διδασκαλία της μελέτησε όσο κανείς άλλος το ζήτημα της γυναικείας «χειραφέτησης».¹⁴

Εκφραστής λοιπόν, των θέσεων της Ασπασίας υπήρξε ο Ευριπίδης μέσω της ηρωίδας του της Μήδειας. Όσα λέγονται στους στίχους 225-270 (τους οποίους θα αναλύσουμε και στη συνέχεια) και τους στίχους 410-430 είναι όχι απλώς οι θέσεις μιας αδικημένης γυναίκας, αλλά και κατηγορητήριο για την κατώτερη νομική, πολιτική και συζυγική θέση της γυναίκας, καθώς και προτροπή για την κοινωνική της εξύψωση. Ξεχωρίζουμε τους στίχους: *«Πίσω πηγαίνουν τα ιερά νερά των ποταμών κι ανάποδα γυρίζουν δικαιοσύνη κι όλα. Των αντρών γεμάτοι δόλο οι στοχασμοί κι η πίστη για τους θεούς λιγόστεψε, η ζωή μου θα γίνει ξακουστή, μεγάλη δόξα θα στεφανώσει τις γυναίκες κι ούτε φήμη κακιά ποτέ θα τις αγγίξει»*(στιχ.410-430) Οι στίχοι αυτοί, σύμφωνα με τον Παναγή Λεκατσά, ανταποκρίνονται στα λόγια της Ασπασίας όπου με αγανάκτηση εκφράζει την έντονη κοινωνική ανισότητα που βιώνουν οι γυναίκες. Επιπλέον, ο πρώτος μονόλογος της Μήδειας αποτελεί ουσιαστικά τον επερχόμενο θρίαμβο της Γυναίκας στην επανάστασή της εναντίον του Ανδρα.¹⁵

Παρατηρούμε ότι η απεικόνιση των συνθηκών διαβίωσης του γυναικείου φύλου χαρακτηρίζεται από έντονη και λογική κριτική. Ο Ευριπίδης διαμορφώνει έναν χαρακτήρα, τη Μήδεια που αντιδρά - δεν δέχεται παθητικά τον γυναικείο ρόλο, δεν υπομένει τη μοίρα της, αλλά διαμαρτύρεται και οι πράξεις της αποτελούν έκφραση εναντίωσης στην κοινωνική θέση υποτέλειας

¹⁴ Λεκατσάς, 1985. Σελ.19.

¹⁵ Hall, 1999. Σελ. 42-77.

που διαμορφώνει για την γυναίκα το πατριαρχικό και φαλλοκρατικό κοινωνικό σύστημα. Το κυρίαρχο χαρακτηριστικό της τραγωδίας στη «Μήδεια» του Ευριπίδη αποτελεί το άγριο μίσος της εκδίκησης που φθάνει στα όρια του πρωτογονισμού. Η Μήδεια για να εκδικηθεί τον άνδρα της σκοτώνει τα παιδιά της, δεν μετανοεί γι' αυτό, δικαιολογείται και επιρρίπτει τις ευθύνες στον Ιάσονα: «*Ιάσονας: Δεν τα 'σφαξε δικό μου χέρι, Μήδεια: Η ατιμία σου και οι νέοι σου γάμοι*» (στιχ. 1364-1365). Μία ερμηνεία για τη δημιουργία αυτού του συναισθήματος μπορεί να αποτελεί η απαξιωτική και λανθασμένη συμπεριφορά του άνδρα της. Θα μπορούσαμε να πούμε πως ο Ευριπίδης ήθελε να θέσει το ζήτημα της αιτιοκρατικής σχέσης μεταξύ κοινωνικού περιγύρου και εγκλήματος προκειμένου να ανατρέψει την αιτιοκρατική σχέση μεταξύ γυναικείας φύσης και εγκλήματος.

Όπως, προλογίζοντας, μας λέει η παραμύνα, στο αρχοντικό του Ιάσονα επικρατεί η δυστυχία: «*Τώρα γύρισαν όλα ενάντια της κι η αγάπη της πικρό έγινε μίσος. Γιατί άφησε τα παιδιά και την κυρά μου ο Ιάσονας, και νέο έκανε γάμο βασιλικό, σμίγοντας με την κόρη του Κρέοντα που κυβερνάει τη χώρα.*» (στιχ 16-19). Η Μήδεια, όμως, δεν συγχωρεί την προδοσία του Ιάσονα, η αναίσχυνη πράξη του την κάνει να υποφέρει. Αποφασίζει να εκδικηθεί και η εκδίκηση της είναι να σκοτώσει τα παιδιά που δημιούργησε με τον Ιάσονα. Πριν, όμως, εκτελέσει το έργο της θεωρεί χρέος της να δικαιολογηθεί μπροστά στις γυναίκες της Κορίνθου. Στο μέρος αυτό (στιχ. 213-270) η Μήδεια εκφράζει το κατηγορητήριο όλου του γυναικείου φύλου κατά των ανδρών. Ξεχωρίζουμε τους στίχους που περιγράφουν τη ζωή της γυναίκας στα πλαίσια του γάμου, η οποία χαρακτηρίζεται από άνιση συμπεριφορά μεταξύ άνδρα και

γυναίκας: «Ἐπειτα πάλι σε νέες συνήθειες μπαίνοντας και τρόπους, το φέρεσιμο του αντρός ανάγκη πάσα να προμαντεύει, αφού απ' το σπιτικό της δεν το 'μαθε. Κι αν πάμε σ' όλα τούτα καλά και δεν βαρυγγωμάει εκείνος για το ζυγό, χαρούμενη η ζωή μας, ειδάλλως κάλλιο να χαθούμε» (στιχ.238-243).

Στη συνέχεια, θα παρουσιάσουμε τις ερμηνείες των πράξεων της Μήδειας με βάση τον κοινωνικό της ρόλο ως γυναίκα μέσα στο δεδομένο πατριαρχικό κοινωνικό πλαίσιο.

1β. Το προφίλ της Μήδειας

Τα χαρακτηριστικά και η ψυχική κατάσταση της Μήδειας

Η Μήδεια αποτελεί μία από τις πιο σημαντικές μορφές της Ελληνικής Τραγωδίας. Η αστάθεια της ψυχοσύνθεσης της είναι το κλειδί του χαρακτήρα της.¹⁶ Στην αρχή, η ηρωίδα παρουσιάζεται όχι μόνο εντελώς απομονωμένη, αλλά και ανεπιθύμητη στη χώρα καταγωγής της και απειλούμενη από διάφορους ισχυρούς εχθρούς στη χώρα που ζει. Νιώθει έντονο ψυχικό πόνο, είναι απαρηγόρητη και αυτοκαταστροφική. Στο τελευταίο τμήμα του προλόγου ακούγεται ο θρήνος της Μήδειας. Επιφωνήματα λύπης, αυτοχαρακτηρισμοί που εκφράζουν πόνο και αισθήματα αυτοκαταστροφής πιστοποιούν ότι η Μήδεια κυριαρχείται αποκλειστικά από ισχυρά συναισθήματα τα οποία εκφράζονται στους στίχους: *«η δύστυχη εγώ κι από τους πόνους πανάθλια, να γινόταν να πέθαινα»* (στιχ.96-99), *«συμφορές με χτύπησαν τη δόλια, μεγάλα δεινά που τους πρέπει μοιρολόι ακατάπαυστο, ω! τέκνα κατάρατα μάνας πανάθλιας, να χαθείτε κι εσείς κι ο γονιός σας και το σπίτι να πάει κατ' ανέμου»* (στιχ.111-115). Ο Ευριπίδης, παρά το γεγονός ότι παρουσιάζει τη Μήδεια ως βάρβαρη μάγισσα με το υπερφυσικό στοιχείο να τη διακρίνει, παράλληλα την απομυθοποιεί και προβάλλει πάνω της ανθρώπινα στοιχεία και αδυναμίες.¹⁷

¹⁶ Γιατρομανωλάκης, 1990. Σελ.28.

¹⁷ Millis, 1980. Σελ. 289-296.

Εξορισμένη κερδίζει μία μέρα χάριτος από τον Κρέοντα με υποκριτική ταπεινότητα. Παριστάνοντας τον μάρτυρα αποφασίζει να υποστεί την αδικία αδιαμαρτύρητα αλλά κατά την αποχώρηση του Κρέοντα αμέσως σχεδιάζει τον τρόπο της εκδίκησής της. Δεν προλαβαίνει να εγκαταλείψει τη σκηνή, και πέφτει η μάσκα της πληγωμένης αθωότητας της Μήδειας: *«Έχουνε μπροστά τους βάσανα οι νιόπαντροι και θα τραβήξει πόνους πολλούς ο πεθερός. Νομίζεις θα τον καλότινα ποτέ, αν δεν ήταν να κέρδος να βγάλω ή να του στήσω δόλο;»* (στιχ.1367-1369). Παρατηρούμε επίσης, ότι η Μήδεια βιώνει έντονα συναισθήματα θυμού. Με απέραντο θυμό, αλλά και με ψυχραιμία, απεργάζεται την καταστροφή του Ιάσονα: θα σκοτώσει τη νέα του γυναίκα και τον πατέρα της - αλλά θα σκοτώσει και τα παιδιά της που είναι παιδιά του Ιάσονα. Τιμωρία, εκδίκηση, δικαιοσύνη, πόνος και «αυτοκτονία», όπου ο αυτόχειρας παρασύρει στον θάνατο του, είτε σωματικό είτε ψυχικό, όλους τους αγαπημένους.¹⁸

Στη Μήδεια παρατηρούμε μία γρήγορη εναλλαγή συναισθημάτων και συμπεριφορών, γεγονός που υποδηλώνει ότι βρίσκεται σε σύγχυση. Πρόκειται για μία γυναίκα περιφρονημένη που απεικονίζεται σε μια τέτοια ψυχολογική κατάσταση κατά την οποία η αρχική ταλαιπωρία της δυστυχίας της έχει μετατραπεί σε εκδικητικό μίσος. Κατά τον Denys L. Page, η Μήδεια είναι μια γυναίκα που βιώνει τον εξευτελισμό και παρουσιάζεται σε κατάσταση συναισθηματικής έξαρσης, ενώ παράλληλα η δυστυχία της μετατρέπεται σε εκδικητικό μίσος¹⁹. Πρέπει να αναφέρουμε ότι ο ποιητής δεν περιγράφει μια

¹⁸ Χειμωνάς, 1989. Σελ. 13.

¹⁹ Page, 1939. Σελ.120-121.

Ελληνίδα, αλλά μια Βάρβαρη γυναίκα. Η Μήδεια ήταν ακριβώς η γυναίκα που θα περίμενε το ακροατήριο να είναι: μια ξένη βασιλοπούλα. Διέθετε όλα τα τυπικά στοιχεία: την ασυγκράτητη υπερβολή στο θρήνο, την ευκολία να φέρεται δουλοπρεπώς προς την εξουσία, τις δυνάμεις της μαγείας, και την οργισμένη αντίδραση προς τις αθετημένες υποσχέσεις.²⁰

Η Μήδεια είναι μια γυναίκα που αρνείται να δεχθεί κάθε είδους στερεότυπα που αφορούν τις γυναίκες, όπως η υποταγή και η παθητικότητα, εκτός από αυτά που μπορεί να χρησιμοποιήσει για να επιτευχθούν οι σκοποί της όπως τη γυναικεία πανουργία (στερεότυπο)²¹. Η Μήδεια είναι -αισθάνεται- Μητέρα-Γη, είναι εγγονή του Ήλιου, και γι' αυτό έχει την αίσθηση ότι είναι πάνω από τους κοινούς ανθρώπους, τους οποίους μπορεί, όποια στιγμή το αποφασίσει, να τους καταστρέψει, εκδηλώνοντας μια μοναρχική νοοτροπία.²²

Στη Μήδεια βλέπουμε τη φύση της βίαιης σύγκρουσης μεταξύ ευσπλαχνίας και σκληρότητας. Η αγάπη και το μίσος είναι άρρηκτα συνυφασμένα. Οι αντιθέσεις μέσα στη ψυχή της εκτίθενται μέσα στο κείμενο του Ευριπίδη²³.

²⁰ Γιατρομανωλάκης, 1990. Σελ. 31.

²¹ Barlow, 1989. Σελ. 158-171.

²² Ζωγράφου, 1998. Σελ. 137.

²³ Musurillo, 1966. Σελ. 52-74.

Η Μήδεια παραμένει απ' αρχής μέχρι τέλους σταθερά προσηλωμένη στο σχέδιο της. Όμως, η τρυφερότητα για τα παιδιά της συγκρούεται με τη λαχτάρα της για εκδίκηση, και είναι αυτή η τρυφερότητα που την τελευταία στιγμή τη συγκρατεί: την κάνει να αμφιταλαντεύεται από την μία απόφαση στην άλλη, ανάλογα με τις πολύ συγκεκριμένες εντυπώσεις της στιγμής, που την ωθούν εναλλάξ προς αντίθετες κατευθύνσεις. Μέσα της γίνεται μια εσωτερική πάλη σφοδρή και ανεξέλεγκτη, όπου αποκαλύπτει μια ψυχή διχασμένη²⁴.

Σκιαγραφώντας το προφίλ της διακρίνουμε στη Μήδεια μια εσωτερική διαμάχη ανάμεσα στο θυμικό και το έλλογο μέρος: από τη μία μεριά, η μητρική αγάπη και ο οίκτος, και από την άλλη, η ηρωική υπόσταση και η τιμή της, ο πληγωμένος εγωισμός εξαιτίας της ερωτικής απόρριψης, η οργή για την παραβίαση και την προδοσία των όρκων, η επιθυμία να κάνει τους εχθρούς της να υποφέρουν τόσο ή και περισσότερο από όσο υπέφερε η ίδια.

Το πάθος της Μήδειας δεν στηρίζεται αποκλειστικά στη δίψα για εκδίκηση, αλλά και στη θέληση για κυριαρχία. Κατά τον Otto Zwierlein, η Μήδεια βιώνει μία εσωτερική μάχη ανάμεσα στο πάθος και τη λογική της, μία σύγκρουση που ως κατάσταση περιγράφεται ως «ακρασία», όταν δηλαδή κάποιος δεν μπορεί να πράξει το ηθικά σωστό αν και το γνωρίζει. Ενεργώντας σε κατάσταση ακρασίας, το άτομο επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες που επηρεάζουν την λογική του, όπως θυμός, ευχαρίστηση, πόνος και φόβος, με αποτέλεσμα το άτομο να λειτουργεί με έναν τρόπο διαφορετικό από αυτόν

²⁴ De, Romilly, 1997. Σελ. 154.

που κρίνει ως ηθικά σωστό. Χαρακτηριστικά, στον στίχο 1080 διαφαίνεται ότι η Μήδεια λειτουργεί με το θυμοειδές, με αποτέλεσμα να ασθενεί η λογική της²⁵: «Πιο μεγάλος είναι ο θυμός από τα λογικά μου».

Το υψηλό περί δικαίου αίσθημα της Μήδειας.

Αρχικά πληροφορούμαστε από την Τροφό στοιχεία ενδεικτικά της κατάστασης που βιώνει η Μήδεια: «Τώρα γύρισαν όλα εναντίον της.» (στιχ. 16). Αισθάνεται ατιμασμένη: «*Η δόλια Μήδεια μες στην καταφρόνια*» (στιχ. 20) με αφορμή την προαίρεση του συζύγου της να την προδώσει, εγκαταλείποντας την, και να νυμφευθεί την κόρη του Κρέοντα. Αυτή η αίσθηση στέρξης της τιμής επιτείνεται και από την αίσθηση παραβίασης του δικαίου: «*αδικημένη*»(στιχ.26). Επίσης, η αναφορά στη στέρξη της τιμής επαναλαμβάνεται: «*ατιμάσας*» (στιχ. 33). Επιπροσθέτως η Μήδεια προσδοκούσε να ανταμειφθεί για τα όσα προσέφερε στον Ιάσονα: «*αμοιβή*» (στιχ. 23). Συμπερασματικά, η Μήδεια είναι συγκλονισμένη, βιώνει έντονο πόνο και νιώθει σπιγματισμένη: «*Δεν αγγίζει φαγητό κι έτσι αφημένη στον πόνο της καρδιάς περνάει τις μέρες, λιώνοντας μες στα δάκρυα, από τότε που 'νιωσε πως εκείνος την ντροπιάζει*» (στιχ. 26-29).

Επικαλείται τον Δία και τη Θέμιδα, τη θεά της Δικαιοσύνης και των όρκων, ενώ συγχρόνως επανέρχεται στην αδικία που υφίσταται από τον Ιάσονα και τη μέλλουσα νύφη: «*Μακάρι κι αυτόν και τη νύφη να δω και τα σπίτια τους όλα*

²⁵ Zwierlein, O. (1978). "Die Tragik in den Medea-Dramen," *Literaturwissenschaftliches Jahrbuch*. 27-63. Σύμφωνα με: Rickert, 1987. Σελ. 91-117.

σε μαύρο χαλασμό να βουλιάζουν, που πρώτοι μ' αδίκησαν έτσι» (στιχ.164-168), καθώς επίσης και: «στον άδικο λογιάζω που ωραία ξέρει να μιλά, ταιριάζει μεγάλη τιμωρία» (στιχ.580-581). Στους στίχους 691-692, εκφράζει στον Αιγέα (βλ. κεφάλαιο 1γ.) τον οποίο εμπιστεύεται, τα προβλήματά της και το ότι αιτία της θλίψης της είναι η αδικία που έχει υποστεί: «μ' αδικεί χωρίς να τόνε βλάψω». (στιχ. 692.) Συμπερασματικά, προκύπτει ότι η Μήδεια διακατέχεται από ένα υψηλό αίσθημα περί δικαίου.

Επιπροσθέτως η Μήδεια νιώθει προσβεβλημένη από τον σύζυγό της: «υβρίζομαι» (στιχ.255), ενώ παράλληλα προβάλλει με τόλμη διαφορετικές αξίες από τις ήδη παραδεκτές, εκφράζει δηλαδή τη δυσκολία της τεκνογονίας, αμφισβητώντας τη δυσκολία της πολεμικής τέχνης των ανδρών σε σχέση με τη δύσκολη και άنيση κοινωνικά ζωή που βιώνουν οι γυναίκες: «θα 'ταν καλύτερο για με τρεις φορές πλάι να σταθώ στην ασπίδα, παρά μόνο μία να γεννήσω.» (στιχ 250-251).

Η Μήδεια εκφράζει επίσης, την αχαριστία του Ιάσονα ως ανταπόδοση σε αυτά που του προσέφερε. Σύμφωνα με τη Μήδεια, η συμβολή της στην επιτυχία του Ιάσονα κατά την Αργοναυτική εκστρατεία ήταν σημαντικότερη και καθοριστική: «Σ' έσωσα, καθώς ξέρουν όσοι μπήκαν Έλληνες στην Αργώ μαζί σου τότε, που τους φλογόπνοους να δαμάσεις ταύρους σε στείλαν και με ζεύγλες το χωράφι να σπείρεις το θανάσιμο, εγώ πάλι, το δράκοντα που ακοίμητος φυλούσε, μες στις σφιχτές θηλιές του ανακρατώντας το χρυσό δέρας, σκότωσα, μπροστά σου της σωτηρίας απλώνοντας το φέγγος.» (στιχ. 476-482), «Κι ενώ είδες πανάθλιε, τόσα από μένα καλά, μ' αρνιέσαι» (στιχ.489.)

Το σημαντικότερο στοιχείο που αποκαλύπτει τον χαρακτήρα της είναι ότι δεν ενεργεί κατ' αυτόν τον τρόπο επειδή βιώνει απόρριψη και ζήλια, αλλά επειδή φοβάται ότι θα χάσει την τιμή της, εξαιτίας της αδικίας που βιώνει. «Πρέπει να σφάξω τα παιδιά μου και κανένας δε θα μπορέσει να τα σώσει κι όταν ολάκερο του Ιάσονα αφανίσω το σπιτικό, θα φύγω από τη χώρα, κυνηγημένη απ' των αγαπημένων παιδιών μου τη σφαγή κι αφού μια τέτοια φρίκη θα 'χω τολμήσει, δεν θ' αντέξω, φίλες μου, οι εχθροί να με αναμπαίζουν» (στιχ.792-797). Επίσης: «Μα γραφτό δεν ήταν, αφού με καταφρόνεσες, να ζήσεις χαρούμενη ζωή αναμπαίζοντας με.» (στιχ.1354-1355). Εδώ ο Ευριπίδης παρουσιάζει μια γυναίκα που όπως και η Αντιγόνη υιοθετεί «ανδρικές» αξίες. Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι αποτελεί την πιο αυθεντική ηρωική φιγούρα, επειδή για να υπερασπιστεί τις αξίες της κάνει τη μεγαλύτερη θυσία -και ταυτόχρονα έγκλημα- από κάθε άλλον ήρωα της ελληνικής δραματουργίας²⁶.

Αναλυτικότερα, στους στίχους 248, 263, 407, χρησιμοποιεί και η ίδια για τον εαυτό της όρους από τον κόσμο των ανδρών και από τον ανδρικό κώδικα τιμής. Η ρίζα τιμ-, ιδιαίτερα όταν έχει αρνητική σημασία όπως το απιμάζω ή στο επίθετο άτιμος, επαναλαμβάνεται σε καίρια σημεία ως λέξη κλειδί, (στ.20,33,438,660,696,1354). Η έννοια της «βλάβης των εχθρών» συνάπτεται τυπικά με την έννοια της «ωφέλειας για τους φίλους», ως πράξη ενός σημαντικού άνδρα, αλλά σε αυτή την τραγωδία η έννοια της «βλάβης των εχθρών» παρουσιάζεται ειδικότερα ως ανταπόδοση άδικης συμπεριφοράς:

²⁶ Bongie Bryson, 1977. Σελ. 27-56.

«Κανένας εύκολα δε θα τη νικήσει, αν σ' έχθρες πιαστεί μ' αυτήν» (στιχ.44-45), «Δία και Δίκη, φως του Ήλιου, τώρα απ' τους εχθρούς θα πάρουμε, καλές μου, σίγουρη νίκη, μπήκαμε στο δρόμο, τώρα, το ελπίζω θα μου το πληρώσουν.» (στιχ. 764-767). Από την άλλη μεριά, η εκδίκηση συνδέεται και με την αποτροπή της έπαρσης ή του χλευασμού από τον αντίπαλο και της ικανοποίησής του για τα αποτελέσματα μιάς άδικης και ατιμώρητης συμπεριφοράς: οι λέξεις γέλωσ και γελάσθαι απαντούν στους στίχους 383,404,797,1049,1355,1362 και η επιμονή στην ανταπόδοση επανέρχεται στους στίχους 44,398,1050,1354. Η αναφορά της Μήδειας στη λέξη *ύβρις* (στιχ.1366) υποδηλώνει το ενδιαφέρον της για μια ανδρικού τύπου υπόληψη²⁷.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, για τη Μήδεια, δυσκολότερο απ' όλα είναι να συγχωρέσει τις αθετημένες υποσχέσεις. Η Μήδεια είναι ένας άνθρωπος που δεν μπορεί να συγχωρήσει. Κατά τον De Greeff, το γεγονός της άρνησης της συγγνώμης παραμένει το ίδιο είτε όταν μπορεί να δικαιολογηθεί με την μνησικακία είτε όταν μπορεί να νομιμοποιηθεί από την αναγκαιότητα της μη υποχώρησης στην αδικία. Ο άκαμπτος άνθρωπος που δεν μπορεί να συγχωρήσει θεωρεί ότι η μη αξίωση της αποκατάστασης της βλάβης που υπέστη θα ήταν δείγμα αδυναμίας και είναι αυτός που θα καταλάβει πρώτος τη θέση του διαιτητή ή του τιμωρού. Ενδεχομένως είναι αυτός που θα σκοτώσει²⁸. Όπως ειπώθηκε, η Μήδεια αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα ανθρώπου που αδυνατεί να συγχωρήσει, γίνεται τιμωρός ενάντια στην αδικία

²⁷ Αλεξοπούλου, 2000. Σελ. 69.

²⁸ De Greeff, 1959. Σελ. 43.

που έχει υποστεί και προχωρεί στις πράξεις της για να μην αποδειχθεί αδύναμη: «στον άδικο λογιάζω που ωραία ξέρει να μιλά, ταιριάζει μεγάλη τιμωρία» (στιχ.580-581), «κανένας μη με θαρρεί δειλή κι αδύναμη, ούτε πονόψυχη, μα το ενάντιο είμαι: σκληρή για τους εχθρούς και για τους φίλους καλή» (στιχ.807-809).

Παράλληλα, είναι επίσης σημαντικό να αναφέρουμε ότι η Μήδεια είναι μια γυναίκα που έχει γεννήσει αρσενικά παιδιά: σύμφωνα με τα πρότυπα της τραγωδίας καθώς και με τα πρότυπα της «ηρωικής κοινωνίας», όπως παρουσιάζονται στην ποιητική παράδοση, η Μήδεια έχει ανταποκριθεί σε έναν ζωτικό οικογενειακό ρόλο και συνεπώς δικαιούται τον σεβασμό του συζύγου της. Η Μήδεια θεωρεί τον εαυτό της ηρωικό συνεργάτη του Ιάσονα στις περιπέτειες του. Δεν είναι μια κοινή γυναίκα, αλλά πριγκίπισσα και σωτήρας, ο δεσμός της με τον Ιάσονα δεν είναι σχέση υποταγής ως αποτέλεσμα συναλλαγής ανάμεσα στον πατέρα και το σύζυγο, αλλά σχέση ισότητας. Η οργή που αισθάνεται η ηρωίδα στην αδυναμία του συντρόφου της να μείνει πιστός στον ηρωικό κώδικα αμοιβαιότητας και καλής πίστης μπορεί να συγκριθεί με την οργή του Αχιλλέα προς τον Αγαμέμνονα και τον Έκτορα στην Ιλιάδα και του Αίαντα προς τον Οδυσσέα και τους Ατρείδες, στο ομώνυμο έργο του Σοφοκλή. Η Μήδεια αναφέρεται επανειλημμένα στην τιμή, την ατίμωση και την επιθυμία να μην γίνει περίγελος των εχθρών της²⁹.

Θα μπορούσαμε επίσης να ισχυριστούμε ότι η επιθυμία εκδίκησης που οδηγεί τη Μήδεια στο έγκλημα δεν ξεπερνά την αίσθηση του σωστού και του

²⁹ Mastronarde 2006. Σελ. 30.

λάθους, αλλά την επιθυμία να επισκιάσει τον δικό της πόνο προκαλώντας μεγαλύτερο πόνο στους εχθρούς της³⁰. Η Μήδεια, όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, εμπνέεται από ένα δικό της σύστημα αξιών το οποίο καθορίζει τη συμπεριφορά της. Η παραβίαση και η απόρριψη αυτού του κώδικα από τους άνδρες έχει ως αποτέλεσμα τη διασάλευση της εσωτερικής ισορροπίας της, και ο μόνος τρόπος να την επαναφέρει είναι η απόδοση δικαιοσύνης εκφρασμένη με την εκδίκηση. Συνακόλουθα η εκδίκηση δεν είναι μόνο έκρηξη πάθους, αλλά και προϊόν λογικής διεργασίας.

Αντίφαση προκαλεί το γεγονός ότι έχει επιβαρημένο παρελθόν καθώς έχει διαπράξει ήδη δύο φόνους σκοτώνοντας τον Πελία και τον αδελφό της Άψυρτο, όμως, οι πράξεις αυτές παρά το γεγονός ότι δεν συνάδουν με ένα υψηλό φρόνιμα δικαιοσύνης έγιναν στην προσπάθεια της να βοηθήσει τον Ιάσονα να επιτύχει τους σκοπούς του, με βάση τον κώδικα «ευεργεσία στους φίλους και βλάβη στους εχθρούς». Αναλυτικότερα, όταν η Μήδεια ακολούθησε τον Ιάσονα από την Κολχίδα, πήρε μαζί της και τον αδελφό της Άψυρτο. Για να καθυστερήσει τον πατέρα της Αιήτη που τους καταδίωκε, δεν δίστασε να σκοτώσει και να κομματιάσει τον αδελφό της πετώντας τα μέλη του στη θάλασσα. Έτσι ο Αιήτης αργοπώρησε μαζεύοντας τα κομμάτια του γιου του και το ζευγάρι ξέφυγε και έφτασε στην Ιωλκό. Στη συνέχεια, η Μήδεια μεθοδεύει τη δολοφονία του βασιλιά Πελία τιμωρώντας τον για τον σφετερισμό της βασιλείας που ανήκε στον Ιάσονα. Μετά τον θάνατο του Πελία, η Μήδεια και ο Ιάσωνας διώχτηκαν από την Ιωλκό και κατέφυγαν στην Κόρινθο. Η Μήδεια δικαιολογεί τις πράξεις αυτές, καθώς θεωρεί ότι τις έκανε από

³⁰ Kovacs, 1986. Σελ. 343-352.

υπερβολική αγάπη για τον Ιάσονα, στην προσπάθειά της να τον βοηθήσει: «Πρόδωσα το γονιό μου και το σπίτι και πιότερο απ' τον έρωτα σπρωνγμένη, παρά απ' τη φρονιμάδα ήρθα μαζί σου στην Ιωλκό,, στα μέρη εκεί του Πηλίου, και με τα ίδια χέρια των παιδιών του σκότωσα απαίσια τον Πελία κι όλο το σπιτικό του αφάνισα» (στιχ.484-488). Ωστόσο παρατηρούμε ένα άτομο ηθικά ανάλγητο, το οποίο λειτουργεί ως καιροσκόπος, χρησιμοποιώντας κάθε μέσο για να επιτύχει τους σκοπούς του.

Συνοψίζοντας καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ο κώδικας των αξιών που αποδέχεται η Μήδεια, περιλαμβάνει: τον σεβασμό του δικαίου, την τιμή, την ανταπόδοση στην ευεργεσία, της οποίας η προσβολή προκαλεί εκδικητικά συναισθήματα. Παρ' όλα αυτά η Μήδεια θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και εγκληματική προσωπικότητα καθώς συγκεντρώνει τα χαρακτηριστικά που αποτελούν τον πυρήνα μιας τέτοιας προσωπικότητας: τον εγωκεντρισμό, την τάση δηλαδή να συσχετίζει τα πάντα με τον εαυτό της, την επιδεξιότητα και την χειραγώγηση, την επιθετικότητα (την ενέργεια, ουσιαστικά), που επιτρέπει στον εγκληματία να υπερβεί τα εμπόδια που θα συναντήσει κατά τη διάρκεια του περάσματος στη πράξη και τέλος τη συναισθηματική αδιαφορία, δηλαδή την έλλειψη αλτρουισμού και συναισθήματος συμπόνιας.³¹

³¹ Cusson, 2002. Σελ. 132.

1γ. Η αναπαράσταση του μύθου

Τα κυρίαρχα πρόσωπα της τραγωδίας είναι η Μήδεια και ο Ιάσοντας. Στην ελληνική μυθολογία, η Μήδεια είναι κόρη του βασιλιά της Κολχίδας, Αιήτη, και της Ωκεανίδας, Ιδυίας ή Εκάτης. Είχε συγγενική σχέση με τη μάγισσα Κίρκη, και είχε μάθει την τέχνη της μαγείας, την οποία χρησιμοποιούσε σ' όλη την ζωή της. Στη συνέχεια του μύθου, εμφανίζεται ο Ιάσοντας, ο οποίος ανατράφηκε στο Πήλιο από τον Κένταυρο Χείρωνα. Όταν ενηλικιώθηκε, επέστρεψε στην Ιωλκό για να διεκδικήσει τον θρόνο, ο οποίος δικαιωματικά του ανήκε από τον Πελία, που ήταν ετεροθαλής αδελφός του Αίσονα, πατέρα του Ιάσονα και είχε σφετεριστεί τον θρόνο της Ιωλκού διώχνοντας τον Αίσονα. Ο Ιάσοντας φτάνοντας στην Ιωλκό διεκδικεί τον θρόνο από τον Πελία και ο Πελίας με την σειρά του ζητά από τον Ιάσονα το Χρυσόμαλλο Δέρας, προκειμένου να του δώσει τον θρόνο, απαίτηση η οποία υπήρξε και η αφορμή της Αργοναυτικής εκστρατείας.

Όταν ο Ιάσοντας, αρχηγός της Αργοναυτικής εκστρατείας, έφτασε στην Κολχίδα, η Μήδεια τον ερωτεύτηκε και έθεσε στη διάθεσή του όλα τα μέσα της τέχνης της, ώσπου ο ήρωας να αποκτήσει το Χρυσόμαλλο Δέρας. Ύστερα, η Μήδεια ακολούθησε τον Ιάσονα και για να καθυστερήσει τον Αιήτη, ο οποίος τους καταδίωκε, τεμάχισε τον αδελφό της, Άψυρτο, και σκόρπισε στη θάλασσα τα μέλη του. Ο πατέρας τότε εγκατέλειψε την καταδίωξη και επιδόθηκε στην περισυλλογή των μελών του παιδιού του.

Στη συνέχεια η Μήδεια και ο Ιάσοντας φτάνουν στην Ιωλκό. Ο Ιάσοντας δίνει το Χρυσόμαλλο Δέρας στον Πελία, αλλά δεν αποκτά την εξουσία. Η Μήδεια, στην προσπάθειά της να τιμωρήσει τον Πελία που σφετερίστηκε τον θρόνο,

πείθει τις κόρες του ότι μπορούσε χρησιμοποιώντας μια μαγική σύνθεση, να επαναφέρει τη νεότητα σε κάθε ζωντανό πλάσμα. Οι κόρες του Πελία κομμάτιασαν τον πατέρα τους και τον έβαλαν σε σκεύος μαζί με τον μαγικό υγρό που τους έδωσε η Μήδεια. Μετά τον θάνατο του Πελία, ο Ιάσωνας και η Μήδεια καταφεύγουν στην Κόρινθο.

Η δράση της «Μήδειας» εκτυλίσσεται κατά την άφιξη του Ιάσωνα και της Μήδειας στην Κόρινθο. Η τραγωδία ξεκινά με την τροφό των παιδιών του Ιάσωνα και της Μήδειας, η οποία εκφράζει τη θλίψη της για το γεγονός της ένωσης αυτών των δύο ανθρώπων, καθώς αυτή δεν ευοδώθηκε, αφού ο Ιάσωνας αποποιήθηκε τις ευθύνες του γάμου και παντρεύτηκε την κόρη του Βασιλιά της Κορίνθου Κρέοντα, την πριγκίπισσα Γλαύκη.

Η Μήδεια είναι απελπισμένη, απομονωμένη και ψυχικά καταρρακωμένη εξαιτίας της προδοσίας και εγκατάλειψής της από τον Ιάσωνα. Στη συνέχεια η θέση της χειροτερεύει καθώς ο Κρέοντας αποφασίζει να την εξορίσει φοβούμενος μην προκαλέσει η Μήδεια κάποιο κακό. Στο σημείο αυτό αρχίζει να απεργάζεται το εκδικητικό της σχέδιο.

Η Μήδεια καταφέρνει να κερδίσει μία μέρα προθεσμία ικετεύοντας τον Κρέοντα, γεγονός που της δίνει την ικανότητα να πραγματοποιήσει τις πράξεις της. Συναντάει τον περαστικό από την Κόρινθο βασιλιά της Αθήνας Αιγέα, που επιστρέφει από το Μαντείο των Δελφών στο οποίο είχε πάει για να λάβει συμβουλές λόγω της ατεκνίας του. Αυτός της ορκίζεται ότι θα της προσφέρει καταφύγιο στη πόλη του και αυτή του υπόσχεται ότι θα τον βοηθήσει να αποκτήσει απόγονο. Τώρα μπορεί να βάλει σε εφαρμογή το σχέδιο της:

ποτίζει με δηλητήριο φορέματα και κοσμήματα και με τα παιδιά της τα στέλνει δώρο στην αντίζηλό της. Μόλις εκείνη τα φόρεσε κυκλώθηκε από φωτιά και πέθανε φριχτά. Την ίδια τύχη είχε και ο πατέρας της Κρέοντας που την αγκάλιασε. Μετά από λίγο η Μήδεια σκοτώνει τα παιδιά της, Φέρητα και Μέρμερο, αντιμετωπίζει τον Ιάσονα επιβεβαιώνοντας τη συντριβή του και την κυριαρχία της και εγκαταλείπει την πόλη με το φτερωτό άρμα του Ήλιου το οποίο σέρνουν φτερωτοί δράκοντες. Στη συνέχεια, φτάνει στην Αθήνα, όπου ενώθηκε με τον Αιγέα και απέκτησε τον Μήδο.

Κεφάλαιο 2^ο

Οι θεωρητικές προσεγγίσεις της Γυναικείας Εγκληματικότητας.

Το πέρασμα στην πράξη:

Εφόσον στη συγκεκριμένη εργασία μας απασχολεί η ερμηνεία των πράξεων της Μήδειας από μια εγκληματολογική σκοπιά, είναι απαραίτητο να κάνουμε αναφορά στις θεωρίες του περάσματος στη πράξη. Η εγκληματολογία είναι γέννημα του Θετικισμού που κατά τον 19^ο αιώνα κυριαρχούσε στην επιστημονική σκέψη. Η μέθοδος των φυσικών επιστημών που συνίσταται στην παρατήρηση, περιγραφή και εξήγηση των φυσικών φαινομένων ανάγεται σε επιστημολογικό πρότυπο μελέτης και των κοινωνικών φαινομένων³². Θεμελιωτές της Επιστήμης της Εγκληματολογίας υπήρξαν οι τρεις εκπρόσωποι της λεγόμενης ιταλικής θετικιστικής σχολής: Cesare Lombroso (1835-1909), ο οποίος δημοσίευσε το 1876 το γνωστό σύγγραμμά του «Ο εγκληματίας άνθρωπος», ο Enrico Ferri (1856-1929) συγγραφέας της «εγκληματικής κοινωνιολογίας» και ο Raffaele Garofalo (1851-1934) δημιουργός του έργου «εγκληματολογία»³³.

Οι Ιταλοί θετικιστές απορρίπτουν την αρχή της ελευθερίας της βούλησης και δομούν ένα πρότυπο εξήγησης της εγκληματικής συμπεριφοράς με βάση

³² Δασκαλάκης, 1985. Σελ.9.

³³ Lombroso, C. (1876). *L' uomo delinquente*. Hoepli. Milano., Ferri, E. (1892). *Sociologia Criminale*. Torino: Utet., Garofalo R. (1885). *Criminologia*. Napoli. Σύμφωνα με: Ζαραφωνίτου, 2004. Σελ.31.

την αρχή της αιτιότητας. Μέσα σ' αυτή την προοπτική το έγκλημα είναι μια απάντηση σε εξωτερικές επιδράσεις σε συνδυασμό με την φυσιο-ψυχολογική κατάσταση του ατόμου. Η εγκληματολογία λοιπόν, από την πρώτη στιγμή της δημιουργίας της πήρε μια κατεύθυνση αιτιολογική δηλαδή, είχε στόχο την ανακάλυψη των αιτιών του εγκλήματος. Επειδή κεντρικός άξονας αυτής της προβληματικής είναι το πέρασμα στη πράξη, ονομάζουμε το «παράδειγμα» αυτό *εγκληματολογία του περάσματος στη πράξη*.

Προκειμένου να οριοθετηθεί το επιστημονικό πεδίο της εγκληματολογίας, γίνεται κοινά αποδεκτός ο ορισμός του Durkheim, σύμφωνα με τον οποίο: «το έγκλημα αποτελεί προσβολή των θεμελιακών αξιών μιας κοινωνίας σ' ορισμένη εποχή και προκαλεί την διέγερση συλλογικών συγκινησιακών αντιδράσεων ή αποτελεί προσβολή των «ισχυρών συναισθημάτων της συλλογικής συνείδησης και διεγείρει μια μαζική αντίδραση αποδοκιμασίας που εκφράζει η ποινή.»³⁴ Το έγκλημα αποτελεί μια κοινωνική πραγματικότητα η οποία προϋπάρχει του ποινικού νόμου την οποία ο νόμος αξιολογεί αρνητικά.³⁵

Αιτιολογικές θεωρίες για το πέρασμα στη πράξη διατυπώθηκαν από διάφορους εγκληματολόγους στις οποίες θα αναφερθούμε συνοπτικά στη συνέχεια. Σύμφωνα με τον Pinatel, στο πέρασμα της εγκληματικής πράξης παρεμβαίνουν τα τέσσερα στοιχεία του πυρήνα της προσωπικότητας:

³⁴ Durkheim E. (1960). *De la division du travail social*. Paris:edition 12 PUF. Σύμφωνα με: Δασκαλάκης, 1985. Σελ. 11.

³⁵ Ο.π.

εγκεντρισμός, αστάθεια, επιθετικότητα, συναισθηματική αδιαφορία.³⁶ Για τον De Greef ο ρόλος του εγώ στο πέρασμα στην εγκληματική πράξη είναι καθοριστικός. Ο De Greef αναπτύσσει τέσσερις φάσεις του περάσματος στη πράξη: α) η «αδιαμόρφωτη συναίνεση» κατά την οποία το άτομο επηρεάζεται στη λήψη της εγκληματικής απόφασης από τον έλεγχο του «υπερεγώ», β) η «διαμορφωμένη συναίνεση», κατά την οποία, το άτομο υπερνικά τις ανασχετικές επιδράσεις του «υπερεγώ» και έχει πειστεί από τα κίνητρα της πράξης που θέλει να επιχειρήσει. γ) η «κρίση και απόφαση», όπου πλέον κρίνει ο δράστης ότι πρέπει να διαπράξει το έγκλημα και έτσι έχουμε την οριστική του απόφαση και δ) η εγκληματική πράξη³⁷.

Για τον Walter Reckless, υπάρχουν φραγμοί που εμποδίζουν το πέρασμα στην εγκληματική πράξη. Όταν οι φραγμοί αυτοί είναι δύο ειδών: εσωτερικοί και εξωτερικοί όταν οι φραγμοί αυτοί είναι ασθενείς ή ανύπαρκτοι, τότε είναι εφικτό το πέρασμα στην εγκληματική πράξη³⁸. Ο Roger Mucchielli απολογεί την εγκληματικότητα με τη θεωρία της δυσκοινωνικότητας. Όταν αποτύχει η διαδικασία της κοινωνικοποίησης τότε δημιουργείται η «δυσκοινωνική προσωπικότητα» που χαρακτηρίζεται από: την μη αποδοχή της κοινωνίας, την εσφαλμένη κοινωνική αντίληψη και την απόρριψη του κοινωνικού ρόλου του υποκειμένου³⁹. Τέλος κατά τον Josef Kurzinger η πορεία προς την εγκληματική πράξη χωρίζεται σε δύο κυρίως φάσεις: στη διαμόρφωση της

³⁶ Pinatel J.(1985). *Les nouveaux développements de la theorie de la personalite criminelle*. Revue de science criminelle. Paris Σύμφωνα με: Φαρσεδάκης, 1996. Σελ.108.

³⁷ De Greef (1953). *Le probleme de l'etat dangereux*. Le cours International de Criminologie. Paris Σύμφωνα με: Χάϊδου, 1996. Σελ.114.

³⁸ Reckless W.C. (1962). *A non-casual explanation: Containment Theory*. Excepta Criminologica. Σύμφωνα με: Φαρσεδάκης, 1996 Σελ. 109.

³⁹ Mucchielli R. (1965). *Comment ils devient delinquents. Genese et development se la socialization et de la dissocialite*. Paris R. Gassin. Σύμφωνα με: Φαρσεδάκης, 1990. Σελ.409.

αντικοινωνικής συμπεριφοράς και τη μετάβαση στη πράξη. Στο πρώτο στάδιο διαμορφώνονται στο πρόσωπο του δράστη οι ιδιότητες εκείνες που θα του επιτρέψουν να περάσει στη λήψη της εγκληματικής απόφασης. Στο δεύτερο στάδιο μπορούμε να διαγνώσουμε τα κίνητρα και γενικότερα την ψυχική κατάσταση του δράστη.⁴⁰

Γενικότερα, το εξηγηματικό σχήμα του περάσματος στη πράξη είναι ότι, ο εγκληματίας απαντά στο εξωτερικό ερέθισμα με συμπεριφορά εγκληματική λόγω της ιδιότυπης προσωπικότητας του ή λόγω της ιδιότυπης κοινωνικής του κατάστασης, ενώ ο μη εγκληματίας θα απαντούσε στο ίδιο ερέθισμα με συμπεριφορά μη εγκληματική. Ουσιαστικά, ο εγκληματίας διαφέρει από τον μη εγκληματία, έτσι ώστε το έγκλημα να θεωρείται ως απόρροια αυτής της διαφοράς.⁴¹ Στη συνέχεια θα αναφερθούμε πιο διεξοδικά στις κοινωνιολογικές και ψυχολογικές θεωρίες αιτιολόγησης της εγκληματικότητας και ειδικότερα της γυναικείας.

Θεωρητικές προσεγγίσεις της Γυναικείας Εγκληματικότητας:

Οι θεωρητικές προσεγγίσεις της Γυναικείας Εγκληματικότητας έχουν βασιστεί στην κοινή λογική, στην άκριτη κατανόηση της γυναικείας συμπεριφοράς και στη συνέχεια πάνω στη πεποίθηση ότι η αποκλίνουσα συμπεριφορά προκαλείται από ατομική παθολογία.⁴² Αναλυτικότερα, αναχρονιστικές θέσεις υποστηρίζουν ότι, οι γυναίκες εξαιτίας της

⁴⁰ Kurzinger, J. (1982). *Kriminologie. Eine Einführung in die Lehre vom Verbrechen*. Stuttgart: R. Boorberg. Σύμφωνα με Χαΐδου 1996. Σελ.108.

⁴¹ Δασκαλάκης, 1985. Σελ.12.

⁴² Smart, 1977. Σελ.89-100.

υποδεέστερης κοινωνικής τους θέσης και της βιολογικής και πνευματικής τους κατωτερότητας, ήταν ανίκανες για αυτόνομη και υπεύθυνη συμπεριφορά. Επιπλέον, εγκλήματα και κοινωνικά μη αποδεκτές συμπεριφορές όπως η άμβλωση, η παιδοκτονία και η πορνεία συνδέθηκαν με τη γυναικεία βιολογία. Ως εκ τούτου, η γυναικεία εγκληματικότητα ερμηνεύθηκε ως αποτέλεσμα συγκεκριμένων βιολογικών και ψυχολογικών χαρακτηριστικών όπως η αδυναμία και η περιορισμένη δυνατότητα αυτοελέγχου. Ουσιαστικά, η παθολογία της γυναίκας εξηγούσε και την εγκληματική της συμπεριφορά.⁴³

Οι εγκληματολογικές θεωρίες ασχολήθηκαν επί δεκαετίας σε μικρό βαθμό με την γυναικεία εγκληματικότητα. Οι εγκληματολόγοι εντάσσουν το πρόβλημα των γυναικών παραβατών μέσα σε ένα πλαίσιο γενικών θεωριών οι οποίες έχουν ως θεμέλια την ανδρική εγκληματικότητα. Σε περίπτωση που κατ' εξαίρεση ασχολούνται με το θέμα της γυναικείας παραβατικότητας πιο διεξοδικά, το θέμα αντιμετωπίζεται ως «ειδικής κατηγορίας» και πολλές φορές περιθωριοποιείται.⁴⁴

Εφόσον όμως το έγκλημα αποτελεί φαινόμενο επικίνδυνο για την κοινωνία και διαταράσσει την ομαλή της λειτουργία, η γυναικεία εγκληματικότητα θα έπρεπε να παρουσιάζει επιστημονικό ενδιαφέρον ίδιο με αυτό για την ανδρική εγκληματικότητα.⁴⁵ Μάλιστα, σύμφωνα με την Eileen Leonard η μεταβλητή

⁴³ Bisi, 2002 Σελ. 23-43.

⁴⁴ Smart, 1977. Σελ. 89-100.

⁴⁵ Φωτάκης, 1939. Σελ. 1

φύλο συμβάλλει στην κατανόηση όχι μόνο της γυναικείας αλλά και της ανδρικής εγκληματικότητας.⁴⁶

Παρ' όλα αυτά, ο λόγος για τον οποίο η γυναικεία παραβατικότητα δεν απασχολεί τόσο έντονα τους εγκληματολόγους οφείλεται στο γεγονός ότι, στο σύνολο της εγκληματικότητας οι γυναίκες παραβάτες αποτελούν στατιστικά ένα μικρό τμήμα της εγκληματικότητας σε σχέση με τους άνδρες. Με την εξαίρεση αδικημάτων όπως, η κλοπή σε μαγαζιά ή η πορνεία, ο αριθμός των γυναικών παραβατών δεν υπερβαίνει πουθενά τον αριθμό των ανδρών παραβατών γνωστών στην αστυνομία. Επίσης, η γυναικεία εγκληματικότητα δεν έχει αντιμετωπιστεί ως σοβαρό ή απειλητικό κοινωνικό πρόβλημα όχι μόνο λόγω της μικρής συχνότητας, αλλά και λόγω της φύσης των εγκλημάτων που διαπράττονται. Σύμφωνα με τις επίσημες στατιστικές, που αποτελούν από μόνες τους μία προβληματική πηγή γνώσης και πληροφόρησης, δείχνουν ότι η γυναικεία παραβατικότητα περιλαμβάνει ως επί το πλείστον πταίσματα.⁴⁷

Ωστόσο, σχετικά με την υπερεκπροσώπηση των ανδρών στις εγκληματολογικές στατιστικές, ο Otto Pollak τόνισε, ότι οι εγκληματικές δραστηριότητες της γυναίκας δεν είναι στην πραγματικότητα λιγότερες από τις ανδρικές, απλώς οι γυναίκες αποκαλύπτονται σπανιότερα, καταγγέλλονται και δικάζονται σε μικρότερο βαθμό απ' ό,τι οι άνδρες. Ο λόγος οφείλεται κυρίως στο ότι οι γυναίκες εμπλέκονται συχνά στην εγκληματική πράξη μόνο ως συνεργοί ή ηθική αυτουργοί, και τελικά δεν εξακριβώνεται η συμμετοχή τους

⁴⁶ Leonard E. (1982). *Women, Crime and Society: A critique of Theoretical Criminology*, New York, Longman. Σύμφωνα με: Πετούση, 2001. Σελ.105-137.

⁴⁷ Χαΐδου, 1996. Σελ.273.

στο έγκλημα. Εξάλλου, η γυναίκα είναι ικανότερη να παραπλανήσει , να εξαπατήσει ή να αποκρύψει κάτι σε σχέση με τον άνδρα.⁴⁸

Παρ' όλα αυτά τέτοιου είδους ερμηνείες όπως του Pollak, υποβαθμίζουν τις κοινωνικές και ψυχοδυναμικές διαδικασίες που την κάνουν να υιοθετεί το γυναικείο της ρόλο. Η απάντηση για την μικρότερη εγκληματικότητα των γυναικών από την ανδρική, ίσως να κρύβεται στη διαδικασία κοινωνικοποίησης της γυναίκας μέσα στην οικογένεια και γενικότερα στην κοινωνία, στο πλαίσιο της οποίας γίνεται η, από την πλευρά της, εκμάθηση τρόπων συμπεριφοράς, κινήτρων και παραστάσεων.⁴⁹

Εκτός από την ποσοτική διαφορά σε σχέση με την ανδρική εγκληματικότητα θα πρέπει να αναλυθεί περαιτέρω και η ποιοτική διαφορά. Έχει υποστηριχθεί ότι υπάρχει ποιοτική διαφορά στους προς επίτευξη στόχους ανάμεσα στους άνδρες και στις γυναίκες. Συγκεκριμένα, οι άνδρες σχετίζονται με εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας περισσότερο, τους ενδιαφέρουν στόχοι που θα βελτιώσουν το κύρος, την ισχύ και την οικονομική τους κατάσταση (status goals), ενώ οι γυναίκες εμπλέκονται σε παράνομες πράξεις ωθούμενες από το συναίσθημα που εκφράζουν την πρωτογενή επιθυμία τους για στόχους μέσα στα πλαίσια σχέσεων (relational goals)⁵⁰

Επιπροσθέτως, έρευνες που εστιάζουν στους χρόνια υπότροπους παραβάτες καταδεικνύουν ότι, το ποσοστό των γυναικών παραβατών είναι

⁴⁸ Pollak O, (1950). The Criminality of women, University of Pensylvania Press, Philadelphia. Σύμφωνα με: Χαϊδου, 1996. Σελ. 273.

⁴⁹ Ο.π. Σελ. 268.

⁵⁰ Morris, 1964. Σελ. 82-89.

μικρότερο σε σχέση με τους άνδρες χρόνιους παραβάτες. Ενώ για την ποιοτική διαφορά της ανδρικής σε σχέση με την γυναικεία εγκληματικότητα προσθέτουμε ότι, οι γυναίκες παίρνουν μέρος σε αξιοσημείωτα μικρότερο βαθμό σε επεισόδια δολοφονικής βίας και όταν αυτό συμβαίνει τα θύματα συνήθως είναι είτε μέλη της οικογένειας τους είτε οι ερωτικοί τους σύντροφοι.⁵¹ Συνήθως δηλαδή, οι γυναίκες τελούν αδικήματα στο κοντινό κοινωνικό τους περιβάλλον, είτε μόνες είτε με άλλους. Γι' αυτό, η ανακάλυψή τους είναι δύσκολη, ενώ λόγω της στενής σχέσης τους με το θύμα αποφεύγεται η μήνυση.⁵²

Η άποψη που έχει επικρατήσει σχετικά με την γυναικεία παραβατικότητα είναι ότι, όταν η γυναίκα παραβατεί η ποιότητα ζωής της είναι άσχημη, είναι συνήθως εγκαταλελειμμένη και δεν δέχεται στήριξη από τον περίγυρό της ή από κοινωνικούς φορείς. Συγκρίνοντας τα δύο φύλα και την άποψη που επικρατεί για τους άνδρες και τις γυναίκες παραβάτες πολλές φορές χαρακτηρίζουμε με μεγαλύτερη αυστηρότητα την γυναίκα παραβάτη ως χειρότερη.⁵³ Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι κρίνουμε τη γυναίκα με βάση το «ιδανικό της γυναίκας» και όχι με το κοινό ιδανικό. Συμπερασματικά αποδεικνύεται ο αυστηρός κοινωνικός έλεγχος απέναντι στη γυναίκα που φτάνει στα επίπεδα του σεξισμού.⁵⁴

⁵¹ Kruttschnitt C., Gartner R., Ferraro K., 2002. Σελ.20.

⁵² Λαμπροπούλου, 2008. Σελ. 150.

⁵³ Kellor, 1990. Σελ. 671-682.

⁵⁴ Ο.π.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό επίσης, να παρουσιάσουμε πως αντιμετωπίζεται η γυναίκα από το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης. Κατά τους Otto Pollak (1950), William Thomas (1923), Meda Chesney- Lind (1973), υπάρχει ευμενέστερη μεταχείριση της γυναίκας που εγκληματεί από τα κρατικά όργανα δίωξης σε σχέση με τον άνδρα.⁵⁵ Η θέση αυτή αποτελεί και την κρατούσα άποψη. Με βάση τα πορίσματα ερευνών διαπιστώθηκε η ακόλουθη αναλογία: συλλήψεις 1 γυναίκα για κάθε 5 άνδρες, παραπομπή στο ακροατήριο 1 γυναίκα για κάθε 9 άνδρες, καταδίκες 1 γυναίκα για κάθε 17 άνδρες και φυλακίσεις 1 γυναίκα για κάθε 25 άνδρες, η αναλογίες αυτές φαίνεται να επαληθεύουν την υπόθεση περί ευμενέστερης μεταχείρισης των γυναικών από το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης.⁵⁶

Ως εκ τούτου, το φύλο θεωρείται ως ένας παράγοντας που επηρεάζει το ύψος των ποινών υπέρ των γυναικών. Η επεικέστερη μεταχείριση αποδίδεται στα κοινωνικά στερεότυπα που ισχύουν περί αδύναμου και εξαρτημένου φύλου, το οποίο θα πρέπει να προστατευθεί και να βελτιωθεί. Επίσης, στις ΗΠΑ διαπιστώθηκε ότι στις γυναίκες επιβάλλονται μεν γενικά ηπιότερες ποινές, αλλά συχνότερα αόριστες μέχρι να επιτευχθεί η «βελτίωσή» τους κατά την άποψη των δικαστών.

Οι ποινές που επιβάλλονται στις γυναίκες είναι πιο ήπιες διότι διαπράττουν ελαφρότερα αδικήματα από τους άνδρες, και επειδή έχουν σε μικρότερα

⁵⁵ Pollak, O. (1950). *The criminality of women*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press., Thomas, W.I (1923). *The Unadjusted Girl*. New York: Little Brown, Chesney-Lind M. (1973). *Judicial Enforcement of the Female Sex-Role: The Family Court and the Female Delinquent*. *Issues in Criminology* 8. Σύμφωνα με: Φαρσεδάκης, 1991. Σελ.249.

⁵⁶ Fox V. (1985). *Introduction to Criminology*. Prentice- Hall 2nd edition. Σύμφωνα με: Φαρσεδάκης 1991. Σελ.250.

ποσοστά βεβαρημένο ποινικό παρελθόν. Συνεκτιμάται επίσης από το Δικαστήριο ότι τυχόν φυλάκιση της γυναίκας έχει δυσμενείς επιπτώσεις στην οικογένεια (φροντίδα των παιδιών κλπ.), συνεπώς, η οικογενειακή κατάσταση (ύπαρξη γάμου και παιδιών) παρατηρήθηκε να λειτουργεί συχνότερα υπέρ των γυναικών απ' ότι υπέρ των ανδρών.⁵⁷

Εντούτοις, η αντιμετώπιση της γυναίκας από το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης σε ορισμένα εγκλήματα, ιδιαίτερα σε αυτά που έρχονται σε αντίθεση με το επικρατούν για τη γυναίκα ως «σωστό» στερότυπο, δηλαδή της «καλής συζύγου και μητέρας είναι σαφώς δυσμενέστερη.⁵⁸ Ειδικότερα έρευνα στις ΗΠΑ διαπίστωσε δυσμενή μεταχείριση των γυναικών από τη δικαιοσύνη. Αναλυτικότερα, οι γυναίκες που ομολογούν την ενοχή τους έχουν μικρότερες πιθανότητες για ποινικό διακανονισμό με περιορισμό ή ευνοϊκότερη μεταβολή του κατηγορητηρίου απ' ότι οι άνδρες. Επίσης, οι ποινές των ανδρών που ομολόγησαν την ενοχή τους ήταν σημαντικά ελαφρότερες από των γυναικών κατηγορουμένων, αν και η σοβαρότητα των αδικημάτων των γυναικών ήταν μικρότερη.⁵⁹

⁵⁷ Farrington, D.P./Morris, A.M. (1983). *Sex, Sentencing and Reconviction*. *BritJ Crim* 23, 24-39. Σύμφωνα με: Λαμπροπούλου, 2008 Σελ. 180.

⁵⁸ Φαρσεδάκης, 1991. Σελ 250.

⁵⁹ Figueira-McDonough J. (1985). *Gender Differences in Informal Processing: A Look at Charge Bargaining and Sentence Reduction in Washington, D.C.*, *JResCrim* 22, 101-133. Σύμφωνα με Λαμπροπούλου, 2008. Σελ:180.

Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι προκειμένου να ερευνηθεί ουσιαστικά η εμπλοκή της γυναίκας στο έγκλημα θα πρέπει να εξεταστεί παράλληλα ο ρόλος του σύγχρονου συστήματος απονομής δικαιοσύνης στη διατήρηση της πατριαρχίας. Οι θεωρίες που συσχετίζουν θετικά τα κινήματα γυναικείας χειραφέτησης και την παραβατικότητα ενισχύουν σεξιστικές πατριαρχικές απόψεις, ενώ παράλληλα αποτυγχάνουν να αποδείξουν ότι όταν οι γυναίκες μάχονται για τη θέση τους στη κοινωνία ,μπορούν να οδηγηθούν ευκολότερα στην παραβατικότητα. Η γυναικεία παραβατικότητα θα πρέπει να εξεταστεί σε σχέση με παράγοντες όπως η φτώχεια και οι φυλετικές διακρίσεις.⁶⁰ Καταλήγοντας, ό,τι γνωρίζουμε για τις αιτίες και τον χαρακτήρα της γυναικείας παραβατικότητας αντιστοιχούν στις γνώσεις που είχαμε για την ανδρική εγκληματικότητα 30 χρόνια πριν.⁶¹ Στη συνέχεια, θα παρουσιάσουμε την ανάλυση για την γυναικεία παραβατικότητα υπό το πρίσμα των βιολογικών, ψυχολογικών και κοινωνιολογικών θεωριών.

⁶⁰ Chesney-Lind, 1986. Σελ. 78-96.

⁶¹ Smart, 1977. Σελ. 89-100.

2^η Βιολογικές θεωρίες.

Οι βιολογικές θεωρίες προσπαθούν να προσεγγίσουν το ζήτημα της γυναικείας εγκληματικότητας συνδέοντας το με βιολογικούς παράγοντες, με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και με βιολογικές δυσλειτουργίες που δεν επιτρέπουν σε ορισμένες γυναίκες να διάγουν μια φυσιολογική και εντός νομίμων πλαισίων, ζωή. Ωστόσο, οι βιολογικές θεωρίες που αφορούν στη γυναικεία εγκληματικότητα χαρακτηρίζονται από ντετερμινισμό ο οποίος διατυπώνεται σε δύο προσεγγίσεις που σπάνια αλληλοαναιρούνται.

Πρώτον, οι γυναίκες που έχουν διαπράξει εγκλήματα θεωρείται ότι έχουν οδηγηθεί σε αυτή τη παραβατική συμπεριφορά εξαιτίας θεμελιωδών βιολογικών σωματικών διαδικασιών, για παράδειγμα η έμμηνος ρύση ή η εμμηνόπαυση. Συνεπώς η πράξη της γυναίκας αποτελεί απόρροια ορμονικής ή βιολογικής ανισορροπίας. Δεύτερον, η γυναικεία βιολογία, θεωρείται ότι καθορίζει, την ιδιοσυγκρασία, ευφυΐα, ικανότητα και επιθετικότητα της γυναίκας με αποτέλεσμα να υποστηρίζεται ότι οι γυναίκες εκ φύσεως αδυνατούν να διαπράξουν έγκλημα («καλή φύση» των γυναικών τις εμποδίζει) και οποιαδήποτε συμμετοχή σε παραβατικές δραστηριότητες να χαρακτηρίζεται ως αποτέλεσμα συμπτωμάτων βιολογικής παθολογίας.⁶²

⁶² Smart, 1977. Σελ. 89-100.

Αναλυτικότερα, οι ερμηνείες της ανδρικής εγκληματικής συμπεριφοράς απέρριψαν από νωρίς τα βιολογικά επιχειρήματα της κλασικής εγκληματολογίας και στήριξαν την επιχειρηματολογία τους στις έννοιες του ταξικού και πολιτικού χαρακτήρα του εγκλήματος και της αντίδρασης απέναντί του (π.χ., Μαρξιστική Εγκληματολογία, Νέα Εγκληματολογία, Ριζοσπαστική Εγκληματολογία, θεωρία της «ετικέτας»). Αντιθέτως, οι ερμηνείες της γυναικείας εγκληματικότητας καθορίστηκαν και περιορίστηκαν μέσω του θετικισμού που απλά εξυπηρέτησε την επιβεβαίωση απλοϊκών αντιλήψεων για τις γυναίκες γενικά, και για τις παραβατικές γυναίκες ειδικά, ότι δηλαδή είναι έρμαια της βιολογικής και ψυχολογικής τους υπόστασης.⁶³

Επιπροσθέτως, η έμφαση που δίνει η κλασική εγκληματολογία στις βιολογικές ερμηνείες της γυναικείας εγκληματικότητας σχεδόν αποκλείει την ανάλυση του φαινομένου με βάση κοινωνικούς, οικονομικούς, πολιτικούς ή άλλους εξηγητικούς παράγοντες. Αν και ενίοτε γίνονται αναφορές στους κοινωνικούς περιορισμούς και στον έλεγχο που βιώνουν οι γυναίκες, η δευτερεύουσα κοινωνική θέση τους και οι περιορισμοί και ο έλεγχος που συνεπάγονται, θεωρείται από τους κλασικούς εγκληματολόγους ως η «φυσική» θέση των γυναικών.⁶⁴

⁶³ Smart, 1977. Σελ. 89-100.

⁶⁴ Πετούση, 2001. Σελ. 105-137.

Η «φυσική» θέση αλλά και η «φύση» των γυναικών, υποστηρίζουν οι κλασικοί εγκληματολόγοι, επηρεάζουν σημαντικά το είδος και την έκταση της γυναικείας εγκληματικότητας. Ως προς το είδος της γυναικείας εγκληματικότητας, οι κλασικοί θεωρητικοί συμφωνούν ότι οι γυναίκες τείνουν να διαπράττουν εγκλήματα που από τη μια συμβαίνουν κυρίως στην ιδιωτική σφαίρα της κοινωνικής ζωής και από την άλλη τείνουν να έχουν ως θύματα οικείους, συγγενείς ή άτομα που εξαρτώνται για την επιβίωσή τους από τις ίδιες τις γυναίκες ή συμβιώνουν με αυτές. Η πραγματική έκταση της γυναικείας εγκληματικότητας διχάζει τους κλασικούς εγκληματολόγους, καθώς μερικοί μιν υποστηρίζουν όπως έχει διατυπωθεί, ότι η «καλή φύση» των γυναικών τις εμποδίζει να διαπράξουν εγκλήματα, ενώ άλλοι υποστηρίζουν ότι η «κακή φύση» τους, επιτρέπει στις γυναίκες να κρύβουν τα εγκλήματά τους. Παράλληλα δεν απουσιάζουν ακραίες θέσεις σύμφωνα με τις οποίες, οι γυναίκες τείνουν περισσότερο στην ανηθικότητα για βιολογικούς λόγους, παρά σε εγκλήματα δύναμης και εξουσίας.⁶⁵

Επιπροσθέτως, οι Cesare Lombroso και Gulielmo Ferrero αναφέρθηκαν στη βιολογική υπόσταση της γυναίκας και υποστήριξαν ότι ο λόγος για τον οποίο δημιουργήθηκε η γυναίκα είναι η μητρότητα. Της λείπει η φαντασία, το κουράγιο και η φυσική δύναμη, στοιχεία απαραίτητα για τη διάπραξη ενός εγκλήματος. Κατ' αυτούς, οι γυναίκες που εγκληματούν είναι βιολογικά κατώτερα όντα.⁶⁶ Οι αιτίες της εγκληματικότητας για τους Cesare Lombroso και Gulielmo Ferrero, ερμηνεύονται ως εξής: Το έγκλημα οφείλεται σε

⁶⁵ Kellor, 1990 Σελ. 671-682.

⁶⁶ Lombroso C., Ferrero G. (1893). *La donna delinquente, la prostitute et la donna normale*. Torino: Roux. Σύμφωνα με: Χαΐδου, 1996. Σελ. 266.

αταβισμό που μεταδίδεται κληρονομικά από γενιά σε γενιά πράγμα και γίνεται εμφανές στα διάφορα «στίγματα» της φυσιολογίας των εγκληματιών. Τα «στίγματα» αυτά αποτελούν τη βάση διάκρισης μεταξύ «εγκληματιών» και φυσιολογικών ανθρώπων» καθώς και των διάφορων τύπων εγκληματιών μεταξύ τους.⁶⁷

Προκειμένου να μελετήσουν τη γυναικεία εγκληματικότητα, οι Cesare Lombroso και Gulielmo Ferrero, χρησιμοποίησαν ένα μικρό δείγμα που αποτελείτο από πόρνες και κρατούμενες σε φυλακές της νότιας Ιταλίας. Με βάση τις μετρήσεις της κρανιακής χωρητικότητας, του βάρους και της διαμέτρου των ζυγωματικών καθώς επίσης την καταγραφή «στιγμάτων», όπως τατουάζ, μελανώματα, ελιές κ.λπ., οι Cesare Lombroso και Gulielmo Ferrero συμπέραναν ότι μεταξύ των γυναικών ο συνήθης τύπος εγκληματία είναι αυτός του περιστασιακού και όχι του «εκ γενετής». Η μελέτη των Cesare Lombroso και Gulielmo Ferrero έδειξε ότι σε σύγκριση με τους άνδρες εγκληματίες οι γυναίκες εγκληματίες παρουσίαζαν λιγότερα αταβιστικά χαρακτηριστικά, ενώ σε σύγκριση με τις «φυσιολογικές» γυναίκες παρουσίαζαν περισσότερα ανδρικά χαρακτηριστικά. Οι πόρνες, σύμφωνα με τα ευρήματά τους, παρουσίαζαν περισσότερα αταβιστικά χαρακτηριστικά τόσο σε σύγκριση με τις «φυσιολογικές» γυναίκες όσο και σε σύγκριση με τις εγκληματίες γυναίκες.⁶⁸

⁶⁷ Lombroso, C. , Ferrero, G. (1895), *The Female Offender*. London: Fischer Unwin. (*La donna delinquente, la prostituta et la donna normale*. 1895 Torino: Roux) Σύμφωνα με: Πετούση, 2001. Σελ. 105-137.

⁶⁸ Ο.π.

Ο Cesare Lombroso υποστηρίζει, ότι η πορνεία είναι υποκατάστατο της εγκληματικότητας ειδικά στη γυναίκα. Δηλαδή, εξαιτίας ορισμένων ψυχικών ιδιοτήτων, η γυναίκα αντί να καταφύγει στο έγκλημα, συχνά καταφεύγει στη πορνεία. Βέβαια η πορνεία, χωρίς να είναι έγκλημα, αποτελεί κοινωνικά αποκλίνουσα συμπεριφορά.⁶⁹

Κρίνοντας από τα χαρακτηριστικά στίγματα του αταβιστικού εκφυλισμού τους, οι παραπάνω κατέληξαν στο ότι υπάρχουν πολύ λιγότερες γυναίκες εγκληματίες από ό,τι άνδρες.⁷⁰ Η χαμηλή γυναικεία εγκληματικότητα οφείλεται, σύμφωνα με τη βιολογική προσέγγιση, στο ότι στην γυναίκα υπάρχει ένας βιολογικά προσδιορισμένος συντηρητισμός.⁷¹

Όσον αφορά τις «εκ γενετής» εγκληματίες, οι Cesare Lombroso και Gulielmo Ferrero ισχυρίζονται ότι αποτελούν έναν «αφύσικο» συνδυασμό των δύο φύλων συγκεντρώνοντας τα χειρότερα ανδρικά και τα χειρότερα γυναικεία χαρακτηριστικά. Στερούμενες παντελώς του μητρικού ενστίκτου, οι «εκ γενετής» εγκληματίες γυναίκες, διαπράττουν ιδιαίτερα βίαια και αποτρόπαια εγκλήματα. Όμως, παρά τον βίαιο και αποτρόπαιο χαρακτήρα των εγκλημάτων τους, ακόμα και οι «εκ γενετής» εγκληματίες γυναίκες σπάνια

⁶⁹ Lombroso C., Ferrero G. (1895) *La donna delinquente, la prostituta e la donna normale*, Radzinowicz L. Στο: *Sociological Review* 1937. Σελ. 99 (*La donna delinquente, la prostituta e la donna normale*, 1895, Torino:Roux). Σύμφωνα με : Γιωτοπούλου Μαργακοπούλου Α. 1979. Σελ. 67.

⁷⁰ Μαυρή, 1988. Σελ. 151.

⁷¹ Πετούση, 2001. Σελ. 105-137.

αυτενεργούν, οδηγούμενες στο έγκλημα με προτροπή αδελφών, συζύγων ή εραστών.⁷²

Παρά την ύπαρξη των «εκ γενετής» εγκληματιών γυναικών, οι Cesare Lombroso και Gulielmo Ferrero θεωρούν ότι η γυναικεία «φύση» είναι «καλή φύση». Το μητρικό ένστικτο, η ευλάβεια και η ευσέβεια, η σεξουαλική ψυχρότητα, η μυϊκή αδυναμία συμβάλλουν, στην ανάπτυξη του αισθήματος ηθικής των γυναικών προστατεύοντάς τις έτσι από την τέλεση εγκλημάτων. Όμως, το αίσθημα ηθικής των γυναικών δεν βασίζεται σε συγκεκριμένα φυσιολογικά και ηθικά χαρακτηριστικά όπως συμβαίνει με τους άνδρες. Έτσι, στο βαθμό που δεν ελέγχεται από κάποιον άνδρα (πατέρα, αδερφό ή σύζυγο) το αίσθημα ηθικής των γυναικών μπορεί να μειωθεί και να οδηγηθούν στο έγκλημα. Καταλήγοντας, σύμφωνα με τους Cesare Lombroso και Gulielmo Ferrero, είναι η βιολογικά ελλειμματική ηθική των γυναικών που τις ωθεί στο έγκλημα.⁷³

Η μελέτη των Lombroso και Ferrero, πέρα από τα διάφορα μεθοδολογικά προβλήματα (μικρό και όχι αντιπροσωπευτικό δείγμα και αναξιόπιστη μεθοδολογία), πάσχει κυρίως ως προς τη θεωρητική βάση της ερμηνείας που προτείνουν για τη γυναικεία εγκληματικότητα. Επιπροσθέτως, η εμμονή τους να ερμηνεύσουν τη γυναικεία εγκληματικότητα με βάση τη «φύση» των γυναικών στην οποία προσέδωσαν διαχρονικά και διαπολιτισμικά

⁷² Lombroso, C. , Ferrero, G. (1895), *The Female Offender*. London, Fischer Unwin. (*La donna delinquente, la prostitute et la donna normale*. 1895.Torino:Roux) Σύμφωνα με: Πετούση 2001. Σελ. 105-137

⁷³ Ο.π.

χαρακτηριστικά, στηριζόμενοι σε ιδεολογικά φορτισμένα έμφυλα και ταξικά επιχειρήματα, τους οδήγησε στη μελέτη του συγκεκριμένου κοινωνικού φαινομένου σε πλήρη απομόνωση από τις κοινωνικο-οικονομικές, πολιτικές, πολιτισμικές και ιστορικές συνθήκες οι οποίες το διαμορφώνουν.⁷⁴

Ο Otto Pollak, όπως και οι Cesare Lombroso και Gulielmo Ferrero υποστηρίζει ότι υπάρχει συγκεκριμένη, αναγνωρίσιμη, δεδομένη γυναικεία «φύση» η οποία καθορίζει τόσο τη συμβατική όσο και την εγκληματική συμπεριφορά των γυναικών. Ενώ όμως, για τους Cesare Lombroso και Gulielmo Ferrero η γυναικεία «φύση» είναι κατά βάση «καλή» και μέσα από τον κατάλληλο κοινωνικό έλεγχο και την επιτυχή κοινωνικοποίηση προστατεύει τις γυναίκες από παραβατική και εγκληματική συμπεριφορά, για τον Otto Pollak η γυναικεία «φύση» είναι «δόλια και εκδικητική».⁷⁵

Τα εγκλήματα των γυναικών, σύμφωνα με τον Otto Pollak, συχνά έχουν χαρακτήρα εκδίκησης εναντίον ανδρών. Η εκδικητικότητα των γυναικών ενισχύεται και τα εγκλήματά τους πολλαπλασιάζονται κατά τη διάρκεια των «εκφυλιστικών» βιολογικών γεγονότων της εμμηνόρρυσης, της εμμηνόπαυσης και της εγκυμοσύνης. Έρευνες για την σύνδεση του επιπέδου τεστοστερόνης και της γυναικείας συμπεριφοράς είναι σπάνιες. Σε μία μεμονωμένη μελέτη σημαντικά υψηλά επίπεδα τεστοστερόνης βρέθηκαν σε βίαιες γυναίκες παραβάτες απ' ότι σε μη βίαιες γυναίκες παραβάτες. Αυτή η

⁷⁴ Lombroso Cesare και Gulielmo Ferrero, 1895, *The Female Offender*, London, Fischer Unwin. (*La donna delinquente, la prostitute et la donna normale*. 1895.Torino:Roux)
Σύμφωνα με: Πετούση 2001. Σελ. 105-137

⁷⁵ Pollak, O. (1950). *The criminality of women*. Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 1950. Σύμφωνα με: Πετούση 2001. Σελ. 105-137.

έρευνα ανέφερε την αυξημένη ευερεθιστότητα των βίαιων παραβατών κατά την έμμηνο ρύση εύρημα το οποίο είναι συνεπές με άλλες έρευνες που συνδέουν θετικά την εγκληματικότητα των γυναικών με το προεμμηνόρροϊκό σύνδρομο και την έμμηνο ρύση.⁷⁶

Στη συνέχεια, κι άλλες θεωρίες βασισμένες σε χρωμοσωματικούς ή ορμονικούς παράγοντες αποπειράθηκαν να εξηγήσουν τη γυναικεία εγκληματικότητα. Το χρωμόσωμα Y, το οποίο εμφανίζεται στο ανδρικό φύλο, αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την επιθετικότητα και την εγκληματικότητα. Εφόσον η γυναίκα δεν το διαθέτει εκδηλώνει σπανιότερα εγκληματική συμπεριφορά. Αντιθέτως, έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι στις γυναίκες εγκληματίες εντοπίζεται στη γενετική δομή τους το χρωμόσωμα Y. Το γεγονός όμως ότι πολύ σπάνια έχει εντοπισθεί το χρωμόσωμα Y σε γυναίκα εγκληματία, καταρρίπτει τη θεωρητική αυτή υπόθεση.⁷⁷

Πιο συγκεκριμένα για την εκδικητικότητα στα πλαίσια του γάμου ένα φαινόμενο που θα μας απασχολήσει στα πλαίσια της συγκεκριμένης εργασίας ο Pollak αναφέρει ότι, « Οι γυναίκες που διαπράττουν ένα έγκλημα εναντίον του συζύγου τους ή όταν δεν τολμάνε σε αυτόν στα παιδιά τους, καθώς αυτά λειτουργούν ως αποδιοπομπαίοι τράγοι, δεν αισθάνονται ηθικά ένοχες παρά το γεγονός ότι αναγνωρίζουν ότι η συμπεριφορά τους εναντιώνεται του νόμου. Οι γυναίκες όταν η επιθυμία τους για εκδίκηση και διαμαρτυρία είναι έντονη, θεωρούν ότι απονέμουν δικαιοσύνη». ⁷⁸

⁷⁶ Denno, 1988. Σελ.615-671.

⁷⁷ Χάϊδου, 1996. Σελ 271.

⁷⁸ Pollak, 1950. Σελ.159.

Οι σύγχρονες βιολογικές θεωρίες, αρχίζουν να αποδεσμεύονται από την καθοριστική και σχεδόν αποκλειστική επιρροή των γενετικών παραγόντων στον προσδιορισμό της ανθρώπινης συμπεριφοράς και αρχίζουν να αναγνωρίζουν την παράλληλη συμβολή των περιβαλλοντικών παραγόντων. Για παράδειγμα κάνει την εμφάνισή της στο πλαίσιο ορισμένων θεωρητικών προσεγγίσεων η σύνδεση παραβατικών συμπεριφορών και ατομικών δυσλειτουργιών. (π.χ. εγκεφαλικών.)⁷⁹

Καταλήγοντας, οι βιολογικές θεωρίες αποδεικνύονται μονοδιάστατες και αναπόφευκτα περιορισμένης απήχησης. Το ζητούμενο είναι να τύχουν περαιτέρω εμπειρικής διερεύνησης και να επιχειρήσουν να απεικονίσουν στο πλαίσιο ανάλυσής τους τη δυναμική αλληλεπίδραση ατομικών και περιβαλλοντικών παραγόντων καθώς και την ειδικότερη διαδικασία μέσα από την οποία αναδεικνύεται η βία και οι επιμέρους προεκτάσεις της.

Ο συσχετισμός βιολογίας και εγκληματογένεσης είναι περιοριστικός καθώς δεν συνυπολογίζονται οι κοινωνικοί παράγοντες. Δεν υπάρχει βασική ανάγκη για σύγκρουση, είτε επιθετικού είτε αμυντικού χαρακτήρα, αν ο οργανισμός δεν συναντήσει αρκούντως κατάλληλους ερεθισμούς από το εξωτερικό περιβάλλον. Η αλυσίδα των αιτιωδών σχέσεων σε κάθε περίπτωση ανάγεται στο εξωτερικό περιβάλλον. Αν και ενδέχεται να υπάρχουν μεμονωμένες διαφορές στον τρόπο αντίδρασης στους εξωτερικούς ερεθισμούς που

⁷⁹ Βλάχου, 2008. Σελ.34.

προκαλούν επιθετικότητα, αυτά τα εσωτερικά χαρακτηριστικά δεν εξηγούν από μόνα τους την επιθετική συμπεριφορά.⁸⁰

Ως αποτέλεσμα οι γυναίκες παραβάτες αντιμετωπίζονται ως ένα ομοιόμορφο σύνολο. Παράγοντες όπως η κοινωνική τάξη, η ηλικία, η κοινωνική δύναμη, το μορφωτικό επίπεδο κλπ. δεν λαμβάνονται υπόψη για την εξήγηση της γυναικείας εγκληματικότητας. Η σημαντικότερη συνέπεια είναι ότι, δημιουργείται μία στερεοτυπική αντίληψη για την γυναίκα πάνω σε πολιτισμικά νοήματα για τη φύση της γυναικείας σεξουαλικότητας και τον βιολογικό ντετερμινισμό. Οι γυναίκες που διαπράττουν εγκλήματα, θεωρείται είτε ότι είναι από τη φύση τους κακές είτε ότι οδηγούνται σε αυτές τις πράξεις εξαιτίας κάποιας παθολογίας, καθώς παρεκκλίνουν από την «κανονική» βιολογικά καθορισμένη φύση της γυναίκας η οποία είναι νομοταγής.⁸¹

⁸⁰ Wolfgang , Ferracuti, 1995. Σελ. 361.

⁸¹ Smart, 1977. Σελ.89-100.

2β Κοινωνιολογικές θεωρίες

Παρόλον που η πλειοψηφία των πρώτων θεωρητικών για το γυναικείο έγκλημα έδωσαν ιδιαίτερη έμφαση στο βιολογικό ντετερμινισμό και στους βιολογικούς παράγοντες, υπήρξαν και ερευνητές που έδωσαν βάση και στους κοινωνικούς παράγοντες. Ωστόσο κάθε αναλυτής εκτίμησε την γυναικεία εγκληματικότητα από την δική του οπτική. Η γυναικεία εγκληματικότητα δεν εξηγήθηκε με αναφορά σε παράγοντες όπως: η φτώχεια, οι δυσμενείς διακρίσεις με βάση το φύλο, η έλλειψη οικονομικών ευκαιριών και ο σεξισμός της ανδροκρατούμενης κοινωνίας, παρά εξηγήθηκε με βάση το πολιτισμικά διαμορφωμένο στερεότυπο της εικόνας και του ρόλου της γυναίκας.⁸²

Μέσα στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο δράσης πατριαρχικές σχέσεις εξουσίας διαμορφώνουν διαφυλετικές διαφορές που σχετίζονται με το έγκλημα, ενώ παράλληλα οι γυναίκες ωθούνται στο έγκλημα μέσω της θυματοποίησης, της παγίδευσης σε δεδομένους ρόλους, της οικονομική περιθωριοποίησης και των αναγκών επιβίωσης. Η προσέγγιση της φυλετικής ανισότητας (ή περιθωριοποίησης) υποστηρίζει ότι η μεγαλύτερη διαφυλετική ισότητα οδηγεί σε μικρότερη συμμετοχή των γυναικών στο έγκλημα.⁸³

Σύμφωνα με την Jane Roberts Chapman οι οικονομικές διακρίσεις και όχι η γυναικεία χειραφέτηση ερμηνεύουν καλύτερα τον χαρακτήρα της γυναικείας

⁸² Brush, 2005. Σελ. 112.

⁸³ Steffensmeier, Allan, 1996. Σελ. 459-487.

εγκληματικότητας. Τα ευρήματα των ερευνών καταδεικνύουν ότι οι γυναίκες παραβάτες δεν έχουν καμία σχέση με τον τύπο της γυναίκας «απατεώνα» (female crook) που περιγράφεται συνήθως από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Αντ' αυτού αποτελούν μία μειοψηφία γυναικών που προέρχονται από τα κατώτερα κοινωνικό-οικονομικά στρώματα και οι οποίες διαπράττουν τα «παραδοσιακά» γυναικεία εγκλήματα όπως κλοπές και πορνεία.⁸⁴ Επίσης σύμφωνα με τους Darrell Steffensmeier and Emilie Allan, το ποσοστό της γυναικείας εγκληματικότητας που αφορά σε σοβαρά εγκλήματα βίας, τα οποία χαρακτηρίζονται ανδρο-κρατούμενα και στα εγκλήματα λευκού περιλαιμίου είναι χαρακτηριστικά μικρό.⁸⁵

Επιπροσθέτως, Οι μελετητές διατυπώνουν ότι παρά την κοινωνική ανάπτυξη οι γυναίκες περιθωριοποιούνται οικονομικά δηλαδή, η γυναίκα όταν δεν εργάζεται είναι συνήθως οικονομικά εξαρτημένη από τον άνδρα, ενώ όταν εργάζεται η αμοιβή της είναι συνήθως χαμηλότερη από την αντίστοιχη του άνδρα. Η οικονομική περιθωριοποίηση ουσιαστικά σημαίνει ότι οι γυναίκες μειονεκτούν οικονομικά σε σχέση με τον άνδρες, η ανεργία των γυναικών και η οικονομική δυσπραγία είναι οι δείκτες που χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση της οικονομικής περιθωριοποίησης. Η υπόθεση της οικονομικής περιθωριοποίησης των γυναικών υποστηρίζει ότι η οικονομικά μειονεκτική θέση των γυναικών συμβάλλει στην αύξηση της γυναικείας εγκληματικότητας.

86

⁸⁴ Chapman, R. J. (1980). *Economic Realities and the Female Offender*. Lexington, Mass.: Lexington Books. Σύμφωνα με: Chesney-Lind, 1986. Σελ. 78-96.

⁸⁵ Steffensmeier, Allan, 1996. Σελ. 459-487.

⁸⁶ Parker, Reckdenwald, 2008. Σελ. 22.

Κατά την Freda Adler, υπάρχει θετική σχέση μεταξύ γυναικείας χειραφέτησης και παραβατικότητας. Στο έργο της, *Sisters in Crime* (1975) η Freda Adler υποστηρίζει ότι, το έγκλημα ήταν ανέκαθεν μια ανδρική δραστηριότητα και οι γυναίκες είχαν δευτερεύοντα ρόλο σ' αυτό, δεδομένου ότι το κοινωνικό περιβάλλον γενικά διαμορφωνόταν από την ολοκληρωτική εξουσία και επιρροή των ανδρών. Εντούτοις με την παρουσία των κινημάτων χειραφέτησης των γυναικών η Freda Adler ισχυρίζεται ότι οι γυναίκες αποκτούν περισσότερη ισότητα και αρχίζουν να λειτουργούν περισσότερο ως άνδρες, οι γυναίκες γίνονται πιο επιθετικές και ανταγωνιστικές, και οδηγούνται σε περισσότερες παραβατικές πράξεις «ανδρικού» τύπου.⁸⁷

Από τον ανωτέρω ισχυρισμό συμπεραίνουμε ότι η Adler θεωρεί ότι το χαμηλό ποσοστό της γυναικείας εγκληματικότητας οφείλεται στον παραδοσιακό ρόλο της γυναίκας που δεν της επιτρέπει να εμπλακεί σε παραβατικές πράξεις, όταν η γυναίκα αποπαινηθεί τον ρόλο αυτό και αποκτήσει την ίδια κοινωνική θέση που έχουν οι άνδρες, οδηγείτε σε ανδρικού χαρακτήρα επιθετικές συμπεριφορές. Μέχρι σήμερα πάντως δεν έχει αποδειχθεί εμπειρικά η υπόθεση της Freda Adler.⁸⁸

Παρόμοια θέση παρουσιάζουν και οι Richard Cloward and Lloyd Ohlin (1960), σύμφωνα με αυτούς οι άνδρες και οι γυναίκες έχουν τους ίδιους αντικειμενικούς σκοπούς. Η αιτία της χαμηλής γυναικείας εγκληματικότητας

⁸⁷ Adler, F. (1975) *Sisters in Crime: the Rise of the New Female Offender*, New York, McGraw-Hill. Σύμφωνα με: Bisi, 2002. Σελ. 23-43.

⁸⁸ Bisi, 2002. Σελ. 23-43.

οφείλεται στις διαφορετικές ευκαιρίες διάπραξης ανάμεσα στα δύο φύλα. Υποστηρίζουν ότι όταν οι γυναίκες βρίσκονται στην ίδια κοινωνική θέση με τους άνδρες θα υιοθετήσουν ανδρικά μοντέλα συμπεριφοράς στα οποία συμπεριλαμβάνεται και η εγκληματική συμπεριφορά. Από αυτή την οπτική η αύξηση της γυναικείας εγκληματικότητας δεν οφείλεται τόσο στην αποδοχή ή μη του παραδοσιακού ρόλου από την πλευρά των γυναικών αλλά, οφείλεται στην κοινωνική θέση της γυναίκας.⁸⁹

Στις σύγχρονες κοινωνίες οι δομές έχουν αλλάξει αυξάνοντας τις ευκαιρίες διάπραξης παραβατικών πράξεων για τις γυναίκες, ωστόσο το γεγονός αυτό δεν έχει οδηγήσει σε αύξηση της γυναικείας παραβατικότητας. Σύμφωνα με τον John Hagan (1994) η οικονομική περιθωριοποίηση, οι καταστάσεις ανισότητας τα αισθήματα απογοήτευσης και ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι οι παράγοντες που οδηγούν τις γυναίκες στην παραβατικότητα. Η σχέση κοινωνικού περιβάλλοντος και παραβατικότητας είναι προφανής. Οι γυναίκες παραβατούν όταν υπάρχουν συγκεκριμένες αρνητικές συνθήκες. (κακή οικονομική κατάσταση, ανεργία). Το κοινωνικό περιβάλλον λοιπόν, οδηγεί τις γυναίκες στην παραβατικότητα.⁹⁰ Όπως διατυπώνει και η Estelle Freedman (1981), η παραβατικότητα είναι αποτέλεσμα των κοινωνικών συνθηκών και ο ατομικός παράγοντας έχει δευτερεύοντα ρόλο τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες.⁹¹

⁸⁹ Cloward, R. A. and Ohlin, L. E. (1960) *Delinquency and Opportunity: A Theory of Delinquent Gangs*, New York, Free Press. Σύμφωνα με: Bisi, 2002. Σελ. 23-43.

⁹⁰ Hagan, J. (1994) *Crime and Disrepute*, Thousand Oaks, CA, Pine Forge Press. Σύμφωνα με: Bisi, 2002. Σελ. 23-43.

⁹¹ Freedman, E. B. (1981) *Their Sisters' Keepers*, Ann Arbor, The University of Michigan Press. Σύμφωνα με Bisi, 2002 Σελ. 23-43.

Σύμφωνα με τον Otto Pollak, οι κοινωνικοί παράγοντες που ευθύνονται για την γυναικεία εγκληματικότητα είναι οι ακόλουθοι: ο διαφορικός συγχρωτισμός, η πολιτισμική βάση πάνω στην οποία διαμορφώνεται η επιθυμία των γυναικών να λειτουργήσουν παραβατικά και η ικανότητα πρόσβασης στο απειλούμενο από την εγκληματική τους δράση αντικείμενο.⁹² Κατά τον Otto Pollak επίσης, το πολιτισμικό στερεότυπο της γυναίκας παρά η φυσική της κατάσταση είναι που την περιορίζει στην χρήση βίαιων μέσων. Αποφασιστικό ρόλο παίζει δηλαδή το κοινωνιοψυχολογικό και όχι το σωματικό στοιχείο.⁹³

Ο William Thomas, στο κλασικό έργο του *The Unadjusted Girl* που εκδόθηκε το 1923, ασχολείται με την γυναικεία εγκληματικότητα και πώς αυτή προκαλείται από το κοινωνικό περιβάλλον. Για το λόγο αυτό θεώρησε ότι η παρέκκλιση αποτελεί μια μορφή παθολογίας την οποία αποδίδει κυρίως σε αποτυχημένη κοινωνικοποίηση έδωσε ωστόσο μεγάλη βαρύτητα στα ένστικτα και ειδικότερα στο μητρικό ένστικτο των γυναικών.⁹⁴ Οι γυναίκες για τον Thomas, έχουν πιο μεγάλη ποικιλία συναισθημάτων στο νευρικό τους σύστημα. Συνεπώς οι αντιδράσεις των γυναικών είναι πιο έντονες από τον ανδρών. Υποστηρίζει επίσης ότι η έντονη τάση των γυναικών να δίνουν και να λαμβάνουν αγάπη τις οδηγεί στον έγκλημα και ειδικότερα σε σεξουαλική παρέκκλιση, όπως η πορνεία. Παρατηρούμε ότι ο Thomas δίνει μία βιολογική

⁹² Ο.π.

⁹³ Χαϊίδου, 1996., Σελ.266.

⁹⁴ Thomas, W. I. (1967). *The Unadjusted Girl*. New York, Harper Torchbooks. Σύμφωνα με: Smart, 1977. Σελ. 80-100.

εξήγηση, χρησιμοποιώντας παράλληλα κοινωνικούς παράγοντες για τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους επίκτητα ένστικτα εκδηλώνονται.⁹⁵

Έχει υποστηριχθεί επίσης, ότι η απογοήτευση της γυναίκας στο πλαίσιο του ρόλου, τον οποίο επιτελεί, σε συνδυασμό με την καταπίεσή της από τις πατριαρχικές δομές που επικρατούν, την ωθούν στην εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς.⁹⁶ Καταλήγοντας η γυναικεία παραβατικότητα δεν πρέπει να ερμηνεύεται μέσω μιας περιορισμένης οπτικής συγκρίνοντας δηλαδή τα δύο φύλα, πρέπει να εξεταστεί ως αυτόνομη πραγματικότητα.⁹⁷ Για μια αντικειμενική ερμηνεία της γυναικείας εγκληματικότητας σε μια κοινωνία, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι κοινωνικές συνθήκες και οι ρόλοι των δύο φύλων. Η γυναικεία εγκληματικότητα θα πρέπει να ερμηνευθεί σε σχέση με παράγοντες όπως η οικονομική δυσπραγία, η κοινωνική ανισότητα και ο κοινωνικός αποκλεισμός.

⁹⁵ Thomas, W. I. (1967). *The Unadjusted Girl*. New York, Harper Torchbooks. Σύμφωνα με: Smart, 1977. Σελ. 80-100.

⁹⁶ Χάϊδου, 1996. Σελ. 272.

⁹⁷ Bisi 2002. Σελ. 23-43.

2.γ. Ψυχολογικές θεωρίες.

Ψυχολογικές ερμηνείες.

Οι ψυχολογικές θεωρίες προσεγγίζουν το έγκλημα ως έκφραση εσωτερικής φύσεως παθολογικών καταστάσεων, οι οποίες σε κάποιες περιπτώσεις συνδέονται με την ύπαρξη ψυχοπαθητικής προσωπικότητας. Ήδη στα τέλη του 18^{ου} αιώνα και στις αρχές του 19^{ου} αιώνα ήταν υπαρκτή η παρουσία και η συμβολή της ψυχολογίας για την αιτιολογία του εγκλήματος. Οι ψυχολόγοι του βάθους τονίζουν την ύπαρξη εγκληματικών τάσεων και επιθυμιών σε κάθε άνθρωπο και αποδίδουν την εγκληματική ενέργεια κυρίως στην ψυχική του εξέλιξη, από την εμβρυακή ζωή μέχρι τη στιγμή της εγκληματικής απόφασης. Κατά τους ψυχαναλυτές, μόνο ο καθαρά ψυχολογικός παράγοντας είναι σε θέση να εξηγήσει τόσο την αντικοινωνική του συμπεριφορά, όσο και την έλλειψη ανασχετικών δυνάμεων στις εγκληματικές του τάσεις.⁹⁸

Σύμφωνα με την ψυχαναλυτική αιτιολογική θέση, η εγκληματικότητα αποτελεί απόρροια της αντικοινωνικής δομής της προσωπικότητας του ατόμου. Στη βάση αυτής της αντικοινωνικής προσωπικότητας, τοποθετούνται τα σεξουαλικά συμπλέγματα της παιδικής ηλικίας (Freud), οι σύγχρονες

⁹⁸Χαΐδου, 1996. Σελ. 96.

συγκρούσεις που οδηγούν στην επαναστροφή (Jung) ή τα αισθήματα μειονεξίας (Adler). Θέσεις που θα αναπτυχθούν στη συνέχεια.⁹⁹

Επίσης, για την κοινωνική ψυχολογία, η εγκληματική συμπεριφορά εκφράζει την απουσία κανόνων και μια δράση αντίθετη στην αλληλεγγύη του ευρύτερου κοινωνικού σώματος. Για την ατομική ψυχολογία, το έγκλημα είναι ένα σύμπτωμα προσαρμοστικής ανωμαλίας, ποικίλης προέλευσης, η οποία όμως εκφράζει βασικά, διαταραχές στις διαπροσωπικές του σχέσεις και στην πραγμάτωση του εαυτού.¹⁰⁰

Μελέτες προσπάθησαν να συσχετίσουν την εγκληματικότητα με χαρακτηριστικά της προσωπικότητας. Πιο συγκεκριμένα, η επιθετικότητα, ως χαρακτηριστικό της προσωπικότητας συνδέεται, αρκετά συχνά, με το αίσθημα της αποστέρησης (frustration), το οποίο βιώνουν έντονα ορισμένα άτομα. Το συναίσθημα αυτό είναι αποτέλεσμα μιας ανικανοποίητης επιθυμίας και η επιθετικότητα που απορρέει μπορεί να οδηγήσει στη διάπραξη εγκλήματος κατά του επιθυμητού αντικειμένου ή και κατά τρίτου.¹⁰¹

Παράλληλα για την αιτιολόγηση της τέλεσης μιας εγκληματικής πράξης χρησιμοποιείται η έννοια της «ψυχοπαθητικής προσωπικότητας». Η «ψυχοπαθητική προσωπικότητα» περιγράφεται ως εξής : «Πρόκειται για μοναχικό άτομο το οποίο έχει διαστρεβλωμένη την ικανότητα για αγάπη. Άτομο αντικοινωνικό, επιθετικό και παρορμητικό, με χαμηλή κρίση και

⁹⁹ Ζαραφωνίτου, 2004. Σελ. 75.

¹⁰⁰ Ο.π.

¹⁰¹ Ο.π. Σελ. 79.

αστάθεια στις διαπροσωπικές του σχέσεις, ικανό να διαπράξει ένα αδίκημα ωθούμενο από αισθήματα αποστέρησης και πάθους για ένταση και ποικιλία εμπειριών . Ψυχρός και απαθής, δεν διστάζει να χρησιμοποιήσει τους άλλους για την ικανοποίηση των επιθυμιών του. Μετά τη διάπραξη του αδικήματος, τα αισθήματα αυτά τα διαδέχονται οι ενοχές και οι εσωτερικές συγκρούσεις.¹⁰²

Ψυχανάλυση και Έγκλημα

Έχει υποστηριχθεί ότι, ο άνθρωπος που διαπράττει μια παράνομη πράξη είναι μεν οργανικά ένα φυσιολογικό άτομο , αλλά ψυχολογικά υποφέρει από καταπιεσμένες σεξουαλικές συγκρούσεις που έχουν γίνει μέρος του υποσυνειδήτου του. Σύμφωνα με αυτή την θέση η εγκληματική πράξη έχει κινητοποιηθεί από το ασυνείδητο και έτσι εξ ορισμού αποτελεί συμπεριφορά που το άτομο δεν μπορεί να ελέγξει.¹⁰³ Οι ψυχολόγοι του βάθους υποστηρίζουν ότι, οι ορμητικές τάσεις και οι ισχυρές συναισθηματικές πιέσεις είναι εκείνες που κυρίως επιδρούν στη δραστηριότητα του ατόμου και πολύ περισσότερο στην εκδήλωση εγκληματικής συμπεριφοράς.¹⁰⁴ Για να κατανοηθούν οι ψυχαναλυτικές προσεγγίσεις, είναι απαραίτητη η παράθεση μερικών βασικών θέσεων της ψυχανάλυσης.

¹⁰² Ζαραφωνίτου, 2004 Σελ. 79.

¹⁰³ Hartung, 1955 Σελ.652-661.

¹⁰⁴ Χαΐδου, 1996 Σελ. 98.

Σημαντικότερος εκπρόσωπος του χώρου της ψυχανάλυσης είναι αδιαμφισβήτητα ο Sigmund Freud, ο οποίος εισήγαγε τη θεωρία της «Libido» η οποία υποδηλώνει ταυτόχρονα και την τεχνική που αναπτύχθηκε για την έρευνα του ασυνείδητου. Κατά τη θεωρία του Sigmund Freud, διάφορες ορμές, δυσάρεστες εντυπώσεις της παιδικής ηλικίας και ηθικά αποδοκιμαζόμενες επιθυμίες και ιδιαίτερα οι επιθυμίες της γενετήσιας σφαίρας απωθούνται στο ασυνείδητο, όπου παραμένουν ως ασυνείδητες καταστάσεις.¹⁰⁵ Η Libido, ισοδυναμεί με τον «πόθο για ηδονή» που στη Φροϋδική αντίληψη ταυτίζεται με τον πόθο για ζωή και με τη σεξουαλικότητα.¹⁰⁶ Προκειμένου να κατανοήσουμε όμως την ερμηνεία του Freud για την ψυχολογική υπόσταση του ατόμου και κατ' επέκταση το έγκλημα, θα πρέπει να αναφερθούμε και στις βασικές έννοιες, «εκείνο» (Es), «εγώ» (Ich), «υπερεγώ»(Uber-Ich).

Τα στοιχεία που συγκροτούν την προσωπικότητα του ατόμου είναι τρία : το εκείνο ή προεγώ, το εγώ και το υπερεγώ. Το «εκείνο» περιλαμβάνει τις ορμές, τις ενστικτικές τάσεις και ό,τι συνδέεται με τις βασικές βιολογικές ανάγκες του ατόμου. Το «εκείνο» δεν κατέχει διακριτικές ικανότητες, δεν ξεχωρίζει το πραγματικό από το εξωπραγματικό, το αντικειμενικό από το υποκειμενικό, το ηθικό από το ανήθικο. Είναι έξω από κάθε κοινωνικό περιορισμό. Το «εγώ» δημιουργείται και αναπτύσσεται

¹⁰⁵ Freud S. (1963) *Massenpsychologie und Ich-Analyse*. 4.Aufl., Gesammelte Werke: 13. Band, Frankfurt. (1921. Leipzig : Internationaler Psychoanalytischer Verlag) Σύμφωνα με: Χάϊδου, 1996 Σελ. 99.

¹⁰⁶ Freud S. (1940). *Group Psychology and the Analysis of the Ego*. New York : Standar Ed. 8 (Massenpsychologie und Ich-Analyse. 1921. Leipzig : Internationaler Psychoanalytischer Verlag) Σύμφωνα με: Στεφανής, 1973 σελ. 49.

διαφοροποιούμενο από το «εκείνο», με την επίδραση της συσσωρευμένης εμπειρίας. Περιλαμβάνει όλες τις συνειδησιακές λειτουργίες και αποτελεί το εκτελεστικό και συντονιστικό όργανο της προσωπικότητας. Μεσολαβεί ανάμεσα στο «εκείνο» και στο «υπερεγώ» και την αντικειμενική πραγματικότητα εξισορροπώντας τις απαιτήσεις τους. Το «υπερεγώ» περιέχει τις θετικές αξίες για τη ζωή (ιδανικό του εγώ), που συνιστούν τις «ηθικό-κοινωνικές» επιδιώξεις του ατόμου και την ηθική του συνείδηση, δηλαδή το πλέγμα των απαγορεύσεων και των αρνητικών αξιών της ζωής, που ενσωματώνει το άτομο από τη γονεϊκή επιρροή διαμέσου του μηχανισμού της ταύτισης.¹⁰⁷

Ακόμη, ο Freud διέκρινε στον άνθρωπο, την ύπαρξη δύο ειδών ενστίκτων: το ένστικτο της ζωής (Έρως) και το ένστικτο του θανάτου (Θάνατος). Κατά τον ίδιο, το ένστικτο του θανάτου ευθύνεται για ενέργειες που στοχεύουν στον περιορισμό της ζωής. Γενικά, η προσέγγιση του Freud, φαίνεται να τοποθετεί τον άνθρωπο κάτω από την επιρροή μιας αναπότρεπτης παρόρμησης: της καταστροφής είτε του ίδιου του εαυτού είτε των συνανθρώπων του.¹⁰⁸ Η επιθετικότητα κατά τον Freud θεωρείται ως έκφραση του «ένστικτου του Θανάτου», ή γενική ενστικτώδης επιθετική τάση. Ο Freud διατύπωσε την άποψη ότι υπάρχει ένα ένστικτο επιθετικότητας «ένα εν δυνάμει ένστικτο για μίσος και καταστροφή». Αυτή η φυσική ροπή, για την οποία ο Freud δημιούργησε μια θεωρητική βάση, μετριάζεται με την

¹⁰⁷ Freud S. (1940). *Group Psychology and the Analysis of the Ego*. New York : Standar Ed. 8 (*Massenpsychologie und Ich-Analyse*. 1921. Leipzig : Internationaler Psychoanalytischer Verlag) Σύμφωνα με: Στεφανής, 1973 σελ. 49.

¹⁰⁸ Freud, S. (1923). *The ego and the id*. Standard Edition, vol. 19, Σελ.. 1-59 (*Das Ich und das Es*. 1923. Leipzig : Internationaler psychoanalytischer Verlag) Σύμφωνα με: Βλάχου ,2008 Σελ. 38

επίδραση του αντιθέτου του «ενστίκτου της ζωής», με τη μόρφωση, εξιδανίκευση και κοινωνικοποίηση. Η πάλη μεταξύ των δύο κατηγοριών ενστίκτων αποτελεί κατά τον Freud, την ουσία της ζωής.¹⁰⁹

Η επιθετικότητα λοιπόν, είναι η φυσική συνέπεια του ενστίκτου του θανάτου, και σκοπό έχει να επαναφέρει τον οργανισμό σε μια ανενεργό κατάσταση, τον θάνατο. Ο Freud πίστευε ότι κάθε οργανισμός κατευθύνεται προς ένα τελείως ιδιαίτερο, φυσικό θάνατο και για τούτο υπερασπίζεται τον εαυτό του απέναντι στην όποια απειλή θανάτου δεν τον οδηγεί προς αυτή την κατεύθυνση. Ως εκ τούτου, το ένστικτο του θανάτου μπορεί στην πραγματικότητα να παρατείνει τη ζωή, υπό την έννοια ότι ένα άτομο μπορεί να προβάλλει επιθετικότητα ως τρόπο άμυνας απέναντι σε ερεθίσματα που απειλούν ή νομίζει ότι απειλούν τη ζωή του. Οι επιθετικές ενορμήσεις λοιπόν, αντιπροσωπεύουν τις επιθυμίες ενός ατόμου να σκοτώσει, να πληγώσει, να καταστρέψει ή να εκδικηθεί.

Επιπροσθέτως, το έγκλημα προσεγγίζεται ψυχαναλυτικά και με το φαινόμενο της απώθησης: σύμφωνα με αυτό, «διάφορες ορμές, δυσάρεστες εντυπώσεις της παιδικής ηλικίας και ηθικά αποδοκιμαζόμενες επιθυμίες, παραστάσεις ή ιδέες απωθούνται στο ασυνείδητο, όπου παραμένουν ως ασυνείδητες παραστάσεις. Μεταξύ αυτών πρωτεύοντα ρόλο διαδραματίζουν οι επιθυμίες της γενετήσιας σφαίρας (libido). Όποτε υπάρχει αντιπαλότητα και σύγκρουση μεταξύ του συνειδητού και του ασυνείδητου, ήδη από την περίοδο

¹⁰⁹ Sigmund Freud (1955). 'Group Psychology and the Analysis of Ego,' in The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XVIII . (Massenpsychologie und Ich-Analyse. 1921. Leipzig : Internationaler Psychoanalytischer Verlag). Σύμφωνα με: Wolfgang M.E, Ferracuti. (1995), Σελ. 265.

της παιδικής ηλικίας, το άτομο δεν οδηγείται σε παρεκκλίνουσα συμπεριφορά εάν διατηρείται η ισορροπία μεταξύ του «εγώ», «υπερεγώ» και του «εκείνο». Αντίθετα, όταν διαταράσσεται η ισορροπία αυτή, δημιουργούνται συγκρούσεις στον ψυχικό κόσμο του ατόμου, που επιζητούν κάποια διέξοδο. Αυτή η διέξοδος μπορεί να οδηγήσει το άτομο σε αντικοινωνική συμπεριφορά ακόμη και ακραία με τη μορφή εγκλήματος.¹¹⁰

Ο Alfred Adler όμως, δεν δέχεται ότι η βασική δύναμη από την οποία εξαρτάται η διαγωγή του ατόμου είναι μόνο η σεξουαλική ορμή/libido, αλλά η τάση για απόκτηση δύναμης και υπεροχής, τάση για να αποκτήσει το άτομο αξία και να αναγνωριστεί. Το άτομο, έχοντας αποτύχει στην ικανοποίηση των βασικών τάσεων και επιθυμιών του, επιδιώκει με αντικοινωνικό τρόπο την επιβολή του στους άλλους και όχι σπάνια καταλήγει στο έγκλημα. Για τον δράστη το έγκλημα αποτελεί ένα μηχανισμός άμυνας του εγώ, επίδειξη δύναμης και μέσον επιβεβαίωσης του στον εαυτό του και στους άλλους.¹¹¹

Σύμφωνα με τον Carl Jung, ο άνθρωπος είναι ένας «κόσμος», στον οποίο υπάρχουν θετικές και αρνητικές προδιαθέσεις. Ψυχική ισορροπία θα υπάρξει εφόσον επικρατήσουν οι θετικές προδιαθέσεις και παραμείνουν υπανάπτυκτες οι αρνητικές. Κατά τη θεωρία του Carl Jung μπορεί να εγκληματήσει εκείνο το άτομο, που παρουσιάζει από τη παιδική του ηλικία

¹¹⁰ Freud S. (1963) *Massenpsychologie und Ich-Analyse*, 4. Aufl., *Gesammelte Werke*:13. Band, Frankfurt. (*Massenpsychologie und Ich-Analyse*. 1921. Leipzig : Internationaler Psychoanalytischer Verlag). Σύμφωνα με: Χάϊδου, 1996 Σελ.100.

¹¹¹ Adler A. (1947) *Menschenkenntnis*. 6 Aufl. Wien. Σύμφωνα με Χάϊδου, 1996. Σελ. 103.

επικράτηση των αρνητικών προδιαθέσεων, αποτέλεσμα των αγώνων του ασυνείδητου του με τις αρχέτυπες εικόνες του υπερατομικού ασυνείδητου που έχει κληρονομήσει.¹¹²

Κατά τον Theodor Reik, ο εγκληματίας κάποιες φορές κάνει οτιδήποτε, και μάλιστα εν μέρει ασυνείδητα για να συλληφθεί. Για παράδειγμα, αφήνει ίχνη στον τόπο του εγκλήματος ή κάνει μια σειρά από ενέργειες που θα οδηγήσουν ευκολότερα στον εντοπισμό του. Διακατέχεται από μια ασυνείδητη ανάγκη ομολογίας της πράξης του. Μέσα από αυτήν την ομολογία ξαναζεί το έγκλημα και οι ψυχικές διεργασίες που γίνονται μέσω της ομολογίας τον κάνουν να συνειδητοποιήσει τί σημαίνει γι' αυτόν η εγκληματική πράξη και γιατί την έκανε.¹¹³

Οι Franz Alexander και Hugo Staub, θεμελιωτές της ψυχαναλυτικής εγκληματολογίας, θεωρούν ότι ο εγκληματίας είναι εκείνος, ο οποίος δεν κατόρθωσε να προσαρμοστεί στο κοινωνικό περιβάλλον. Διακρίνουν δύο είδη εγκληματιών τον ομαλό και τον μη ομαλό. Ο ομαλός είναι ο γνήσιος εγκληματίας, ο οποίος έχει αναπτύξει ένα εγκληματικό «υπερεγώ», οι ηθικές του αξίες είναι διαμορφωμένες με βάση εγκληματικές και αντικοινωνικές αρχές, έχει ψυχικό κόσμο δομικά όμοιο με τον πλήρως κοινωνικά προσαρμοσμένο άνθρωπο, ωστόσο ταυτίζεται με εγκληματικά πρότυπα. Ο μη ομαλός εγκληματίας είναι ο «συμπτωματικός» ή τυχαίος εγκληματίας. Η πράξη του προκαλείται από ένα μεμονωμένο γεγονός και δεν χαρακτηρίζει τη γενικότερη δομή της προσωπικότητάς του. Ουσιαστικά για τον τυχαίο εγκληματία, οι αποδιοργανωμένες καταστάσεις τον οδηγούν στο έγκλημα.

¹¹² Jung C. (1931) *Seelenprobleme der Gegenwart*. Σύμφωνα με Χαΐδου 1996, Σελ. 104.

¹¹³ Reik T. (1925) *Geständniszwang und Strafbedürfnis*. Leipzig, Wien, Zurich Σύμφωνα με Χαΐδου, 1996, Σελ. 106

Κατά τους φροϋδιστές δεν δρα χωρίς πρόθεση, απλά το «εγώ» χάνει σε κάποια συγκεκριμένη περίπτωση τον έλεγχο και επιτρέπει σε μια εγκληματική ροπή να διαχυθεί.¹¹⁴

Σύμφωνα με τον Daniel Lagashe, το παιδί περνά από τη διαδικασία της «ταύτισης» με τους γονείς και της «κοινωνικοποίησης». Σχηματίζει τις έννοιες του καλού και του κακού και συγχρόνως επιθυμεί να γίνει αρμονικό μέλος της κοινωνίας, να δημιουργήσει επαφές με τους άλλους ανθρώπους. Αν αυτές οι διαδικασίες αποτύχουν το παιδί γίνεται «εγωκεντρικό» και «ανώριμο». Εγωκεντρικός και ανώριμος άνθρωπος είναι εκείνος που δεν έχει την ικανότητα να μπει στη θέση του άλλου και προσπαθεί να ικανοποιήσει τις επιθυμίες του άσχετα με τον πόνο που μπορεί να επιφέρει στους άλλους. Δεν κατορθώνει επίσης να κυριαρχεί τις ορμητικές τάσεις του σύμφωνα με την πραγματικότητα και τις απαγορεύσεις που αυτή επιβάλλει. Κατά τον Lagashe, ο εγωκεντρισμός και η ανωριμότητα είναι τα βασικά χαρακτηριστικά των ατόμων που έχουν ροπή προς το έγκλημα.¹¹⁵

Οι Michael Rutter και Henn Giller, αναφέρουν ότι η ανάπτυξη βίαιης παραβατικής συμπεριφοράς σε ορισμένες περιπτώσεις είναι συνέπεια της εξωτερίκευσης ενδοψυχικών νευρωτικών συγκρούσεων που βιώνει το άτομο. Δηλαδή εκδήλωση απαγορευμένων ασυνείδητων ενορμήσεων που έρχονται σε σύγκρουση με το εγώ και το υπερεγώ. Υποστηρίζουν επίσης ότι, κύριος στόχος της κοινωνικοποίησης είναι η ανάπτυξη ενός εσωτερικού συστήματος

¹¹⁴ Alexander F., Staub H. (1929) *Der Verbrecher und Seine*. Richer. Wien. Σύμφωνα με Χάϊδου 1996. Σελ. 106.

¹¹⁵ Lagashe D. (1950) *Psychocriminogenese*. Act 2 *Congres Criminal*, 6, Σύμφωνα με Γιωτοπούλου Μαραγκοπούλου 1979. Σελ. 132.

ελέγχου, που θα κατευθύνει τα άτομα και θα βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με τις οικογενειακές σχέσεις, στηρίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την ψυχική ισορροπία του ατόμου¹¹⁶

Πιο συγκεκριμένα για την γυναικεία εγκληματικότητα και την γυναίκα ο Sigmund Freud, αναφέρει ότι, η συμπεριφορά της γυναίκας ερμηνεύεται με βάση τη γυναικεία προσωπικότητα. Ισχυρίζεται ότι, οι γυναίκες υποφέρουν από αισθήματα κατωτερότητας εξαιτίας της ελλειμματικής φυσιολογίας τους καθώς δεν διαθέτουν πένος με αποτέλεσμα να είναι ημιτελή άτομα. Τις καθορίζει ο «φθόνος τους πένους» με αποτέλεσμα να έχουν δύο διεξόδους προκειμένου να βιώσουν ευχαρίστηση και πληρότητα: είτε τον γάμο και την μητρότητα, είτε τη νεύρωση και την επιθετική εγκληματική συμπεριφορά.¹¹⁷

Όσον αφορά στην γυναικεία εγκληματικότητα επίσης, δόθηκε έμφαση σε ψυχικούς παράγοντες, παράγοντες εσωτερικών συγκρούσεων, όπως είναι η διαδικασία ταύτισης του κοριτσιού με τη μητέρα με μία ταυτόχρονη ερωτική επιθυμία για τον πατέρα, η βιολογική έναρξη της εφηβείας, κ.ά., αγνοώντας τους κοινωνικούς και πολιτιστικούς παράγοντες. Οι παράγοντες στους οποίους στηρίζονται οι ψυχαναλυτικές προσεγγίσεις αποτελούν πηγή

¹¹⁶ Rutter M, Giller H.(1983). Juvenile delinquency. Trends and perspectives. Penguin
Σύμφωνα με: Βλάχου 2008.Σελ. 42.

¹¹⁷ Freud, S. (1908). "Civilized' Sexual Morality and Modern Nervous Illness." In Freud
1953-74, vol. 9, 177-204. Σύμφωνα με: Feinman 1998 Σελ.10

ανασφάλειας και διατάραξης ή αδυναμίας δημιουργίας σχέσεων εμπιστοσύνης.¹¹⁸

Ειδικότερα για την παιδοκτονία, η ψυχαναλύτρια Phyllis Greenacre μιλά για το «σύνδρομο της Μήδειας» και ισχυρίζεται ότι παρατηρείται σε γυναίκες που είχαν υποφέρει κατά την παιδική τους ηλικία μια τραυματική εμπειρία που περιλάμβανε κυρίως προεφηβικά αισθήματα φθόνου. Τα αισθήματα αυτά δημιουργούνται στο κορίτσι με την γέννηση ενός ακόμη παιδιού από την μητέρα. Όταν το κορίτσι βρίσκεται σε ηλικία ενός με δύο χρόνων, στο στοματικό στάδιο ανάπτυξης δηλαδή, και ως εκ τούτου δεν έχει τη δυνατότητα να μιλήσει, βλέπει στο στήθος της μητέρας του ένα ξένο μωρό, το οποίο δεν αναγνωρίζει, το θέαμα αυτό προκαλεί στο κορίτσι αισθήματα ζήλειας και φθόνου μεγάλης έντασης για το καινούργιο μέλος της οικογένειας, τα οποία δεν μπορεί να εκφράσει, με αποτέλεσμα η ένταση αυτών των αισθημάτων να μεγαθύνεται και η εμπειρία να είναι τραυματική.¹¹⁹

Σύμφωνα με άλλες μελέτες, οι γυναίκες που οδηγήθηκαν στην παιδοκτονία δεν παρουσίαζαν κάποιο είδος ψύχωσης, αλλά είχαν κατακλειστεί από μια ψυχική κατάσταση που ονομάζεται «μήτρα της αποστέρησης» (matrix of deprivation). Αναλυτικότερα, σε περίπτωση που η γυναίκα βιώνει μια κατάσταση εγκατάλειψης ή αποδιοργάνωσης της οικογένειας δημιουργείται ένα αίσθημα αντιζηλίας προς τα παιδιά. Οι ψυχίατροι περιγράφουν ότι οι

¹¹⁸Πετούση, 2001, 105-137.

¹¹⁹ Greenacre, P. (1953). *Trauma, Growth and Personality*. London: Hogarth Press.
Σύμφωνα με: Schoeck, 1970. Σελ.68.

γυναίκες αυτές δεν βλέπουν άλλη λύση παρά την απελπισμένη κίνηση τού να σκοτώσουν τα παιδιά τους. Η πράξη αυτή ωθείται πολλές φορές και από συναισθηματικές ελλείψεις που βίωσαν αυτές οι γυναίκες κατά την ανατροφή τους.¹²⁰

2δ. Ερμηνεία της παραβατικότητας της Μήδειας με βάση τις θεωρίες για την γυναικεία εγκληματικότητα.

Σε σχέση με τις θέσεις του Otto Pollak για την ικανότητα της γυναίκας να παραπλανά και να εξαπατά θα μπορούσαμε να πούμε ότι κάτι τέτοιο συμβαίνει στην τραγωδία που αναλύουμε. Η Μήδεια παραπλανά τον Κρεόντα και κερδίζει μια ακόμη μέρα παραμονής της στην Κόρινθο προκειμένου να προχωρήσει το εγκληματικό της σχέδιο, όπως επίσης εξαπατά και τον Ιάσονα, παρουσιάζεται μπροστά του μετανιωμένη και τον πείθει να δεχτεί στο παλάτι τα παιδιά που προσφέρουν στην πριγκίπισσα δώρα δηλητηριασμένα εν αγνοία του. *«Νομίζεις θα τον καλόπιανα ποτέ, αν δεν ήταν κέρδος να βγάλω ή να του στήσω δόλο;»* (στιχ.1368-1369). Ωστόσο, μια τέτοια περιγραφή είναι μονομερής και δεν λαμβάνει υπόψη την ψυχολογική κατάσταση της γυναίκας, εν προκειμένω της Μήδειας, η οποία βρίσκεται σε έντονη συναισθηματική σύγχυση και σε δεινή θέση αφού αντιμετωπίζει την εγκατάλειψη του Ιάσονα, την κοινωνική απομόνωση και την απειλή της εξορίας. Η ένταση του πόνου

¹²⁰ Cyrino, 1996. Σελ. 1-12.

που βιώνει η Μήδεια επιτείνει την συναισθηματική φόρτιση και απομακρύνει κάθε εκλογίκευση της κατάστασης από μέρους της.

Επίσης, δεν μπορεί να ευσταθεί και η θεωρία των Cesare Lombroso και Gulielmo Ferrero σχετικά με την έλλειψη μητρικού ενστίκτου που οδηγεί τη Μήδεια στο έγκλημα, παρατηρούμε ότι το πράττει ενώ αμφιπαλαντεύεται πολύ έντονα και υποφέρει για αυτήν την πράξη, αλλά λόγω ψυχολογικής σύγχυσης και επιθυμίας αποκατάστασης της ηθικής βλάβης που έχει υποστεί, θεωρεί ότι είναι αναγκαίο να διαπραχθεί. Γενικότερα, οι βιολογικές θεωρίες δεν μπορούν να εξηγήσουν την διάπραξη του εγκλήματος διότι η προσέγγιση τους είναι μονοδιάστατη.

Οι κοινωνιολογικές θεωρίες περί φυλετικής ανισότητας ωστόσο θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν προκειμένου να εξηγηθούν οι πράξεις της Μήδειας. Βιώνοντας την διάκριση, την καταπίεση και την απαξίωση μέσα σε ένα πατριαρχικό σύστημα η γυναίκα μπορεί να οδηγηθεί στο έγκλημα. Παρατηρούμε στα λόγια της Μήδειας, ότι βιώνει την απαξίωση από το πατριαρχικό κοινωνικό σύστημα και νιώθει έντονα την περιθωριοποίησή.

Με βάση τις ψυχολογικές θεωρίες θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι η Μήδεια αποτελεί μια ψυχοπαθητική προσωπικότητα. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει το άτομο με ψυχοπαθητική προσωπικότητα είναι αντικοινωνικό, επιθετικό και παρορμητικό, με αστάθεια στις διαπροσωπικές του σχέσεις, ικανό να διαπράξει ένα αδίκημα ωθούμενο από αισθήματα αποστέρησης. Η Μήδεια χαρακτηρίζεται από επιθετικότητα και παρορμητικότητα και έχει

ασταθείς διαπροσωπικές σχέσεις, ο σύζυγός της την εγκαταλείπει ενώ δεν έχει καμία στήριξη από το ευρύτερο και το οικογενειακό της περιβάλλον.

Επίσης τα αισθήματα αποστέρησης και η απογοήτευση που νιώθει μπορεί να την οδήγησαν στην τέλεση των πράξεων της: *«έρημη εγώ, σε ξένη γη όπως είμαι και καταφρονημένη από τον άνδρα που μ' άρπαξε απ' τη χώρα μου, δεν έχω κανένα συγγενή, μητέρα, αδέρφι, να βρω λιμάνι για τη συμφορά μου»* (στιχ.255-258), *«φυλαχτείτε απ' τον άγριο τρόπο το σκληρό φυσικό του παράφορου νου της»* (στιχ.112-114), *«δε θ' αφήσω να χαίρεται κανένας, πως βύθισε στον πόνο την καρδιά μου. Πικρούς, όλο φαρμάκι εγώ τους γάμους, μαύρο το συμπεθέρισμα θα κάμω»* (στιχ.396-399). Παράλληλα η εκδήλωση της επιθετικότητας της μπορεί να εξηγηθεί με βάση τις θέσεις του Freud ως έκφραση επιθετικών ενορμήσεων που απορρέουν από το ένστικτο του Θανάτου, όπως επίσης και με την θεωρία για τον φθόνο του πένους την οποία θα αναπτύξουμε παρακάτω.

Επίσης, με βάση τις θέσεις του Adler, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι η Μήδεια τελεί τις πράξεις εξαιτίας αισθημάτων κατωτερότητας και μειονεξίας, προκειμένου να κάνει επίδειξη δύναμης και να επιβεβαιωθεί απέναντι στους άλλους αλλά και στον εαυτό της. Η ερμηνεία αυτή ενισχύεται τους στίχους 807-809 όπου η Μήδεια πριν από την τέλεση του εγκλήματός της δηλώνει, *«Κανένας μη με θαρρεί δειλή κι αδύναμη, ούτε πονόψυχη, μα το ενάντιο είμαι: σκληρή για τους εχθρούς και για τους φίλους καλή.»* (στιχ. 807-809)

ΜΕΡΟΣ Β

Κεφάλαιο 3^ο .Οι ψυχαναλυτικές ερμηνείες στη Μήδεια του Ευριπίδη.

Στη ψυχή, όπως και στη φύση γύρω μας, τίποτε δεν συμβαίνει κατά τύχη ή με ανεξέλεγκτο τρόπο, υπάρχει πάντα μια αιτιότητα. Κάθε ψυχικό γεγονός καθορίζεται από τα προηγούμενά του. Γεγονότα της ψυχικής ζωής, που μπορεί να φαίνονται τυχαία και άσχετα με ότι συνέβαινε πριν, φαινομενικά μόνο είναι έτσι. Στην πραγματικότητα, τα ψυχικά φαινόμενα, εξίσου με τα φυσικά, δεν δικαιολογούν την έλλειψη αιτιακής σύνδεσης με ότι προηγήθηκε από αυτά.¹²¹

Συνεπώς οι ψυχικές διαδικασίες εξηγούνται ντετερμινιστικά. Οι ασυνείδητες ψυχικές διαδικασίες εκδηλώνονται μέσω των πράξεων, μέσω της συνείδησης, θα πρέπει λοιπόν να βασιστούμε σε μία ψυχολογική αιτιότητα προκειμένου να εξηγήσουμε τι προκάλεσε μια πράξη και ποιο ερέθισμα οφείλεται στην εκάστοτε αντίδραση.

¹²¹ Bourdin,2005. Σελ.28.

Είναι η παιδοκτονία της Μήδειας ένας αναίτιος και άσκοπος φόνος ή συμπυκνώνει νοήματα; Ποιες ψυχικές διεργασίες πραγματοποιήθηκαν με αποτέλεσμα να εκδηλώσει η Μήδεια αυτή την παραβατική παρόρμηση και να αποτελέσει το δολοφονικό μητρικό αρχέτυπο;

3^ο Η εγκατάλειψη και το ναρκισσιστικό πλήγμα.

Το κυρίαρχο ερέθισμα της δολοφονικής δράσης της Μήδειας αποτέλεσε η εγκατάλειψή της από τον Ιάσονα. Πιστικές καταστάσεις όπως η απειλή της απώλειας πολύτιμων σχέσεων μπορεί να παίξουν σημαντικό ρόλο στην γυναικεία παραβατικότητα. Παρόλον ότι η επαναλαμβανόμενη φράση «τα έκανε όλα για τον έρωτα» δημιουργεί στερεότυπα σχετικά με την γυναικεία εγκληματικότητα, έχει αποδειχθεί ότι ο ρόλος του άνδρα στο να οδηγηθεί μία γυναίκα στο έγκλημα είναι ενεργός και έντονος.¹²²

Πιο συγκεκριμένα η εγκατάλειψη της Μήδειας από τον Ιάσονα και η συνακόλουθη «αντικατάστασή» της από μία «καλύτερη» σύζυγο, την πριγκίπισσα της Κορίνθου Γλαύκη, αποτέλεσε τον κυρίαρχο άξονα πάνω στον οποίο διαμόρφωσε την εκδίκησή της. Στους στίχους 18-20 η τροφός αποκαλύπτει ότι ο Ιάσωνας τέλεσε καινούργιο γάμο και η Μήδεια ζει πλέον μέσα σε μια κατάσταση ντροπής και απαξίωσης: «Ο Ιάσωνας, και νέο έκανε γάμο, βασιλικό, σμίγοντας με την κόρη του Κρέοντα που κυβερνάει την χώρα, η δόλια Μήδεια μες την καταφρόνια φωνάζει» (στιχ.18-20). Θα μπορούσαμε

¹²² Steffensmeier , Allan ,1996 Σελ. 459-487.

να ισχυριστούμε ότι η πράξη αυτή του Ιάσονα προκάλεσε ένα έντονο ναρκισσιστικό πλήγμα στον ψυχισμό της Μήδειας. Το αίσθημα της πληρότητάς της διαταράσσεται. Η Μήδεια νιώθει την ταπείνωση και το εγώ της, δηλαδή ο εαυτός της ως πλήρες αντικείμενο, πληγώνεται. Συνακόλουθα βιώνει την ανεπάρκειά της, αφού δεν μπόρεσε να διατηρήσει τη σχέση της με τον Ιάσονα, που της προκαλεί τύψεις και ασυνείδητα αισθήματα ενοχής.

Προκειμένου να παρουσιάσουμε τις ψυχικές συνέπειες του ναρκισσιστικού πλήγματος που υπέστη η Μήδεια είναι απαραίτητο να αποτυπώσουμε τον ναρκισσιστικό της χαρακτήρα.

Ο Ναρκισσιστικός χαρακτήρας της Μήδειας:

Η έννοια του ναρκισσισμού διατυπώθηκε από τον Sigmund Freud και ισοδυναμεί με καταστάσεις όπου το άτομο επενδύει μόνο στον εαυτό του και όχι σε εξωτερικά αντικείμενα. Αρχικά ο Sigmund Freud, θεώρησε το ναρκισσισμό ως ένα πρώιμο στάδιο της ψυχοσεξουαλικής ανάπτυξης στη συνέχεια όμως επαναδιατυπώνει τη θέση του, σύμφωνα με τον Freud, ο ναρκισσισμός εμφανίζεται ως μια ιδιαίτερη μορφή αντικειμενοτρόπου σχέσης, που δεν τοποθετείται χρονικά σε κάποιο σημείο της ψυχοσεξουαλικής εξέλιξης αλλά μπορεί να παρουσιάζεται σε οποιαδήποτε φάση της. Ο ναρκισσισμός μπορεί να διεκδικεί τη θέση του στην κανονική σεξουαλική ανάπτυξη του ανθρώπου.¹²³

¹²³Freud, S.(1966) « Pour introduire le narcissisme » in la Vie sexuelle, P.U.F., Paris, (Zur Einführung des Narzismus... / Leipzig : Internationaler psychoanalytischer Verlag , 1924) Σύμφωνα με: Bourdin. Σελ.149.

Στον ναρκισσισμό δεν υπάρχει διαφοροποίηση του αισθήματος ανάμεσα στο άτομο και τους άλλους και επικρατεί ο αυτοερωτισμός. Δηλαδή, όταν το άτομο έχει αναπτύξει τις διεργασίες με τις οποίες μπορεί να αντιληφθεί τα άτομα και τον εαυτό του ως ξεχωριστές ολότητες τότε αντί να επενδύσει τη λίμπιντό του σε ένα εξωτερικό αντικείμενο όπως συνήθως συμβαίνει, αυτό την εσωτερικεύει και την επενδύει στον ίδιο του τον εαυτό. Ο ναρκισσισμός αποτελεί δομική διάσταση του Εγώ, με την έννοια ότι αντιπροσωπεύει ένα σχήμα λιμπιντινικής επένδυσης αλλά και συγκρότησης του Εγώ.¹²⁴

Ο ναρκισσισμός είναι μια ψυχική δράση αυτοερωτισμού. Αποτελεί μια λιβιδινική σχέση προς τον εαυτό ως πλήρες αντικείμενο. Σύμφωνα με τον Sigmund Freud ο ναρκισσισμός αποτελεί ένα αίσθημα πλήρωσης και παντοδυναμίας και διατηρείται ή επανεμφανίζεται μέσω παλινδρόμησης στις παθολογικές μορφές του ναρκισσισμού.¹²⁵

Σύμφωνα με τον Heinz Kohut , στην ανάπτυξη του φυσιολογικού ναρκισσισμού, το άτομο έχει ένα ξεκάθαρο συναίσθημα του εαυτού του, ένα ικανοποιητικό και σχετικά σταθερό επίπεδο αυτοεκτίμησης.¹²⁶ Στη ναρκισσιστική προσωπικότητα, το αυτοαίσθημα διαταράσσεται, το άτομο είναι ευάλωτο στα πλήγματα που δέχεται. Είναι ευάλωτο στην απαξίωση νιώθοντας ανάξιο και αδύναμο (ντροπή και εξευτελισμός). Το ναρκισσιστικό

¹²⁴ Ζέρβης. (2001). Σελ. 40.

¹²⁵ Freud, S. (1966) « Pour introduire le narcissisme » in la Vie sexuelle, P.U.F., Paris, (Zur Einführung des Narzismus... / Leipzig : Internationaler psychoanalytischer Verlag , 1924) Σύμφωνα με: Bourdin. Σελ.149 Bourdin. (2005) Σελ. 151.

¹²⁶ Kohut H. (1977). *The Restoration of the Self*. New York: International Universities Press. Σύμφωνα με: Pervin A ., Oliver P. 2001. Σελ 218.

άτομο έχει τη τάση να νιώθει ότι δικαιούται κάποια πράγματα από τους άλλους. Μπορεί να είναι πολύ γενναιοδωρο προς τους άλλους, αν και συνήθως όχι σε επίπεδο συναισθήματος ή κατανόησης, αλλά είναι και πολύ απαιτητικό. Κάποιες φορές εξιδανικεύει τους ανθρώπους γύρω του, καθώς και τον εαυτό του, ενώ άλλοτε μπορεί να τους υποτιμά τελείως.¹²⁷

Τα στοιχεία της ναρκισσιστικής προσωπικότητας είναι έκδηλα στην ψυχοσύνθεση της Μήδειας. Έχει μία αίσθηση ανωτερότητας καθώς όπως αναφέρει είναι απόγονος του Ηλίου και παράλληλα δεν μπορεί να ανεχθεί την συμπεριφορά του Ιάσονα που είναι για αυτήν ιδιαίτερος ταπεινωτική. Η Μήδεια λέει στον εαυτό της: «Δεν πρέπει εσύ λαμπρού πατέρα κόρη, κι απ' τη γενιά του Ήλιου, έτσι να γίνεις, τ' ανάμπαιγμα στου Ιάσονα το γάμο». (στιχ406). Αισθάνεται αιμασμένη λοιπόν, «Η δόλια Μήδεια μες στην καταφρόνια» (στιχ.20) (ντροπή και εξευτελισμός) εξαιτίας της προδοσίας του συζύγου της που την εγκαταλείπει και να νυμφεύεται την κόρη του Κρέοντα. (στιχ.17-19) Αυτή η αίσθηση στέρησης της τιμής επιτείνεται και από την αίσθηση παραβίασης του δικαίου.(στιχ.26 αδικημένη). Επιπροσθέτως η Μήδεια προσδοκούσε να ανταμειφτεί για τα όσα προσέφερε στον Ιάσονα.(στιχ 23,αμοιβή).Στη συνομιλία που έχει με τον Ιάσονα εκφράζει την γενναιοδωρία που επέδειξε και τι του πρόσφερε και καταλήγει «Κι ενώ είδες, πανάθλιε, τόσα από μένα καλά, μ' αρνιέσαι κι έσμιξες με καινούργια νύφη»(στιχ.488). Εκφράζει τη γενναιοδωρία της λοιπόν και την απαίτησή της να ανταμειφθεί. Παράλληλα, η μεταστροφή από την εξιδανίκευση του Ιάσονα

¹²⁷ Ο.π. Σελ. 218.

στην υποτίμηση εκφράζεται στους στίχους 228-229, «γιατί εκείνος που ήταν για μένα ο κόσμος όλος, ξέρεις, ο άντρας μου, κακός, πανάθλιος βγήκε.»

Η Μήδεια κυριαρχείται από τον ναρκισσισμό της, ο οποίος καθορίζει τις πράξεις της και διαμορφώνει την αλήθεια για τον εαυτό της, για τον κόσμο και τις αξίες που τον περιβάλλουν. Αναπτύσσει ένα σύστημα δικαιολόγησης της συμπεριφοράς της το οποίο περιστρέφεται γύρω από τον ναρκισσισμό της. Διαπράττοντας την παιδοκτονία επιρρίπτει τις ευθύνες στην αιμωτική προς αυτήν συμπεριφορά του Ιάσονα, προχωρεί στις πράξεις τις για να αποκαταστήσει το ναρκισσιστικό πλήγμα. Στη συνέχεια η προσβολή και η βλάβη που έχει υποστεί το εγώ της επανορθώνεται, δηλαδή αποκαθίσταται ο ναρκισσισμός ο οποίος προστατεύει το εγώ της. Διασώζει τον εαυτό της από την απαξίωση και δεν χάνει το αίσθημα της προσωπικής της αξιοπρέπειας.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Μήδεια αποτελεί μια «μεγάλη εγκληματική προσωπικότητα» καθώς όπως διατυπώνει ο Friedrich Nietzsche στο «*Τάδε έφη Ζαρατούστρας*» «Η μεγάλη εγκληματική προσωπικότητα είναι αυτή που διακρίνεται από έναν συνεπή ναρκισσισμό, κρατάει μακριά από το εγώ του οτιδήποτε θα μπορούσε να το απαξιώσει» (Thus Spoke Zarathustra.149-51)¹²⁸. Χαρακτηριστικά η Μήδεια απαντά στις κατηγορίες του Ιάσονα, προστατεύοντας το εγώ της και αποδυναμώνοντας παράλληλα το υπερεγώ-την κριτική απέναντι στις πράξεις: «*Ιάσονας: Παιδιά μου, τι κακούργα είχατε μάνα. Μήδεια: Παιδιά μου, απ' του γονιού την τρέλα πάτε, Ιάσονας: Δεν τα*

¹²⁸ Kofman 1980. Σελ. 36-45

‘σφαξε δικό μου χέρι. Μήδεια: Η ατιμία σου κι οι νέοι σου γάμοι» (στιχ.1363-1365).

Η ναρκισσιστική προσωπικότητα θεωρείται ότι προκύπτει από μία αποτυχημένη προσπάθεια να εξασφαλιστεί μια ασφαλής και ουσιαστική αίσθηση του εαυτού συνήθως κατά την προ-οιδιπόδεια φάση. Η ναρκισσιστική προσωπικότητα διαμορφώνεται από την αποτυχία αυτή, η οποία οδηγεί στη μη εξασφάλιση και μη στήριξη μιας ώριμης ατομικότητας.¹²⁹

Επιπροσθέτως η ναρκισσιστική προσωπικότητα κυριαρχείται από ένα πιο πρωτόγονο ασυνείδητο και από μία έντονη προ-οιδιπόδεια παρορμητικότητα, από μεγαλειώδεις στόχους και από αρχαϊκές αντιλήψεις περί δικαίου και αδυνατεί να διατηρήσει σχέσεις αμοιβαιότητας.¹³⁰ Η αντικοινωνική συμπεριφορά της Μήδειας είναι έκδηλη, την εμποδίζει να διαμορφώσει σχέσεις αμοιβαιότητας που να μην βασίζονται στον ωφελιμισμό. Επιθετική και παρορμητική σχεδιάζει και εκτελεί το δολοφονικό της σχέδιο μέσα σε μια ημέρα. Το αίσθημα ότι αδικήθηκε σε συνδυασμό με τον εγωκεντρισμό της, της δημιουργούν την επιθυμία απόδοσης δικαίου η οποία είναι σταθερή και επαναλαμβανόμενη και φτάνει σε σημείο εμμονής.

Η Μήδεια καταλήγοντας, αποτελεί μία ναρκισσιστική προσωπικότητα και το ναρκισσιστικό πλήγμα που έχει υποστεί της έχει προκαλέσει έντονη ψυχική αποδιοργάνωση. Δεν έχει αναπτύξει ένα σταθερό επίπεδο αυτοεκτίμησης με αποτέλεσμα να είναι ευάλωτη στο πλήγμα που έχει δεχτεί από τον Ιάσονα (η

¹²⁹Dixson 1988, pp. 545-553

¹³⁰Ο.π.

απορριπτική στάση του προς το πρόσωπο της). Θα μπορούσαμε να πούμε ότι για τη Μήδεια οι άλλοι αποτελούν ναρκισσιστικές προεκτάσεις του εαυτού της και τους χρησιμοποιεί για να πάρει την επιβεβαίωση που χρειάζεται το προσβεβλημένο εγώ της.

Το ναρκισσιστικό πλήγμα και οι συνέπειες του

Η εκδίκηση της Μήδειας τροφοδοτείται από οργή και είναι μια προσπάθεια αποκατάστασης του εγώ της.¹³¹ Η εγκατάλειψη του Ιάσονα ειδωμένη ως «προδοσία» από την Μήδεια της προκαλεί ένα αβάσταχτο ναρκισσιστικό πλήγμα. Η προδοσία που έχει υποστεί συνδέεται στενά με το αίσθημα ντροπής που μπορεί να βιώσει η γυναίκα κατά την εγκατάλειψή της και αυτό το αίσθημα μπορεί να οδηγήσει σε μία επικίνδυνη ακόμη και αυτοκτονική ναρκισσιστική οργή. Το παθολογικά ναρκισσιστικό άτομο επιτίθεται με την ίδια ένταση στις ζωογόνες σχέσεις καθώς και στην υγιή αγάπη για τον εαυτό του"¹³²

Σύγχρονες ψυχολογικές μελέτες έχουν καταδείξει τον κεντρικό ρόλο που παίζει η ντροπή και ο ναρκισσισμός στις βίαιες συμπεριφορές¹³³ Η επιθετικότητα, οι αυτοκτονικές της τάσεις καθώς και οι εκδικητικές της

¹³¹ Rose, 2007 Σελ 20.

¹³² Segal, 1983. Σελ. 319-32.

¹³³ Cyrino, 1996. Σελ. 1-12.

τάσεις απόρροια του ναρκισσιστικού πλήγματος είναι συναισθηματικές καταστάσεις έκδηλες στους στίχους: «Τα παιδιά της μισεί, δε χαίρεται στ' αντίκρισμά τους» (στιχ. 42), «Ω! τέκνα κατάρτα μάνας πανάθλιας, να χαθείτε κι εσείς κι ο γονιός σας» (στιχ.114), «Σκότωσε την ψυχή μου αυτό που με βρήκε» (στιχ.229), «δε θ' αφήσω να χαίρεται κανένας, πως βύθισε στον πόνο την καρδιά μου. Πικρούς, όλο φαρμάκι εγώ τους γάμους, μαύρο το συμπεθέρισμά θα κάμω.» (στιχ.336).

Το πλήγμα στο ναρκισσισμό της, της προκαλεί αισθήματα ανεπάρκειας και ενοχές, και ίσως να την οδήγησαν στην ακραία εγκληματική πράξη. Ο Sigmund Freud γράφει στο «το Εγώ και το Αυτό» «ήταν ασυνείδητη ανακάλυψη ότι το ασυνείδητο ενοχικό συναίσθημα έχει τη δύναμη να μετατρέψει ένα άτομο σε εγκληματία». Η εγκληματική συμπεριφορά συνήθως υποθάλπεται από τα ενοχικά συναισθήματα και το φόβο της απαξίας.¹³⁴

Όπως αναφέρει και ο Andre Green, η εκδήλωση επιθετικότητας και η επιθυμία για εκδίκηση γεννιέται στα άτομα από ένα πλήγμα που έχει τραυματίσει το είναι τους και έχει καταπνίξει το ναρκισσισμό τους. Κατά τον Winnicott, το μίσος που βιώνουν τα άτομα αυτά για τον εαυτό τους μετατρέπεται σε μία επιθυμία για εκδίκηση και στο μέλημα της προστασίας του αντικειμένου από τις εχθρικές επιθέσεις που κατευθύνονται εναντίον του. Μιλώντας για αντικείμενο εννοούμε το εγώ της ως πλήρες αντικείμενο.¹³⁵

¹³⁴ Freud, S. (2008). *Το εγώ και το αυτό*. Αθήνα:Πλέθρον. (Das Ich und das Es.1923.Leipzig : Internationaler psychoanalytischer Verlag) Σύμφωνα με: Σάββας Μπακιρτζόγλου 2010.

¹³⁵ Green 2009. Σελ.74.

Προκειμένου να προστατεύσει λοιπόν το εγώ της (το ναρκισσιστικό αντικείμενο) από τα έντονα αρνητικά συναισθήματα που φτάνουν στην αυτοκαταστροφή, η Μήδεια εκδηλώνει την επιθετικότητα της σε εξωτερικά αντικείμενα, τόσο δικά της όμως όσο τα παιδιά της, την προβάλλει προς τα έξω με σκοπό να αποφευχθούν τα αρνητικά αποτελέσματα της ενδοβολής της επιθετικότητας υπό μία κατάσταση καθήλωσης μίσους.

Η Μήδεια θα μπορούσε να χαρακτηριστεί μία οριακή περίπτωση καθώς αγγίζει τα όρια της τρέλας.¹³⁶ Λειτουργεί απελπισμένα και δυσκολεύεται να διατηρήσει την συνεκτικότητα του εαυτού της, ως πλήρους αντικειμένου. Παρατηρείται δηλαδή μία διαταραχή της λιβιδινικής σχέσης προς τον εαυτό με συνακόλουθη απειλή προσβολής του εαυτού της. Στους οριακούς η αδυναμία του Εγώ να ελέγξει τις επιθετικές ενορμήσεις είναι μεγάλη, όπως και η αυτοκαταστροφικότητα που εκδηλώνουν, ειδικότερα όταν βιώνουν καταστάσεις πίεσης που τους αποδιοργανώνουν. Η Μήδεια θα μπορούσε να χαρακτηριστεί μια οριακή περίπτωση, «αφανίστηκα και θέλω να πεθάνω, αφού τις χάρες έχασα τις ζωής μου» (στιχ.229). Πρέπει να αναφέρουμε ότι, σύμφωνα με τον Adolph Stern στις οριακές περιπτώσεις τα άτομα έχουν ναρκισσιστική προσωπικότητα, μαζοχιστική και ανασφαλή, με συναισθήματα κατωτερότητας και απρόβλεπτες αντιδράσεις, συνήθως αρνητικές προς τα άλλα πρόσωπα.¹³⁷

Συνακόλουθα, η προσωπικότητα της Μήδειας, διακρίνεται για τον εγωκεντρισμό της. Ένα άτομο με εγωκεντρική προσωπικότητα,

¹³⁶ Green 2009 Σελ. 135

¹³⁷ Stern, A. (1938). Psychoanalytic Investigation and therapy in the borderline group of neuroses. *Psychoanal. Quart.*, 7. Σύμφωνα με: Παναγιωτοπούλου, 2005. Σελ.170.

χαρακτηρίζεται από την τάση να συσχετίζει τα πάντα με τον εαυτό του και από την ανικανότητα να κρίνει ένα ηθικό πρόβλημα κάτω από μια άποψη διαφορετική από τη δική του. Η τάση να αντιδρά στη ματαίωση δια μέσου του πείσματος και του θυμού είναι έκδηλη.¹³⁸ Τα στοιχεία αυτά της εγωκεντρικής προσωπικότητας είναι έντονα στην ψυχοσύνθεση της Μήδειας και διαφαίνονται σε όλη την συμπεριφορά της, από την στιγμή της απόφασης της εγκληματικής πράξης μέχρι την διάπραξή της και την μετέπειτα στάση της. Ενδεικτικά, στους στίχους που λογομαχεί με τον Ιάσονα δεν φαίνεται να νιώθει καμία μεταμέλεια, καμία ενοχή, επιρρίπτει τις ευθύνες στον Ιάσονα και απέναντι στις βωμολοχίες του προς το πρόσωπό της αδιαφορεί: « Εσύ άμα θέλεις τώρα ονόμαζέ με και λιώντισσα και Σκύλλα που φωλιάζει στον Τυρρηνών τους τόπους, την καρδιά σου έχω σπαράξει εγώ καθώς ποθούσα» (Στιχ 1358-1360)

Επομένως, όπως προκύπτει η Μήδεια προκείμενου να επουλώσει το πλήγμα στο ναρκισσισμό της και να αποκαταστήσει την ηθική δικαιοσύνη οδηγείται σε εγκληματικές πράξεις. Η αιτία της δολοφονικής της εκδίκησης είναι ο πληγωμένος ναρκισσισμός της.¹³⁹ Η επιλογή του αντικειμένου αγάπης, δηλαδή, η ναρκισσιστική επένδυσή της έχει απεξιδανικευτεί, η αγάπη της μετατρέπεται σε μίσος. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Sigmund Freud, η αγάπη που μένει ανικανοποίητη είναι εύκολο να μετατραπεί σε μίσος. Τα δύο αντίθετα αισθήματα είναι δυνατόν να συνυπάρχουν επί ένα διάστημα ανταγωνιστικά.¹⁴⁰ Υπό αυτές τις συνθήκες είναι δύσκολο να παραιτηθεί κανείς από ένα αντικείμενο χωρίς να θέλει να αντλήσει από αυτό, με κάθε τμήμα, τη

¹³⁸ Cusson, 2002. Σελ.132.

¹³⁹ Lansky, 2001 Σελ 1005-1033.

¹⁴⁰ Sigmund Freud, 1995. Σελ.121.

χαμένη αγάπη που λείπει ή έχασε , πράγμα που αποτελεί επίσης έναν τρόπο αποκατάστασης μιας σοβαρής «ηθικής βλάβης», ενός πλήγματος στο ναρκισσισμό του ατόμου.¹⁴¹

3β ο Ιάσοντας παρουσιασμένος ως ο καλός και κακός μαστός (Melanie Klein)

Το δίπολο αγάπης και μίσους -ο καλός και κακός μαστός.

Όπως ήδη αναφέρθηκε για το διφυές των συναισθημάτων στην ψυχή μας υπάρχουν ταυτόχρονα η αγάπη και το μίσος. Τα δύο αυτά αντιθετικά συναισθήματα μπορούν ν' αφορούν παράλληλα το ίδιο αγαπημένο- λιβιδινικά επενδύόμενο- πρόσωπο. Η μετατόπιση της αγάπης σε μίσος είναι συνέπεια της αμφιθυμίας των αισθημάτων, γιατί αγάπη και μίσος συχνά συνυπάρχουν και απευθύνονται στο ίδιο αντικείμενο. Οι δύο βασικοί πόλοι της αγάπης και του μίσους δεν συνδέονται με απλή αντίθεση. Από τη μία πλευρά, το μίσος είναι παλαιότερο από την αγάπη και προέρχεται από την πρωταρχική άρνηση που το ναρκισσιστικό εγώ αντιτάσσει στον εξωτερικό κόσμο δηλαδή η πρώτη σχέση με τον εξωτερικό κόσμο χαρακτηρίζεται από μίσος, και τα εξωτερικά αντικείμενα αντιμετωπίζονται ως ξένα και μισητά. Από την άλλη πλευρά, τα προκαταρκτικά στάδια της αγάπης λίγο διαφέρουν από το μίσος όσον αφορά τη συμπεριφορά απέναντι στο αντικείμενο. (καταβρόχθιση, επιβολή)¹⁴²

¹⁴¹ Green 2009. Σελ.77.

¹⁴² Bourdin 2005. Σελ. 158.

Δηλαδή, ο ψυχισμός μας συστεγάζει ταυτόχρονα την αγάπη και το μίσος, την τρυφερότητα και την ωμότητα και μάλιστα τα δύο αυτά αντιθετικά συναισθήματα μπορούν ν' αφορούν παράλληλα το ίδιο αντικείμενο. Έτσι και οι πιο τρυφερές μας σχέσεις συνοδεύονται από ένα μικρό μέρος εχθρότητας, μια ασυνειδήτη επιθυμία θανάτου του άλλου.¹⁴³ Η κυρίαρχη σύγκρουση στον άνθρωπο είναι ανάμεσα στην αγάπη και στο μίσος, ανάμεσα στην προσπάθεια διατήρησης του άλλου μέσω της φροντίδας ή στην καταστροφή του.¹⁴⁴

Επίσης, όταν η σχέση αγάπης με ένα συγκεκριμένο αντικείμενο διαλύεται, συχνά την αντικαθιστά το μίσος, αλλά με μια μορφή σαδιστικής αγάπης. «Έχουμε τότε την εντύπωση ότι βλέπουμε την αγάπη να μετασχηματίζεται σε μίσος. Προχωρούμε όμως πέρα από αυτή τη περιγραφή, αν εννοούμε ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση το μίσος, κινούμενο από την πραγματικότητα, ενισχύεται με την παλινδρόμηση της αγάπης στο προκαταρκτικό σαδιστικό στάδιο οπότε το μίσος αποκτά χαρακτήρα ερωτισμού και έτσι εξασφαλίζεται η συνέχιση της σχέσης αγάπης».¹⁴⁵

Είναι πολύ σημαντικό σε αυτήν την προσέγγιση να διατυπώσουμε ότι, κατά την Melanie Klein, η αγάπη και το μίσος είναι τα πάθη που υπερέχουν. Άλλα δυνατά συναισθήματα όπως ο φθόνος, η ευχαρίστηση, η ενοχή, το πένθος μπορούν να ειδωθούν ως εναλλαγές και συνδυασμοί των δύο

¹⁴³ Μπακιρτζόγλου 2010

¹⁴⁴ Alford 1990. Σελ. 26.

¹⁴⁵ Bourdin 2005. Σελ 158.

αρχέγονων κύριων αισθημάτων. Αυτά τα πάθη προκαλούν φόβο και σύγκρουση και ωθούν τα άτομα σε δημιουργία μηχανισμών άμυνας, συγκεκριμένα τη διχοτόμηση, την ταύτιση την εξιδανίκευση και την μανιώδη άρνηση. Τα πάθη της αγάπης και του μίσους πρέπει να τα δούμε ως ένστικτα που παράγουν εμπειρίες και άμυνες ενάντια στις συγκρούσεις που δημιουργούν.¹⁴⁶

Συνεχίζοντας την ανάλυση για την επίδραση των παθών προσεγγίζουμε το μίσος. Μισώ κάποιον δεν σημαίνει ότι τον χάνω, αλλά ότι διατηρώ έναν δεσμό, αποφεύγοντας να πενθήσω την σχέση μου με αυτόν. Ο Donald Winnicott αναφέρει ότι, για ορισμένους ανθρώπους, το μόνο πραγματικό είναι εκείνο που δεν είναι εκεί, εκείνο που με την απουσία του προκαλεί οδύνη. Το γεγονός αυτό παραπέμπει σε μια ψυχική πραγματικότητα-τη μόνη αληθινή για το άτομο που μισεί- που συγκροτείται από αντικείμενα τα οποία αποκτούν υπόσταση μόνο μέσα από την απογοήτευση και τη δυσαρέσκεια που προκαλούν.¹⁴⁷

Η Μήδεια, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι αγαπά τον Ιάσονα με έναν σαδιστικό μαζοχιστικό τρόπο. Δεν δέχεται την εγκατάλειψη, θέλει να συγκρατήσει το επενδύσιμο λιβιδινικά αντικείμενο, δεν παραιτείται από το μίσος της γι' αυτόν, μίσος το οποίο ο Donald Winnicott το αποκαλεί *ανελέητη αγάπη*¹⁴⁸, με αποτέλεσμα η έσχατη ερωτική πράξη της προς τον Ιάσονα είναι να τον αναγκάσει με τη βία, να συναντηθεί μαζί της μέσα από τον πόνο τους

¹⁴⁶ Melanie Klein. (1964). Notes on Some Schizoid Mechanisms. In writings, vol 3, pp.1-24.

Σύμφωνα με: Alford C. A., (1990). Σελ. 26.

¹⁴⁷ Winnicott, D.W. (1969) The use of an object and relating through identification. In: *Playing and Reality*. New York: Basic Books. Σύμφωνα με: Green 2009. σελ.74

¹⁴⁸ Ο.π.

για τα σκοτωμένα παιδιά τους.¹⁴⁹ Η Μήδεια επιθυμεί να προκαλέσει στον Ιάσονα τον πόνο που ένωσε η ίδια με σκοπό να μείνουν για πάντα ενωμένοι.¹⁵⁰

Το άλλοτε επιθυμητό καλό αντικείμενο μετατρέπεται σε κακό μισητό αντικείμενο. Η Μήδεια εναντιώνεται στον Ιάσονα ρίχνοντας του όλες τις ευθύνες, κατηγορίες, και σφάλματα, παραμένοντας όμως και η ίδια κενή, σε σύγχυση και οργισμένη. Η κάποτε ισχυρή μάγισσα και απόγονος του Ήλιου κατακλύζεται από ντροπή, φθόνο και μελαγχολία. Δυστυχώς, δεν είναι σε θέση να αποδεχτεί την αδυναμία της και δεν είναι σε θέση να θρηνήσει το χαμένο αντικείμενο. Η κύρια άμυνα της είναι η άρνηση, η οποία την κρατά στάσιμη σε μια άκρως φθονερή και σαδομαζοχιστική σχέση με τον Ιάσονα.

Το διφυές των συναισθημάτων του ατόμου το οποίο περιγράφουμε, διαμορφώνεται σε ένα πολύ πρώιμο στάδιο ζωής. Στο στάδιο κατά το οποίο σύμφωνα με την Melanie Klein, το βρέφος βιώνει έντονα αντιθετικά συναισθήματα για τη μητέρα του. Από την μία πλευρά την βιώνει ως σύμβολο καλοσύνης και προσφοράς και από την άλλη την αισθάνεται απογοητευτική, απειλητική με αποτέλεσμα να την φθονεί. Ως εκ τούτου, το παιδί να βιώνει τον κόσμο διχοτομημένο, από τη μία έναν κόσμο που περιλαμβάνει καλά αντικείμενα και συναισθήματα, και από την άλλη έναν άλλον κόσμο που περιλαμβάνει κακά αντικείμενα και συναισθήματα.¹⁵¹

¹⁴⁹ Χειμωνάς 1989. Σελ 13.

¹⁵⁰ Irwin C. Rosen 2007 Σελ.20.

¹⁵¹ Klein M. (1964) *Love Guilt and Reparation*. New York: W.W.Norton. Σύμφωνα με: Elliott A. 1994. Σελ 75.

Σύμφωνα με την Melanie Klein το βρέφος όταν δεν μπορεί να ικανοποιηθεί από τη μητέρα, βιώνει άγχος και επιθετικότητα, τα αισθήματα αυτά προβάλλονται στη μητέρα και επιστρέφουν στο παιδί ως η παράσταση ενός κακού αντικειμένου, του κακού στήθους. Όταν το παιδί δεν αντέχει να πάρει περισσότερα ή όταν η μητέρα δεν μπορεί να δώσει περισσότερα- όταν η λαιμαργία ματαιώνεται- το παιδί βιώνει ένα αίσθημα φθόνου που το οδηγεί στην επιθυμία να καταστρέψει αυτό που δεν μπορεί να έχει.¹⁵²

Σε ένα πολύ πρώιμο στάδιο ζωής, το νεογνό λοιπόν, βιώνει βίαια και έντονα συναισθήματα επιθετικότητας στην φανταστική του σχέση με τη μητέρα. Το νεογνό εν ολίγοις φαντάζεται ότι επιτίθεται και καταστρέφει το μητρικό σώμα. Το παιδί εκφράζει την επιθυμία του για το μαστό της μητέρας, βιώνει αυτή την επιθυμία σαν συγκεκριμένη φαντασίωση- «θέλω να θηλάσω τη θηλή». Εξαιτίας της ανικανοποίητης λαιμαργίας του η επιθυμία γίνεται πολύ έντονη και του δημιουργεί άγχος και νευρικότητα, και ενδέχεται να αισθάνεται: «Θέλω να την καταβροχθίσω ολόκληρη».¹⁵³

Επίσης, σύμφωνα με την Melanie Klein το νεογνό νιώθει ότι και αυτό το ίδιο θα καταστραφεί και περνάει σε μία θέση παρανοϊκού άγχους, κατά την οποία στο άλλο άτομο εναποθέτονται καταδιωκτικά συναισθήματα και σταδιακά οδηγείται σε μια καταθλιπτική θέση, που περιλαμβάνει συναισθήματα απώλειας και ενοχής. Ο φόβος του θανάτου και όλα τα αρνητικά συναισθήματα προβάλλονται έξω από τον εαυτό, στον άλλο, στη

¹⁵²Klein M. (1975). *Mourning and its relation relation to manic-depressive states. Love, Guilt and reparation and other works*. 1921-1945. London: Hogarth. Σύμφωνα με: Eva Basch-Kahre 1999. Σελ. 75.

¹⁵³ Laing, 1960. Σελ. 96.

μητέρα. Η Melanie Klein υποστηρίζει ότι το παιδί φοβάται το μητρικό σώμα, φαντάζεται ότι το στήθος θα το καταβροχθίσει με αποτέλεσμα το παιδί να φαντάζεται ότι κόβει το μητρικό στήθος σε κομμάτια και το καταστρέφει.¹⁵⁴

Το παιδί έχοντας ως σκοπό να σπάσει αυτόν τον καταστροφικό κύκλο οδηγείται σε έναν φυσικό διαχωρισμό, έναν διαχωρισμό του αντικειμένου (τη μητέρα) σε καλό και κακό αντικείμενο. Συνεπώς η προ-Οιδιποδειακή μητέρα βιώνεται από το παιδί ως διχοτομημένη. Αρχικά, το παιδί κατασκευάζει την ιδέα της μητέρας ως ένα σύμβολο καλοσύνης και τελειότητας. Αυτή η εικόνα όμως δεν είναι ολοκληρωμένη. Βιώνοντας αισθήματα απαξίωσης και απογοήτευσης για την μητέρα, περνάει σε ένα αίσθημα παρανοϊκού άγχους. Σε αυτό το στάδιο το «κακό» στήθος κυριαρχεί, ο εσωτερικός κόσμος του παιδιού κυριαρχείται από αισθήματα καταδίωξης και το παιδί βιώνει τον φόβο της καταστροφής του ίδιου που εξελίσσεται σε επιθυμία καταστροφής του άλλου. Στη μετέπειτα ζωή του ατόμου έντονα αισθήματα απογοήτευσης μπορεί να προκαλέσουν επιθυμίες για καταστροφή.¹⁵⁵

Ουσιαστικά λοιπόν, οι οργισμένες καταστροφικές φαντασιωσικές επιθέσεις ενάντια στον αυτόν καλό μαστό εντείνονται και μετατρέπονται σε φθόνο και μοχθηρία. Στη φαντασίωση, καταστρέφει κανείς αυτό που μισεί αυτό που δεν μπορεί να έχει. Ο μη ανταποκρινόμενος ή ανεπηρέαστος άλλος προκαλεί κάποια αίσθηση κενότητας ή ανικανότητας στον εαυτό. Όσο περισσότερο

¹⁵⁴ Klein M. (1964) *Love Guilt and Reparation*. New York: W.W.Norton. Σύμφωνα με: Elliot, 1994. Σελ 75.

¹⁵⁵ Ο.π. Σελ. 76.

αδειάζει ο εαυτός, τόσο περισσότερο γίνεται φθονερός, όσο περισσότερο γίνεται φθονερός τόσο περισσότερο γίνεται καταστροφικός.¹⁵⁶

Ο Ιάσοντας ως το καλό και κακό αντικείμενο .

Κατά την Melanie Klein, η λίκπινο και η επιθετικότητα πάντα συμβαδίζουν και περιλαμβάνονται μέσα στις σχέσεις μας με τους άλλους, είτε στις πραγματικές είτε τις φανταστικές.¹⁵⁷ Οι ασυνείδητες φαντασιώσεις αποτελούν ένα τρόπο βίωσης των επιθυμιών μας και παίζουν σημαντικό ρόλο στις προσωπικές μας σχέσεις σε όλη τη διάρκεια της ζωής μας.¹⁵⁸ Με βάση όσα έχουμε αναφέρει μέχρι τώρα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Μήδεια, αρνούμενη να αποδεχτεί το γεγονός της απώλειας του Ιάσωνα αμύνεται ψυχικά και προβάλλει την επιθετικότητα και την καταστροφικότητά της στον Ιάσωνα. Παλινδρομεί σε μία οργισμένη καταστροφική φαντασιωσική επίθεση, ο Ιάσοντας αντιμετωπίζεται ως ο κακός μαστός, ως κακό αντικείμενο.

Η Μήδεια απευθυνόμενη στο χορό παρουσιάζει έκδηλα τη μεταστροφή από την αγάπη για τον Ιάσωνα, στο μίσος. Το καλό αντικείμενο μετατρέπεται σε κακό, καταδιωκτικό αντικείμενο που όχι μόνο δε κατευνάζει το άγχος και το φόβο της, αλλά, αντίθετα την οδηγεί σε μια ακατάπαυστη κατάσταση φόβου, μοναξιάς, απομόνωσης και σύγχυσης. Στους ακόλουθους στίχους

¹⁵⁶ Laing, 1960. Σελ.98

¹⁵⁷ Klein, M. (1975). Envy and Gratitude. Envy and Gratitude and other works. 1946-1963. London: Hogarth Σύμφωνα με: Alford, 1989. Σελ.25.

¹⁵⁸ Ο.π.

φανερώνεται η μεταστροφή από την αγάπη της σε μίσος, «*εκείνος που ήταν για μένα ο κόσμος όλος, ξέρεις ο άνδρας μου, κακός πανάθλιος βγήκε*» (στιχ 228-229), «*ο άνδρας μου πανάθλιος είναι Αιγέα*» (στιχ. 690), στη συνέχεια μιλώντας στον ίδιο τον Ιάσονα εκφράζει τα αρνητικά της συναισθήματα, «*Άτιμε, γιατί αυτή 'ναι η πιο μεγάλη βρисиά που χω να πω στην αναντρία, ήρθε σ' εμάς ο εχθρός, μπροστά μας ήρθες, ο πάρα μισητός σ' εμέ και σ' όλους, θεούς κι ανθρώπους.*» (στιχ.465). Επιζητά την καταστροφή του και το καταφέρνει μέσω τις δολοφονίας των παιδιών τους.

Η καταστροφική μανία της Μήδειας καθοδηγείται από το μίσος, τον φθόνο, και τον διχασμό ανάμεσα στα αισθήματα αγάπης και μίσους για το αντικείμενο-δηλαδή τον Ιάσονα-, διχοτόμηση που προκαλεί σαδιστικά ένστικτα. Η Elizabeth Bott Spillius αναφερομένη στον φθόνο όπως τον έχει ορίσει η Melanie Klein λέει ότι, πρόκειται για μια ψυχική επίθεση στην «καλοσύνη» του αντικειμένου με σκοπό να το καταστρέψει και να το μολύνει. Όπως έχουμε ήδη περιγράψει, συχνά, η θεωρούμενη καλοσύνη του αντικειμένου μετεξελίσσεται και το υποσυνείδητα εξιδανικευμένο αντικείμενο χάνει την θετική του υπόσταση, απαξιώνεται και «καταδικάζεται». Οι συνέπειες αυτής της ψυχικής διεργασίας είναι άμεσες και αλυσιδωτές. Υπάρχει μια αλληλεξάρτηση ανάμεσα σε αυτά τα συναισθήματα της εξιδανίκευσης και της καταστροφικότητας. Δηλαδή, όσο μεγαλύτερη η εξιδανίκευση του αντικειμένου τόσο μεγαλύτερος και ο φθόνος, όσο μεγαλύτερος ο φθόνος τόσο μεγαλύτερη και η εκδικητική μανία για καταστροφή του αντικειμένου.¹⁵⁹

¹⁵⁹ Spillious, E.B. (1993). *Varieties of envious experience*. International Journal

Επίσης όπως έχουμε ήδη κατ' επανάληψη αναφέρει, η Μήδεια είχε αγαπήσει σε ακραίο βαθμό τον Ιάσονα, τον είχε εξιδανικεύσει, εγκατέλειψε την πατρίδα και την οικογένεια της για να ζήσει μαζί του ενώ είχε διαπράξει και δύο φόνους προκειμένου να τον βοηθήσει. Στους στίχους 475- 488 εκφράζει οργισμένη στον Ιάσονα τις ευεργεσίες της και καταλήγει, «Κι ενώ είδες πανάθλιε, τόσα από με καλά, μ' αρνιέσαι κι έσμιξες με καινούργια νύφη» (σπχ. 488-489). Ο Ιάσοντας που ήταν «ο κόσμος της όλος» (σπχ.228) απεξιδανικεύεται γίνεται πανάθλιος και το αποτέλεσμα αυτής της μεταστροφής είναι η επιθυμία για καταστροφή του. Στο βαθμό που τον είχε εξιδανικεύσει, στον ίδιο βαθμό έχει μετατραπεί η εξιδανίκευση σε φθόνο και σε επιθυμία καταστροφής του.

Το καταστροφικό πάθος της Μήδειας διαφαίνεται σε όλο το έργο. Το σώμα δεν είναι η πηγή των ενστίκτων αλλά το μέσο για την έκφραση τους και τα πάθη προβάλλονται στους άλλους από την αρχή της ζωής του ανθρώπου.¹⁶⁰ Η Μήδεια προβάλλει τα πάθη της πάνω στον Ιάσονα, πλέον τον μισεί και θέλει να τον καταστρέψει, προκαλώντας του την μεγαλύτερη οδύνη σκοτώνοντας τα παιδιά του. Ο Ιάσοντας αντιμετωπίζεται ως το κακό απογοητευτικό αντικείμενο.

Καταλήγοντας, η Μήδεια βρίσκεται σε μια κατάσταση καταθλιπτικού μίσους, μισεί γιατί θεωρεί ότι είναι το μόνο αίσθημα που αξίζει πλέον στο κακό αντικείμενο, τον Ιάσονα. Καταλαμβάνεται από φθόνο, το πρωτογενές αίσθημα

of Psychoanalysis 74:1199–1212. Σύμφωνα με: Rosen, 2007 . Σελ.17.

¹⁶⁰ Alford 1989. Σελ. 25.

της καταστροφής το οποίο επιζητά να καταστρέψει το άλλοτε καλό αντικείμενο. Το άτομο το οποίο καταλαμβάνεται από αισθήματα φθόνου αισθάνεται απομονωμένο χωρίς «καλά» αντικείμενα να το περιβάλλουν και να το στηρίξουν και ουσιαστικά να καθησυχάσουν το εγώ, όπως γράφουν οι Jay Greenberg και Stephen Mitchell, ο φθόνος καταστρέφει κάθε πιθανότητα για ελπίδα.¹⁶¹ Ο μη ανταποκρινόμενος Άλλος, ο Ιάσωνας που την απορρίπτει, προκαλεί στον εαυτό της Μήδειας ένα αίσθημα κενού και ματαιώσης. Όπως προαναφέραμε η ψυχολογική κατάσταση της Μήδειας είναι η εξής: Όσο περισσότερο αδειάζει ο εαυτός, τόσο περισσότερο γίνεται φθονερός, όσο περισσότερο γίνεται φθονερός τόσο περισσότερο γίνεται καταστροφικός. Η Μήδεια εξόριστη και απομονωμένη απολύτως ματαιωμένη: «έρμη εγώ, σε ξένη γη όπως είμαι και καταφρονημένη από τον άντρα που μ' άρπαξε απ' τη χώρα μου, δεν έχω κανένα συγγενή, μητέρα, αδέρφι, να βρω λιμάνι για την συμφορά μου.» (στιχ. 255-258), «χάνομαι η δόλια, πάω αφανισμένη» (στιχ. 273) και τέλος: «δε θ' αφήσω κανέναν να χαίρεται, πως βύθισε στον πόνο την καρδιά μου» (στιχ 398-399).

¹⁶¹ Greenberg J./ Mitchell S. (1983). Object Relations in Psychoanalytic Theory. Cambridge: Harvard University Press. Σύμφωνα με Alford (1989) Σελ. 38.

3γ Ο Φθόνος του Πέους στη Μήδεια και άλλες ψυχαναλυτικές ερμηνείες.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί ο Freud, ισχυρίζεται ότι, οι γυναίκες υποφέρουν από αισθήματα κατωτερότητας εξαιτίας της «ελλειμματικής» φυσιολογίας τους, επειδή δεν διαθέτουν πέος με αποτέλεσμα να είναι ημιτελή άτομα τόσο ψυχολογικά όσο και βιολογικά. Σύμφωνα με τον Freud, το κορίτσι δεν λύνει ποτέ το Οιδιπόδειο Σύμπλεγμα. Εφόσον δεν έχει πέος δεν απειλείται από ευνουχισμό διότι ο «ανταγωνιστής» του η μητέρα, δεν μπορεί να το ευνουχίσει αφού είναι και η ίδια ευνουχισμένη. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο το κορίτσι δεν εγκαταλείπει ποτέ την Οιδιπόδεια αγάπη προς τον πατέρα. Κατά τον Sigmund Freud, η ανάπτυξη του υπερεγώ πραγματοποιείται όταν το παιδί λύσει το Οιδιπόδειο σύμπλεγμα μέσω της παραίτησης από το αντικείμενο της αγάπης του. Γι' αυτό το κορίτσι δεν αναπτύσσει υπερεγώ. Έτσι, σύμφωνα με την φροϋδική θεωρία η γυναίκα δεν είναι ολοκληρωμένο άτομο, τόσο από βιολογική όσο και από ψυχολογική άποψη.¹⁶²

Κατά τον Sigmund Freud, ο «φθόνος τους πέους» καθορίζει τις γυναίκες με αποτέλεσμα να έχουν δύο διεξόδους προκειμένου να βιώσουν ευχαρίστηση και πληρότητα: είτε τον γάμο και την μητρότητα, είτε τη νεύρωση και την επιθετική εγκληματική συμπεριφορά. Σύμφωνα με την φροϋδική αντίληψη λοιπόν, η επιθετικότητα μιας γυναίκας οφείλεται στο φθόνο του πέους.

¹⁶² Freud S. (1961). *The dissolution of the Oedipus complex*. Standard Edition 11:171-179. London: Hogarth Σύμφωνα με: Eva Basch Kahre 1999. Σελ.204.

Ο φθόνος του πέους συνεχίζει να αποτελεί σταθερά της γυναικείας σεξουαλικότητας, μαρτυρώντας ίχνη φαλλικής διεκδίκησης στο γυναικείο ψυχισμό.¹⁶³ Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, θα μπορούσαμε να πούμε ότι, η εγκληματική δράση της Μήδειας αποτελεί έκφραση της φαλλικής διεκδίκησης, διεκδικεί το κυρίαρχο φαλλικό σύμβολο, το οποίο εκφράζει την Δύναμη και την Ισχύ. Μέσω της δολοφονίας των αρσενικών παιδιών της, του Φέρητα και Μέρμερου-τις φαλλικές προεκτάσεις του Ιάσονα-και της συνακόλουθης ψυχικής καταστροφής του Ιάσονα, γίνεται κυρίαρχη και αποκτά την χαμένη της δύναμη. Αναλύοντας την φροϋδική έννοια του φθόνου του πέους θα μπορέσουμε να αποκτήσουμε θεωρητικά ερείσματα της ανωτέρω θέσης.

Ο φθόνος του πέους η γυναίκα παρουσιασμένη ως ένα ατελές βιολογικά και ψυχολογικά ον.

Αρχικά στις αναπτυξιακές διαδικασίες στο φαλλικό στάδιο το κορίτσι συνειδητοποιεί ότι δεν έχει πέος και κατηγορεί το άλλοτε αντικείμενο της αγάπης, τη μητέρα. Αναπτύσσοντας το φθόνο του πέους, το κορίτσι επιλέγει τον πατέρα ως αντικείμενο αγάπης και φαντάζεται ότι το χαμένο όργανο θα επανακτηθεί αν αποκτήσει ένα παιδί από τον πατέρα. Η επιθυμία κατευθύνεται προς το πέος και έπειτα προς ένα παιδί από τον πατέρα, κάτι

¹⁶³ Bourdin, 2005. Σελ 226.

που ουσιαστικά αποτελεί ένα υποκατάστατο της επιθυμίας του πέους.¹⁶⁴ Η σημασία της επιθυμίας του κοριτσιού για το σεξουαλικό πέος του πατέρα μπορεί να περιγραφεί με τη βοήθεια της ακόλουθης αλυσίδας σημαινόντων: «Θέλω να έχω ένα πέος (του πατέρα) μέσα μου»- «θέλω να έχω ένα πέος»- «θέλω να είμαι άνδρας». Σε μια πατριαρχική κοινωνία αυτό το «θέλω να είμαι άνδρας» αποκτά και πολιτική σημασία, κάτι που δεν συμβαίνει σε μια ισότιμη κοινωνία.¹⁶⁵

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, στο φαλλικό στάδιο, το κορίτσι συνειδητοποιεί ότι δεν διαθέτει φαλλό και οδηγείται στο να τον φθονεί. Το αγόρι βλέποντας το έλλειμα του κοριτσιού, φοβάται απέναντι στην πιθανή απώλεια του δικού του πέους. Αυτή είναι μια καθοριστική στιγμή ανάμεσα στα φύλα. Η γυναίκα βασίζει τις μελλοντικές απαιτήσεις σ' αυτήν την έλλειψη και παράλληλα ο άνδρας την απαξιώνει εξαιτίας της έλλειψης της. Η γυναίκα φθονεί και ζηλεύει (λόγω του φθόνου του πέους) και απαιτεί προνόμια και απαλλαγές προκειμένου να «αποζημιωθεί» από την υποτιθέμενη έλλειψη της.

Οι συνέπειες του φθόνου του πέους είναι οδυνηρές και εκτεταμένες. Η γυναίκα συνειδητοποιώντας το πλήγμα που έχει υποστεί ο ναρκισσισμός της, αναπτύσσει ένα αίσθημα κατωτερότητας και ζήλιας που δημιουργείται από τον φθόνο του πέους. Αυτός ο φθόνος έχει μια επιπλέον συνέπεια, απαίτηση για δικαιοσύνη, η οποία είναι η τροποποίηση του φθόνου κατά Sigmund

¹⁶⁴ Pervin, Oliver 2001.. Σελ. 157.

¹⁶⁵ Freud S.(1959). *On the sexual theories of children*. Standard Edition 9. London: Hogarth. Σύμφωνα με: Basch-Kahre, 1999. Σελ 232.

Freud.¹⁶⁶ Η επιθυμία της Μήδειας για απόδοση δικαιοσύνης έχει κατ' επανάληψη εκφρασθεί.

Θα πρέπει να τονίσουμε ότι, ο φθόνος του πέους είναι εμφανής στις γυναίκες της πατριαρχικής κοινωνίας και έχει πολλές σημασίες- δεν είναι τόσο απλός όσο τον περιέγραψε ο Sigmund Freud. Ο φθόνος του πέους έχει κοινωνική σημασία, δεδομένου ότι μόνο άνδρες έχουν κοινωνικό γόητρο και ελευθερία σε μια πατριαρχική κοινωνία. Τότε γίνεται επίκαιρη η αλυσίδα σημασιών Πέος – Φαλλός- Δύναμη. Το να θέλει κάποιος να έχει πέος σημαίνει ότι θέλει να κατέχει κοινωνική δύναμη¹⁶⁷. Συνεπώς το νόημα του φθόνου του πέους είναι κοινωνικό. Το κορίτσι μαθαίνει από το περιβάλλον ποιο είναι το νόημα του φύλου της, ποια είναι η θέση της μέσα σε μία πατριαρχική κοινωνία και πού υπολείπεται¹⁶⁸. Το κορίτσι δεν ανακαλύπτει την υπεροχή του πέους, αλλά την κοινωνική κατωτερότητα του δικού του φύλου¹⁶⁹.

¹⁶⁶ Freud S. (1961) Female Sexuality. Standard Edition 11 London: Hogarth Σύμφωνα με:

Mitchell J. 1974. Σελ. 99.

¹⁶⁷ Basch- Kahre 1999. Σελ 280

¹⁶⁸ Mitchell J. 1974 Σελ. 298.

¹⁶⁹ Toril 2004. Σελ. 841-878.

Η Μήδεια και η αναζήτηση της δύναμης μέσω του φαλλού.

Στην τραγωδία του Ευριπίδη η Μήδεια, στους στίχους 230-231 εκφράζει με τον πλέον έντονο τρόπο την μειονεξία της γυναίκας μέσα σε μία πατριαρχική κοινωνία, τον ελλειμματικό της χαρακτήρα αφού δεν διαθέτει πέος άρα, κοινωνική δύναμη, που προκαλεί τον φθόνο: «Απ' όσα έχουν ψυχή και νου, γυναίκες, το πιο δυστυχημένο είμαστε πλάσμα». Εκφράζει την αδυναμία της γυναίκας να καθορίσει τη μοίρα της εν αντιθέσει με τον άνδρα ο οποίος κατέχει την φαλλική Δύναμη, «Γιατί καμιά τιμή δε φέρνει στη γυναίκα τον άντρα να χωρίσει» (στιχ. 237). Ενώ στους στίχους 250-251, «θα 'ταν καλύτερο για με τρεις φορές πλάι να σταθώ στην ασπίδα, παρά μόνο μία να γεννήσω», παρουσιάζεται κατάδηλα η απόρριψη της Δίδουσας Ζωής Μητέρας, και η γυναικεία Οιδιπόδεια επιθυμία για το πέος του πατέρα, το πέος που εκφράζει την χαμένη της Δύναμη. Κατ' άλλη άποψη εκφράζει την ταπείνωση που νιώθει για την μη αναγνώριση της προσφοράς της που συνδέεται με πόνο συγκριτικά πολύ μεγαλύτερο από να πολεμήσει σε μάχη.

Σύμφωνα με την Eva Basch- Kahre, ο φθόνος του πέους αποτελεί άρνηση του «δίδοντος ζωή» σεξουαλικού οργάνου. Επιπροσθέτως θα μπορούσαμε

να πούμε ότι η ασπίδα αποτελεί σημαίνον της ανδρικής δύναμης.¹⁷⁰ Επομένως, σύμφωνα με την κυρίαρχη ψυχαναλυτική προσέγγιση, η Μήδεια διακατέχεται από τον φθόνο του πέους. Κατά τον Jacques Lacan οι συμβολικές δραστηριότητες της γυναίκας είναι εξ ορισμού φαλλικές.¹⁷¹ Με αυτό το δεδομένο, η Μήδεια στην προσπάθειά της αποδείξει ότι δεν μειονεκτεί, προβαίνει στις εγκληματικές της πράξεις. Η ελλειμματική της φύση εκφράζεται μέσω της επιθετικότητας και προβάλλεται στα αρσενικά παιδιά της, τα οποία σε σχέση με αυτή υπερτερούν σε δύναμη καθώς έχουν πέος. Παρατηρούμε λοιπόν έναν σαδιστικό ανταγωνισμό φαλλικού χαρακτήρα.

Καταλήγοντας, η Μήδεια οδηγείται στην παιδοκτονία σε μία προσπάθεια να αποκτήσει δύναμη. Σκοτώνοντας τη φαλλική ναρκισσιστική προέκταση του Ιάσονα, δηλαδή τα αρσενικά του παιδιά, τον ευνουχίζει και τον καταστρέφει. Αποτελεί μία πράξη κατά την οποία ο Ευνουχισμός αποτελεί συμβολική προσπάθεια να πληγεί η δύναμη του αντιπάλου, στην προκειμένη περίπτωση του Ιάσονα. Τον «ευνουχίζει» λοιπόν και επικυριαρχεί. Χωρίς τα αρσενικά του παιδιά χάνεται και η κληρονομιά του, χάνεται η κοινωνική του δύναμη.

Επίσης μια διαφορετική ερμηνεία είναι η εξής, σύμφωνα με τον Sigmund Freud η γυναίκα βιώνει την ολοκλήρωση γεννώντας αρσενικά παιδιά καθώς ξαναβρίσκει το πέος που της λείπει. Υπό μια εναλλακτική οπτική όμως, στα πρόσωπα των αρσενικών παιδιών η μητέρα βλέπει τους μελλοντικούς

¹⁷⁰ Το σημαίνον είναι η λέξη ουσιαστικά που ο άνθρωπος χρησιμοποιεί για να μεταδώσει μια εμπειρία σε έναν άλλο άνθρωπο, η εμπειρία ονομάζεται: σημαινόμενο.

¹⁷¹ Lacan J (1998). *The Seminar of Jacques Lacan, Book XX: On Feminine Sexuality: The Limits of Love and Knowledge, Encore, 1972-1973*. Ed. Jacques-Alain Miller. Trans. Bruce Fink. New York: Norton. Σύμφωνα με: Μοι 2004. Σελ. 841-878.

καταπιεστές της.¹⁷² Στην συγκεκριμένη τραγωδία η καταπίεση του φαλλοκρατικού κοινωνικού συστήματος βιώνεται έντονα από τη Μήδεια, οι κοινωνικές ανισότητες είναι έντονες και οι διακρίσεις την καταδυναστεύουν. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι με την δολοφονία των αρσενικών παιδιών της επιτίθεται συμβολικά στην ανδρική καταπίεση και διαψεύδει το γεγονός ότι ως γυναίκα είναι υποτακτική και αδύναμη.

Η Μήδεια ως στοματικός χαρακτήρα

Με βάση τις ψυχαναλυτικές προσεγγίσεις για το ναρκισσιστικό χαρακτήρα της Μήδειας, θα μπορούσε να θεωρηθεί ως προσωπικότητα «στοματικού τύπου». Σύμφωνα με τον Sigmund Freud, τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας στοματικού τύπου¹⁷³, έχουν σχέση με διεργασίες που συντελούνται κατά το στοματικό στάδιο ανάπτυξης, τις οποίες το άτομο διατηρεί στην υπόλοιπη ζωή του. Οι τύποι αυτοί προσωπικότητας είναι ναρκισσιστές, ενδιαφέρονται μόνο για τον εαυτό τους και δεν αποδέχονται τους άλλους ως ξεχωριστές οντότητες. Οι άλλοι αναγνωρίζονται μόνο ως προς το τι μπορούν να δώσουν. Οι στοματικοί τύποι έχουν συνεχώς απαιτήσεις που τις εκφράζουν είτε με ικετευτικό είτε με επιθετικό τρόπο.

¹⁷² Basch-Kahre 1999. Σελ 282.

¹⁷³ Ο Freud, θεωρούσε τα πέντε πρώτα χρόνια αποφασιστικής σημασίας για την ανάπτυξη του ατόμου. Τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας αναπτύσσονται στα πρώτα χρόνια και διατηρούνται στην υπόλοιπη ζωή. Για καθένα από τα πρώιμα στάδια ανάπτυξης (στοματικό, πρωκτικό, φαλλικό) υπάρχει και ένας αντίστοιχος τύπος χαρακτήρα, που αναπτύσσεται εξαιτίας μερικών καθηλώσεων στο συγκεκριμένο στάδιο.

Αναλυτικότερα, τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας αυτής είναι: η απαιτητικότητα, η ανυπομονησία, η ζηλοφθονία, η ζήλια, η δυσπιστία, η απαισιοδοξία και η μελαγχολία.¹⁷⁴ Η μελαγχολική και καταθλιπτική κατάσταση της Μήδειας είναι προφανής ήδη από την αρχή του έργου, όταν η Τροφός περιγράφει την κατάστασή της: «*Η κυρά κλεισμένη μέσα λιώνει*» (στιχ. 142) ενώ η ίδια η Μήδεια εκδηλώνει το αίσθημα ματαιώσης της: «*Αχ! Ας μου συντρίψει το κεφάλι αστροπελέκι, ποιο τ' όφελος να ζω; Αχ! Ας με πάρει ο θάνατος, τη μισητή ζωή ν' αφήσω.*» (στιχ 145) Συνδέοντας τον στοματικό τύπο προσωπικότητάς με την μελαγχολία, Ο Karl Abraham (1924) προσδιόρισε τους παράγοντες οι οποίοι πρέπει να συνυπάρχουν για την γένεση της μελαγχολίας: Καθήλωση της libido στο στοματικό επίπεδο. Σοβαρός τραυματισμός του βρεφικού ναρκισσισμού, λόγω απογοητεύσεων σε αγάπη. Το να συμβούν οι πρώτες σοβαρές απογοητεύσεις πριν οι οιδιποδιακές επιθυμίες ξεπεραστούν. Επανάληψη των πρωταρχικών απογοητεύσεων στη μετέπειτα ζωή.¹⁷⁵

Στη συνέχεια ο Sandor Rado, αναφερόμενος στη προσέγγιση του Abraham για τις απαιτήσεις του στοματικού ερωτισμού που οδηγεί σε υπερβολικές ματαιώσεις, μιλά για έντονη και δυνατή λαχτάρα για ναρκισσιστική ικανοποίηση, για «τρομακτική» ναρκισσιστική αδιαλλαξία του μελαγχολικού, τονίζοντας την καθήλωση στη στοματική φάση της libido.¹⁷⁶ Η Μήδεια που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί προσωπικότητα στοματικού

¹⁷⁴ Pervin Oliver 1999. Σελ. 185

¹⁷⁵ Abraham, K: A Short study of the development of the libido. In: Selected Papers on psychoanalysis., London: Hogarth press. Σύμφωνα με: Ρήγας, 2009.

¹⁷⁶ Ρήγας Δ. (2009). Στο : Rado, S. (1928) The problem of melancholia. Int.J. Psychoanal.9:420-438. Σύμφωνα με: Ρήγας, 2009.

τύπου βιώνει την μελαγχολία και την λαχτάρα της για ναρκισσιστική ικανοποίηση.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Μήδεια ενεργεί με καταστροφικό τρόπο εξαιτίας της έντονης απογοήτευσης και του αισθήματος κενού και ματαιότητας που χαρακτηρίζει το μελαγχολικό άτομο. Η υπόθεση απογοήτευση-επιθετικότητα έχει γίνει ευρέως αποδεκτή από πολλούς ψυχολόγους και κοινωνιολόγους. Αποτελεί «κλασική» προσέγγιση της βίας. Παρόλον που λίγοι ψυχολόγοι θα μπορούσαν να ισχυριστούν ότι η απογοήτευση οδηγεί αναπόφευκτα σε κάποια μορφή επιθετικότητας, όλοι δέχονται ότι η επιθετική συμπεριφορά προϋποθέτει πάντα απογοήτευση. (μη- ικανοποίηση) ¹⁷⁷ Κατά τον ορισμό που δίνει ο Leonard Berkowitz, «η μη ικανοποίηση δημιουργεί μια συγκινησιακή κατάσταση, το θυμό, η οποία αυξάνει την πιθανότητα εξωτερίκευσης συμπεριφορών καθοδηγούμενων από έμφυτες ροπές, δηλαδή ότι που ονομάζεται επιθετικότητα». ¹⁷⁸

Επιπλέον, το παράδοξο του χαρακτήρα της Μήδεια συμπίπτει απόλυτα με το παράδοξο του μελαγχολικού: από τη μία πλευρά, υποφέρει θανάσιμα με την πλέον ακραία ηθική οδύνη και την πλέον ανεξιλέωτη ενοχή, και από την άλλη πλευρά, δείχνει μία παράξενη αναισθησία, επικεντρώνεται απόλυτα στον εαυτό του, και δεν ενδιαφέρεται παρά για το άτομό του και για τους κινδύνους που το απειλούν. ¹⁷⁹

¹⁷⁷ Wolfgang, Ferracuti 1995. Σελ.269.

¹⁷⁸ Berkowitz 1989. Σελ.59-73.

¹⁷⁹ Laing, 1960. Σελ.96

3δ Τα εκδικητικά συναισθήματα της Μήδειας ως αιτία των παραβατικών της πράξεων.

Οι πράξεις της Μήδειας χαρακτηρίζονται από μία καταστροφική εκδικητική μανία. Πώς δημιουργούνται τα αισθήματα εκδίκησης ειδικότερα στη Μήδεια και τι προεκτάσεις έχουν, είναι θέματα που θα αναλύσουμε στη συνέχεια. Η εκδίκηση ως προσπάθεια απόδοσης δικαίου διαφαίνεται έντονα στη τραγωδία. Η εκδίκηση εξεγείρει το ηθικό συναίσθημα τόσο του κοινού όσο και του δημιουργού, καθώς η πράξη που είναι κοινωνικώς απαγορευμένη διαπράττεται δημοσίως, το έργο δεν αποτυγχάνει στο να επιφέρει συγκίνηση. Σύμφωνα με τον Sigmund Freud, κάθε μέλος του κοινού που επιθυμεί να εκδικηθεί κρυφά, καταστρέφει τον εχθρό του και απελευθερώνεται από το βάρος της μνησικακίας καθώς φεύγει από το θέατρο.¹⁸⁰ Το γεγονός αυτό αποτελεί το καλύτερο παράδειγμα της ουσίας της κάθαρσης. Παράλληλα, η πρόθεση του εκδικητή καθ' όλο το χάος που έχει δημιουργήσει είναι να ανακτήσει μια ορισμένη ουδετερότητα, η οποία υπήρχε πριν την προσβολή της τιμής του.¹⁸¹

Θα ήταν ωστόσο εξαιρετικά ακραίο να υποστηρίξουμε ότι μια πράξη παιδοκτονίας προκαλεί την κάθαρση, διότι είναι κοινωνικώς αφύσικη και

¹⁸⁰ Freud 1994. Σελ.141.

¹⁸¹ Burnett 1973. Σελ. 1-24.

προκαλεί τους ηθικά αποδεκτούς κανόνες. Προκειμένου να την κατανοήσουμε, και σε καμία περίπτωση να την δικαιολογήσουμε, θα πρέπει να την αντιμετωπίσουμε ως πράξη που λειτουργεί έμμεσα καταστρεπτικά για τον εχθρό-εν προκειμένω τον Ιάσονα-. Η Μήδεια για να φτάσει στην απόλυτη κατάκτηση και επιτυχία πρέπει να στρέψει το μένος της εκδίκησης της στα παιδιά της, γιατί αν θέλει να απορρίψει απόλυτα τον σύζυγό της πρέπει να εξαφανίσει κάθε απόδειξη ότι είχαν αγαπηθεί. Σκοτώνοντας τα παιδιά της η Μήδεια καταστρέφει το πνεύμα του Ιάσονα και τον αφήνει χωρίς μέλλον, αλλά παράλληλα τιμωρεί και τον εαυτό της.¹⁸² Αφού η πριγκίπισσα Γλαύκη και ο πρότερος εαυτός της Μήδειας έχουν πεθάνει, σειρά έχουν τα παιδιά της. Η πράξη της είναι μια αναπόφευκτη συνέχεια εξάλειψης του παρελθόντος με τον Ιάσονα.¹⁸³ Η εκδίκηση είναι ακραία και η δικαιοσύνη που επιβάλλει σκληρή και ανελεύθερη.¹⁸⁴

Παρατηρούμε ότι στον Ευριπίδη η εκδίκηση είναι πλάγια: δεν απευθύνεται σ' αυτόν που θέλει να πλήξει αλλά το θύμα είναι ένας αθώος, ο οποίος όμως έχει στενή σχέση με το αντικείμενο της εκδίκησης ώστε να υποφέρει. Η Μήδεια ακόμα κι αν της ήταν δυνατό να εκδικηθεί τον Ιάσονα άμεσα, προτιμά να δράσει έμμεσα. Σκοτώνει τα παιδιά της, τη νέα σύζυγό του Γλαύκη τον πατέρα της τον Κρέοντα, όχι όμως τον Ιάσονα.¹⁸⁵ Η έμμεση επίθεση προς τον Ιάσονα διαμέσου της δολοφονίας των παιδιών του, μπορεί να εξηγηθεί και με την έννοια της Μετάθεσης. Η Μετάθεση η οποία περιλαμβάνεται στους

¹⁸² Burnett 1973 . Σελ. 18.

¹⁸³ Hopman 2008. Σελ. 20.

¹⁸⁴ Berkowitz 2005 Σελ. 15.

¹⁸⁵ De Romilly, 2000 Σελ. 45

μηχανισμούς άμυνας, πραγματοποιείται όταν το άτομο στρέφει την επιθετικότητα του ή τις σεξουαλικές του επιθυμίες, τις ενορμήσεις, σε άλλο από το πρόσωπο ή το αντικείμενο που του προκαλεί άγχος, αρνητικά συναισθήματα, μίσος και επιθετικότητα. Ο Freud, θεωρούσε τη μετάθεση σαν έναν από τους πιο ικανοποιητικούς και αποτελεσματικούς τρόπους για να χειρίζεται κανείς τα επιθετικά και σεξουαλικά του ένστικτα. Τα βασικά ένστικτα δεν αλλάζουν, ενώ το πρόσωπο ή το αντικείμενο προς τα οποία κατευθύνονται μπορεί να υποκατασταθεί. Με τον τρόπο αυτό μεταθέτοντας τα, μπορεί κανείς να τα ικανοποιήσει με μεγαλύτερη ασφάλεια.¹⁸⁶

Προκειμένου να καταστρέψει τον Ιάσωνα ψυχικά δολοφονεί τα παιδιά της, η επιθετικότητα και οι καταστροφικές της ενορμήσεις μετατίθενται από τον Ιάσωνα στα παιδιά τους. Η ίδια ολοκληρώνοντας την εγκληματική της πράξη και βιώνοντας την κυριαρχία επί του Ιάσωνα, παίρνοντας την εκδίκησή της του λέει: « δεν ζούνε πιά κι αυτό σε κομματιάζει» (στιχ. 1370) ενώ στη συνέχεια στην ερώτηση του Ιάσωνα «Γι' αυτό τα σκότωσες;» (στιχ. 1438) η Μήδεια απαντά: «Για να σπαράξω εσένα» (στιχ. 1439). Τα παιδιά χρησιμοποιούνται έτσι ως μέσα φθονερής αντεκδίκησης προς ένα σύζυγο που εγκαταλείπει τη Μήδεια προκαλώντας σε αυτήν έντονο πόνο.

Ο γάμος του Ιάσωνα με την πριγκίπισσα Γλαύκη διασαλεύει τους πολιτισμικούς και κοινωνικά αποδεκτούς κανόνες και η Μήδεια νιώθει απιρασμένη και εξευτελισμένη. Η ένωση της Μήδειας με τον Ιάσωνα δεν μπορεί να χαρακτηριστεί μία συμβατική μέσα στα καθιερωμένα κοινωνικά

¹⁸⁶ Χατζή , Φατούρα Χαρίτου 1999. Σελ.152.

πλαίσια ένωση. Η Μήδεια δεν δόθηκε στον Ιάσονα από τον πατέρα της ως περιουσία όπως συνέβαινε με τις υπόλοιπες νύφες αλλά μόνη της αυτόνομα πήρε την απόφαση να ενωθεί μαζί του. Μία ένωση που καθορίστηκε από την θαυματουργή βοήθεια της Μήδειας προς τον Ιάσονα και των όρκων αγάπης και προστασίας που αντάλλαξαν. Η αθέτηση των όρκων της ενεργούς προστασίας σήμαινε προδοσία.¹⁸⁷

Η ατίμωση, η προδοσία και ο εξευτελισμός της, αποτελούν τις αιτίες της εκδικητικής της μανίας. Η βασική αρχή της Μήδειας και αυτή που διαμορφώνει τις πράξεις της είναι η εξής: «Η αποκατάσταση της τιμής πραγματοποιείται μέσω της εκδίκησης.»¹⁸⁸ Τα κίνητρα της εκδίκησης της είναι η εξάλειψη της αδικίας και η αποκατάσταση της ισορροπίας των δυνάμεων. Οι παραβάσεις των κοινωνικά αποδεκτών κανόνων ή οι πράξεις που μειώνουν την αίσθηση δύναμης και αυτοκαθορισμού του ατόμου πολλές φορές εκλαμβάνονται ως προκλήσεις. Επιπλέον, η βλάβη που μπορεί να προκληθεί στο κύρος ή στην αυτοεκτίμηση ενός ατόμου μπορεί να διαδραματίσει κεντρικό ρόλο στην πραγματοποίηση πράξεων εκδίκησης.¹⁸⁹

Επιπροσθέτως, με βάση έρευνες, τα άτομα συνάπτοντας κοινωνικούς δεσμούς και σχέσεις διαμορφώνουν κοινωνικές ταυτότητες. (Agnew, Van Lange, Rusbult, & Langston, 1998). Συνεπώς οι προκλήσεις που σχετίζονται με τις παραβιάσεις κανόνων σε μία σχέση απειλούν την αίσθηση δύναμης του ατόμου, την αυτοπεποίθηση και την κοινωνική του εικόνα, προσβάλλουν

¹⁸⁷ Burnett, 1973. Σελ 14.

¹⁸⁸ Ayala H. 1992. Σελ 22.

¹⁸⁹ Boon, Deveau, Alibhai, 2009 Σελ.20.

την κοινωνική του ταυτότητα. Συμπερασματικά καταλήγουμε ότι τρεις είναι οι κυριότερες κατηγορίες η προσβολή των οποίων γεννά αισθήματα εκδίκησης, α) παραβιάσεις στη σχέση, β) προσβολές της σχέσης και γ) προσβολή του εαυτού, αφού το άτομο πολλές φορές αυτοπροσδιορίζεται μέσα στη σχέση.¹⁹⁰

Όπως έχει ήδη αναφερθεί η Μήδεια αισθάνεται ατιμασμένη και αδικημένη, αδύναμη και ντροπιασμένη. Μέσα στους στίχους της τραγωδίας οι αναφορές στην κατάσταση που βιώνει είναι συχνές και επαναλαμβανόμενες: «*Η δόλια Μήδεια μες στην καταφρόνια*» (στιχ.20) , «*Η ψυχή της είναι παράφορη κι ούτε θα συγχωρήσει την αδικία*» (στιχ 38-39), «*η δόλια τούτη καταριέται τον άτιμο άνδρα της που πρόδωσε τον γάμο τους κι αδικημένη τώρα κράζει τη Θέμιδα*» (στιχ. 206-208), , «*ορκοπάτης φάνηκες σε μένα*» (στιχ.495) «*ετούτη είναι η κατάντια μου*» (στιχ. 507), «*Στον άδικο που ξέρει ωραία να μιλά, ταιριάζει μεγάλη τιμωρία*» (στιχ 580-581), «*μ' αδικεί χωρίς να τότε βλάψω*» (στιχ. 691), «*μα γραφτό δεν ήταν, αφού με καταφρόνεσες, να ζήσεις χαρούμενη ζωή αναμπαίζοντας με*», (στιχ. 1354) «*έρημη εγώ σε ξένη γη όπως είμαι και καταφρονημένη από τον άνδρα που μ' άρπαξε από τη χώρα μου δεν έχω συγγενή, μητέρα, αδέρφι να βρω λιμάνι για τη συμφορά μου. Λοιπόν μόνο τη χάρη αυτή από σε γυρεύω, αν βρω τρόπο ή τέχνασμα τον άντρα τον πεθερό και την κόρη του τη νύφη για τα δεινά μου αυτά να ξεπληρώσω*» (στιχ.255-260). Έχει υποστηριχθεί ότι η εκδίκηση είναι πολλές φορές έκφραση άμυνας ενάντια σε αισθήματα ντροπής, απώλειας, ενοχής και αδυναμίας¹⁹¹.

¹⁹⁰ Boon, Deveau, Alibhai, 2009 Σελ.20.

¹⁹¹ Rosen 2007. Σελ. 20.

Στους στίχους 110-111 εμφανίζεται πανικοβλημένη και ψυχικά καταπονημένη: «*Αχ! Συμφορές με χτύπησαν τη δόλια, μεγάλα δεινά που τους πρέπει μοιρολόι ακατάπαυστο*». Η Μήδεια αρνείται την τροφή και εκδηλώνει την επιθυμία της αυτοκαταστροφής της, η τροφός λέει ότι η Μήδεια: «*δεν αγγίζει φαγητό κι έτσι αφημένη στο πόνο της καρδιάς της περνάει τις μέρες λιώνοντας μες τα δάκρυα*» (στιχ 24-25). Στους στίχους 145-149: «*Αχ! Ας μου συντρίψει το κεφάλι αστροπελέκι ποιο τ' όφελος να ζω;*» Αισθάνεται ματαιωμένη χωρίς καμία προοπτική βελτίωσης της θέσης της: «*Τώρα που να πάω; Στο πατρικό παλάτι που για σένα πρόδωσα μαζί με την πατρίδα και έφτασα ως εδώ;*» (στιχ.502) «*διωγμένη από τον τόπο, χωρίς φίλους μονάχη ,μ' ορφανά μαζί μου*»(στιχ. 512-513). Η επαναλαμβανόμενη αναφορά της Μήδειας στη δεινή της θέση δείχνει το μέγεθος του τραύματός της. Η Μήδεια αισθάνεται θυματοποιημένη.

Θα μπορούσαμε επίσης να πούμε ότι βιώνει μία κατάσταση μετατραυματικού στρες. Το τραύμα που έχει υποστεί δηλαδή, η εγκατάλειψη της από τον Ιάσονα και το αίσθημα ότι αδικήθηκε, η απειλή της εξορίας και γενικότερα η αποδιοργάνωση της ζωής της, της δημιουργούν έντονο άγχος και αγωνία. Στους στίχους 332-339 ο χορός περιγράφει την κατάσταση της Μήδειας: «*Άφησες του πατέρα σου τη στέγη με ξέφρενη καρδιά από την αγάπη, του πελάγου τους δίδυμους πύργους περνώντας κάβους δύστυχη, τώρα ζεις σε ξένο τόπο, με το κρεβάτι σου άδειο, έχοντας χάσει τον άντρα σου κι ακόμη από τη χώρα με καταφρόνια σ' αποδιώχνουν*». Βάσει μελετών, άτομα με σοβαρές μετατραυματικές διαταραχές άγχους (PTSD) βιώνουν πολλές φορές έντονα αισθήματα εκδίκησης, παράλληλα τα αισθήματα εκδίκησης

δημιουργούνται ως αντίδραση σε εμπειρίες αδικίας. Επιπροσθέτως, η θυματοποίηση αποτελεί εμπειρία αδικίας και προκαλεί αντιδράσεις μίμησης. Οι αντιδράσεις αυτές μειώνουν τα υποκειμενικά αισθήματα αδικίας και τη βλάβη την οποία βίωσε το θύμα. Το άτομο θεωρεί ότι έχει υποστεί βλάβη από τη συμπεριφορά ενός άλλου ατόμου το οποίο θεωρείται υπεύθυνο, χωρίς να του αναγνωρίζεται καμία δικαιολογία ή ελαφρυντικό. Το άτομο που έχει υποστεί τη βλάβη θεωρεί την πράξη του άλλου ηθικά λανθασμένη και αυτό αποτελεί το κίνητρο προκειμένου να προβεί σε αντίποινα.¹⁹²

Η Μήδεια λειτουργεί με βάση το θυμικό της, ο εγωκεντρισμός και το αίσθημα ότι θυματοποιήθηκε, ότι αδικήθηκε την οδηγούν στη διάπραξη των εγκλημάτων. Σύμφωνα με τον Pinatel (1987), ο εγωκεντρισμός οδηγεί το άτομο να πιστεύει ότι αδικήθηκε: κλεισμένο σε μία υποκειμενικότητα από την οποία δεν μπορεί να ξεφύγει, το υποκείμενο αποδίδει όλες τις στερήσεις που υπέστη σε μία κακόβουλη πρόθεση ή σε μια κοινωνική αδικία. Πρέπει επομένως να εκδικηθεί¹⁹³. Οι De Greef (1955), Mailloux (1971) και Lemay (1973) περιέγραψαν την τάση των εγκληματιών οι οποίοι διέπραξαν βαριά εγκλήματα, να αποδίδουν τα λάθη σε τρίτους και να δικαιολογούν τα πιο βίαια εγκλήματά τους με την ανάγκη υπεράσπισης των δικαιωμάτων τους.¹⁹⁴

¹⁹² Orth, Montada, Maercker, 2006. Σελ. 13.

¹⁹³ Pinatel J. (1987), *Le phenomene criminel*, Παρίσι: MA Edition. Σύμφωνα με Cusson 2002. Σελ. 145

¹⁹⁴ De Greef (1955), *Criminogenese*, στο Actes du II Congres international de criminology (1950), Παρίσι: Puf. Mailloux N. (1971). *Jeunes sans dialogue*. Παρίσι: Fleurus, Lemay M. (1973), *Psychopathologie juvenile*. Παρίσι: Fleurus. Σύμφωνα με Cusson 2002. Σελ. 145.

Η αναγκαιότητα της εκδίκησης είναι καθοριστική για την Μήδεια, αισθάνεται ότι πρέπει να εκδικηθεί, ακόμη και τις στιγμές που αμφιταλαντεύεται, δικαιολογεί στο μυαλό της την πράξη αυτή θεωρώντας ότι έτσι προστατεύει τα παιδιά της από το μένος των εχθρών, έπειτα από τη δολοφονία του Κρέοντα και της Γλαύκης. « Μια τους μαύρους εκδικητές του Κάτω Κόσμου, ποτέ μου δεν θα γίνει αυτό, ν' αφήσω τα τέκνα στους εχθρούς να τ' απιμάσουν. Ανάγκη πάσα να πεθάνουν» (στιχ. 1059-1062). Ουσιαστικά όμως δεν είναι η προστασία των παιδιών η αιτία της παιδοκτονίας τους, αλλά η εκδίκηση. « Παρόλο που γνωρίζω ποια φρίκη θα τολμήσω, πιο μεγάλος είναι ο θυμός από τα λογικά μου» (στιχ 1078-1080).

Υποστηρίζεται ότι οι γυναίκες έχουν μια διαφορετική αίσθηση δικαιοσύνης, η οποία είναι κατώτερη σε σχέση με την αίσθηση δικαίου που έχουν οι άνδρες: «Για τις γυναίκες αυτό που είναι ηθικά σωστό, είναι διαφορετικό από αυτό που έχουν οι άνδρες. Το υπερεγώ δεν είναι ποτέ τόσο αδυσώπητο, τόσο ανεξάρτητο από τις συναισθηματικές του καταβολές απ' όσο απαιτούμε να είναι στους άνδρες.» Οι γυναίκες είναι έτοιμες να υποταχθούν σε υψηλότερες ανάγκες της ζωής και επηρεάζονται περισσότερο από το θυμικό, βιώνουν σε μεγαλύτερο βαθμό συναισθήματα στοργής ή εχθρικότητας απ' όσο οι άνδρες. Τα χαρακτηριστικά αυτά κινητοποιούνται από το υπερ-εγώ τους. Συνδυάζοντας η Μήδεια τον ανδρικό κώδικα τιμής που την διακρίνει, με το γυναικείο χαρακτηριστικό του έντονου συναισθηματισμού, που τη διακατέχει, η εκδίκηση καταλήγει να είναι η μοναδική επιλογή.¹⁹⁵

¹⁹⁵ Ayala, 1992 Σελ.25.

Σύμφωνα με τον Erich Fromm, η ζήλια και ο φθόνος είναι ειδικές μορφές της απογοήτευσης. Ο φθόνος προκύπτει από το γεγονός ότι ο Α όχι μόνο αποτυγχάνει στο να αποκτήσει αυτό που επιθυμεί, αλλά και ότι ο Β το αποκτά. Η έντονη κατάσταση οδηγεί στην εκδικητική βία. Η θέση αυτή μπορεί να αποτελέσει και αιτιολογική προσέγγιση της δολοφονίας της πριγκίπισσας Γλαύκης. Στη εγκληματική προσωπικότητα τα αισθήματα φθόνου είναι έκδηλα. Τα αισθήματα αυτά εκφράζουν την επιθυμία του ατόμου να μην έχει κανείς τίποτα, να καταστραφεί οποιαδήποτε δυνατότητα ευχαρίστησης του άλλου, χωρίς ουσιαστικά να έχει κανένα όφελος από αυτά.¹⁹⁶

Συμπέρασμα:

Επομένως, με βάση τις ψυχαναλυτικές προσεγγίσεις η δολοφονική δράση της Μήδειας θα μπορούσαμε να πούμε ότι ενεργοποιείται από το ναρκισσιστικό πλήγμα που έχει δεχθεί, από την προσβολή του εγώ της που γεννά αισθήματα ταπείνωσης και εξευτελισμού. Επίσης μπορούμε να ισχυριστούμε ότι, η Μήδεια παλινδρομεί σε μια κατάσταση *παρανοϊκού* άγχους και αντιμετωπίζει τον Ιάσωνα ως κακό, καταδιωκτικό αντικείμενο στο οποίο προβάλλει την επιθετικότητα της, το μίσος και τον φθόνο της. Με βάση τις θέσεις του Freud για τον φθόνο του πέους, η Μήδεια ενδέχεται να αντιμετωπίζει τα αρσενικά παιδιά της ως φαλλικές προεκτάσεις του Ιάσωνα, σκοτώνοντας τα παιδιά της τον ευνουχίζει και τον καταστρέφει. Επίσης αποκτά την κοινωνική δύναμη που εκφράζει ο φαλλός, την οποία της στερεί το πατριαρχικό κοινωνικό σύστημα.

¹⁹⁶ Fromm E (1964). *The Heart of Man: It's Genius for Good and Evil*. New York: Harper. Σύμφωνα με: Schoeck 1966. Σελ 113.

Επίσης θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ατίμωση και ο εξευτελισμός, αποτελούν τις αιτίες της εκδικητικής της μανίας. Η Μήδεια δρα έτσι προκειμένου να εξαλειφθεί η αδικία και να αποκατασταθεί η προσβεβλημένη εικόνα της. Καταλήγοντας, πάθος της Μήδειας δεν στηρίζεται αποκλειστικά και μόνο στη δίψα για εκδίκηση, αλλά και στη θέληση της για κυριαρχία. Η φονική της παραφορά δεν υπαγορεύεται μόνο από την προδοσία εκείνων που αγάπησε , αλλά και από το γεγονός ότι νιώθει μειωμένη, έκπτωτη, ταπεινωμένη, γι' αυτό και δεν της αρκεί να σκοτώσει εκείνους που μισεί, και στη συνέχεια να πεθάνει, αλλά επιθυμεί να επιζήσει για να γευθεί τον θρίαμβο της.¹⁹⁷

¹⁹⁷ Αλεξοπούλου, 2000. Σελ.116.

Κεφάλαιο 4^ο . Οι κοινωνιολογικές ερμηνείες στη Μήδεια του Ευριπίδη

Δεν αρκεί μια θεωρία να δηλώσει ότι ένα συγκεκριμένο αίτιο προκαλεί κάποιο συγκεκριμένο αποτέλεσμα. Πρέπει επίσης να ορίσει ρητά πώς ακριβώς συνδέεται το αίτιο με το αποτέλεσμα. Η αιτία δεν αντιμετωπίζεται ως μεμονωμένο γεγονός, αλλά ως κάτι που ενυπάρχει σε κάποιο συγκεκριμένο σύνολο σχέσεων. Μπορούμε να θεωρήσουμε ότι αυτές οι σχέσεις οροθετούν ή συγκροτούν έναν «αιτιακό μηχανισμό», που όταν ενεργοποιείται, παράγει ορισμένα αποτελέσματα.¹⁹⁸

Για να κατανοήσουμε μία ανθρώπινη ενέργεια πρέπει παράλληλα να κατανοήσουμε μορφές σκέψης και τον τρόπο που οι άνθρωποι διαμορφώνουν νοήματα μέσα πάντα σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό πλαίσιο. Η κατανόηση συνεπάγεται μια πράξη ερμηνείας των πράξεων των ανθρώπων. Το ερώτημα για το πώς μπορούμε να γνωρίζουμε αν μια θεωρία είναι ορθή ή λανθασμένη για να εξηγήσουμε μια πράξη αποτελεί κρίσιμο επιστημολογικό ερώτημα. Ουσιαστικά δεν το γνωρίζουμε αλλά μπορούμε να

¹⁹⁸ Craib, 2000. Σελ. 44.

εκφέρουμε κρίσεις ανάμεσα στις περισσότερο ή λιγότερο κατάλληλες ερμηνείες που προσφέρει μια θεωρία.¹⁹⁹

Οι θεωρίες που επιλέξαμε προκειμένου να εξηγήσουμε και να ερμηνεύσουμε τις πράξεις της Μήδειας μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο που έδρασε, είναι η θεωρία της Μάθησης, η θεωρία της Πολιτισμικής σύγκρουσης και οι Φεμινιστικές θεωρίες, καθώς κρίνουμε ότι είναι οι καταλληλότερες να εξηγήσουν τις αιτιώδεις διαδικασίες που ενεργοποιούν τις πράξεις της Μήδειας.

¹⁹⁹ Ο.π.

4^α. Η θεωρία της Μάθησης στη Μήδεια του Ευριπίδη.

Η έννοια της υποκοουλτούρας και η Θεωρία της Μάθησης.

Σύμφωνα με τη θεωρία της Μάθησης, το έγκλημα θεωρείται ότι «μαθαίνεται» μέσα από τις ίδιες διαδικασίες με τις οποίες μαθαίνεται και η συμβατική συμπεριφορά. Παρά το ότι οι βασικές αυτές διαδικασίες είναι οι ίδιες, διαφοροποιείται η κατεύθυνση και το περιεχόμενο της μάθησης (κοινωνικά αποδεκτό- παρεκκλίνον). Το έγκλημα, λοιπόν, είναι το αποτέλεσμα της υιοθέτησης παρεκκλινόντων κανόνων και αξιών και ιδιαίτερα εκείνων που μαθαίνονται στο πλαίσιο ενός υποπολιτισμικού συστήματος αξιών.²⁰⁰ Όπως διατυπώνουν οι Clifford Shaw και Henry McKay, το έγκλημα είναι ένα εσωτερικό κομμάτι της κοινωνικής οργάνωσης και της κουλτούρας της κοινωνίας.²⁰¹

Η έννοια «υποπολιτισμός-υποκοουλτούρα» παράλληλα, υπονοεί ότι υπάρχουν αξίες ή ένα κοινωνικό σύστημα αξιών το οποίο είναι μεν διαφορετικό αλλά αποτελεί μέρος του ευρύτερου συστήματος αξιών. Από την οπτική της κυρίαρχης κουλτούρας, οι αξίες της υποκοουλτούρας συνιστούν εμπόδιο στην ενότητα της κοινωνίας, προκαλώντας περιστασιακά ανοικτές ή

²⁰⁰ Χάϊδου, 1996 Σελ.190.

²⁰¹ Shaw C.R., McKay H, (1942). Report on Social Factors in Juvenile Delinquency, National Commission on Law Observance and Enforcement, Vol. II. Washington: Government Printing Office and Juvenile Delinquency and Urban Areas. University of Chicago Press,. Σύμφωνα με: Hartung, 1955. Σελ. 652-661.

κρυφές συγκρούσεις. Η κυρίαρχη κουλτούρα μπορεί άμεσα ή έμμεσα να προωθεί βέβαια αυτή τη διαφοροποίηση και ο βαθμός της αμοιβαίας ολοκλήρωσης μπορεί να ποικίλλει αλλά, οποιαδήποτε και να είναι η αιτία της διαφοροποίησης, η απομόνωση της υποκουλτούρας είναι υπαρκτή.²⁰² Ο Albert Cohen δίνοντας τον ορισμό της έννοιας υποκουλτούρα αναφέρεται στα πνευματικά πρότυπα των υποομάδων, στην εμφάνιση των υποκουλτούρων μόνο κάτω από την επίδραση εκείνων (των προσώπων) που ήδη αποδέχονται και ενσαρκώνονται τις ιδέες και τις πράξεις τους.²⁰³

Αναλύοντας περαιτέρω την έννοια διατυπώνουμε ότι, υπάρχουν κοινές αξίες που μαθαίνονται, υιοθετούνται ή ακόμη και επιδεικνύονται από τους συμμετέχοντες της υποκουλτούρας και οι οποίες διαφέρουν σε ποιότητα και ποσότητα από αυτούς της κυρίαρχης κουλτούρας. Όπως ο άνθρωπος γεννιέται μέσα σε μία κουλτούρα, έτσι μπορεί να γεννιέται μέσα σε μία υποκουλτούρα. Ο Thorsten Sellin γράφει ότι «ο άνθρωπος φθάνει τον κόσμο βιολογικά σπλισμένος να δεχτεί και να αποκτήσει γνώση για τον εαυτό του και τις σχέσεις του με τους άλλους». Το άτομο απορροφά και υιοθετεί ιδέες που με τη μορφή εμπειρίας ή εντολής. Αυτές οι ιδέες ενσαρκώνουν έννοιες συνδεδεμένες με τα έθιμα, τις πεποιθήσεις, τα έργα και τις σχέσεις με τους άλλους ανθρώπους. Αυτές οι ιδέες, μπορούν να θεωρηθούν στοιχεία κουλτούρας και στη συνέχεια μέρος ολοκληρωμένων συστημάτων εννοιών.

²⁰² Wolfgang , Ferracuti ,1995. Σελ.184.

²⁰³ Cohen. A.(1955). *Delinquent Boys*, Glencoe,Il: Free Press. Σύμφωνα με: Wolfgang, Ferracuti 1995 Σελ.184.

Εμφανίζεται ένα θέμα κουλτούρας, ένα υπο-ήθος, ή μία ομάδα αξιών η οποία διαφοροποιείται από αυτές της κυρίαρχης κουλτούρας.²⁰⁴

Αφού παρουσιάσαμε την έννοια της υποκουλτούρας, επιστρέφουμε στη θεωρία της Μάθησης, που επικεντρώνεται στη διαδικασία μάθησης αντιλήψεων και συμπεριφορών που ενθαρρύνουν την παραβατική συμπεριφορά.²⁰⁵ Ο κυριότερος εκπρόσωπος αυτής της προσέγγισης είναι ο Edwin Sutherland, με τη θεωρία του περί «διαφορικού συγχρωτισμού». Κατά τον Edwin Sutherland, η εγκληματική συμπεριφορά οφείλεται άμεσα στο διαφορικό συγχρωτισμό. Επίσης, ο εγκληματίας είναι ένας κανονικός άνθρωπος σαν όλους, δεν παρουσιάζει κάποια παθολογία και η εγκληματική του συμπεριφορά μαθαίνεται σε μια διαδικασία αλληλεπίδρασης με άλλους ανθρώπους,²⁰⁶ με ανθρώπους με τους οποίους έχει στενές σχέσεις, σχέσεις εξάρτησης, αγάπης, θαυμασμού.

Η θεωρία της Μάθησης υποστηρίζει ουσιαστικά ότι: η εγκληματική συμπεριφορά μαθαίνεται σε αλληλεπίδραση με άλλα άτομα μέσα από μια διαδικασία επικοινωνίας. Η εκμάθηση περιλαμβάνει τόσο τις πρακτικές της εγκληματικής συμπεριφοράς όσο και τις ψυχολογικές εκδηλώσεις,²⁰⁷ δηλαδή, τον προσανατολισμό των κινήτρων, των τάσεων, του συλλογισμού και των στάσεων που συναρτώνται προς την θετική ή αρνητική ερμηνεία των νομικών

²⁰⁴ Sellin T. (1938) *Culture Conflict and Crime*, New York : Social Science Research Council. Σύμφωνα με: Wolfgang, Ferracuti 1995. Σελ.185.

²⁰⁵ Σπινέλλη 2005. Σελ.264.

²⁰⁶ Sutherland E.H., (1947) *Principles of Criminology*. Philadelphia: J. B. Lippincott, Σύμφωνα με: Hartung 1955 Σελ.652-661

²⁰⁷ Λαμπροπούλου 1994. Σελ. 100.

κανόνων. Όταν αυτή η ερμηνεία, είναι αρνητική, το άτομο οδηγείται στην παραβατικότητα²⁰⁸.

Η συμπεριφορά του ατόμου, κατά την επαφή του τόσο με εγκληματικές όσο και με μη εγκληματικές ομάδες, επηρεάζεται από αντιφατικές γνωστικές εμπειρίες, αλλά η υπεροχή των εγκληματικών είναι που τον οδηγεί στην εγκληματική συμπεριφορά²⁰⁹. Δηλαδή, αν ανήκει ένα άτομο σε μια ομάδα η οποία έχει υιοθετήσει εγκληματική συμπεριφορά έχει περισσότερα πρότυπα εγκληματικής συμπεριφοράς, με αποτέλεσμα να επηρεάζεται από αυτά και όχι από μη εγκληματικά πρότυπα²¹⁰.

Επίσης, σύμφωνα με τη θεωρία της Μάθησης του Albert Bandura, τα άτομα δεν γεννώνται βίαια αλλά μαθαίνουν να είναι βίαια παρατηρώντας τους άλλους να ενεργούν με επιθετικότητα ή να αμείβονται για τη βίαιη συμπεριφορά τους.²¹¹ Η θεωρία της Μάθησης του Albert Bandura, δίνει έμφαση στην ανάπτυξη γνωστικών ικανοτήτων, προσδοκιών, στόχων-κανόνων, προσωπικών εκτιμήσεων και λειτουργιών αυτορρύθμισης μέσω της παρατήρησης των άλλων και της άμεσης εμπειρίας. Συγκεκριμένα η θεωρία της Μάθησης υποστηρίζει ότι οι άνθρωποι μπορούν να μάθουν παρατηρώντας απλώς τη συμπεριφορά των άλλων. Το άτομο που παρατηρείται ονομάζεται πρότυπο. Υπάρχουν αποδείξεις ότι ένα άτομο είναι δυνατόν να μάθει κάποιες μορφές συμπεριφοράς παρατηρώντας ένα

²⁰⁸ Φαρσεδάκης, 1985. Σελ.115.

²⁰⁹ Χαϊδου, 1996. Σελ.194.

²¹⁰ Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου 1979. Σελ.132.

²¹¹ Σπινέλλη 2005. Σελ. 223.

πρότυπο να εκτελεί αυτές τις συμπεριφορές ή παρόμοιες. Υπάρχει λοιπόν έντονη αλληλεπίδραση μεταξύ του ατόμου και του περιβάλλοντος.²¹²

Κατά τον Ray Jeffery, η εγκληματική συμπεριφορά μπορεί να ερμηνευθεί ως μια συμπεριφορά που μαθαίνεται, εάν θεωρηθεί ως λειτουργική συμπεριφορά που ενδυναμώνεται με την ικανοποίηση και την επιβράβευση.²¹³ Κατά τον Hans Eysenck, με βάση την θεωρία της κοινωνικής μάθησης διαμορφώνονται δύο είδη εγκληματία: 1) ο εσωστρεφής, ο οποίος κοινωνικοποιείται σε μια υποκοουλτούρα βίας δια μέσου της εξάρτησης και εμφανίζεται συχνότερα σε ειδικές οικολογικές περιοχές και 2) ο εξωστρεφής, αντικοινωνικός, ο οποίος έχει διακόψει τις επαφές με την κοινωνία και τους πολιτισμικούς κανόνες. Και οι δύο τύποι μπορούν να εκδηλώσουν επιθετική συμπεριφορά αλλά οι λόγοι και η πιθανότητες μιας τέτοιας συμπεριφοράς ποικίλλουν ανάλογα με το ψυχολογικό τους προφίλ.²¹⁴

²¹² Bandura, A., Adams, N.E. & Beyer, J. (1977). Cognitive processes mediating behavioral change. *Journal of Personality and Social Psychology*, 35. Σύμφωνα με: Pervin., Oliver 2001. Σελ.541.

²¹³ Jeffery C.R., (1965). Criminal Behavior and Learning Theory, *Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science*.56:294-300 Σύμφωνα με: Wolfgang, Ferracuti 1995. Σελ.285.

²¹⁴ Eysenck H.J.(1962). Conditioning and Personality, *British Journal of Delinquency*.53:3:299-305 Σύμφωνα με: Wolfgang, Ferracuti 1995, Σελ.287.

Η διαμόρφωση της υποκουλτούρας και η θεωρία της Μάθησης στη Μήδεια του Ευριπίδη.

Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι, η παραβατική συμπεριφορά της Μήδειας ήταν αποτέλεσμα εκμάθησης, έμαθε να λειτουργεί παραβατικά καθώς είχε εντρυφήσει σε μία συγκεκριμένη «παραβατική» υποκουλτούρα με αποτέλεσμα να έχει ανατραφεί και να έχει υιοθετήσει τις αξίες και τους κώδικες συμπεριφοράς της υποκουλτούρας αυτής.

Με βάση τις πολιτισμικές θεωρήσεις, που διαμορφώθηκαν σε σχέση με την «ελληνικότητα» και τον ελληνικό πολιτισμό στους αιώνες μετά τον Ευριπίδη, οδήγησαν στην εκτίμηση ότι η αιτία της ακραίας αυτής συμπεριφοράς της προσγράφεται στη «διαφορετικότητά» της ως ξένης από την Κολχίδα και μάγισσας από την Ανατολή.²¹⁵

Αυτό είναι το περιβάλλον στο οποίο διαβίωσε η Μήδεια και διαμόρφωσε την προσωπικότητά της. Η Μήδεια είναι ξένη από την Ανατολή και μάγισσα, ο Ευριπίδης δεν περιγράφει Ελληνίδα αλλά μια βάρβαρη γυναίκα.²¹⁶ Κατά μία εκδοχή η μητέρα της Μήδειας δεν είναι η Ωκεανίδα Ιδυία, αλλά η προστάτισσα των μαγισσών Εκάτη. Ο ιστορικός Διόδωρος συγκεκριμένα, θέλει την Εκάτη σύζυγο του Αιήτη και τη Μήδεια αδελφή της

²¹⁵Mastronarde, 2006. Σελ. 34.

²¹⁶ Γιατρομανωλάκης 1990. Σελ. 29.

μάγισσας Κίρκης. Κατ' άλλους όμως η Μήδεια είναι ανηψιά της Κίρκης, αδελφή της μητέρας της Ωκεανίδας Ιδυίας. Η Κίρκη και η Εκάτη ήταν διαβόητες μάγισσες της Μύθολογίας, συγκεκριμένα η Εκάτη κατά την Ελληνική Μύθολογία εμφανίζεται σαν χθόνια θεότητα, θεά της μαγικής τέχνης στο κάτω κόσμο. Ο Αισχύλος τη συνδέει με τη Σελήνη και την παρουσιάζει ως Άρτεμι- Εκάτη ενώ ο Ευριπίδης παρουσιάζει την Εκάτη, κόρη της Λητούς και πρώτος στη *Μήδεια* την παρουσιάζει θεά-προστάτιδα των μαγισσών.²¹⁷

Η Μήδεια έχει μάθει την τέχνη της μαγείας και της παρασκευής φαρμάκων και σκευασμάτων που μπορούν να γιατρεύουν αλλά και να επιφέρουν βλάβη. Σύμφωνα με τον Bandura το πρότυπο που υιοθετεί το άτομο και η παρατήρηση αυτού, είναι μία διαδικασία καταλυτική προκειμένου να αναπτύξει το ίδιο το άτομο συμπεριφορές, ενδιαφέροντα, δεξιότητες και τρόπους δράσης²¹⁸. Η Μήδεια χαρακτηριστικά αποτυπώνει με τα λεγόμενα της τον παραπάνω ισχυρισμό: *«Γιατί, μα την κυρά μου την Εκάτη, που σέβομαι περισσότερο από όλους τους θεούς και την έχω βοηθό μου στα βάθη του σπιτιού μου θρονιασμένη, δε θ' αφήσω να χαίρεται κανένας, πως βύθισε στον πόνο την καρδιά μου»* (στιχ.397). Η Μήδεια σέβεται και τιμά την Εκάτη, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι αποτελεί το πρότυπό της, συνακόλουθα την έχει νοερά ως βοηθό στην χρήση της μαγικής τέχνης. Μεταφορικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι «συγχρωτίζεται» με την Εκάτη, μέσα λοιπόν από την αλληλεπίδραση με την Εκάτη, έχει μάθει τις πρακτικές της μαγείας που μπορούν να μετατραπούν και σε πρακτικές πλάνης και να αποσκοπούν στη

²¹⁷ Jung, Kerenyi, 1989. Σελ.87.

²¹⁸ Bandura A.(1977) *Analysis on self-efficacy theory of behavioral change*. Congitive Therapy Research,1,127-230. Σύμφωνα με: Pervin , Oliver, 2001. Σελ.541.

πρόκληση βλάβης. Η Μήδεια λοιπόν γνωρίζει από μαγικά βότανα, έχει εντρυφήσει στην υποκουλτούρα της Κίρκης και της Εκάτης εξαιτίας της συγγένειας τους, αναγνωρίζει τις αξίες των μαγισσών αυτών και μαθαίνει τις τεχνικές που χρησιμοποιούν.

Οι μαγικές της ικανότητες είναι αδιαμφισβήτητες, ο Πίνδαρος αποκαλεί την Μήδεια «Παμφάρμακο ξείνα», ενώ χαρακτηριστικά ο όρος φάρμακα απαντά αρκετές φορές στο έργο. Ο Κρέων φοβάται τη Μήδεια, γιατί είναι σοφή και γνωρίζει πολλούς τρόπους για να βλάψει τους άλλους: «*Είσαι σοφή και του κακού γνωρίζεις πλήθος τέχνες*» (στιχ. 285). Η Μήδεια ομολογεί ότι τα μέσα που γνωρίζει καλύτερα και χρησιμοποιεί είναι τα μαγικά: «*ας πάρω καλύτερα τον ίδιο δρόμο, όπου 'μαι σοφή απ'τη φύση και τους αφανίζω με το φαρμάκι*» (στιχ 384-385). Επίσης με τις μαγικές ιδιότητές της, η Μήδεια κέρδισε την εύνοια των Κορινθίων, προστάτεψε τον Ιάσονα, νίκησε τον δράκοντα που φρουρούσε το χρυσόμαλλο δέρας και πέτυχε τον θάνατο του Πελία, και ταυτόχρονα με αυτές διέπραξε τη δολοφονία του Κρέοντα και της πριγκίπισσας Γλαύκης.²¹⁹

Η καταγωγή της και το πολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο κοινωνικοποιήθηκε και διαμόρφωσε αξίες που αποτυπώθηκαν στις δράση της παρουσιάζονται στο έργο. Κατά τον Dennys L Page, η Μήδεια επειδή ήταν ξένη, μπόρεσε να σκοτώσει τα παιδιά της. Επειδή ήταν μάγισσα, μπόρεσε να διαπράξει τα εγκλήματά της και να διαφύγει. Η Μήδεια ενσωματώνει τις ιδιότητες, οι οποίες, όπως πίστευαν οι Αθηναίοι του 5^{ου}

²¹⁹ Mastrorarde 2006. Σελ.48

αιώνα π.Χ., χαρακτηρίζουν τους ανθρώπους της Ανατολής. Το γεγονός ότι η Μήδεια είναι ξένη αποτελεί, αναμφισβήτητα, ένα βασικό θεματικό μοτίβο στο έργο. Σε κομβικά σημεία γίνονται αναφορές για την διάβαση των συνόρων (Συμπληγάδες Πέτρες ή Βόσπορος), που χωρίζουν τον κόσμο της Μήδειας από την Ελλάδα, ξεχωρίζουμε του στίχους 2-3: «να μην έσωνε η Αργώ ποτέ της να διάβαινε τις Συμπληγάδες στη χώρα για να πάει της Κολχίδας». Ο χορός αναφέρει: «Άκουσα τη φωνή της δύσμοιρης Κολχίπισσας» ενώ η ίδια η Μήδεια επαναλαμβάνει συχνά τον αποχωρισμό της από την πατρίδα: «εσύ είσαι στη πατρίδα σου εδώ πέρα, στο πατρικό σου σπίτι, στις ζωής όλες της χαρές και στη συντροφιά των φίλων» (στιχ. 253-255), επίσης η λέξη βάρβαρος απαντάται συχνά.²²⁰

Η αθέτηση των όρκων όπως έχουμε ήδη αναφέρει ήταν οδυνηρή για τη Μήδεια. Η Μήδεια είχε μεγαλώσει σε ένα περιβάλλον όπου οι Πέρσες δίδασκαν τα παιδιά τους «να ιππεύουν, να λυγίζουν τόξο και να λένε πάντα την αλήθεια». Εδώ παρατηρούμε την αντίθεση που βιώνει η Μήδεια, αυτή του πιστού βαρβάρου από τον ψευδόμενο Έλληνα²²¹. Η Μήδεια έχοντας ενσάρκώσει έννοιες και αξίες συνδεδεμένες με τα πιστεύω της χώρας της και έχοντας πίστη στην αλήθεια και υψηλό αίσθημα τιμής δεν μπορεί να συγχωρήσει τις αθετημένες υποσχέσεις, τον εμπαιγμό και τον εξευτελισμό της.

Πρέπει επίσης να αναφερθεί σύμφωνα με όσα είναι γνωστά, ότι η παιδοκτονία δεν ήταν ένα έγκλημα που προκαλούσε ηθική αναστάτωση στην Ανατολή. Τα χρονικά της Ανατολής ήταν γεμάτα από ιστορίες με ανάλογη

²²⁰ Mastronarde 2006. Σελ. 48.

²²¹ Γιατρομανωλάκης 1990. Σελ. 30.

αγριότητα. Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο στη Σκυθία οι άνθρωποι τύφλωναν τους δούλους τους για ασήμαντη αφορμή. Στη Περσία ο Καμβύσης δολοφόνησε την αδελφή και τον αδελφό του, ενώ ο Ξέρξης δολοφόνησε τον αδελφό του Μασίστη, ακρωτηρίασε και σκότωσε τη γυναίκα του²²². Γι' αυτό ίσως ο Ιάσωνας λέει ότι: «καμία μες στις γυναίκες της Ελλάδας ποτέ δεν θα τολμούσε κάτι τέτοιο» (στιχ.1341-1342) και νωρίτερα αναφέρει:«ν' αφανιστείς, σωστά έχω τώρα τα μυαλά μου, όχι τότε που απ' το σπιτικό σου το βάρβαρο απ' το βάρβαρο σου τόπο σ' έφερα εδώ σ' ελληνικό σπίτι-κακό μεγάλο- εσένα, του γονιού σου και της χώρας που σ' έθρεψε προδότρα» (στιχ. 1329-1331).

Ο πολιτισμός της χώρας καταγωγής της Μήδειας λοιπόν, χαρακτηρίζεται από αγριότητα που σχεδόν φθάνει στον πρωτογονισμό. Η κυρίαρχη κουλτούρα της Μήδειας χαρακτηρίζεται από βία. Πολιτισμός δεν είναι μόνο ένα σύμπλεγμα συγκεκριμένων προτύπων συμπεριφοράς- ηθών, εθίμων-, παραδόσεων, αλλά και μηχανισμοί ελέγχου –κανόνες, οδηγίες- για τη ρύθμιση της συμπεριφοράς. Ο πολιτισμός δεν είναι ένα διακοσμητικό στοιχείο της ανθρώπινης ύπαρξης ,αλλά η κύρια βάση της ιδιαιτερότητάς της καθώς και μια ουσιαστική προϋπόθεσή της.²²³ Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι το πολιτισμικό πλαίσιο μέσα στα οποία μεγάλωσε η Μήδεια την καθόρισαν και την διαμόρφωσαν ως προσωπικότητα.

Πρέπει να αναφέρουμε ότι, ούτε όλα τα πρόσωπα που εκτίθενται σε μια υποκουλτούρα ή στην κυρίαρχη κουλτούρα ενός πολιτισμού, απορροφούν τις αξίες της ούτε όλα όσα πρόσωπα τις υιοθετούν τις ενστερνίζονται στον ίδιο

²²² Γιατρομανωλάκης 1990.Σελ. 30.

²²³ Geertz 2003 Σελ. 56.

βαθμό. Η υποκοουλτούρα διδάσκεται, διευκολύνεται κοινωνικά αλλά πάντα σε αλληλεπίδραση με την ψυχοσύνθεση του ατόμου και τις διαφοροποιητικές μεταβλητές της προσωπικότητάς του.²²⁴

Η επίδραση που είχε η επαφή της με την κουλτούρα των μαγισσών, η οποία περιλαμβάνει, δοξασίες, μαγεία, παραπλάνηση, χρήση μη νομίμων μέσων για την επίτευξη σκοπών, είχε ως αποτέλεσμα να μην καταφέρει να υιοθετήσει και να ενστερνιστεί σταθερές ηθικές αξίες, με συνέπεια να δημιουργηθούν οι βάσεις για το σχηματισμό της *αντικοινωνικής της προσωπικότητας*. Μέσα σε τέτοιες περιβαλλοντικές συνθήκες το να οδηγηθεί σε παραβατική συμπεριφορά είναι φυσικό. Δεν μπόρεσε να ταυτιστεί με έναν κοινωνικά αποδεκτό τρόπο ζωής και οι κώδικες συμπεριφοράς της χαρακτηρίζονταν από τις αξίες και τις τεχνικές που υιοθετεί.

Διαμορφώνοντας μια *αντικοινωνική προσωπικότητα*, η Μήδεια δεν ήταν σε θέση να συγκρατεί τις επιθυμίες της και να κυριαρχεί στις ορμητικές της τάσεις, γίνεται *εγωκεντρική* και επιδιώκει να ικανοποιεί τις επιθυμίες της, άσχετα αν οι πράξεις της έχουν *δυσμενή επίδραση* στους άλλους. Είναι επίσης σημαντικό να αναφέρουμε ότι η χρήση βίας σε μια υποκοουλτούρα ή στην κυρίαρχη κουλτούρα, στην οποία ενυπάρχει βία, δεν θεωρείται απαραίτητα *αθέμιτη συμπεριφορά* και, συνεπώς, οι χρήστες δεν πρέπει να αισθάνονται *ένοχοι* για την εκδήλωση της *επιθετικότητάς τους*²²⁵. Χαρακτηριστικά η Μήδεια οδηγείται σε *εγκληματικές πράξεις* και ταυτόχρονα η βίαιη *αντεκδίκησή της* εύκολα νομιμοποιείται από την ίδια, έπειτα από την

²²⁴ Wolfgang , Ferracuti 1995. Σελ. 312.

²²⁵ Wolfgang , Ferracuti 1995. Σελ. 314.

ορθολογική (γι' αυτήν) επιλογή της, με βάση τα γενικότερα κανονιστικά ερείσματα της βίας στα οποία στηρίζεται και διαμορφώνεται.²²⁶ Συμπεραίνουμε ότι στην προσωπικότητά της σχηματίστηκαν τέτοιες ιδιότητες μέσω της εκμάθησης και υιοθέτησης συγκεκριμένων προτύπων, που ευνόησαν την εκδήλωση της αντικοινωνικής και παραβατικής της συμπεριφοράς.

²²⁶ Χαϊδου, 1996. Σελ.112.

4β Η Πολιτισμική Σύγκρουση στη Μήδεια του Ευριπίδη.

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, η Μήδεια ενσωματώνει τις ιδιότητες, οι οποίες, όπως πίστευαν οι Αθηναίοι του 5^{ου} αιώνα σύμφωνα με τις εμπειρίες της εποχής, χαρακτηρίζουν τους ανθρώπους της Ανατολής.²²⁷ Ειδικά οι γυναίκες που είχαν ξένη καταγωγή ήταν ιδιόρρυθμες και ενεργούσαν με τρόπο ανάρμοστο του φύλου τους. Η Μήδεια είναι ασυγκράτητη στο θρήνο, σκληρή, επιθετική και μάγισσα. Χαρακτηριστικά στη Μήδεια του Ευριπίδη η απάνθρωπη σκληρότητα της παιδοκτόνου αποτελούσε τυπική βαρβαρική ιδιότητα. Κατά το Αθηναϊκό κοινό επειδή ήταν ξένη και βάρβαρη από την Ανατολή μπόρεσε να σκοτώσει τα παιδιά της.²²⁸ Ο Ευριπίδης αιτιολογεί εν μέρει τις παραβατικές της πράξεις με βάση αυτές ακριβώς τις ιδιότητες και παράλληλα εκφράζει και τις απόψεις του αθηναϊκού κοινού για τα διαφυλετικά χαρακτηριστικά ανάμεσα σε Έλληνες και Βάρβαρους. Παρατηρούμε εδώ μια πολιτισμική σύγκρουση.

²²⁷ Mastronarde 2006, Σελ. 44.

²²⁸ Γιατρομανωλάκης 1990. Σελ. 30.

Θεωρία της Πολιτισμικής Σύγκρουσης.

Υπάρχουν κοινωνικές ομάδες, που έχουν διαμορφώσει πλέγματα κανόνων συμπεριφοράς σύμφωνα με τις διαφορές στο τρόπο ζωής και στις αξίες τους, που τις κάνουν να ξεχωρίζουν από τις άλλες ομάδες σε λιγότερες ή περισσότερες πλευρές.²²⁹

Σύμφωνα με τον Thorsten Sellin, το έγκλημα αποδίδεται στις συγκρούσεις που προκαλούνται από το γεγονός ότι οι διάφορες κοινωνικές ομάδες, στις οποίες μπορεί να συμμετέχει το άτομο, αξιώνουν για τις ίδιες περιστάσεις την τήρηση διαφορετικών κανόνων συμπεριφοράς. Έτσι εμφανίζεται η λεγόμενη σύγκρουση κανόνων συμπεριφοράς ή όπως είναι γνωστό, πολιτισμική σύγκρουση.²³⁰ Το έγκλημα ουσιαστικά είναι αποτέλεσμα σύγκρουσης πολιτισμικών αξιών.²³¹

Κατά τον Thorsten Sellin, το άτομο γεννήθηκε μέσα σ'έναν πολιτισμό. Δέχεται και επεξεργάζεται τη γνώση για τον εαυτό του και τις σχέσεις του με τους άλλους. Οι κοινωνικές επαφές του ατόμου αρχίζουν με μια μακρόχρονη διαδικασία συντονισμού, κατά τη διάρκεια της οποίας απορροφά και προσαρμόζει τις ιδέες που του μεταβιβάζονται, τυπικά ή άτυπα μέσω της εκπαίδευσης ή της παραίνεσης. Οι ιδέες αυτές εμπεριέχουν έννοιες σχετικές

²²⁹ Sellin T.(1938), *Culture Conflict and crime* .New York, Social Science Research Council, Bulletin 41. Σύμφωνα με: Φαρσεδάκης 1990 Σελ.465.

²³⁰ Sellin T.(1938), *Culture Conflict and crime* .New York, Social Science Research Council, Bulletin 41. Σύμφωνα με:Χαΐδου Α.1996. Σελ.217.

²³¹ Δασκαλάκης 1985 Σελ. 39.

με τα έθιμα, τις πειποιθήσεις και τις σχέσεις τους με τους συνανθρώπους και τους κοινωνικούς θεσμούς. Βλέποντας τις ιδέες αυτές ως ξεχωριστές μονάδες, μπορούν να θεωρηθούν σαν πολιτισμικά στοιχεία που συναρμολογούνται σε πρότυπα ή σύνολα ιδεών, τα οποία με τη σειρά τους ενώνονται σε ολοκληρωμένα συστήματα εννοιών τα οποία, γίνονται στοιχεία της προσωπικότητας και το σύνολο αυτών των στοιχείων αποκαλείται προσωπικότητα.²³²

Ο τρόπος με τον οποίο αντιδρά το άτομο σε μια κατάσταση είναι προϊόν συνήθειας ή σκέψης. Ο χαρακτήρας της αντίδρασης εξαρτάται από τη σημασία που έχει για το άτομο αυτή η αντίδραση, από τους κανόνες που έχει υιοθετήσει και μπορεί να εκληφθεί ως έκφραση της προσωπικότητάς του. Η φύση της αντίδρασης επιδοκιμάζεται ή αποδοκιμάζεται από την κανονιστική (κυρίαρχη) ομάδα. Η κοινωνική στάση της ομάδας αυτής, προς τους διάφορους τρόπους με τους οποίους ένα άτομο μπορεί να δράσει κάτω από ορισμένες συνθήκες, έχει αποκρυσταλλωθεί σε κανόνα, η παραβίαση του οποίου εγείρει την αντίδραση της ομάδας. Αυτοί οι κανόνες μπορούν να ονομαστούν κανόνες διαγωγής. Η προσωπική αντίδραση ή δραστηριότητα ονομάζεται διαγωγή.²³³

Όσο πιο σύνθετος γίνεται ένας πολιτισμός, τόσο μεγαλύτερος ο αριθμός των κανονιστικών ομάδων που επηρεάζουν το άτομο και αυξάνει περισσότερο η πιθανότητα ασυμφωνίας ανάμεσα στους κανόνες των ομάδων

²³² Sellin T.(1938), *Culture Conflict and crime* .New York, Social Science Research Council, Bulletin 41. Σύμφωνα με: Φαρσεδάκης 1990. Σελ 480.

²³³ Sellin T.(1938), *Culture Conflict and crime* .New York, Social Science Research Council, Bulletin 41. Σύμφωνα με Φαρσεδάκης 1990. Σελ.482.

αυτών. Σύγκρουση κανόνων υπάρχει όταν τις ειδικές καταστάσεις ζωής που έχει ν' αντιμετωπίσει ένα άτομο, καθορίζουν λιγότερο ή περισσότερο διιστάμενοι μεταξύ τους κανόνες διαγωγής. Για κάθε άτομο υπάρχει ένας ομαλός και ένας μη-ομαλός τρόπος αντίδρασης, ο κανόνας εξαρτάται από τις κοινωνικές αξίες στις οποίες στηρίζεται η ομάδα. Επομένως, οι κανόνες διαγωγής υπάρχουν όπου βρίσκονται κοινωνικές ομάδες, δεν περιορίζονται σε εδαφικά σύνορα και ενσωματώνονται απαραίτητα στο νόμο.²³⁴

Η πολιτισμική σύγκρουση λοιπόν, μπορεί να παραχθεί είτε με τη μεταφορά πολιτισμικών προτύπων σε έναν άλλο πολιτισμό π.χ. μετανάστευση, είτε με την επέκταση ενός δικανικού συστήματος σε μια διαφορετική εδαφική χώρα πολιτισμικά, π.χ. αποικιοποίηση, είτε με την ανάπτυξη, στα πλαίσια μιας κοινωνίας, πολιτισμικών υπο-ομάδων αντίθετων προς το σύστημα αξιών που προστατεύει η ποινική νομοθεσία της κοινωνίας αυτής.²³⁵

Η Πολιτισμική Σύγκρουση στη Μήδεια του Ευριπίδη.

Όπως ήδη αναφέραμε, οι εμπειρίες ενός ατόμου αποκαλύπτουν τις δραστηριότητες της ομάδας του, παράλληλα οι συνήθειες του ατόμου αποτελούν μια έκφραση των εθίμων της κοινωνίας στην οποία έχει διαμορφώσει την προσωπικότητά του²³⁶. Η Μήδεια ανέπτυξε την

²³⁴ Ο.π. Σελ. 484.

²³⁵ Δασκαλάκης 1985. Σελ. 39.

²³⁶ Sellin T.(1938), *Culture Conflict and crime*. New York, Social Science Research Council, Bulletin 41. Σύμφωνα με: Φαρσεδάκης 1990, Σελ.470.

προσωπικότητά της, και υιοθέτησε κανόνες διαγωγής μέσα σε ένα κοινωνικό σύστημα με ιδιαιτερότητες και διαφορές σε σχέση με το ελληνικό σύστημα στην Ελλάδα. Όπως έχουμε ήδη διατυπώσει η καταγωγή της Μήδειας ήταν από την Ανατολή, χαρακτηρίζονταν βάρβαροι, άγριοι και απολίτιστοι ενώ η βιαιότητα που επιδείκνυαν σε διάφορες περιστάσεις ήταν ανηλεής και ξέφευγε από κάθε ηθική έννοια. Ενδεικτικά ο Ιάσωνας ο οποίος εκφράζει και την ελληνική διαφορετικότητα σε σχέση με την βαρβαρική εκφράζει: *«ζείς στην Ελλάδα πρώτα απ' όλα κι όχι σε χώρα βάρβαρη, από δίκιο ξέρεις, σε κυβερνούν οι νόμοι κι όχι η βία»* (στιχ. 536-538).

Σε αυτούς τους στίχους παρατηρούμε τη σύγκρουση των πολιτισμών, τη σύγκρουση των κανόνων συμπεριφοράς ανάμεσα στην Ελλάδα και στον βάρβαρο κόσμο. Η Μήδεια συμμετέχει στις κοινωνικές ομάδες που έχουν ελληνικά ήθη αλλά παράλληλα έχει διαμορφωθεί πολιτισμικά σε κοινωνικές ομάδες που έχουν «βαρβαρικά» ήθη, οι ομάδες αυτές συγκρινόμενες μεταξύ τους παρατηρούμε ότι αξιώνουν για τις ίδιες περιστάσεις την τήρηση διαφορετικών κανόνων συμπεριφοράς. Σε περίπτωση προσβολής του ατόμου στην Ελλάδα θα μπορούσαμε να πούμε ότι χρησιμοποιούσαν τον νόμο προκειμένου να προστατευθούν από το έγκλημα, ενώ σε βάρβαρες χώρες όπως της Μήδειας δικαιολογούσαν και την ανταπόδοση μέσω χρήσης της βίας. Με βάση τη θέση του Thorsten Sellin ότι, το έγκλημα είναι προϊόν των συγκρούσεων που προκαλούνται από το ότι οι διάφορες κοινωνικές ομάδες, στις οποίες συμμετέχει το άτομο, αξιώνουν για τις ίδιες περιστάσεις την τήρηση διαφορετικών κανόνων συμπεριφοράς. Θα μπορούσαμε να

ισχυριστούμε ότι το έγκλημα της Μήδειας είναι αποτέλεσμα σύγκρουσης διαφορετικών και αντίθετων πολιτισμικών κανόνων και αξιών.

Ο Ιάσωνας εκφράζει τον κλασσικό ελληνικό πνεύμα, ενώ η Μήδεια το άγριο και βάρβαρο. Κατά τον Βασίλη Γκουρογιάννη, η Κολχίδα- η χώρα καταγωγής της Μήδειας εκφράζει τον συντετριμμένο χώρο του ανατολικού σοσιαλισμού, ενώ η Κόρινθος τον στέρεο Δυτικό Κόσμο. Η Μήδεια παρουσιάζεται ως πρόσωπο «μετανάστης» που ενσαρκώνει τα στοιχεία της βάρβαρης χώρας της²³⁷.

Η διάπραξη ή όχι εγκλήματος σε περίπτωση σύγκρουσης κανόνων εξαρτάται από το πώς νιώθει και πόσο υπολογίζει το άτομο την αντίδραση της ομάδας. Σύμφωνα με τον Thorsten Sellin, είναι δυνατό να εμφανιστούν οι εξής δυνατότητες αντίδρασης: α) Η αντίδραση της ομάδας δεν λαμβάνεται υπόψη από το άτομο που παραβιάζει έναν κανόνα. Στις περιπτώσεις αυτές γνωρίζει τον κανόνα, αλλά η φύση της παράβασης ή η προσβολή εμποδίζει στο να υπάρξει αποτελεσματικός έλεγχος στη συμπεριφορά του β) Η αντίδραση της ομάδας γίνεται αισθητή σε μικρό βαθμό από το άτομο, εφόσον ο κανόνας αποτελεί μεν στοιχείο της προσωπικότητάς του, αλλά παράλληλα υπάρχει και άλλος αντίθετος κανόνας, τον οποίο έχει επίσης ενσωματώσει το άτομο και αξιώνει από αυτό διαφορετική συμπεριφορά (συμφωνία με τον κανόνα ή υπεράσπιση τιμής).²³⁸

²³⁷ Γκουρογιάννης 1995.Σελ. 67.

²³⁸ Χαΐδου, 1996.Σελ.221.

Η Μήδεια παρά το γεγονός ότι γνωρίζει ότι η πράξη της είναι εγκληματική, ανήθικη και αντίθετη στους νόμους δεν σταματά αφού έχει ενστερνιστεί έναν αντίθετο κανόνα που είναι τελικά ισχυρότερος. Η ατίμωση της και η αποκατάσταση της προβολής είναι για αυτήν υπεράνω νόμου. Ο μόνος τρόπος να αποδώσει δικαιοσύνη είναι η βία, η οποία χαρακτηρίζει τον τρόπο συμπεριφοράς της, κατάγεται από μια Βάρβαρη χώρα, όπου οι συμπεριφορές που ενέχουν βία δεν είναι αφύσικες και απαγορευμένες.

Ο Ιάσοντας, ο οποίος εκφράζει τον ελληνικό πολιτισμό, έρχεται σε σύγκρουση με τις πράξεις και τον βάρβαρο πολιτισμό της Μήδειας. Ερμηνεύει τις πράξεις της Μήδειας στους στίχους 1328-1332: « *Ν' αφανιστείς, σωστά έχω τα μυαλά μου τώρα, όχι τότε που απ' το βάρβαρο σου τόπο σ' έφερα εδώ σ' ελληνικό παλάτι-κακό μεγάλο- εσένα*» όπως επίσης η πολιτισμική σύγκρουση αποτυπώνεται και στους στίχους 1339-1340, «*Όμως, καμιά μες τις γυναίκες της Ελλάδας ποτέ δε θα τολμούσε αυτό να πράξει*». Παρατηρούμε εδώ λοιπόν ότι εκτός από τη σύγκρουση που διαδραματίζεται μεταξύ κανόνων συμπεριφοράς υπάρχει και η σύγκρουση που γεννάται από διαφορετικούς πολιτισμικούς κώδικες.

Επιπροσθέτως πρέπει να αναφέρουμε ότι, ο Ευριπίδης παρουσίασε την ηρωίδα του Βάρβαρη για να μην δώσει αφορμή στους ανταγωνιστές του να αρχίσουν τις συκοφαντικές επιθέσεις εναντίον του. Μπορούσε μια Ελληνίδα επάνω από την Αθηναϊκή σκηνή να καυχιέται επειδή σκότωσε τα παιδιά της και να δικαιολογεί τα όσα έκανε και να ρίχνει το φταίξιμο στον άνδρα της; Ο Ευριπίδης λοιπόν, επίτηδες ξεχωρίζει τις Ελληνίδες από τις

γυναίκες των Βαρβάρων.²³⁹ Ωστόσο, ο Ευριπίδης ίσως να θέλει να προκαλέσει τη συμπάθεια στο κοινό για το πρόσωπο της γυναίκας γενικά επειδή, τα κοινωνικά δικαιώματα μιας Ελληνίδας ήταν περιορισμένα και περιορίζονται ακόμη περισσότερο στην περίπτωση μιας ξένης, όπως η Μήδεια.²⁴⁰ Πάντως, ανεξάρτητα από τα παραπάνω κυρίαρχη είναι η αιτιολογία της πολιτισμικής σύγκρουσης.

Επίσης, η λέξη βάρβαρος είχε σημασία: « ο κάθε μη ελληνόφωνος», «ο κάθε μη Έλληνας». Στο έργο και του Αριστοτέλη παρατηρούμε την απαξίωση με την οποία αντιμετώπιζαν τους μη Έλληνες, ο Αριστοτέλης συμβούλευε τον μαθητή του Αλέξανδρο: «να συμπεριφέρεται προς τους Έλληνες ως αρχηγός ενώ προς τους βάρβαρους να συμπεριφέρεται ως αφέντης, τους Έλληνες να τους νοιάζεται ως συγγενείς και φίλους, στους βάρβαρους όμως να φέρεται σαν να είναι ζώα ή φυτά». Είναι φανερό ότι η αντιμετώπιση προς τους βάρβαρους ήταν άنيση σε σχέση με τους Έλληνες εξαιτίας της διαφορετικότητάς τους,²⁴¹ οι αξίες των βαρβάρων δεν ήταν ισχυρές για τους Έλληνες γεγονός που οδηγεί σε μια σύγκρουση πολιτισμών. Ο Emile Durkheim αναφέρει ότι, η επίτευξη συνοχής μεταξύ ατόμων με διαφορετικά ενδιαφέροντα, απόψεις και χαρακτηριστικά, και ειδικότερα με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο, αποτελεί ένα από τα βασικά προβλήματα στην κοινωνία.²⁴² Η έλλειψη κοινωνικής συνοχής θα μπορούσαμε να πούμε ότι διαφαίνεται στο έργο, η Μήδεια έχει το δικό της σύστημα αξιών, κανόνων και

²³⁹ Λεκατσάς 1985. Σελ.86.

²⁴⁰ Mead, 1943 Σελ.16.

²⁴¹ Λυπουρλής 2000.Σελ.93.

²⁴² Durkheim, E.(1977), *Über die Teilung der sozialen Arbeit*, Frankfurt a.M. (De la division du travail social, Paris 1930). Σύμφωνα με: Λαμπροπούλου 1994 Σελ.22

προτύπων συμπεριφοράς και δεν ενσωματώθηκε αρμονικά μέσα στον κυρίαρχο ελληνικό πολιτισμό.

4γ. Φεμινιστικές θεωρίες.

Στην τραγωδία που εξετάζουμε ο κεντρικός πρωταγωνιστής είναι η Μήδεια, μια γυναίκα μέσα σε μια πατριαρχική κοινωνική πραγματικότητα. Το φύλο της αποτελεί ο κεντρικός άξονας γύρω από τον οποίο θα ερμηνεύσουμε τις πράξεις της. Στην προσπάθεια μας αυτή, θα χρησιμοποιήσουμε τις θεωρίες της κριτικής εγκληματολογίας διότι στην κριτική εγκληματολογία, το φύλο (ως κοινωνική κατασκευή με βιολογική αφετηρία) αναπτύχθηκε περισσότερο ως τρόπος θεώρησης και ερμηνείας της κοινωνικής πραγματικότητας (η οποία περιλαμβάνει πράξεις και συμπεριφορές), σε σύγκριση με άλλες ταυτότητες όπως η εθνότητα, η ηλικία ή κάποια σχετικά σταθερή πεποίθηση (θρησκευτική, πολιτική).²⁴³

Το 1971 η Juliet Mitchell διατύπωσε τη θέση ότι οι γυναίκες, άσχετα από την ταξική τους θέση, βιώνουν εμπειρίες που είναι ποιοτικά διαφορετικές από τις εμπειρίες των ανδρών. Πρότεινε δε ότι η θέση της γυναίκας είτε ως άτομο είτε ως φύλο προσδιορίζεται από τους τρόπους συμμετοχής ή μη

²⁴³ Λάζος 2007. Σελ. 253.

συμμετοχής σε τέσσερις άξονες της κοινωνικής ζωής: την παραγωγή, τη σεξουαλικότητα, την αναπαραγωγή και την κοινωνικοποίηση. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι, οι κοινωνικές δομές αποτελούν αφετηρία κατανόησης του προβλήματος της σχέσης των φύλων σε μια ανδροκρατική κοινωνία.²⁴⁴

Επίσης, ο James Messerschmidt (1986), τόνισε ότι αν και οι εμπειρίες των γυναικών της αστικής τάξης διαφέρουν σημαντικά από τις εμπειρίες των γυναικών σε άλλες κοινωνικές τάξεις, συγχρόνως περιλαμβάνουν και ορισμένες κοινές εμπειρίες, με σημαντικότερη αυτήν της κατωτερότητας απέναντι στους άνδρες. Κατά την γνώμη των Juliet Mitchell και James Messerschmidt η ταξική διάκριση είναι σημαντική, αλλά η διάκριση του φύλου είναι η σημαντικότερη κοινωνική διάκριση.²⁴⁵

Αναλυτικότερα, με βάση τη θέση ότι οι διαφυλετικές διαφορές και η πατριαρχία διαμορφώνουν τις κοινωνικές δομές, ο φεμινισμός διατύπωσε τις θεωρητικές του προσεγγίσεις. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι, η πατριαρχία είναι φυλετικά διαμορφωμένο σύστημα στο οποίο οι άνδρες κυριαρχούν στις γυναίκες. Παράλληλα, οτιδήποτε χαρακτηρίζεται «ανδρικό» έχει μεγαλύτερη αξία από οτιδήποτε χαρακτηρίζεται «θηλυκό». Η πατριαρχία είναι ένα σύστημα κοινωνικής στρωμάτωσης (διαφοροποίησης), χρησιμοποιεί ένα εύρος πολιτικών κοινωνικού ελέγχου και πρακτικών για να κατοχυρώσει

²⁴⁴ Mitchell J (1971). *Womens Estate*. New York: Pantheon Books Σύμφωνα με: Λάζος 2007. Σελ. 254.

²⁴⁵ Messerschmidt, J. (1986). *Capitalism Patriarchy and Crime: Toward a Socialist Feminist Criminology*. Totowa: Rowman and Littlefield. Σύμφωνα με: Λάζος, 2007. Σελ. 257.

την ανδρική δύναμη και να κρατήσει τις γυναίκες υποταγμένες στους άνδρες.²⁴⁶

Υποστηρίζεται, ότι ενώ το φύλο κάποιου καθορίζεται από την ανατομία, η ανωτερότητα του γένους καθορίζεται από τα στοιχεία που συνθέτουν το αρσενικό. Κατά ένα μεγάλο μέρος, αυτό οφείλεται σε πολιτισμικά κατασκευάσματα που παρήχθησαν από πατριαρχικές προκαταλήψεις του πολιτισμού μας. Στον πολιτισμό μας «το αρσενικό» προσδιορίζεται ως ενεργό, εξουσιαστικό, τολμηρό και δημιουργικό αντιθέτως «το θηλυκό» προσδιορίζεται ως υποτακτικό, παθητικό, συνεσταλμένο, συναισθηματικό, συμβατικό. Συνεπώς, το φύλο της είναι η αιτία της απαξίωσης της γυναίκας μέσα στις κυρίαρχες πατριαρχικές κοινωνικές δομές.

Επίσης, στη φεμινιστική εγκληματολογία παρατηρείται μια προσπάθεια εξέτασης του ρόλου του «καθεστώτος» του φύλου στη διαμόρφωση της γυναικείας συμπεριφοράς, ξεπερνώντας τον ντετερμινισμό που παρατηρήθηκε σε προηγούμενες προσπάθειες εξέτασης του φύλου και τις σχέσεις ανάμεσα στα φύλα, η προσπάθεια στοχεύει στην ανάλυση της συνθετότητας και της ποικιλότητας του θέματος της ταυτότητας φύλων.²⁴⁷ Πώς διαμορφώνονται δηλαδή, οι ταυτότητες των φύλων και πως αυτές αποτελούν κριτήρια κατηγοριοποίησης και διαφοροποίησης των ατόμων μέσα σε μια κοινωνική πραγματικότητα.

²⁴⁶ Chesney-Lind M.(2006). Σελ.78-96.

²⁴⁷ Chesney-Lind M. 2006. Σελ.78-96.

Οι Daly Kathleen και Meda Chesney- Lind στο *Feminism and Criminology* (1988) προσδιορίζουν τις βασικές αρχές και θέσεις της φεμινιστικής οπτικής ως εξής:

- Το φύλο δεν είναι «φυσικό» δεδομένο από τη φύση, αλλά σύνθετο, κοινωνικό, ιστορικό και πολιτισμικό προϊόν. Σχετίζεται μεν αλλά δεν προέρχεται από βιολογικές διαφορές των φύλων, ούτε από τις αναπαραγωγικές ικανότητες.
- Το φύλο και οι έμφυλες σχέσεις ορίζουν την κοινωνική ζωή και τους κοινωνικούς θεσμούς με καθοριστικό τρόπο.
- Οι έμφυλες σχέσεις και οι κατασκευές του θηλυκού και του αρσενικού δεν είναι συμμετρικές, αλλά βασίζονται σε σχέσεις οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής επικυριαρχίας των ανδρών επάνω στις γυναίκες.
- Τα συστήματα γνώσεις αποτελούν έμφυλες κατασκευές. Οι άνδρες είναι αυτοί που κατασκευάζουν το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον.
- Οι γυναίκες πρέπει να τοποθετηθούν στο κέντρο της διανοητικής συζήτησης και όχι να κινούνται περιφερειακά των ανδρών.²⁴⁸

Ο φεμινισμός δεν αναφέρεται σε μία ενοποιημένη θεωρία. Υπάρχουν πολλές οπτικές που έχουν ως βάση τον φεμινισμό και διατυπώνουν διαφορετικές ερμηνείες για την αιτία των διαφυλετικών ανισοτήτων και την καταπίεση της γυναίκας. Προκειμένου να προσεγγίσουμε θεωρητικά τις πράξεις της Μήδειας στην έμφυλη διάστασή τους, θα κάνουμε αναφορά σε δύο ρεύματα του φεμινισμού, στον φιλελεύθερο φεμινισμό και στον

²⁴⁸ Chesney-Lind.M., Daly, K. 1988. Σελ. 497-538

ριζοσπαστικό φεμινισμό, καθώς θεωρούμε ότι η προσέγγισή τους είναι η κατάλληλη προκειμένου να ερμηνεύσουμε τις πράξεις της Μήδειας.

Σύμφωνα με τον φιλελεύθερο φεμινισμό, ο ρόλος του φύλου και η επίδραση του στην κοινωνικοποίηση αποτελεί την κυρίαρχη αιτία της καταπίεσης της γυναίκας. Οι κοινωνικοί ρόλοι του άνδρα (ανταγωνιστικοί και επιθετικοί) παρέχουν περισσότερο κύρος και δύναμη σε σχέση με τον κοινωνικό ρόλο της γυναίκας (ανατροφή παιδιών και παθητικότητα). Οι φιλελεύθεροι φεμινιστές βλέπουν τη γυναικεία παραβατικότητα ως απόρροια των διακρίσεων που επιφέρει η φυλετική κοινωνικοποίηση, δηλαδή οι γυναίκες παραβατούν σε μικρότερο βαθμό σε σχέση με τους άνδρες γιατί η κοινωνικοποίησή τους, τους παρέχει λιγότερες ευκαιρίες στο να εμπλακούν με την παραβατικότητα²⁴⁹. Οι φιλελεύθεροι φεμινιστές θεωρούν πως η ανισότητα των φύλων προέρχεται από τη δημιουργία διακριτών σφαιρών επίδρασης και διακριτών συμπεριφορών, όσον αφορά τον αποδεκτό ρόλο των ανδρών και των γυναικών μέσα στη δομή και λειτουργία της κοινωνίας. Τέτοιες συμπεριφορές ενισχύονται από διακρίσεις κατά των γυναικών στην εκπαίδευση, στο χώρο εργασίας, στη πολιτική ζωή και σε άλλους τομείς της δημόσιας ζωής.²⁵⁰

Ο ριζοσπαστικός φεμινισμός αναγνωρίζει την πατριαρχία ως την κυρίαρχη αιτία της καταπίεσης των γυναικών. Οι γυναίκες βιώνουν διακρίσεις επειδή οι κοινωνικές σχέσεις και οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις έχουν

²⁴⁹ Burgess, 2006. Σελ.156-194.

²⁵⁰ Ο.π.

διαμορφωθεί από την ανδρική δύναμη και τα ανδρικά προνόμια.²⁵¹ Ο ριζοσπαστικός φεμινισμός εντοπίζει το πρόβλημα της ανισότητας των δύο φύλων και της υποταγής των γυναικών στην ανδρική ισχύ ως πρόβλημα πατριαρχίας. Η πατριαρχία έχει τις ρίζες της στην ανδρική επιθετικότητα και κυριαρχία στην ιδιωτική και δημόσια σφαίρα, μέσα από τον έλεγχο της γυναικείας σεξουαλικότητας.

Κατά τον ριζοσπαστικό φεμινισμό, η γυναίκα προκειμένου να γίνει ορατή πρέπει να δραστηριοποιηθεί για να επέλθει αληθινή επανάσταση, να ενεργήσει αυτόβουλα προς μια αλλαγή των κοινωνικών θεσμών. Οι γυναίκες αντιμετωπίζουν την απαξίωση από την κοινωνία: η ουσία της απαξίωσης των γυναικών είναι ο προσδιορισμός τους ως σεξουαλικά αντικείμενα. Το κύριο χαρακτηριστικό αυτής της προσέγγισης είναι η ανδρική ανωτερότητα, όπως δομείται μέσω των σχέσεων ισχύος στο πλαίσιο της πατριαρχίας. Η γυναικεία καταπίεση αποτελεί μια συστηματική έκφραση της ανδρικής κυριαρχίας και ελέγχου πάνω στις γυναίκες, η οποία διεισδύει σε όλους τους κοινωνικο-πολιτικούς θεσμούς.

Παρατηρούμε ότι οι ανωτέρω θέσεις εκφράζονται στην τραγωδία του Ευριπίδη και ειδικότερα στον μονόλογο της Μήδειας. Οι κοινωνικές διαφυλετικές ανισότητες αποτυπώνονται στις απόψεις της Μήδειας που ταυτόχρονα εκφράζουν και τις απόψεις όλου του γυναικείου φύλου, χαρακτηριστικά, ο χορός συμφωνεί κατανοεί την οργή της και στηρίζει τη Μήδεια: *«Έτσι θα κάνω Μήδεια, γιατί δίκια τον άντρα σου θα τιμωρήσεις.*

²⁵¹ Ο.π.

Διόλου δεν απορώ που κλαις τις συμφορές σου» (στιχ.267-270). Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, στην κλασική Αθήνα, οι γυναίκες αποκλείονταν από τον κοινωνικό βίο, η συμπεριφορά και οι ικανότητες τους αντιμετωπιζόνταν με δυσπιστία και τα κοινωνικά δικαιώματά τους ήταν σχεδόν ανύπαρκτα.

Η ιδανική γυναίκα μιας αστικής οικογένειας έμενε εσώκλειστη στο σπίτι και όφειλε να είναι σιωπηλή και υποταγμένη. Αν ένας άνδρας διαμόρφωνε τα ιστορικά γεγονότα και επηρέαζε τους ανθρώπους με επιθετική και δυναμική συμπεριφορά, η γυναίκα αντίθετα έπρεπε να είναι συγκαταβατική και να υιοθετεί έναν παθητικό χαρακτήρα αν ήθελε να κερδίσει την επιδοκιμασία του κοινωνικού της περίγυρου. Αναμενόμενο από αυτήν δεν ήταν να αντιμετωπίζει τις κρίσεις αλλά απλώς να επιβιώνει.²⁵²

Το θέμα της ανισότητας και της καταπίεσης είναι έντονο στον μονόλογο της Μήδειας. Παρά το γεγονός ότι είναι ξένη βιώνει τις ίδιες κοινωνικές συνθήκες με τις Έλληνιδες. Συμπάσχει με το γυναικείο φύλο ανεξαρτήτως καταγωγής αλλά διαφέρει από τις υπόλοιπες γυναίκες στο βαθμό όπου δεν θα υπομείνει την δεινή θέση στην οποία την έχουν τοποθετήσει οι πατριαρχικές κοινωνικές συνθήκες. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, στους στίχους 231-250 εκφράζεται η κοινωνική διαμαρτυρία για τη θέση της γυναίκας: «Απ' όσα έχουν ψυχή και νου, γυναίκες, το πιο δυστυχισμένο είμαστε πλάσμα.» Στη συνέχεια παρουσιάζει τις ανισότητες μεταξύ ανδρών και γυναικών και την πλήρη ανελευθερία που βιώνουν οι γυναίκες: Στιχ.232-236, «πρώτα με

²⁵²Bryson Bongie, 1974. Σελ. 27-56.

χρήματα περίσσια πρέπει τον άντρα ν' αγοράσουμε και αφέντη να βάλουμε έτσι στο κορμί μας».

Παράλληλα παρατηρούμε ότι στην περίπτωση όπου μια γυναίκα υπέφερε σε έναν άσχημο γάμο δεν μπορούσε να πάρει διαζύγιο, πέραν τούτου μια τέτοια πράξη θα προκαλούσε και την ατίμωση της. Στην Αρχαία Ελλάδα η γυναίκα δεν είχε δικαίωμα να ζητήσει διαζύγιο, στην Αθήνα όμως μπορούσε να ζητήσει από τον άρχοντα να εγκαταλείψει τη συζυγική στέγη αλλά και αυτό ήταν κατακριτέο. « *καμιά τιμή δεν φέρνει στη γυναίκα τον άνδρα να χωρίσει.*»(στιχ. 236-237). Οι γυναίκες, όπως έχουμε αναφέρει, ζούσαν εσώκλειστες ουσιαστικά ενώ οι άνδρες δεν στερούνταν κανένα δικαίωμα, ήταν κύριοι του εαυτού τους και λειτουργούσαν με βάση τις επιθυμίες τους χωρίς περιορισμό. Αυτό ήταν ανεπίτρεπτο για μια γυναίκα καθώς η ζωή της περιοριζόταν στο σπίτι και στην κάλυψη των αναγκών του άνδρα. Ο άνδρας είχε απόλυτη φυσική εξουσία στη γυναίκα, ενώ η γυναίκα έχανε κάθε ελευθερία αυτοδιάθεσης: « *Ο άντρας με τους δικούς του όταν στεναχωριέται, βγαίνει έξω κι αλαφρώνει τη καρδιά του βρίσκοντας συνομήλικους ή φίλους, όμως εμείς σε μια ψυχή μονάχα τα μάτια πρέπει να έχουμε στραμμένα.*» (στιχ. 244-247). Ενώ στο τέλος καταλήγει στην φράση που εκφράζει τον παραλογισμό της αδικίας που βιώνει μια γυναίκα, η Μήδεια ακυρώνει την αξία του γυναικείου φύλου, ως αντίδραση στην απαξίωση που το γυναικείο φύλο βιώνει από το πατριαρχικό κοινωνικό σύστημα, αφού αυτό την καταδικάζει σε μια ζωή χωρίς δικαιώματα και χωρίς ουσιαστικά κύρος. « *Θα 'ταν καλύτερο για με τρεις φορές πλάι να σταθώ στην ασπίδα, παρά μόνο μία να γεννήσω*» (στιχ. «250-251).

Η απαξίωση που βιώνουν οι γυναίκες εκφράζεται κατάδηλα και από τα λόγια του Ιάσονα προς την Μήδεια: «όμως το μυαλό σας των γυναικών δεν πάει πιο πέρα, που άμα κρατάτε στο κρεβάτι σας τον άνδρα, λογιάζετε πως τα έχετε όλα, αν πάλι σας έρθει αναποδιά σ' αυτό, μισείτε κάθε καλό κι ωφέλιμο. Με κάποιον θα 'πρεπε, αλήθεια, οι άνθρωποι άλλο τρόπο να κάνουν τα παιδιά, να μην υπάρχει θηλυκό γένος, έτσι δε θα 'ρχόταν για τους θνητούς ποτέ κακό κανένα.» (στιχ.569-575). Παρατηρούμε εδώ ότι για τον άνδρα η γυναίκα αντιμετωπίζεται ως αντικείμενο, χρησιμοποιείται για ευχαρίστηση και για αναπαραγωγή και ακόμα και αυτές οι ιδιότητες της (οι μόνες που αναγνωρίζονται από τους άνδρες) απορρίπτονται. Για τον άνδρα η ύπαρξη της γυναίκας είναι μη αναγκαία και ανώφελη. Όπως αναφέρει και η Simone de Beauvoir τα βιολογικά χαρακτηριστικά των γυναικών έχουν γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους άνδρες και αποτελούν την αιτία της κοινωνικής απομόνωσης των γυναικών. Η γυναίκα αποτελεί «το αρχέτυπο της καταπιεσμένης συνείδησης», το «δεύτερο φύλο».²⁵³

Η Μήδεια εκτός από την απιστία του συζύγου της βρίσκεται σε πιο δεινή θέση, γυναίκα και ξένη σε ένα σεξιστικό και καταπιεστικό πατριαρχικό σύστημα παρατηρεί ότι το μέλλον της διαγράφεται ζοφερό, χάνει το κύρος της ζει μέσα στην ταπείνωση ενώ δεν υπάρχουν για αυτήν θετικές προοπτικές καθώς αντιμετωπίζει και την εξορία από τον Κρέοντα. Η Μήδεια αποτελεί την γυναίκα που δεν ανέχεται τα γυναικεία στερεότυπα, ως αντίδραση απέναντι στην αδικία υπερασπίζεται με αυτοπεποίθηση τον εαυτό της και δεν αντιδρά

²⁵³ De Beauvoir, S. (1960). *The Second Sex*. England: Jonathan Cape. Σελ.160. (*Le Deuxième Sexe*. 1949.éd. Gallimard.) Σύμφωνα με: Mitchell, 1974. Σελ.307.

με παθητικότητα ως όφειλε σαν γυναίκα. Οτιδήποτε σχετίζεται με τον ανδρικό φύλο έχει θετικό χαρακτήρα, είναι ενεργητικό και δυναμικό, η Μήδεια υιοθετεί τον χαρακτήρα αυτό: «Θα 'ταν καλύτερο για με τρεις φορές πλάι να σταθώ στην ασπίδα, παρά μόνο μία να γεννήσω» (στιχ. «250-251). Αντιδρά στην ατίμωση και στη μοίρα που της επιβάλλει η πατριαρχία και εν τέλει επαναστατεί. Η Μήδεια εναντιώνεται στην καταπίεση με τα λόγια και τις πράξεις της.²⁵⁴

Κατά τον Friedrich Engels, η γυναίκα ήταν ο πρώτος σκλάβος μέσα στον πολιτισμό, οι γυναίκες αποτελούσαν το πρώτο καταπιεσμένο σύνολο²⁵⁵. Η Μήδεια αντιδρά απέναντι στην σκλαβιά και στην κοινωνική εικόνα που της έχει αποδώσει η πατριαρχική κοινωνία. Γνωρίζει ότι βιώνει μια αδικία αλλά δεν στέκεται επιφανειακά στο γεγονός αυτό, βρίσκει την αιτία της αδικίας στο κοινωνικά άνισο σύστημα. Η Μήδεια δεν δέχεται παθητικά την μοίρα της, δεν δέχεται να φύγει εξόριστη και ατιμασμένη αλλά αντιδρά επιθετικά και προστατεύει την τιμή της. Όπως όφειλε κάθε άνδρας με ηρωικά χαρακτηριστικά απορρίπτοντας το πολιτισμικά διαμορφωμένο χαρακτηριστικό της γυναικείας της παθητικότητας.

Η Μήδεια λοιπόν, υιοθετεί μια ανδρική ηρωική παράδοση όπου ο θυμός γίνεται όπλο ενάντια στην προσβολή: «Μήδεια όσα ξέρεις με δόλο και σκέψη άρχινισε τα, προχώρα στο κακό, τώρα να δείξεις θάρρος τρανό» (στιχ.402-404). Καταστρώνει μεθοδικά το σχέδιο της και αποκαθιστά την τιμή της και συνακόλουθα την τιμή και δύναμη όλου του γυναικείου φύλου.

²⁵⁴ Barlow, 1989. Σελ. 158-171.

²⁵⁵ Engels F. (1884). *The Origin of the Family, the State and Private Property* Selected works, London: Lawrence and Wishart. Σύμφωνα με: Mitchell, 1974. Σελ. 365.

Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι ο χορός την στηρίζει, ο χορός βλέπει στην πράξη της την προσπάθεια ακύρωσης των γυναικείων στερεοτύπων και την ενθαρρύνει: *«Πίσω πηγαίνουν τα ιερά νερά των ποταμών κι ανάποδα γυρίζουν δικαιοσύνη κι όλα. Των αντρών γεμάτοι δόλο οι στοχασμοί κι η πίστη για τους θεούς λιγόστεψε, η ζωή μου θα γίνει ξακουστή, μεγάλη δόξα θα στεφανώσει τις γυναίκες; Κι ούτε φήμη κακιά ποτέ θα της αγγίξει.»* (στιχ 410-420). Το γυναικείο στερεότυπο της υποτακτικότητας μπροστά σε αυτές τις αποφάσεις ακυρώνεται. Η ισχύς του πατριαρχικού συστήματος πλήττεται.

Κατά τις φεμινιστικές θεωρίες λοιπόν, οι γυναίκες βιώνουν κοινωνικές διακρίσεις εξαιτίας του φύλου τους και θα δοθεί τέλος σε αυτή την καταπίεση μέσω του αγώνα για κοινωνική αλλαγή²⁵⁶. Μια μορφή του αγώνα αυτού θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι και η ακραία ομολογουμένως αντίδραση της Μήδειας στην καταπίεση και στην υποταγή που αναμενόταν από αυτή από το πατριαρχικό σύστημα εξουσίας.

²⁵⁶ Wright 1995. Σελ. 111-121.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ:

Παρουσιάσαμε αρχικά τις κοινωνικές συνθήκες όπου η Μήδεια διαμόρφωσε την προσωπικότητά της και έζησε. Στη συνέχεια αναλύσαμε τον ψυχισμό της. Τα συμπεράσματα για την εξήγηση της εγκληματικής της συμπεριφοράς είναι πολλά. Η Μήδεια θα μπορούσαμε να πούμε ότι ενήργησε έτσι, επειδή ήταν ένα ψυχικά άρρωστο άτομο. Σύμφωνα με τον Freud, τα άτομα αρρωσταίνουν από τη στέρηση οποιασδήποτε μορφής, όταν η πραγματικότητα δεν τους επιτρέπει την ικανοποίηση των επιθυμιών τους²⁵⁷. Η Μήδεια λοιπόν, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ψυχοπαθητική προσωπικότητα, τα αισθήματα αποστέρησης, η επιθετικότητα, ο παρορμητισμός της και τα αισθήματα απογοήτευσης μπορεί να την οδήγησαν στην τέλεση των πράξεών της.

Επίσης θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι η Μήδεια διακρίνεται και από χαρακτηριστικά εγκληματικής προσωπικότητας. Η Μήδεια χαρακτηρίζεται από έντονο εγωκεντρισμό, την τάση δηλαδή να συσχετίζει τα πάντα με τον εαυτό της, επιδεξιότητα και χειραγώγηση. Τα εκδικητικά της αισθήματα, της δίνουν τη δυνατότητα να υπερβεί τα εμπόδια που συναντά κατά τη διάρκεια του περάσματος στη πράξη και τέλος η συναισθηματική αδιαφορία και η έλλειψη αλτρουισμού την οδηγούν να διαπράξει τα εγκλήματα της για να επιβεβαιώσει την δύναμη της.

²⁵⁷ Freud S., 1996. Σελ 185.

Με βάση τις ψυχαναλυτικές θεωρίες, συμπεραίνουμε ότι η συμπεριφορά της δείχνει τον ναρκισσιστικό της χαρακτήρα. Το ναρκισσιστικό πλήγμα που έχει δεχθεί θα μπορούσαμε να πούμε ότι την ωθεί στην τέλεση των πράξεων της. Προκειμένου να αποφύγει τα αισθήματα ντροπής και εξευτελισμού που γεννά το ναρκισσιστικό πλήγμα, ενεργεί έτσι στην προσπάθειά της να το αποκαταστήσει. Επίσης, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι, η Μήδεια παλινδρομεί σε μια κατάσταση *παρανοϊκού και καταθλιπτικού άγχους* και αντιμετωπίζει τον Ιάσωνα, στην αρχή ως καλό και στη συνέχεια ως κακό, καταδιωκτικό αντικείμενο στο οποίο προβάλλει την επιθετικότητα και το μίσος της. Με βάση τις θέσεις του Freud για τον φθόνο του πέους, η Μήδεια ενδέχεται να αντιμετωπίζει τα αρσενικά παιδιά της ως φαλλικές προεκτάσεις του Ιάσωνα, σκοτώνοντας τα παιδιά της τον ευνουχίζει και τον καταστρέφει. Επίσης αποκτά την κοινωνική δύναμη που εκφράζει ο φαλλός, την οποία της στερεί το πατριαρχικό κοινωνικό σύστημα. Η παραβατική της συμπεριφορά θα μπορούσε να εξηγηθεί και από τις αξίες, τους κώδικες συμπεριφοράς και την υποκουλτούρα βίας στην οποία είχε εντρυφήσει. Συμπεραίνουμε ότι στην προσωπικότητά της σχηματίστηκαν τέτοιες ιδιότητες, μέσω της εκμάθησης και υιοθέτησης συγκεκριμένων προτύπων και της επαφής της με την κυρίαρχη κουλτούρα βίας που χαρακτήριζε τον πολιτισμό της χώρας καταγωγής της, που ευνόησαν την εκδήλωση της αντικοινωνικής και παραβατικής της συμπεριφοράς. Τέλος, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι οι πράξεις της Μήδειας αποτέλεσαν έκφραση μιας ακραίας, ομολογουμένως, αντίδρασης στην καταπίεση και στην εκμετάλλευση που βίωνε από ένα πατριαρχικό κοινωνικό σύστημα το οποίο την καταδίκασε σε μια ζωή υποτέλειας. Πέρα από τα συμπεράσματα για τις

αιτίες που οδήγησαν τη Μήδεια στις πράξεις της είναι απαραίτητο να διατυπωθεί ότι δεν πρέπει να την αντιμετωπίσουμε μόνο ως μια παθολογική περίπτωση εγκληματία, δεν πρέπει να την μελετήσουμε μονοδιάστατα, αλλά προκειμένου να την κατανοήσουμε θα πρέπει να παρατηρήσουμε την ψυχική της κατάσταση αλλά και τις κοινωνικές συνθήκες ανατροφής και διαβίωσης καθώς αποτελούν παράγοντες που λειτούργησαν συνδυαστικά και καθοριστικά στην εκδήλωση της παραβατικής της συμπεριφοράς. Καταλήγοντας συμπεραίνουμε ότι οι πράξεις της Μήδειας ήταν αποτέλεσμα των εξωτερικών επιδράσεων σε συνδυασμό με την ψυχολογική κατάστασή της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία:

Αλεξοπούλου Χ. Ε. (2000). *Γυναικεία Δράση στον Ευριπίδη εκδίκηση και επιβολή (Μήδεια, Ιππόλυτος, Εκάβη)*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Basch-Kahre E. (1999). *Γυναικεία και Ανδρικά Πρότυπα η γυναικεία και ανδρική ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη στην ψυχαναλυτική θεωρία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Βλάχου Β. (2008) *Η εξέλιξη των εγκληματολογικών θεωριών για τη βία και την επιθετικότητα*. Αθήνα: Νομική βιβλιοθήκη.

Bourdieu P. (2005). *Η ψυχανάλυση από τον Φρόυντ ως τις μέρες μας*. Αθήνα: Κριτική, Επιστημονική Βιβλιοθήκη. Αθήνα.

Γιατρομανωλάκης Γ. (1990). *Ευριπίδη Μήδεια*., Αθήνα: Εκδόσεις Καρδαμίτσα.

Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου, Α. (1979). *Παραδόσεις Εγκληματολογίας Α'*. Αθήνα: Σάκκουλας.

Γκουρογιάννης Β. (1995). *Μήδεια*. Αθήνα: Καστανιώτη.

Craib I. (2000) *Σύγχρονη Κοινωνική θεωρία. Από τον Πάρσονς στον Χάμπερμας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Cusson M. (2002), *Σύγχρονη Εγκληματολογία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Δασκαλάκης Η. (1985). *Η εγκληματολογία της Κοινωνικής Αντίδρασης*. Παραδόσεις, Αθήνα: Αντ.Ν. Σάκκουλα.

De Greeff E. (1989). *Έρωτας και Εγκλήματα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

De, Romilly J. (1997) *Αρχαία ελληνική τραγωδία*, Αθήνα: Ινστιτούτο του βιβλίου Α.Καρδαμίτσα.

De, Romilly J. (2000) *Η εξέλιξη του πάθους*, Αθήνα: το άστυ.

Ζαραφωνίτου Χ. (2004). *Εμπειρική Εγκληματολογία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Ζωγράφου Λ.(1998), Από τη Μήδεια στη Σταχτοπούτα, Η ιστορία του φαλλού, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα

Green A. (2009). *Η ιδιωτική τρέλα, ψυχανάλυση των οριακών περιπτώσεων*. Αθήνα: Καστανιώτη.

Geertz C. (2003). *Η ερμηνεία των πολιτισμών*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Jung C.G., Kerényi C. (1989) *Η επιστήμη της Μυθολογίας* Αθήνα: Ιάμβλιχος.

Κάκτου Φιλολογική Ομάδα (1994). *Ευριπίδης, Μήδεια*. Αθήνα: Κάκτος.

Λάζος Γ.(2007). *Κριτική Εγκληματολογία*. Αθήνα: Νομική βιβλιοθήκη.

Λαμπροπούλου Ε. (1994). *Κοινωνικός Έλεγχος του Εγκλήματος*. Αθήνα: Παπαζήση.

Λαμπροπούλου Ε. (2008). *Κοινωνιολογία του Ποινικού Δικαίου και των Θεσμών της Ποινικής Δικαιοσύνης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Laing, R.D.(1960). *Ο Εαυτός και Οι Άλλοι*. Αθήνα: Καστανιώτη.

Λεκατσάς Π.(1975). *Ευριπίδης, Μήδεια-Κύκλωψ- Άλκηστις*. Αθήνα: Ι. Ζαχαρόπουλος

Λυπουρλής Δ. (2000). *Αριστοτέλης, Ηθικά Νικομάχεια*. Βιβλίο Β, Θεσσαλονίκη: Ζήτρος.

Mastrorade D.J.(2006). *Ευριπίδου Μήδεια*. Αθήνα: Πατάκη

Μαυρής, Μ.(1988), «Γυναικεία εγκληματικότητα », *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, τ. 68 Α. Σελ.150-162.

Μιστριώτου Γ.(1902). *Τραγωδία Ευριπίδου*. Αθήνα: Βιβλιοθήκη Φιλολογικού Σπουδαστηρίου.

Νασιάκου Μ. Χατζή Α. Φατούρα Χαρίτου Μ.(1999) *Εισαγωγή στην Ψυχολογία*. τόμος β Κοινωνική Ψυχολογία, Κλινική ψυχολογία. Αθήνα: Gutenberg.

Penin A.L., Oliver P. John (2001) *Θεωρίες προσωπικότητας, έρευνα και εφαρμογή*. Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός.

Πετσοπούλου-Βαλαλά Τ. (1997) *Ο Νίτσε και οι Έλληνες*, Θεσσαλονίκη: Ζήτρος.

- Πετούση Β. (2001). «*Η Φύση της Γυναίκας και ο ιπποτισμός του Ανδρα: Κλασικές θεωρίες και προτάσεις για τη γυναικεία εγκληματικότητα.*» *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*. τ.106. Σελ.105-137.
- Σαρρής, Ν.(1997). *Αρχαίος Κόσμος, Φιλοσοφία της Κοινωνίας και της Πολιτείας ως τον Αριστοτέλη*, Αθήνα: Κάκτος.
- Σπινέλλη Κ.Δ. (2005). *Εγκληματολογία. Σύγχρονες και Παλαιότερες Κατευθύνσεις*. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλα.
- Στεφανής Κ. (1973) . *Μαθήματα Ψυχιατρικής, με στοιχεία Ψυχολογίας*. τεύχος Α. Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινων. Και Πολιτ. Επιστημών. Αθήνα.
- Φαρσεδάκης, Ι. (1985). *Παραβατικότητα και Κοινωνικός Έλεγχος των Ανηλίκων*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Φαρσεδάκης,Ι.(1990). *Η εγκληματολογική σκέψη απ' την Αρχαιότητα ως τις μέρες μας*. Τεύχος Α, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Φαρσεδάκης, Ι. (1991). *Η κοινωνική Αντίδραση στο έγκλημα και τα όρια της. Μερικές ιστορικές, συγκριτικές, θεωρητικές και πρακτικές επισημάνσεις*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Φωτάκης Ε. (1939). *Η εγκληματούσα γυναίκα. Μελέτη ψυχολογική, Μελέτη ψυχολογική, κοινωνιολογική και εγκληματολογική*, Αθήνα: Ι. Ν. Ζαχαρόπουλος.
- Freud,S. (1994). *Ψυχανάλυση και Λογοτεχνία*, Αθήνα: Επίκουρος.
- Freud S. (1995). *Τρία Ιστορικά Ασθένειας, «Ο Ράπτενμαν», «Ο πρόεδρος Σρέμπερ» «Ο Βόλφμαν»*, Αθήνα: Επίκουρός.
- Freud S. (1996). *Εισαγωγή στην Ψυχανάλυση*. Αθήνα: Επίκουρος. (Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse, 1917. Leipzig-Vienna: Hugo Heller; GW, 11.)
- Wolfgang M.E., Ferracuti F. (1995). *Η υποκοουλτούρα της Βίας*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Χαΐδου Α.(1996), *Θετικιστική Εγκληματολογία. Αιτιολογικές Προσεγγίσεις του Εγκληματικού Φαινομένου*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Χειμωνάς Γ. (1989). *Ευριπίδη Μήδεια*. Αθήνα:Καστανιώτη.
- Heiden L. A, Hersen M.(1999). *Εισαγωγή στην κλινική ψυχολογία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία:

Alford C.F. (1990). *Melanie Klein and Critical Social Theory, An Account of Politics, Art and Reason Based on Her Psychoanalytic Theory*. London: Yale University Press.

Alford C F.(1992) *The psychoanalytic Theory of Greek Tragedy*. London: Yale University Press.

Ayala H. G.(1992). "Living with Medea and Thinking after Freud: Greek Drama, Gender, and Concealments." *Cultural Anthropology*, Vol. 7, No. 3.England: Cambridge University Press.

Barlow A. S. (1989) "Stereotype and Reversal in Euripides' 'Medea'." : Greece & Rome, Second Series, Vol. 36, No. 2, Cambridge University Press on behalf of The Classical Association. England.

Berkowitz R.(2005) "Revenge and Justice." *Law Culture and the Humanities*, Sage Publications

Berkowitz L.(1989), "Frustration- Aggression Hypothesis: Examination and Reformulation" *Psychological Bulletin*. Vol. 106. No 1. American Psychological Association.

Bisi S (2002): "Female Criminality and Gender Difference", *International Review of Sociology*, 12:1.

Bongie Bryson E. (1977). "Heroic Elements in the Medea of Euripides". *Transactions of the American Philological Association* , Vol. 107 .

Brush L. D. (2005) "*Philosophical and political issues in research on women's violence and aggression*", , *Sex Roles*, Vol. 52, London.Sage publications.

Burnett A.(1973) . "*Medea and the Tragedy of Revenge*". *Classical Philology*, Vol. 68, No. 1. Chicago. The University of Chicago Press.

Burgess P. A. (2006). "*Intersections of race, class, gender and crime, future directions for feminist criminology.*" *Feminist Criminology* volume 1, number 1. London. Sage publications.

Chesney-Lind.M.& Daly, K. (1988), "*Feminism and Criminology*". *Justice Quarterly*. 5:497-538.

Chesney-Lind M.(2006). "*Patriarchy, Crime and Justice Feminist Criminology in an Era of Backlash*", , *Feminist Criminology*, volume 1, number 1. Sage.

Cyrino M. S (1996). *When Grief Is Gain: The Psychodynamics of Abandonment and Filicide in Euripides' "Medea"*. *Pacific Coast Philology*, Vol. 31, No. 1.

Denno D. W. (1988) "Human Biology and Criminal Responsibility: Free Will or Free Ride?" *University of Pennsylvania Law Review*, Vol. 137, No. 2.

Dixon M. (1988). "*The Ideal Type, the Sociologist and the Contemporary Historian: A Case Study in a Feminist Appropriation of Psychoanalysis*". *The British Journal of Sociology*, Vol. 39, No. 4 , pp. 545-553

Elliott, A.(1994).*Psychoanalytic theory, An introduction*. London:Blackwell Publishers.

Feinman C, (1998). *Women in the criminal justice system*.London: Praeger.

Hall E. (1999), "*Medea and British Legislation before the First World War*". *Greece & Rome*, Second Series, Vol. 46, No. 1. Cambridge University Press.

Hartung F. E. (1955). "Methodological Assumption in a Social-Psychological Theory of Criminality". The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science, Vol. 45, No. 6.

Heidensohn, F. (1985). "Women and Crime: the life of the female offender" New York. New York University Press

Hopman M.(2008) "Revenge and Mythopoesis in Euripides' Medea" Transactions of the American Philological Association, Volume 138, Number 1.

Kellor F.A. (1990) "*Psychological and Environmental Study of Women Criminals*". American Journal of Sociology, Vol. 5, No. 5. Chicago. The University of Chicago Press.

Kofman S. (1980). "*The Narcissistic Woman: Freud and Girard*". Diacritics, Vol. 10, No. 3. Baltimore. The Johns Hopkins University Press

Kruttschnitt C., Gartner R., Ferraro K.(2002), "*Women's involvement in serious interpersonal violence, Aggression and Violent behaviour*". 7,Oxford. Pergamon.

Kovacs, D. (1986). *On Medea's Great Monologue*. The Classical Quarterly, New Series, Vol. 36, No. 2 , Cambridge University Press

Lansky, M. (2001), The problem of forgiveness in the Tempest., Journal of the American Psychoanalytic Association, 49:10005-1033.

Mead L. M. (1943) "*A Study in the 'Medea'*". Greece & Rome, Vol. 12, No. 34, Cambridge University press.

Meda Chesney-Lind, (1986), "*Women and Crime: The Female Offender*." Signs, Vol. 12, No. 1. The University of Chicago Press

Mills S. P. (1980) "*The Sorrows of Medea*". Classical Philology, Vol. 75, No. 4 The University of Chicago Press.

Mitchell J.(1974), *Psychoanalysis and feminism A radical Reassessment of Freudian Psychoanalysis*. United Kingdom.Penguin Books.

Morris R. R. (1964) "*Female Delinquency and Relational Problems. Social Forces*" Vol. 43, No. 1. University of North Carolina Press.

Musurillo H. (1966) *Euripides' Medea: A Reconsideration*. "Women and Crime in context: Examining the linkages between Patriarchy and female Offending Across Space." *The American Journal of Philology*, Vol. 87, No. 1,

Page D.L (1939). *Euripides: Medea*. The Classical Review. Oxford.

Parker K. E., Reckdenwald A.,(2008) "Feminist Criminology" London. Sage publications.

Pollak, O. (1950). *The criminality of women*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Rickert G. A.(1987) "Akrasia and Euripides' Medea" , Harvard Studies in Classical Philology, Vol. 91 .Department of the Classics, Harvard University.

Rosen I. C. (2007) "Revenge- the hate that dare not speak it's name : A psychoanalytic perspective". *Journal of the American Psychoanalytic Association*. London.Sage.

Segal, H. (1983). "Some clinical implications of Melanie Klein's work, *International Journal of Psycho-Analysis*." Vol.47.

Schoeck H.(1970). "Envy, A Theory of Social Behavior." New York. A Helen and Kurt Wolff Book Harcourt, Brace& World Inc.

Smart C. (1977). "Criminological Theory: Its Ideology and Implications concerning Women". *The British Journal of Sociology*, Vol. 28, No. 1.

Steffensmeier D., Allan E.(1996) "Gender and Crime: Toward a Gendered Theory of Female Offending".: *Annual Review of Sociology*, Vol. 22 . Annual Reviews

Toril M.(2004) "From Femininity to Finitude: Freud, Lacan, and Feminism". *Signs*, Vol. 29, No. 3. Chicago.The University of Chicago Press

Ulrich O. Montada L. , Maercker A. (2006) "Feelings of Revenge, Retaliation Motive, and Posttraumatic Stress Reactions in Crime Victims" *J Interpers Violence*. *Jurnal of interpersonal Violence*. London. Sage publications.

Wright R. (1995). "Women as "Victims" and as "Resisters" : Depictions of the Oppression of Women in Criminology Research." *Teaching Sociology*, Vol 23, No 2. American Sociological Association..

Ευριπίδη Μήδεια

(Μετάφραση: Ρούσος Τ. Επιμέλεια: Φιλολογική Ομάδα Κάκτου. Επιμέλεια: Μανδηλαράς Β. 1994. Αθήνα: Κάκτος.)

ΤΡΟΦΟΣΤΡΟΦΟΣ

Εἶθ' ὄφελ' Ἀργούς μὴ διαπτάσθαι
σκάφος Κόλχων ἐς αἶαν κυανέας
Συμπληγάδας,
μηδ' ἐν νάπαισι Πηλίου πεσεῖν
ποτε τμηθεῖσα πεύκη,
μηδ' ἐρετμῶσαι χέρας ἀνδρῶν
ἀρίστων. οἱ τὸ πάγχρουσον δέρας
Πελία μετήλθον.
οὐ γὰρ ἂν δέσποιν' ἐμὴ Μήδεια
πύργους γῆς ἔπλευσ' Ἰωλκίας
ἔρωτι θυμὸν ἐκπλαγεῖσ' Ἰάσονος·
οὐδ' ἂν κτανεῖν πείσασα Πελιάδας
κόρας

10

πατέρα κατώκει τήνδε γῆν
Κορινθίαν
ξὺν ἀνδρὶ καὶ τέκνοισιν, ἀνδάνουσα
μὲν
φυγῆ πολιτῶν ὧν ἀφίκετο χθόνα,
αὐτὴ τε πάντα ξυμφέρουσ' Ἰάσονι
ἤπερ μεγίστη γίγνεται σωτηρία,
ὅταν γυνὴ πρὸς ἄνδρα μὴ
διχοστατῆ.
νῦν δ' ἐχθρὰ πάντα, καὶ νοσεῖ τὰ
φίλτατα.
προδοὺς γὰρ αὐτοῦ τέκνα δεσπότην
τ' ἐμὴν
γάμοις Ἰάσων βασιλικοῖς

ΠΑΡΑΜΑΝΑ

ΠΑΡΑΜΑΝΑ

Αχ! να μην ἔσωνε ἡ
Αργώ ποτέ της να
διάβαινε τις μαύρες
Συμπληγάδες,
στη χώρα για να πάει
της Κολχίδας, μήτε
του Πηλίου να
σωριάζονταν τους
λόγγους πελεκημένο
πεύκο, μήτε πάλι με
δυνατά κουπιά να 'χε
αρματώσει των πιο
τρανῶν παληκαριῶν
τα χέρια, που για χάρη
του Πελία κίνησαν και
το χρυσόμαλλο
κουρσεψαν
δέρας. Γιατί ἔτσι και ἡ
Μήδεια ἡ κυρά μου
στης Ἰωλκός δε
θ' ἄραζε τα κάστρα
ἀπ' το βαθύ για τον
Ἰάσονα ερωτᾶ της. Κι
οὐδε τις θυγατέρες
του Πελία

Βάζοντας να σφάξουν
το γονιό τους,
θα ζούσε εδῶ στης
Κόρινθος τα μέρη μαζί
με τα παιδιά της και
τον ἄντρα, καλόδεκτη
στους ντόπιους, ἀν και
ξένη,
Και πρόθυμα στα
πάντα υπηρετώντας
τον Ἰάσονα,
Που αὐτό για κάθε
σπίτι λογιέται ἡ πιο
μεγάλη ευτυχία, να
μην διχογνωμουν
γυναῖκα και ἄντρας.
Τώρα γύρισαν ὅλα
ἐναντίᾳ της κι ἀγάπη

εὐνάζεται,
γήμας Κρέοντος παῖδ', ὅς αἰσυμνᾶ
χθονός·

20 Μήδεια δ' ἡ δύστηνος ἠτιμασμένη
βοᾷ μὲν ὄρκους, ἀνακαλεῖ δὲ
δεξιᾶς,
πίστιν μεγίστην, καὶ θεοὺς
μαρτύρεται
οἴας ἀμοιβῆς ἐξ Ἰάσονος κυρεῖ.
κεῖται δ' ἄσιτος, σῶμ' ὑφείσ'
ἀλγηδόσι,
τὸν πάντα συντήκουσα δακρῦοις
χρόνον,
ἐπεὶ πρὸς ἀνδρὸς ἦσθητ'
ἠδικημένη,
οὔτ' ὄμμ' ἐπαίρουσ' οὔτ'
ἀπαλλάσσουσα γῆς
πρόσωπον· ὡς δὲ πέτρος ἦ
θαλάσσιος
κλύδων ἀκούει νουθετουμένη
φίλων·

30 ἦν μὴ ποτε στρέψασα πάλλευκον
δέρην
αὐτὴ πρὸς αὐτὴν πατέρ' ἀποιμῶξη
φίλον
καὶ γαῖαν οἴκους θ', οὓς προδοῦσ'
ἀφίκετο
μετ' ἀνδρὸς ὅς σφε νῦν ἀτιμάσας
ἔχει.
ἔγνωκε δ' ἡ τάλαινα συμφορᾶς ὑπο
οἶον πατρώας μὴ ἀπολείπεσθαι
χθονός.
στυγεῖ δὲ παῖδας οὐδ' ὀρῶσ'
εὐφραίνεται.
δέδουκα δ' αὐτὴν μὴ τι βουλευσῆ
νέον·

της πικρὸ ἐγίνε μίσος.
Γιατὶ ἄφησε τα παιδιὰ
και την κυρὰ μου ο
Ἰάσοντας, και νέο
ἐκαμε γάμο,
βασιλικό,σμίγοντας με
την κόρη του Κρέοντα
που κυβερνάει τη
χώρα.

η δόλια Μήδεια μες
στην καταφρόνια,
φωνάζει για τους
ὄρκους των, φωνάζει
για το δεξί που δώσαν
χέρι, το σημάδι πίστης
παντοστινής
, και μάρτυρες της
τους θεοὺς κράζει, για
να δουν με ποιόνε
τρόπο
ο Ἰάσοντας την
ξεπληρώνει. Δεν
αγγίζει φαγητό κι ἔτσι
αφημένη στο πόνο της
καρδιάς περνάει τις
μέρες, , λιώνοντας μες
στα δάκρυα, ἀπὸ τότε
που ἔνωσε πως
εκείνος τη ντροπιάζει,
μηδὲ τα μάτια ἀπὸ τη
γῆ σηκώνει, σκυμμένο
ἔχοντας πάντα το
κεφάλι· κι ἀκούει των
φίλων τις ὀρμηνίες
ὅσο μια πέτρα ἢ το
βοῦίσμα του πελάγου
Μονάχα τον ὀλόλευκο
λαιμὸ της στρέφει
καμιὰ φορὰ, για να
θρηνηῆσει πατέρα,
σπιτικό, πατρίδα,
που ὅλα τα πρόδωσε
τον ἀντρα
ακολουθώντας,
Κι ὁμως αὐτὸς την
ἔχει παρατήσει.

Κατάλαβε ἀπ' τη
δυστυχία της πόσο
μεγάλο εἶναι καλὸ να
μην αφήνεις ποτέ σου
την πατρίδα.
Τα παιδιὰ της μισεῖ, δε
χαίρεται στ'
ἀντίκριμά τους. Τη
φοβάμαι, μήπως

βαρεῖα γὰρ φρήν, οὐδ' ἀνέξεται
κακῶς
πάσχουσ' ἔγῳδα τήνδε, δειμαίνω τέ
νιν
40 μὴ θηκτόν ὦση φάσγανον δι'
ἥπατος,
σιγῇ δόμους εἰσβάσ', ἴν' ἔστρωται
λέχος,
ἢ καὶ τύραννον τόν τε γήμαντα
κτάνη,
κάπειτα μείζω συμφορὰν λάβη
τινά.
δεινὴ γὰρ οὔτοι ῥαδίως γε
συμβαλῶν
ἔχθραν τις αὐτῇ καλλίνικον
οἴσεται.

ἀλλ' οἶδε παῖδες ἐκ τρόχων
πεπαυμένοι
στείχουσι, μητρὸς οὐδὲν
ἐννοοῦμενοι
κακῶν· νέα γὰρ φροντίς οὐκ ἀλγείν
φιλεῖ.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

παλαιὸν οἴκων κτήμα δεσποίνης
ἐμῆς,
50 τί πρὸς πύλαισι τήνδ' ἄγουσ'
ἐρημίαν
ἔστηκας, αὐτὴ θρεομένη σαυτῇ
κακά;
πῶς σοῦ μόνη Μήδεια λείπεσθαι
θέλει;
Τρ. τέκνων ὀπαδὲ πρέσβυ τῶν
Ἰάσονος,
χρηστοῖσι δούλοις ξυμφορὰ τὰ
δεσποτῶν
κακῶς πίτνοντα, καὶ φρενῶν
ἀνθάπτεται.
ἐγὼ γὰρ ἐς τοῦτ' ἐκβέβηκ'
ἀλγηδόνας,

Παρ.

Μελετᾷε κάποιο κακό
γιατὶ ἡ ψυχὴ τῆς εἶναι
παράφορη κι οὐδε θα
συγχωρήσει τὴν ἀδικία
τὴν ξέρω και τρέμω
μην πάει, βουβά
γλιστρώντας στο
παλάτι, στὴς νύφης το
κλινάρι και τῆς μῆξι
μαχαίρι κοφτερό στο
σκῶτι ἢ μήπως το
βασιλιά και το γαμπρό
σκοτώσει κι ὕστερα
πιο τρανό κακό τὴν
έβρει.

Εἶναι στ' ἀλήθεια
ἐπιφοβὴ κανένας
εὐκόλα δε θα τὴ
νικήσει, αν σ' ἔχθρες
πιαστεῖ μ' αὐτήν.

Μα να, που τα
παιδιά τῆς, τέλειωσαν
τα παιχνίδια και
ζυγώνουν, χωρίς να
βάζουν τίποτα στο νου
τους ἀπ' τῆς μάνας το
βάσανα ἡ καρδιά τους
δε συνηθίζει ν'
αγαπάει τὴ θλίψη.
*Ἔρχεται ὁ παιδαγωγὸς με
τα δύο μικρὰ παιδιά τῆς
Μήδειας*

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

Σκλάβο παλιά στο
σπίτι τῆς κυρὰς μου,

Γιατὶ στέργεις στὴν
ξώπορτα μονάχη και
για τὴς συμφορὲς
θρηνεῖς;
Πῶς ἔτσι στέργει
χωρὶς εσένα ἡ Μήδεια
να ἔναι;

Γέροντα, που τα
τέκνα συνοδεύεις τοῦ
Ἰάσονα, στους πιστοὺς
δούλους φέρνουν οἱ
συμφορὲς τῶν
αφεντάδων θλίψη.
Μια τέτοια με βάρεσε
στ' ἀλήθεια
στεναχώρια, πού εδῶ
λαχτάρησα να ἔρθω,
τὴ μαύρη να

	ὥσθ' ἴμερός μ' ὑπήλθε γῆ τε κούρανῳ λέξαι μολούση δεῦρο δεσποίνης τύχας.		εξιστορήσω τύχη της κυράς μου, γης κι ουρανός για να μ' ακούσουν.
Πα.	οὐπω γὰρ ἡ τάλαινα παύεται γόνων;	Παι.	Δεν έπαψε η βαριόμοιρη να κλαίει;
60 Τρ.	ζηλῶ σ'· ἐν ἀρχῇ πῆμα κούδέπω μεσοί.	Παρ.	Αχ! Σε ζηλεύω που δεν ξέρεις, είναι το κακό στην αρχή, ούδε καν στη μέση.
Πα.	ὦ μῶρος — εἰ χρή δεσπότας εἰπεῖν τόδε· ὥς οὐδέν οἶδε τῶν νεωτέρων κακῶν.	Παι.	Την άμυαλη —αν ταιριάζει τέτοια λόγια να λες για τους αφέντες τα καινούργια δεν έχει μάθει ακόμα βάσανά της.
Τρ.	τί δ' ἔστιν, ὦ γεραιέ; μὴ φθόνει φράσαι.	Παρ.	Τί τρέχει, γέρο; Λέγε, μη διαστάξεις.
Πα.	οὐδέν· μετέγνων καὶ τὰ πρόσθ' εἰρημένα.	Παι.	Τίποτα που σου μίλησα ήταν λάθος.
Τρ.	μὴ, πρὸς γενείου, κρύπτε σύνδουλον σέθεν· σιγῆν γάρ, εἰ χρή, τῶνδε θήσομαι πέρι.	Παρ.	Μη, σε παρακαλώ, από με τη σκλάβα κρύβεις όσα γνωρίζεις, θα κρατήσω το στόμα μου κλεισμένο αν είναι ανάγκη.
Πα.	ἤκουσά του λέγοντος, οὐ δοκῶν κλύειν, πεσσοὺς προσελθῶν, ἔνθα δὴ παλαιάτατοι θάσσοισι, σεμνὸν ἀμφὶ Πειρήνης ὔδαρ,	Παι.	Κρυφοζυγώνοντας εκεί που παίζουν τους κύβους και συχναζουν οι γερόντοι, γύρω στην άγια βρύση της Πειρήνης,
70	ὥς τούσδε παῖδας γῆς ἑλᾶν Κορινθίας σὺν μητρὶ μέλλοι τῆσδε κοίρανος χθονὸς Κρέων. ὁ μέντοι μῦθος εἰ σαφῆς ὅδε οὐκ οἶδα βουλοίμην δ' ἂν οὐκ εἶναι τόδε.		Άκουσα δίχως να με νιώσουν κάποιον να λέει πως ο Κρέοντας, της χώρας βασιλιάς, έχει σκοπό να διώξει από την Κόρινθο τα παιδιά τούτα μαζί με τη μητέρα τους. Δεν ξέρω αν είναι αλήθεια αυτός ο λόγος όμως θα το ἔθελά πολύ να ἔτανε ψέμα θ' αφήσει ο Ιάσοντας να πάσχουν τα παιδιά του, κι ας έχει με τη μάνα τους αμάχη;
Τρ.	καὶ ταῦτ' Ἰάσων παῖδας ἐξανέξεται πάσχοντας, εἰ καὶ μητρὶ διαφορὰν ἔχει.	Παρ.	Τις νέες κι όχι τις παλιές συγγένειες στέργει κι αυτό το σπίτι πια δεν τ'
Πα.	παλαιὰ καινῶν λείπεται κηδευμάτων, κούκ ἔστ' ἐκεῖνος τοῖσδε δώμασιν	Παι.	

Τρ. φίλος.
 ἀπωλόμεσθ' ἄρ', εἰ κακὸν
 προσοίσομεν
 νέον παλαιῶ, πρὶν τόδ'
 ἐξηντληκέναί.
Πα.80 ἀτὰρ σύ γ' — οὐ γὰρ καιρὸς εἰδέναι **Παι.**
 τόδε
 δέσποιναν — ἠσύχαζε καὶ σίγα
 λόγον.
Τρ. ὦ τέκν', ἀκούεθ' οἶος εἰς ὑμᾶς **Παρ.**
 πατήρ;
 ὄλοιτο μὲν μὴ' δεσπότης γὰρ ἔστ'
 ἐμός·
 ἀτὰρ κακὸς γ' ὢν ἐς φίλους
 ἀλίσκεται.
Πα. τίς δ' οὐχὶ θνητῶν; ἄρτι γιγνώσκεις **Παι.**
 τόδε,
 ὡς πᾶς τις αὐτὸν τοῦ πέλας μᾶλλον
 φιλεῖ,
 οἱ μὲν δικαίως, οἱ δὲ καὶ κέρδους
 χάριν,
 εἰ τούσδε γ' εὐνής οὐνεκ' οὐ στέργει
 πατήρ.
Τρ. ἴτ' — εὖ γὰρ ἔσται — δωμάτων ἔσω, **Παρ.**
 τέκνα.
 90 σὺ δ' ὡς μάλιστα τούσδ' ἐρημώσας
 ἔχε
 καὶ μὴ πέλαζε μητρὶ
 δυσθυμουμένη.
 ἤδη γὰρ εἶδον ὄμμα νιν
 ταυρουμένην
 τοῖσδ', ὡς τι δρασεῖουσιν οὐδὲ
 παύσεται
 χόλου, σάφ' οἶδα, πρὶν κατασκῆψαί
 τινα . . .
 ἐχθροὺς γε μέντοι μὴ φίλους,
 δράσειέ τι.

αγαπάει.

Χαθήκαμε αν
 προσθέσουμε
 καινούργιο κακό στο
 πρώτο που δεν
 τέλειωσεν ακόμη.

Σώπαινε εσύ κι
 ησύχαζε δεν είναι
 τώρα καιρός για να το
 μάθει εκείνη

Ποιόν έχετε γονιό,
 παιδιά μου, ακούτε;
 Δε λέω χαμός να του
 ρθει, αφέντης μου
 είναι, μα δείχνεται
 άκαρδος για τους
 δικούς του.

Και ποιός δεν
 φέρνεται όμοια; Τώρα
 τάχα το 'νιωσες πως
 καθέννας αγαπάει μόνο
 τον εαυτό του, όχι
 τους άλλους, -είτε για
 το συμφέρο του είτε
 δίκια- και πως για το
 νυφιάτικο κρεβάτι δε
 στέργει τα βλαστάρια
 του ο πατέρας;
 Παιδιά, τραβάτε σπίτι
 όλα θα πάνε καλά.

Κι εσύ απ' την
 οργισμένη μάνα να τα
 κρατά αλάργα, μη
 ζυγώνεις. Την είδα με
 βαρύ να τα κοιτάζει
 ταυρίσιο μάτι, λες και
 μελετούσε κάτι κακό
 να κάνει ούτε θα
 πάψει, καλά την ξέρω
 εγώ, το χόλιασμα της,
 πριν κάψει κάποιον με
 τους κεραυνούς της...
 Σ' εχθρούς, όχι σε
 φίλους να ξεσπάσει.

ΜΗΔΕΙΑ <ένδοθεν>

ιώ,
 δύστανος ἐγὼ μελέα τε

ΜΗΔΕΙΑ

(μεσ' από το
 σπίτι)

Ωχι! η δύστυχη εγώ κι
 από τους πόνους
 πανάθλια, να γινόταν

	πόνων, ιώ μοί μοι, πῶς ἂν ὀλοΐμαν;		να πέθαινα
Τρ.	τόδ' ἐκεῖνο, φίλοι παῖδες· μήτηρ κινεῖ κραδίαν, κινεῖ δὲ χόλον.	Παρ.	Παιδιά μου, σας το ἔ λεγα ἡ μάνα τὴν καρδιά της ξανάβει, φουντώνει το θυμό της.
100	σπεύσατε θᾶσσον δώματος εἴσω καὶ μὴ πελάσητ' ὄμματος ἐγγύς, μηδὲ προσέλθητ', ἀλλὰ φυλάσσεσθ' ἄγριον ἦθος στυγεράν τε φύσιν φρενὸς αὐθάδους.— ἴτε νῦν, χωρεῖθ' ὡς τάχος εἴσω.—		Γοργὰ τρέξετε μέσα μῆτε στὴ ματιά της βρεθεῖτε κοντά, μὴδε καν τὴ ζηγώσετε φυλαχτεῖτε ἀπ' τὸν ἄγριο τρόπο, τὸ σκληρὸ φυσικὸ τοῦ παράφορου νοῦ της. Τώρα γρήγορα μπεῖτε στο σπίτι,
			<i>Τα παιδιά κι ὁ Παιδαγωγὸς μπαίνουν στο σπίτι.</i>
	δῆλον δ' ἀρχῆς ἐξαιρόμενον νέφος οἰμωγῆς ὡς τάχ' ἀνάψει μείζονι θυμῷ· τί ποτ' ἐργάσεται μεγαλόσπλαγχνος δυσκατάπαυστος		Γιατὶ καθὼς δείχνει τοῦ θρήνου ἡ κατάμαυρη συννεφιά ποῦ φουσκώνει ολοένα, θὰ ξεσπάσει σε μπόρα οργισμένη τὴ λογιάζει νὰ κάμει ἡ χολιασμένη ψυχὴ της, ποῦ τέτοια τὴν εδάγκωσαν βάσανα;
110	ψυχὴ δηχθεῖσα κακοῖσιν;		
Μη.	αἰαῖ, ἔπαθον τλάμων ἔπαθον μεγάλων ἄξι' ὄδυρμῶν ὦ κατάρατοι παῖδες ὀλοισθε στυγεράς ματρὸς σὺν πατρί, καὶ πᾶς δόμος ἔρροι.	Μηδ.	Αχ! Συμφορὲς με χτύπησαν τὴ δόλια, μεγάλὰ δεινὰ ποῦ τοὺς πρέπει μοιρολόι ακατάπαυστο, ὦ!τέκνα κατάρατα μάνας πανάθλιας, νὰ χαθεῖτε κι εσεῖς κι ὁ γονιὸς σας καὶ τὸ σπίτι νὰ πάει κατ' ανέμου.
Τρ.	ιώ μοί μοι, ἰὼ τλήμων. τί δέ σοι παῖδες πατρὸς ἀμπλακίας	Παρ.	Αχ!δύστυχη, αχ! Τὴ σου φτάνει τὰ παιδιὰ γιὰ τὸ σφάλμα τοῦ πατέρα;;

μετέχουσι· τί τοῦσδ'
 ἔχθεις; οἴμοι
 τέκνα, μή τι πάθηθ' ὡς
 ὑπεραλγῶ.
 δεινὰ τυράννων λήματα
 καί πως

ὀλίγ' ἀρχόμενοι, πολλὰ
 κρατοῦντες
 χαλεπῶς ὀργὰς
 μεταβάλλουσιν.
 τὸ γὰρ εἰθίσθαι ζῆν ἐπ'
 ἴσοισιν
 κρεῖσσον· ἐμοὶ γοῦν ἐν μὴ
 μεγάλοις
 ὀχυρῶς γ' εἶη
 καταγηράσκειν.
 τῶν γὰρ μετρίων πρῶτα
 μὲν εἰπεῖν
 τοῦνομα νικάῃ, χρῆσθαι τε
 μακρῶ
 λῶστα βροτοῖσιν· τὰ δ'
 ὑπερβάλλοντ'
 οὐδένα καιρὸν δύναται
 θνητοῖς·
 μείζους δ' ἄτας, ὅταν
 ὀργισθῆ
 δαίμων οἴκοις, ἀπέδωκεν.

ΧΟΡΟΣ

ἔκλυον φωνάν, ἔκλυον δὲ
 βοάν
 τὰς δυστάνου Κολχίδος,
 οὐδέ πω
 ἦπιος· ἀλλ' ὦ γηραιά,
 λέξον· ἐπ' ἀμφιπύλου γὰρ

Γιατί τα μισεῖς;,
 Πόσο τρέμω μην μου
 πάθετε τίποτα.
 Φοβερό των
 αρχόντων το
 μάνιασμα κι ὅπως
 ἔχουνε μάθει
 περισσότερο να
 προστάζουν παρά να
 υπακούνε, πολύ
 δύσκολα αλλάζουν
 τον τρόπο τους. Η
 καλύτερη ση' ὅλες
 συνήθεια το να ζεις με
 τους ἄλλους σαν ἴσος.

Κι ὅσο για μένα,
 μακάρι να γεράσω
 χωρίς μεγαλεία. Γιατί
 πάντα το μέτρο νικά,
 φτάνει μόνο τ' ὄνομά
 του να πεις κι αν το
 κάμεις κυβερνήτη στα
 ἔργα σου,
 τότε ωφέλειες θα
 βρεις μονάχα πράξεις
 πάνω ἀπὸ το μέτρο
 ποτέ στους
 ἀνθρώπους δε
 φέρνουν καλό, πιο
 τρανές συμφορές σ'
 ἓνα σπίτι σωρεύουν,
 αν θυμὸς θεϊκὸς το
 χτυπήσει.

*Μπαίνουν στο σπίτι ο
 παιδαγωγός και τα
 παιδιά. Εμφανίζεται ο
 χορός..*

ΧΟΡΟΣ

Ἄκουσα τη φωνή, το
 βόγγο γρίκησα της
 δυσμοιρης
 Κολχίτισσας, ἀκόμη δε
 μέρωσε τον πόνο της,
 μα πες μου,
 γερόντισσα, στο
 δίπορτο δῶμα μου ως

	ἔσω μελάθρου βοᾶν ἔκλυον· οὐδὲ συνήδομαι, ὦ γύναι, ἄλγεσιν δώματος· ἐπεὶ μοι φίλον κέκρανται.		μέσα φτάσαν οι κραυγές κι ούτε που χαίρομαι για του σπιτιού τη θλίψη, γιατί το' χω στη καρδιά μου.
Τρ.	οὐκ εἰσὶ δόμοι· φροῦδα τάδ' ἦδη.	Παρ.	Αχιδεν υπάρχει σπίτι πάει εχάθη.
140	τὸν μὲν γὰρ ἔχει λέκτρα τυράννων, ἃ δ' ἐν θαλάμοις τάκει βιοτὰν δέσποινα, φίλων οὐδενὸς οὐδὲν παραθαλπομένα φρένα μύθοις.		Αὐτὸν κρατοῦν κρεβάτια βασιλιάδων, ἐνῶ ἡ κυρὰ κλεισμένη μέσα λιώνει Χωρίς να της ζεσταίνουν την ψυχὴ λόγια πατηγοριὰ ἀπὸ ἴνα φίλο. καταλεῖ τη ζωὴ της,
Μη.	αἰαί· ὦ Ζεῦ καὶ Γᾶ καὶ Φῶς· διὰ μου κεφαλᾶς φλόξ οὐρανία βαίη· τί δέ μοι ζῆν ἔτι κέρδος; φεῦ φεῦ· θανάτῳ καταλυσαιίμαν βιοτὰν στυγεράν προλιπούσα.	Μηδ.	Αχ! Ας μου συντρίψει το κεφάλι αστροπελέκι ποιο τᾶ' ὄφελος να ζω; Αχ! Ας με πάρει ο θάνατος, τη μισητὴ ζωὴ ν' αφήσω.
Χο.	ἄιες· ὦ Ζεῦ καὶ γᾶ καὶ φῶς· ἀχὰν οἶαν ἄ δύστανος μέλπει νύμφα; — τίς σοί ποτε τᾶς ἀπλάτου κοίτας ἔρος, ὦ ματαία; σπεύσει θανάτου τελευτά· μηδὲν τόδε λίσσου. — εἰ δὲ σὸς πόσις καινὰ λέχη σεβίζει, κείνω τόδε· μὴ χαράσσου· — Ζεὺς σοι τάδε συνδικήσει, μὴ λίσαν	Χορ.	Ακούς; Δία και γη και φῶς! πόσο πικρά θρηνεῖ ἡ δυστυχισμένη; Ανέμουαλη, τι πόθος σε πλαντάζει για του Ιάσονα το ἀζύγωτο κρεβάτι; Ο θάνατος γοργὰ θα ἴρθει και μην παρακαλᾶς γι' αὐτόν. Αν τώρα ἄλλο κλινάρι στέργει ο ἀντρας σου, μη σε φλογίζει βαρὺς θυμὸς. Ο Δίας στο δίκιο σου βοηθὸς θα γίνεῖ. Μη
150			

Μη. 160

τάκου δυρομένα σὸν
εὐνάταν.

ὦ μεγάλη Θέμι καὶ πότνι' **Μηδ.**

Ἄρτεμι
λεύσσεθ' ἅ πάσχω,
μεγάλους ὄρκους
ἐνδησαμένα τὸν
κατάρατον
πόσιν; ὄν ποτ' ἐγὼ
νύμφαν τ' ἐσίδοιμι'
αὐτοῖς μελάθρους
διακναιομένους,
οἳ' ἐμὲ πρόσθεν τολμῶσ'
ἀδικεῖν.

ὦ πάτερ, ὦ πόλις, ὦν
ἀπενάσθην
αἰσχρῶς τὸν ἐμὸν
κτείνασα κάσιν.

Τρ.

κλύεθ' οἷα λέγει
κάπιβοᾶται
Θέμιν εὐκταίαν Ζῆνά θ',
ὃς ὄρκων

170

θητοῖς ταμίας
νενόμισται;
οὐκ ἔστιν ὅπως ἐν τινι
μικρῷ
δέσποινα χόλον
καταπαύσει.

Παρ.

Την ἀκούτε τι λέει,
πὼς κράζει τη Θέμιδα,
που κατάρες κι ευχές
επιβλέπει,

καὶ το Δία, τον
προστάτη των ὄρκων;
Τρόπος δεν εἶναι να
πάψει ἡ κυρὰ μου
τόσο εὐκόλα το μαῦρο
θυμὸ της.

Χο.

πῶς ἂν ἐς ὄψιν τὰν
ἀμετέραν [αντ.
ἔλθοι μύθων τ'
αὐδαθέντων
δέξαιτ' ὀμφάν;
— εἴ πως βαρύθυμον
ὄργαν
καὶ λῆμα φρενῶν μεθείη,
μήτοι τό γ' ἐμὸν
πρόθυμον
φίλοισιν ἀπέστω.

180

— ἀλλὰ βᾶσά νιν
δεῦρο πόρευσον οἴκων

Χορ.

Πῶς να κάμω για
νάρθει στα μάτια μας
μπρος [αντ.
καὶ να στέρξει τον
ἦχον ἀπ' ὅσα θα
πούμε;
Τί μπορεί να ξεχάσει
μιὰ στάλα
τη βαριόθυμη οργή
καὶ τη γνώμη του νου
της.
Ἀπ' τους φίλους μου
καν, ἡ δική μου

προθυμία να μη
λείψει! Μόν' σῦρε,
κι ἀπ' το σπίτι

ἔξω φίλα καὶ τὰδ' αὐδα.
— σπεῦσον πρὶν τι
κακῶσαι τοὺς εἴσω·
πένθος γὰρ μεγάλως τόδ'
ὀρμᾶται.

Τρ.

δράσω τὰδ'· ἀτὰρ φόβος εἰ **Παρ.**
πεῖσω
δέσποιναν ἐμήν·
μόχθου δὲ χάριν τήνδ'
ἐπιδώσω.
καίτοι τοκάδος δέργμα
λεαίνης
ἀποταυροῦται δμωσίν,
ὅταν τις
μῦθον προφέρων πέλας
ὀρμηθῆ.

190

σκαιοὺς δὲ λέγων κούδέν
τι σοφοὺς
τοὺς πρόσθε βροτοὺς οὐκ
ἂν ἀμάρτοις,
οἵτινες ὕμνους ἐπὶ μὲν
θαλίαις
ἐπὶ τ' εἰλαπίναις καὶ παρὰ
δείπνοις
ἠῦροντο βίου τερπνάς
ἀκοάς·
στυγίους δὲ βροτῶν οὐδεὶς
λύπας
ἠῦρετο μούση καὶ
πολυχόρδοις
ῥδαῖς παύειν, ἐξ ὧν
θάνατοι
δειναί τε τύχαι σφάλλουσι
δόμους.

200

καίτοι τὰδε μὲν κέρδος
ἀκεῖσθαι
μολπαῖσι βροτοὺς· ἵνα δ'
εὐδαιπνοὶ
δαίτες, τί μάτην τείνουσι
βοήν·
τὸ παρὸν γὰρ ἔχει τέρψιν

προβόδα την ἔξω·
κ' ἐδῶ φίλους θε
νάβρει, ἔτσι πες της.
Μ' ἀίντε, κάμε γοργά,
προτοῦ βλάψει τους
μέσα·
τι με ορμήν ο καημός
της φουντώνει.
Ἐτσι θα κάνω ὁμως
φοβάμαι πως δεν θα
πεῖσω την κυρά μου
μα πρόθυμα θα μπω
σ' αυτόν τον κόπο,
παρόλο που κοιτάζει
μ' ἄγριο βλέμμα σα
λιονταρίνα νιογεννη
τις σκλάβες, αν πάει
καμιά κοντά να της
μιλήσει.

Κι αν ἄμυαλους θα
πεῖς με δίχως κρίση
τους παλαιούς, δε θα
ἔχεις σφάλει για τις
γιορτές, τα γλέντια
και τα δειπνα
χαροῦμενους αυτοὶ
σκοποὺς ταιριάσαν
που ως τους ακοὺς
γλυκαίνουν τη ζωὴ μα
για τις μαυρες λύπες
μας κανέννας δεν ἤβρε
μουσική μήδε
τραγουδία βουερά
για να τις σβήνει, κι
ἔτσι φέρνουν τις
συμφορές, το θάνατο
στα σπῖτια και τα
ξεθεμελιώνουν. Ὅμως
θα ταν κέρδος για
τους ανθρώπους να
γιατρεύουν με
μουσικὲς ολόχαρες τη
θλίψη

ὅπου φουντώνει
γλεντοκόπι, υπάρχει
ανάγκη για γλυκό
τραγουδί; Το πλούσιο
τραπέζι, αυτό μονάχα,
χαρά γιομίζει τους
θηητούς.

ἀφ' αὐτοῦ
δαιτὸς πλήρωμα
βροτοῖσιν.

Μπαίνει στο σπίτι

Χο. ἰαχὰν ἄιον πολύστονον
γῶων,
λιγυρὰ δ' ἄχεα μογερὰ
βοᾶ
τὸν ἐν λέχει προδόταν
κακόνυμφον·
θεοκλυτεῖ δ' ἄδικα
παθοῦσα
τὰν Ζηνὸς ὀρκίαν Θέμιν,
ἅ νιν ἔβασεν

Χορ. Κραυγὴ ἔχω ἀκούσει
πολυστέναχτη με
βόγγους και
λυπητερές φωνές η
δῶλια τούτη
καταριέται τον ἀτιμο
ἀντρα της που
πρόδωσε το γάμο
τους. Κι ἀδικημένη
τώρα κράζει τη
Θέμιδα, του Δία τη
συθρόνη,
προστάτισσα των
ὀρκων.
Γιατί στο βραδιασμένο
κύμα την πέρασε
αντίκρυ από την
Ελλάδα στις αρμυρές
στενοποριές που
φέρνουν ως την
ἀπέραντη του πέλαου
απλωσιά.

210 Ἑλλάδ' ἐς ἀντίπορον
δι' ἄλα νύχιον ἐφ'
ἄλμυρὰν
πόντου κληῖδ' ἀπέραντον.

ΜΗΔΕΙΑ

ΜΗΔΕΙΑ

Κορίνθιαι γυναῖκες, ἐξήλθον
δόμων,
μή μοί τι μέμφησθ'· οἶδα γὰρ
πολλοὺς βροτῶν
σεμνοὺς γεγῶτας, τοὺς μὲν
ὀμμάτων ἄπτο,
τοὺς δ' ἐν θυραίοις· οἱ δ' ἀφ'
ἡσύχου ποδὸς
δύσκειαν ἐκτήσαντο καὶ
ὀαθυμίαν.

220 δίκη γὰρ οὐκ ἔνεστ' ἐν
ὀφθαλμοῖς βροτῶν,
ὅστις πρὶν ἀνδρὸς σπλάγχχον
ἐκμαθεῖν σαφῶς
στυγεῖ δεδορκῶς, οὐδὲν
ἡδουκῆμένος. . . .
χρῆ δὲ ξένον μὲν κάρτα
προσχωρεῖν πόλει . .
οὐδ' ἀστὸν ἦνεσ' ὅστις
αὐθάδης γεγῶς

Γυναῖκες της
Κόρινθος, να, βγήκα,
κι έτσι κακό για μένα
δεν θα πείτε, πολλοὺς
ανθρώπους ξέρω-
τους ἄλλους τους εἶδα
και γι' ἄλλους ἔχω
ἀκούσει-πως
φαντάζουν
στο κόσμο γι'
ακατάδεχτοι και φήμη
τους κόλλησε κακιὰ
πως δεν τους νοιάζει
τίποτα, γιατί ζουν
κλεισμένοι σπίτι.

Η δίκη κρίση βέβαια
δεν φωλιάζει στο
μάτια των θνητῶν
που πριν να μάθουν
καλά το χαρακτήρα
κάποιου, μόνο την
ὄψη του θεωρώντας,
τον μισοῦνε, κι ας
μην τους ἔχει βλάψει
εκείνος διόλου. Ο
ξένος στις συνήθειες

πικρὸς πολίταις ἐστὶν ἀμαθίας
ὑπο.

ἐμοὶ δ' ἄελπτον πρᾶγμα
προσπεσὸν τόδε
ψυχὴν διέφθαρκ'· οἴχομαι δὲ
καὶ βίου
χάριν μεθείσα κατθανεῖν
χρήζω, φίλαι.
ἐν ᾧ γὰρ ἦν μοι πάντα
γιγνώσκειν καλῶς,
κάκιστος ἀνδρῶν ἐκβέβηχ'
οὐμὸς πόσις.

230

πάντων δ' ὅσ' ἔστ' ἔμφυχα καὶ
γνώμην ἔχει
γυναϊκῆς ἐσμεν ἀθλιώτατον
φυτόν·
ἄς πρῶτα μὲν δεῖ χρημάτων
ὑπερβολῇ
πόσιν πρίασθαι δεσπότην τε
σώματος
λαβεῖν· κακοῦ γὰρ τοῦτ' ἔτ'
ἄλγιον κακόν.

κἂν τῷδ' ἀγῶν μέγιστος, ἢ
κακόν λαβεῖν
ἢ χρηστόν. οὐ γὰρ εὐκλεεῖς
ἀπαλλαγαι
γυναιξίν, οὐδ' οἶόν τ'
ἀνήνασθαι πόσιν.
ἐς καινὰ δ' ἦθη καὶ νόμους
ἀφιγμένην
δεῖ μάντιν εἶναι, μὴ μαθοῦσαν
οἴκοθεν,

240

ὅτῳ μάλιστα χρήσεται
ξυνευνέτη.
κἂν μὲν τάδ' ἡμῖν
ἐκπονουμέναισιν εὖ
πόσις ξυνοικῆ μὴ βία φέρων
ζυγόν,
ζηλωτὸς αἰών· εἰ δὲ μὴ, θανεῖν
χρεῶν.

της πόλης πρέπει να
υπακούει, οὔτε
παινεύω τον ντόπιο
που ὄντας ξηπασμένος
ἀπὸ ἀμυαλιά πικραίνει
τους πολίτες.

Σκότωσε τη ψυχὴ μου
αὐτὸ που μ' ἤβρε τ'
ἀνέλπιστο ,
ἀφανίστηκα και θέλω
να πεθάνω ἀφοῦ τις
χάρες ἔχασα της ζωῆς
μου, γιατί εκείνος που
ἦταν για μένα ο
κόσμος ὅλος , ξέρεις,
ο ἄνδρας μου, κακός,
πανάθλιος βγήκε.

Απὸ ὅσα ἔχουν
ψυχὴ και νοῦ,
γυναῖκες, το πιο
δυστυχημένο εἴμαστε
πλάσμα, πρῶτα με
χρήματα περίσσια
πρέπει τον ἄντρα να
αγοράσουμε κι
ἀφέντη να βάλουμε
ἔτσι στο κορμί μας
τοῦτο κακὸ χειρότερο
ἀπὸ εκείνο,

Η πιο μεγάλη αγωνία
εδώ εἶναι, θα βγει
καλός;
θα βγει κακός; Γιατί
καμιὰ τιμὴ δε φέρνει
στη γυναῖκα τον
ἄνδρα να χωρίσει
μηδὲ να τον ἀφήσει.
Ἐπειτα πάλι σε νέες
συνήθειες μπαίνοντας
και τρόπους,

Το φέρσιμο του
αντρός ἀνάγκη πάσα
να προμαντεύει, ἀφοῦ
ἀπ' το σπιτικό της δεν
το μαθε. Κι αν πάμε σ'
ὅλα τοῦτα καλά και
δεν βαρυγομάει
εκείνος για το ζυγὸ,
χαρούμενη η ζωὴ μας
ειδᾶλλως κάλλιο να

ἀνὴρ δ', ὅταν τοῖς ἔνδον
 ἄχθηται ξυνῶν,
 ἔξω μολῶν ἔπαυσε καρδίαν
 ἄσης·
 [ἢ πρὸς φίλον τιν' ἢ πρὸς
 ἤλικα τραπεῖς·]
 ἡμῖν δ' ἀνάγκη πρὸς μίαν
 ψυχὴν βλέπειν.
 λέγουσι δ' ἡμᾶς ὡς ἀκίνδυνον
 βίον
 ζῶμεν κατ' οἴκους, οἱ δὲ
 μάρνανται δορί·
 κακῶς φρονούντες· ὡς τρεῖς ἄν
 παρ' ἀσπίδα
 στήναι θέλοιμ' ἄν μᾶλλον ἢ
 τεκεῖν ἅπαξ.

ἀλλ' οὐ γὰρ αὐτὸς πρὸς σέ
 κάμ' ἦκει λόγος·
 σοὶ μὲν πόλις θ' ἦδ' ἐστὶ καὶ
 πατρὸς δόμοι
 βίου τ' ὄνησις καὶ φίλων
 συνουσία,
 ἐγὼ δ' ἔρημος ἀπολις οὐσ'
 ὑβρίζομαι
 πρὸς ἀνδρός, ἐκ γῆς βαρβάρου
 λελησμένη,
 οὐ μητέρ', οὐκ ἀδελφόν, οὐχὶ
 συγγενή
 μεθορμίσασθαι τῆσδ' ἔχουσα
 συμφορᾶς.
 τοσοῦτον οὖν σου τυγχάνειν
 βουλήσομαι,
 ἦν μοι πόρος τις μηχανή τ'
 ἐξευρεθῆ
 πόσιν δίεην τῶνδ'
 ἀντιτείσασθαι κακῶν,
 [τὸν δόντα τ' αὐτῷ θυγατέρ' ἢ
 τ' ἐγήματο]
 σιγᾶν. γυνὴ γὰρ τᾶλλα μὲν
 φόβου πλέα
 κακὴ τ' ἐς ἀλκὴν καὶ σίδηρον

χαθούμε.
 Ο ἄντρας με τους
 δικούς του όταν
 στεναχωριέται,
 βγαίνει ἔξω κι
 αλαφρώνει τη καρδιά
 του βρίσκοντας
 συνομήλικους ἢ
 φίλους ὁμως εμεῖς σε
 μια ψυχὴ μονάχα τα
 μάτια πρέπει να χουμε
 στραμμένα.
 Λένε πως δίχως
 κίνδυνο στο σπίτι
 ζούμε, ενώ ἔξω
 πολεμοῦν εκείνοι με
 το κοντάρι
 Ἄρμαλη σκέψη, θα'
 ταν καλύτερο για με
 τρεις φορές πλάι να
 σταθῶ στην ασπίδα,
 παρὸ μόνο μια να
 γεννήσω.

Ὅμως τα ἴδια λόγια
 σε μένα και σε σένα
 δεν ταιριάζουν εσύ
 εἶσαι στη πατρίδα σου
 εδῶ πέρα, στο
 πατρικό σου σπίτι,
 στης ζωῆς ὅλες τις
 χάρες και στη
 συντροφιά των
 φίλων, ἔρημη εγὼ σε
 ξένη γη ὅπως εἶμαι
 και καταφρονεμένη α
 πό τον ἄντρα που μ'
 ἄρπαξε απ' τη χώρα
 μου, δεν ἔχω κανένα
 συγγενή, μητέρα,
 ἀδέρφι, να βρω λιμάνι
 για τη συμφορὰ μου.

Λοιπὸν μόνο τη χάρη
 αὐτὴ ἀπὸ σε γυρέυω,
 αν βρω τρόπο ἢ
 τέχνασμα τον ἄντρα,
 τον πεθερό του και
 την κόρη του τη νύφη
 για τα δεινὰ μου αὐτὰ
 να ξεπληρώσω, να μη
 μιλήσεις. Για ὅλα τ'
 ἄλλα νιώθει φόβο η
 γυναίκα και δεν ἔχει
 θάρρος οὔτε μπορεῖ

είσορᾶν
ὅταν δ' ἔς εὐνήν ἠδικομένην
κυρῆ,
οὐκ ἔστιν ἄλλη φρῆν
μιαυφονωτέρα.
Χο. δρᾶσω τάδ'· ἐνδίκως γὰρ
ἐκτείση πόσιν,
Μήδεια. πενθεῖν δ' οὐ σε
θαυμάζω τύχας.
ὄρω δὲ καὶ Κρέοντα, τῆσδ'
ἄνακτα γῆς,

270 στείχοντα, καινῶν ἄγγελον
βουλευμάτων.

ΚΡΕΩΝ

σὲ τὴν σκυθρωπὸν καὶ πόσει
θυμουμένην,
Μήδειαν, εἶπον τῆσδε γῆς ἔξω
περᾶν
φυγάδα, λαβοῦσαν δισσὰ σὺν
σαυτῇ τέκνα·
καὶ μή τι μέλλειν· ὡς ἐγὼ
βραβεὺς λόγου
τουδ' εἰμί, κοῦκ ἄπειμι πρὸς
δόμους πάλιν,
πρὶν ἂν σε γαίης τερμόνων
ἔξω βάλω.

Μη. αἰαῖ· πανώλης ἡ τάλαιν'
ἀπόλλυμαι.
ἐχθροὶ γὰρ ἐξιᾶσι πάντα δὴ
κάλων,
κοῦκ ἔστιν ἄτης εὐπρόσοιστος
ἐκβασίς.

280 ἐρήσομαι δὲ καὶ κακῶς
πάσχουσ' ὅμως·
τίνος μ' ἔκατι γῆς
ἀποστέλλεις, Κρέον;

Κρ. δέδοικά σ' — οὐδὲν δεῖ

τα ὄπλα ν' ἀντικρίσει.
Ὅμως ἀν προδοθεῖ
στον ἔρωτα τῆς, πιο
φόνισσα ἀπ' αὐτὴν
δεν γίνεται ἄλλη.

Χορ. Ὅπως τόπες θα
πράξω· τί ἔχεις δίκιο
να τιμωρήσεις τον
ἀντρα σου, Μήδεια.
Μήτε ἀπορῶ ποῦ
κλαις τὴν στυχιά σου.
Μα να, τον Κρέοντα
βλέπω, αὐτῆς τῆς
χώρας
το ρήγα, ποῦ ζυγώνει
τα καινούργια
θελήματα του μόνος
του να κράξει.

*Μπαίνει ο γέροντας
βασιλιάς Κρέοντας με
τὴν ἀκολουθία του.*

ΚΡΕΟΝΤΑΣ

Εσένα τῆ
συννεφιασμένη κι
οργισμένη
με τον ἀντρα σου, τῆ
Μήδεια λέω εσένα,
Τα δυὸ παιδιὰ σου
παίρνοντας να φύγεις
μακριὰ ἀπ' τον τόπο
αυτὸν καὶ δίχως ν'
αργεῖς καθόλου. Ο
ἴδιος θα ἐπιβλέψω να
γίνει πράξη ἡ
προσταγή μου ἐτούτη
καὶ στο παλάτι πίσω
δεν θα πάω, πρὶν ἔξω
ἀπὸ τα σύνορα σε
διώξω.

Αἰχάνομαι ἡ δόλια
πάω σφανισμένη.
Ολόγισα καταπάνω μου
αρμενίζου μ'
ολάνοιχτα πανιά οἱ
ἐχθροί, κανένα σε
βίσκω ἀραξοβόλι να
γλυτώσω.

Μα θα ρωτήσω μες
στα βάσανά μου γιατί
ἀπ' τὴ γῆ σου
Κρέοντα, μ'
ἀποδιώχνεις;

Σε φοβάμαι γυναίκα-

παραμπίσχειν λόγους —
μή μοί τι δράσης παῖδ'
ἀνήκεστον κακόν.
συμβάλλεται δὲ πολλὰ τοῦδε
δείματος·
σοφὴ πέφυκας καὶ κακῶν
πολλῶν ἴδρις,
λυπῆ δὲ λέκτρων ἀνδρὸς
ἔστερημένη.
κλύω δ' ἀπειλεῖν σ', ὡς
ἀπαγγέλλουσί μοι,
τὸν δόντα καὶ γήμαντα καὶ
γαμουμένην
δράσειν τι ταῦτ' οὖν πρὶν
παθεῖν φυλάξομαι.

290

κρεῖσσον δέ μοι νῦν πρὸς σ'
ἀπεχθέσθαι, γύναι,
ἢ μαλθακισθένθ' ὕστερον
μέγα στένειν.

Μη.

φεῦ φεῦ.
οὐ νῦν με πρῶτον, ἀλλὰ
πολλάκις, Κρέον,
ἔβλαψε δόξα μεγάλα τ'
εἰργασται κακά.
χρῆ δ' οὐποθ' ὅστις ἀρτίφρων
πέφυκ' ἀνὴρ
παῖδας περισσῶς
ἐκδιδάσκεσθαι σοφούς·
χωρὶς γὰρ ἄλλης ἧς ἔχουσιν
ἀργίας
φθόνον πρὸς ἀστῶν
ἀλφάνουσι δυσμενῆ.
σκαιοῖσι μὲν γὰρ καινὰ
προσφέρων σοφὰ
δόξεις ἀχρεῖος κοῦ σοφὸς
πεφυκέναι·

300

τῶν δ' αὖ δοκούντων εἰδέναι τι
ποικίλον
κρεῖσσων νομισθεῖς ἐν πόλει
λυπρὸς φανῆ.
ἐγὼ δὲ καυτῆ τῆσδε κοινωνῶ
τύχης.

δεν πρέπει να
σκεπάζω τα λόγια-
στην κόρη μου μην
κάνεις κανένα κακό.
Συντρέχουν πολλές
γι' αυτόν τον φόβο
αιτίες. Εἶσαι σοφὴ και
του κακοῦ γνωρίζεις
πλήθος τέχνες, η
θλίψη σε δαγκώνει
που ἔχεις χάσει τον
άντρα σου, κι ἀκόμη
ακούω πως
φοβερίζεις, καθὼς
λέν, να βλάψεις
γαμηρὸ και πεθερὸ
και νύφη ἀντάμα.
Θέλω ἀπὸ αὐτὰ να
φυλαχθῶ πρὶν πάθω.

Κι εἶναι καλύτερο,
κυρά μου, να με
μισεῖς, παρὰ να κλαίω
κατόπι, που ἔτσι
καλὸς ἐφάνηκα μαζί
σου.

Μηδ.

Αλίμονο!
Δεν εἶναι η πρώτη,
Κρέοντα, παρὰ κι
ἄλλες
φορὲς, ποῦ μ' ἔβλαψε
η φήμη και μου' φερε
δεινά.

Ποτὲ δεν πρέπει να
δίνει ο μυαλωμένος
στα παιδιὰ του σοφία
μεγάλη γιατί ἐξὸν που
ο κόσμος τα παίρνει
γι' ἀκαμάτηδες, τον
φθόνον περνάνε
καταπάνω τους.Τι
ὅταν στους ἀμαθεῖς
καινούργιες φέρνεις
γνώσεις, ὄχι σοφὸ,
ἀχρεῖαστο σε
λογιάζουν

Κι αν πάλι για
σοφότερο σε κρίνουν
ἀπ' ὅσους ξέρουν
κάτι, τότε θα ἴσαι
δυσάρεστος σ'
ολάκερη πόλη. Ὅμοια
και μένα η τύχη μου.
Κι αν εἶμαι πολύξερη,

σοφή γὰρ οὐσα, τοῖς μὲν εἰμ'
ἐπίφθονος,
τοῖς δ' ἤσυχαια, τοῖς δὲ
θατέρου τρόπου,
τοῖς δ' αὖ προσάντης· εἰμὶ δ'
οὐκ ἄγαν σοφή.
σὺ δ' οὖν φοβῆ με· μὴ τί
πλημμελὲς πάθης;
οὐχ ᾧδ' ἔχει μοιμῆ τρέσης
ἡμᾶς, Κρέον
ὥστ' ἐς τυράννους ἄνδρας
ἔξαμαρτάνειν.
σὺ γὰρ τί μ' ἠδίκηκας; ἐξέδου
κόρην

310

ὅτῳ σε θυμὸς ἤγεν. ἀλλ' ἐμὸν
πόσιν
μισῶ· σὺ δ', οἶμαι, σωφρονῶν
ἔδρας τάδε.
καὶ νῦν τὸ μὲν σὸν οὐ φθονῶ
καλῶς ἔχειν·
νυμφεύετ', εὖ πράσσοιτε·
τήνδε δὲ χθόνα
ἔατέ μ' οἰκεῖν. καὶ γὰρ
ἠδικοημένοι
σιγησόμεσθα, κρεισσόνων
νικώμενοι.

Κρ.

λέγεις ἀκοῦσαι μαλθάκι', ἀλλ' Κρε.
ἔσω φρενῶν
ὀρρωδία μοι μὴ τι βουλευσῆς
κακόν,
τόσῳ δέ γ' ἦσσον ἢ πάρος
πέποιθά σοι·
γυνὴ γὰρ ὀξύθυμος, ὡς δ'
αὐτῶς ἀνήρ,

320

ῥάων φυλάσσειν ἢ σιωπηλὸς
σοφός.
ἀλλ' ἔξιθ' ὡς τάχιστα, μὴ
λόγους λέγε·
ὡς ταῦτ' ἄραρε, κοῦκ ἔχεις
τέχνην ὅπως
μενεῖς παρ' ἡμῖν οὐσα
δυσμενῆς ἐμοί.

ἄλλοι με φθονοῦνε,
γι' ἄλλους ἤσυχῃ
δείχνω, επίφοβη σε
τούτους. Ἢ φέρνω
ἐνόχληση σ' αὐτούς.
Σπουδαία δὲν εἶναι δα
ἡ σοφία μου.
Εσὺ ὅμως σκιάζεσαι
μήπως πάθεις ἀπὸ
μὲνα κάποιο κακὸ;
Δὲν εἶμαι ὅπως
νομίζεις, -μὴ με
φοβάσαι, Κρέοντα-
καὶ δὲν ἔχω τέτοιο
σκοπὸ, νὰ βλαψῶ
βασιλιάδες. Τάχα σε τι
μ' ἀδίκησες; Τὴν κόρη
πάντρεψες μ' ὅποιον
ἤθελε ἡ καρδιά σου.
Τὸν ἀντρα μου μισῶ
εσὺ ἔχεις κάνει
θαρρῶ, με φρονιμάδα
τις δουλείες σου καὶ
τὴ χαρὰ σου δὲν
φθονῶ καθόλου.
Κάντε τοὺς γάμους,
ζήστε ευτυχισμένοι
στὴ χώρα ὅμως
ἀφήστε με νὰ μείνω.
Δὲν θὰ μιλήσω καν κι
ἀς με ἀδικοῦνε, γιὰτί
μ' ἔχουν νικήσει
ἀνωτεροὶ μου.

Αὐτὰ ποῦ λέγεις, στὸ
ἀκουσμα γλυκὰ 'ναι-
μα τρέμω μήπως μέσα
στὴν ψυχὴ σου
μελετᾶς τὸ κακὸ, κ'
ἐμπιστοσύνη
λιγώτερη ἀπὸ πρῶτα
σοῦχω τώρα.
Απὸ γυναῖκα ἀψίκορη,
κι ἀπὸ ἀντρα,

Φυλάγεσαι
ευκολότερα
παρὰ ἀπὸ μυαλωμένο
ποὺ σωπαίνει.
Φύγε γρήγορα λοιπὸν
κι ἀσε τὰ λόγια εἶναι
ἀποφασισμένο ἐδῶ νὰ
μείνεις, ἀφοῦ εἶσαι
μισητῆ, δε θὰ
μπορέσεις.

Μη.	μή, πρὸς σε γονάτων τῆς τε νεογάμου κόρης.	Μηδ.	Μη, σου προσπέφτω στ' ὄνομα τῆς νύφης.
Κρ.	λόγους ἀναλοῖς· οὐ γὰρ ἄν πείσαις ποτέ.	Κρε.	Ανώφελα μιλάς, δε θα με πείσεις.
Μη.	ἀλλ' ἐξελάς με κούδεν αἰδέση λιτάς;	Μηδ.	Μ' ὄλες τις ικεσίες μου θα με διώξεις;
Κρ.	φιλῶ γὰρ οὐ σέ μᾶλλον ἢ δόμους ἐμούς.	Κρε.	Το σπίτι μου ἔχω πιο καλὰ ἀπὸ σένα
Μη.	ὦ πατρίς, ὡς σου κάρτα νῦν μνεΐαν ἔχω.	Μηδ.	Πατρίδα μου, πὼς τῶρα σε θυμάμαι!
Κρ.	πλὴν γὰρ τέκνων ἔμοιγε φίλτατον πολὺ.	Κρε.	Μετὰ τα τέκνα μου, κ' ἐγὼ ἀγαπῶ τὴν.
Μη. 330	φεῦ φεῦ, βροστοῖς ἔρωτες ὡς κακὸν μέγα.	Μηδ.	Αχ, ἔρωτα που ἀνθρώπους ἀφανίζεις.
Κρ.	ὅπως ἄν, οἶμαι καὶ παραστῶσιν τύχαι.	Κρε.	Ὅπως ἡ τύχη βέβαια θα το φέρει.
Μη.	Ζεῦ, μὴ λάθοι σε τῶνδ' ὅς αἴτιος κακῶν.	Μηδ.	Το αἶτιο του κακοῦ μην ξεχνάς, Δία.
Κρ.	ἔρπ', ὦ ματαΐα, καί μ' ἀπάλλαξον πόνων.	Κρε.	Μη με φορτώνεις βάσανα, ἄντε φύγε.
Μη.	πονοῦμεν ἡμεῖς κού πόνων κεχρήμεθα.	Μηδ.	Εγὼ ἔχω βάσανα κι ἄλλα δε θέλω.
Κρ.	τάχ' ἐξ ὀπαδῶν χειρὸς ὠσθήση βία.	Κρε.	Γοργὰ οἱ ἀκολουθοὶ μου θα σε διώξουν.
Μη.	μὴ δῆτα τοῦτό γ', ἀλλὰ σ' αἰτοῦμαι Κρέον . .	Μηδ.	Κρέοντα, ὄχι τοῦτο σου γυρέω...
Κρ.	ὄχλον παρέξεις, ὡς ἔοικας, ὦ γύναι.	Κρε.	Μεγάλῃ ἐνόχληση θαρρῶ θα φέρεις
Μη.	φευξοῦμεθ'· οὐ τοῦθ' ἰκέτευσα σοῦ τυχεῖν.	Μηδ.	Θα φύγω δε σου ζήτησα να μείνω
Κρ.	τί δαὶ βιάζη κούκ ἀπαλλάσση χερὸς;	Κρε.	Τί κλαίγεσαι λοιπόν; γιατί δε φεύγεις;
340			
Μη.	μίαν με μείναι τήνδ' ἔασον ἡμέραν καὶ ξυμπερᾶναι φροντίδ' ἧ φευξοῦμεθα, παισίν τ' ἀφορμήν τοῖς ἐμοῖς, ἐπεὶ πατήρ οὐδέν προσιμᾶ μηχανήσασθαι τέκνοις.	Μηδ.	Ἄσε με να μείνω μονάχα μια μέρα, για το φευγιό μας να φροντίσω κι ὅσα χρειάζονται στο δρόμο τα παιδιὰ μου, ἀφοῦ δεν γνιόάζεται γι' αὐτὰ ο γονιός τους. Λυπήσου τα κι ἐσύ πατέρας εἶσαι και

	οἴκτιρε δ' αὐτούς· καὶ σύ τοι παίδων πατήρ πέφυκας· εἰκὸς δ' ἔστιν εὖνοιάν σ' ἔχειν. τοῦμοῦ γὰρ οὐ μοι φροντίς, εἰ φευξοῦμεθα, κείνους δὲ κλαίω συμφορᾶ κεχρημένους.		πρέπει να τους δείξεις καλοσύνη. Για μένα δεν με νοιάζει, αν μ' αποδιώξεις εκείνα κλαίω, που βάσανα τα βρήκαν.
Κρ.	ἤκιστα τοῦμόν λήμ' ἔφθ τυραννικόν, αἰδούμενος δὲ πολλὰ δὴ διέφθορα·	Κρε.	Κραδιά δεν έχω τυράνου, ωστόσο μ' έβλαψαν οι συμπόνιες μου
350	καὶ νῦν ὄρω μὲν ἑξαμαρτάνων, γύναι, ὅμως δὲ τεύξη τοῦδε· προυννέπω δὲ σοι, εἴ σ' ἢ ἴπιούσα λαμπὰς ὄψεται θεοῦ καὶ παῖδας ἐντὸς τῆσδε τερμόνων χθονός, θανῆ· λέλεικται μῦθος ἀψευδῆς ὅδε. νῦν δ', εἰ μένειν δεῖ μίμν' ἔφ' ἡμέραν μίαν· οὐ γάρ τι δράσεις δεινὸν ὦν φόβος μ' ἔχει.		και τώρα βλέπω κυρά μου, πως θα κάνω σφάλμα, μα η χάρη θα σου γίνει αλλά σου λέω αν αύριο μες στη χώρα σ' αντικρίσει το φως του ήλιου εσε και τα παιδιά σου, θα σε σκοτώσω αλήθεια ο λόγος τούτος. Μένε λοιπόν μια μέρα, αν είναι ανάγκη δε σε φοβάμαι μήπως κακό μου φέρεις.
Χο.	[δύστανε γύναι, φεῦ φεῦ, μελέα τῶν σῶν ἀχέων. ποῖ ποτε τρέψη; τίνα πρὸς ξενίαν;	Χορ.	Φεύγει με την ακολουθία του. Δόλια γυναίκα, αχιδύστυχη απ' τα τόσα πάθη, που θα πας τάχα;
360	ἢ δόμον ἢ χθόνα σωτήρα κακῶν ἔξευρήσεις; ὡς εἰς ἄπορόν σε κλύδωνα θεός, Μῆδεια, κακῶν ἐπόρευσε.		Ποιος θα σε δεχτεί; Ποιό σπίτι, ποια χώρα θα βρεθεί να σε λυτρώσει από τα δεινά; Σε τι φουρτούνα συμφοράς αδιάβατη κάποιος θεός Μῆδεια σε 'χει ρίξει.
Μη.	κακῶς πέπρακται πανταχῆ· τίς ^{Μηδ.} ἀντερεῖ; ἀλλ' οὔτι ταύτη ταῦτα, μή		Μάυρα κι ανάποδα όλα ποιος τ' αρνιέται; Μα ετούτα δε θα γίνουν έτσι, διόλου

δοκεῖτέ πω.
ἔτ' εἶσ' ἀγῶνες τοῖς νεωστὶ
νυμφίοις
καὶ τοῖσι κηδεύσασιν οὐ
σμικροὶ πόνοι.
δοκεῖς γὰρ ἂν με τόνδε
θωπεύσαι ποτε,
εἰ μὴ τι κερδαίνουσιν ἢ
τεχνωμένην;
οὐδ' ἂν προσεῖπον οὐδ' ἂν
ἠψάμην χεροῖν.
ὁ δ' ἐς τοσοῦτον μωρίας
ἀφίκετο,
ὥστ' ἐξὸν αὐτῷ τᾶμ' ἐλεῖν
βουλευματα
γῆς ἐκβαλόντι, τήνδ' ἀφήκεν
ἡμέραν
μείναί μ', ἐν ἣ τρεῖς τῶν ἐμῶν
ἐχθρῶν νεκροὺς
θήσω, πατέρα τε καὶ κόρην
πόσιν τ' ἐμόν.
πολλὰς δ' ἔχουσα θανασίμους
αὐτοῖς ὁδοὺς,
οὐκ οἶδ' ὅποια πρῶτον
ἐγχειρῶ, φίλαι·
πότερον ὑφάψω δῶμα
νυμφικὸν πυρὶ
ἢ θηκτὸν ὥσω φάσγανον δι'
ἥπατος,

370

380

σιγῇ δόμους ἐσβᾶσ', ἵν'
ἔστρωται λέχος.
ἀλλ' ἐν τί μοι πρόσαντες· εἰ
ληφθήσομαι
δόμους ὑπεσβαίνουσα καὶ
τεχνωμένη,
θανοῦσα θήσω τοῖς ἐμοῖς
ἐχθροῖς γέλων.
κράτιστα τὴν εὐθείαν, ἣ
πεφύκαμεν
σοφαὶ μάλιστα, φαρμάκοις
αὐτοὺς ἐλεῖν.

μην το πιστεύεις.
Ἐχουνε μπροστά τους
βάσανα οι νιόπαντροι
και θα τραβήξει
πόνους πολλοὺς ο
πεθερός. Νομίζεις θα
τον καλόπιανα ποτέ,
αν δεν ήταν κέρδος
να βγάλω ἢ να του
στήσω δόλο;

Ούτε θα του μιλούσα,
ουδέ τα χέρια θα του
ἀγγίζα. Σε τέτοια
αμυαλοσύνη ἔφτασε
αυτός, που, ενώ τα
σχέδια μου μπορούσε
να χαλάσει
διώχνοντάς με μακριά
ἀπ' τη χώρα μ'
ἀφησε να μείνω μια
μέρα μοναχά, που
τρεῖς ἐχθροὺς μου,
τον ἀντρα μου, την
κόρη, το γονιό της,
στο θάνατο θα
στείλω.

Από τους τόσους
δρόμους αφανισμού
πού'χω, καλές μου,
δεν ξέρω ποιὸν να
πάρω πρῶτο, τάχα
φωτιά στο νυφικὸ
δῶμα να βάλω, ἢ
μπαίνοντας κρυφά
στο θάλαμο ὅπου
εἶναι στρωμένο το
κρεβάτι, ξίφος στα
σκῶτια να τους μπηξῶ
ακονισμένο;

Μα ἔχει το πράγμα
αὐτὸ μια δυσκολία
Ἄν θα πιασῶ ὅταν
μπαίνω στο παλάτι με
δολεροὺς σκοπούς,
θα με σκοτώσουν κι οἱ
ἐχθροὶ θα αναγελοῦν
μαζὶ μου.

Ἄς πάρω καλύτερα
τον ἴδιο δρόμο, ὅπου
ἓνα σοφὴ ἀπ' τη
φύση και τους
σφανίζω με το
φαρμάκι.

390

εἶέν·
καὶ δὴ τεθνάσσι· τίς με δέξεται
πόλις;
τίς γῆν ἄσυλον καὶ δόμους
ἐχεγγύους
ξένος παρασχῶν ῥύσεται
τούμῶν δέμας;
οὐκ ἔστι· μείνας' οὖν ἔτι
σμικρὸν χρόνον,
ἦν μὲν τις ἡμῖν πύργος
ἀσφαλῆς φανῆ,
δόλω μέτειμι τόνδε καὶ σιγῇ
φόνον·
ἦν δ' ἔξελαύνη ξυμφορὰ μ'
ἀμήχανος,
αὐτὴ ξίφος λαβούσα, κεῖ
μέλλω θανεῖν,
κτενῶ σφε, τόλμης δ' εἶμι πρὸς
τὸ καρτερόν.
οὐ γὰρ μὰ τὴν δέσποιναν ἦν
ἐγὼ σέβω
μάλιστα πάντων καὶ ξυνεργὸν
εἰλόμην,
Ἐκάτην, μυχοῖς ναίουσαν
ἑστίας ἐμήs,
χαίρων τις αὐτῶν τούμῶν
ἀλγυνεὶ κέαρ.
πικροὺς δ' ἐγὼ σφιν καὶ
λυγροὺς θήσω γάμους,

400

πικρὸν δὲ κῆδος καὶ φυγὰς
ἐμὰς χθονός.
ἀλλ' εἶα' φείδου μηδὲν ὦν
ἐπίστασαι,
Μῆδεια, βουλεύουσα καὶ
τεχνωμένη·
ἔρπ' ἐς τὸ δεινόν· νῦν ἀγῶν
εὐψυχίας.
ὄραs ἅ πάσχειs· οὐ γέλωτα δεῖ
σ' ὀφλεῖν
τοῖs Σιυφείοιs τοῖs τ' Ἰάσονοs
γάμοιs,

Ωραία λοιπόν,
πεθάναν ποια πολιτεία
θα με δεχτεί; Ποιος
ξένος θα σώσει το
κορμί μου δίνοντάς
μου καταφυγή στη
χώρα του και σπιτι
ασφαλισμένο; Τέτοιοs
δεν υπάρχει.

Λοιπόν θα περιμένω
λίγο ακόμη κι άμα
φανεί για με
αποκούμπι στέριο, με
δόλο σιωπηλά, κάνω
το φόνο.
Κι αν συμφορὰ
αξεπέραστη με σφίξει,
αρπώντας ένα ξίφος
θα τους σφάξω, στην
πιο ψηλή φτάνοντας
τόλμη, αs είναι να το
πληρώσω με το
θάνατό μου.

Γιατί μα την κυρά μου
την Εκάτη που
σέβομαι περισσότερο
απ' όλους τους θεούς
και την έχω βοηθό
μου στα βάθη τοθ
σπιτιού μου
θρονιασμένη, δε θ'
αφήσω να χαίρεται
κανένας. Πικρούs,
όλο φαρμάκι εγὼ τους
γάμους,

μαύρο το
συμπεθέρισμα θα
κάμω
πικρό και το διωγμό
μου από τη χώρα!
Εμπρός λοιπόν, ω!
Μῆδεια, όσα ξέρεις με
δόλο και με σκέψη
αρχινισέ τα,
προχώρα στο κακό
τώρα να δείξεις
θάρρος τρανό θωρείs
τιs συμφορές σου.
Δεν πρέπει εσύ
λαμπρού πατέρα
κόρη, κι απ' τη γενιά
του Ἡλιου, έτσι να

409	<p>γεγῶσαν ἔσθλοῦ πατρὸς Ἥλιου τ' ἄπο. ἐπίστασαι δέ· πρὸς δέ· καὶ πεφύκαμεν γυναῖκες, ἔς μὲν ἔσθλ' ἀμηχανώταται κακῶν δὲ πάντων τέκτονες σοφώταται.</p>	<p>γίνεις, τ' ἀνάμπαιγμα στοῦ Ἰάσονα το γάμο με τῆ σπορά του Σίσυφου. Μα ξέρεις τον τρόπο. Ἀν γεννηθήκαμε γυναῖκες ἀδέξιες για το καλὸ, Εἶναι πάντα για το κακὸ μεγάλη ἡ μαστοριά μας.</p>
-----	---	--

420	<p>Χο. ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί, [στρ. καὶ δίκαια καὶ πάντα πάλιν στρέφεται. ἀνδράσι μὲν δόλια βουλαί, θεῶν δ' οὐκέτι πίστις ἄραρε· τὰν δ' ἐμὰν εὐκλειαν ἔχειν βιοτὰν στρέψουσι φᾶμαι· ἔρχεται τιμὰ γυναικείῳ γένει· οὐκέτι δυσκέλαδος φάμα γυναίκα·ς ἔξει.</p>	<p>Χορ. Πίσω πηγαινουν τα ιερά νερά των ποταμῶν κι ἀνάποδα γυρίζουν δικαιοσύνη κι ὅλα. Των ἀντρῶν γεμάτοι δόλο οι στοχασμοί κι ἡ πίστη για τους θεοὺς λιγότεψε ἡ ζωὴ μου θα γίνει ξακουστὴ μεγάλη δόξα θα στεφανώσῃ τις γυναῖκες κι οὔτε φήμη κακιὰ ποτέ θα τις αγγίξει.</p>
-----	---	--

430	<p>μοῦσαι δὲ παλαιγενέων λήξουσ' ἀοιδῶν [ἀντ. τὰν ἐμὰν ὑμνεῦσαι ἀπιστοσύναν. οὐ γὰρ ἐν ἀμετέρα γνώμα λύρας ᾠπασε θέσπιν ἀοιδᾶν Φοῖβος, ἀγήτωρ μελέων· ἐπεὶ ἀντάχῃσ' ἂν ὕμνον ἀρσένων γέννα. μακρὸς δ' αἰὼν ἔχει πολλὰ μὲν ἀμετέραν ἀνδρῶν τε μοῖραν εἶπειν.</p>	<p>Και των παλιῶν θα πάψουν τα τραγουδιὰ να λεν για τῆ δικιά μας ἀπιστία. Δε χάρισε στη σκέψη μας ο Φοῖβος, του τραγουδιοῦ ο μπροστάρης, τῆ γλυκιὰ πνοή τῆς λύρας τότε για τους ἀντρες ἐνάντιους θα ταιριάζαμε σκοποῦς Τι ο χρόνος ο μακρόσυρτος πολλὰ για τῆν ἀντρίκεια μοῖρα και τῆ δική μου θα ιστοροῦσε.</p>
-----	---	---

430	<p>σὺ δ' ἐκ μὲν οἴκων πατριῶν ἐπλευσας [στρ. μαινομένα κραδίᾳ, διδύμους ὀρίσασα πόντου πέτρας· ἐπὶ δὲ ξένα</p>	<p>Ἄφησες του πατέρα σου τῆ στέγη με ξέφρενη καρδιά ἀπὸ τῆν ἀγάπη, του πελάγου τους διδύμους περνώντας κάβους δύστυχη, τώρα ζεις σε ξένο τόπο, με το κρεβάτι σου ἄδειο, ἔχοντας χάσει τον ἀντρα σου κι ἀκόμη ἀπὸ</p>
-----	--	--

ναίεις χθονί, τᾶς ἀνάνδρου
κοίτας ὀλέσσασα λέκτρον,
τάλαινα, φυγὰς δὲ χώρας
ἄτιμος ἐλαύνῃ.

βέβακε δ' ὄρκων χάρις, οὐδ'
ἔτ' αἰδῶς [ἀντ.

440 Ἑλλάδι τᾶ μεγάλα μένει,
αἰθερία δ' ἀνέπτα.
σοὶ δ' οὔτε πατρὸς δόμοι
δύστανε, μεθορμίσασθαι
μόχθων πάρα, τῶν τε
λέκτρον
ἄλλα βασιλεία κρείσσων
δόμοισιν ἐπέστα.

ΙΑΣΩΝ

οὐ νῦν κατείδον πρῶτον ἀλλὰ
πολλάκις
τραχείαν ὄργην ὡς ἀμήχανον
κακόν.

σοὶ γὰρ παρὸν γῆν τήνδε καὶ
δόμους ἔχειν
κούφως φερούση κρεισσόνων
βουλεύματα,

450 λόγων ματαίων οὔνεκ' ἐκπεσῆ
χθονός.

κάμοι μὲν οὐδὲν πρᾶγμα· μὴ
παύσῃ ποτὲ
λέγουσ' Ἰάσον' ὡς κάκιστός
ἔστ' ἀνήρ·

ἃ δ' ἐς τυράννουσ' ἐστὶ σοὶ
λελεγμένα,

πᾶν κέρδος ἡγοῦ ζημιουμένη
φυγῆ.

κάγῳ μὲν αἰεὶ βασιλέων
θυμουμένων

ὄργας ἀφήρουν καὶ σ'
ἐβουλόμην μένειν·

σὺ δ' οὐκ ἀνίεις μωρίας,
λέγουσ' αἰεὶ

κακῶς τυράννουσ'· τοιγὰρ
ἐκπεσῆ χθονός.

τῆ χώρα με καταφρόνια σ'
αποδιώχνουν.

Το σέβας των ὀρκων, πάει,

Δεν ἔμεινε ντροπή στην
Ξακουσμένη Ελλάδα.
εχάθη στον αἰθέρα. Εσύ δεν ἔχεις
τα πατρικά παλάτια, γλυκό να
βρεῖς στις συμφορές αραξοβόλι
κάποια τρανότερη ἀπὸ σένα ἀγάπη
θρονιάστηκε βασίλισσα στο σπῆτι.

ΙΑΣΩΝΑΣ

Πρώτη φορά δεν το'χω δει
μα κι ἄλλες, πῶς ο βαρὺς
θυμὸς εἶναι μεγάλο κακό.
Στο σπιτικό σου και τῆ χώρα
θα μπόραγες να μείνεις, ἀν
δεχόσουν, χωρίς
παράπονα, τῶν αφεντάδων
τῆ θέληση.

Ὅσο για μένα, καθόλου δε
με νοιάζει

κι ἀς λες πῶς ο χειρότερος
ἀπ' ὅλους τους ἀντρες εἶναι
ο Ἰάσωνας
μα ἐκεῖνα που εἶπες για τους
ἀρχοντες να ξέρεις, σὰν
κέρδος το διωγμὸ θα σου
χαρίσουν

Πάντα στους οργισμένους
βασιλιάδες πᾶσκιζα να
μαλᾶξω το θυμὸ τους, γιατί
ἤθελα στον τόπο ἐδῶ να
μείνεις.

μα δεν κρατούσες τον
ἀνόητο νου σου και
κατηγορίες σώριαζες για
κείνους γι' αὐτὸ σε
διώχνουν.

ὅμως δὲ κακῶν δ' οὐκ
 ἀπειρηκῶς φίλοις
 460 ἦκω, τὸ σὸν δὲ
 προσκοπούμενος, γύναι,
 ὡς μήτ' ἀχρήμων σὺν
 τέκνοισιν ἐκπέσης
 μήτ' ἐνδεής του· πόλλ'
 ἐφέλκεται φυγή
 κακὰ ξὺν αὐτῇ. καὶ γὰρ εἰ σὺ
 με στυγεῖς,
 οὐκ ἂν δυναίμην σοὶ κακῶς
 φρονεῖν ποτε.
Μη. ὦ παγκάκιστε, τοῦτο γὰρ σ'
 εἶπειν ἔχω,
 γλώσση μέγιστον εἰς
 ἀνανδρίαν κακόν·
 ἦλθες πρὸς ἡμᾶς, ἦλθες
 ἔχθιστος γεγώς;
 [θεοῖς τε κάμοι παντί τ'
 ἀνθρώπων γένει]
 οὗτοι θράσος τόδ' ἐστίν οὐδ'
 εὐτολμία,
 470 φίλους κακῶς δράσαντ'
 ἐναντίον βλέπειν,
 ἀλλ' ἢ μεγίστη τῶν ἐν
 ἀνθρώποις νόσων
 πασῶν, ἀναίδει'· εὐδ'
 ἐποίησας μολῶν·
 ἐγὼ τε γὰρ λέξασα
 κουφισθήσομαι
 ψυχὴν κακῶς σε καὶ σὺ
 λυπήσῃ κλύων.
 ἐκ τῶν δὲ πρώτων πρώτον
 ἄρξομαι λέγειν.
 ἔσφασά σ', ὡς ἴσασιν Ἑλλήνων
 ὅσοι
 ταυτὸν συνεισέβησαν Ἀργῶν
 σκάφος,
 πεμφθέντα ταύρων πυρπνῶων
 ἐπιστάτην
 ζεύγλησι καὶ σπεροῦντα
 θανάσιμον γῆην·

Ὅμως τους δικούς μου, και
 τώρα ακόμη δεν απαρνιέμαι
 παρά έτρεξα γοργά, γιατί με
 νοιάζει, γυναίκα, το καλό
 σου, να μη φύγεις μαζί με τα
 παιδιά σου, δίχως να'χεις
 χρήματα κι η ανάγκη να σε
 σφίγγει τα βάσανα πολλά
 στην εξορία. Τι όσο μίσος κι
 αν για μένα νιώθεις, δε θα
 'θελα ποτέ μου το κακό σου.

Μηδ. Ἄτιμε, γιατί αυτή 'ναι η πιο
 μεγάλη βρισιά που'χω να πω
 στην αναντρία
 ἤρθες σ'έμας ο εχθρός,
 μηροστά μας ἤρθες, μηροστά
 μας ἤρθες,
 Ο παρά μισητός σ'εμέ και
 σ'όλους, θεοῦς κι
 ἀνθρώπους; Ὅχι δεν
 λογιέται παληκαριά

Να βλάπτεις τους φίλους και
 μετά να τους κοιτάζεις
 ολόιστα στα μάτια αναίδεια
 είναι, η πιο τρανή μες στους
 θνητούς αρρώστια καλά
 ἔκανες και ἤρθες
 Την ψυχὴ μου ἔτσι θα
 ξαλαφρώσω βρίζοντας σε κι
 εσὺ θα πικραθεῖς
 ακούγοντάς με.
 Σ' εσωσα, καθώς ξέρουν
 ὅσοι μπήκαν Ἑλληνες στην
 Ἀργὼ μαζί σου τότε, που
 τους φλογόπνοσους να
 δαμάσεις ταύρους με στείλαν
 και με ζεύγλες το χωράφι να
 σπείρεις θανάσιμο εγὼ πάλι,

480 δράκοντά θ', ὄς πάγχρυσον
ἀμπέχων δέρας
σπείραις ἔσφριζε πολυπλόκοις
ἄνπνος ὦν,
κτείνας' ἀνέσχον σοὶ φάος
σωτήριον.
αὐτὴ δὲ πατέρα καὶ δόμους
προδοῦσ' ἔμοῦς
τὴν Πηλιῶτιν εἰς Ἰωλκὸν
ἰκόμην
σὺν σοί, πρόθυμος μᾶλλον ἢ
σοφωτέρα·
Πελίαν τ' ἀπέκτειν', ὥσπερ
ἄλγιστον θανεῖν,
παίδων ὑπ' αὐτοῦ, πάντα τ'
ἐξεῖλον δόμον.
καὶ ταῦθ' ὑφ' ἡμῶν, ὦ κάκιστ'
ἀνδρῶν, παθῶν
προύδωκας ἡμᾶς, κατὰ δ'
ἐκτήσω λέχη—
490 παίδων γεγῶτων· εἰ γὰρ ἦσθ'
ἄπαις ἔτι,
συγγνώστ' ἂν ἦν σοι τοῦδ'
ἐρασθῆναι λέχους.
ὄρκων δὲ φροῦδη πίστις, οὐδ'
ἔχω μαθεῖν
ἢ θεοὺς νομίζεις τοὺς τότε· οὐκ
ἄρχειν ἔτι,
ἢ καινὰ κείσθαι θέσμι'
ἀνθρώποις τὰ νῦν,
ἐπεὶ σύνοισθά γ' εἰς ἔμ' οὐκ
εὐορκος ὦν.
φεῦ δεξιὰ χεῖρ, ἣς σὺ πόλλ'
ἐλαμβάνου,
καὶ τῶνδε γονάτων, ὡς μάτην
κεχρώσμεθα
κακοῦ πρὸς ἀνδρός, ἐλπίδων
δ' ἡμάροτομεν.
ἄγ'· ὡς φίλω γὰρ ὄντι σοι
κοινώσομαι
500 —δοκοῦσα μὲν τί πρὸς γε σοῦ
πράξειν καλῶς;

το δράκοντα που ακοίμητος
φυλοῦσε,
μες στις σφιχτές θηλιές
ανακρατώντας το χρυσό
δέρας, σκότωσα, μπροστά
σου της σωτηρίας
απλώνοντας το φέγγος.
Πρόδωσα το γονιό μου και
το σπίτι και πιότερο απ' τον
έρωτα σπρωγμένη παρά από
φρονιμάδα ήρθα μαζί σου
στην Ἰωλκό, στα μέρη εκεί
του Πηλίου και με τα ίδια
χέρια των παιδιών του
σκότωσα απαίσια τον Πελία
κι ὄλο στο σπιτικό του
αφάνισα. Κι ενώ είδες
πανάθλιε από μένα τόσα
καλά, μ'αρνιέσαι κι ἐσμιξες
με καινούργια νύφη,ας έχεις
παιδιά.

Τι αν ήσουν άτεκνος ακόμη,
θα σου συγχώραγε κανεις
τον πόθο για νέο κρεβάτι.
Η πίστη παεί των ὀρκων κι
οὔτε μπορώ να ξέρω τι
λογιάζεις
Πως οι θεοί που
κυβερνούσαν τότε, δεν
κυβερνοῦνε τώρα ή πως
εμπήκαν καινούριοι νόμοι
στους θνητούς; Το ξέρεις
πως ορκοπάτης φάνηκες σε
μένα.

Αχ! Χέρι μου δεξί και
γόνάτά μου, που τόσες
φορές τα' άγγιξες
τι κρίμα σας μόκεψε ένας
άνδρας τιποτένιος
Ψεύτικες βγήκαν ὄλες οι
ελπίδες.
Εμπρός σα να 'σουν φίλος
θα ρωτούσα

-και τι καλό από σε
προσμένω τάχα;
Μα έτσι ρωτώντας πιότερο

ὅμως δ' ἐρωτηθεῖς γὰρ
αἰσχίων φανῆ—
νῦν ποῖ τράπωμαι; πότερα
πρὸς πατρὸς δόμους,
οὓς σοὶ προδοῦσα καὶ πάτραν
ἀφικόμην;
ἢ πρὸς ταλαίνας Πελιάδας;
καλῶς γ' ἂν οὖν
δέξαιντό μ' οἴκοις ὧν πατέρα
κατέκτανον.

ἔχει γὰρ οὕτω τοῖς μὲν
οἰκοθεν φίλοις
ἐχθρὰ καθέστηχ', οὓς δέ μ'
οὐκ ἐχρῆν κακῶς
δρᾶν, σοὶ χάριν φέρουσα
πολεμίους ἔχω.
τοιγάρ με πολλὰῖς μακαρίαν
Ἑλληνίδων

510

ἔθηκας ἀντὶ τῶνδε·
θαυμαστὸν δέ σε
ἔχω πόσιν καὶ πιστὸν ἢ
τάλαιν' ἐγώ,
εἰ φεύξομαί γε γαῖαν
ἐκβεβλημένη,
φίλων ἔρημος, σὺν τέκνοις
μόνη μόνοις—
καλὸν γ' ὄνειδος τῷ νεωστὶ
νυμφίῳ,
πτωχοὺς ἀλᾶσθαι παῖδας ἢ τ'
ἔσωσά σε.
ὦ Ζεῦ, τί δὴ χρυσοῦ μὲν ὄς
κίβδηλος ἦ
τεκμήρι' ἀνθρώποισιν ὦπασας
σαφῆ,
ἀνδρῶν δ' ὅτῳ χρῆ τὸν κακὸν
διειδέναι,
οὐδεὶς χαρακτήρ ἐμπέφυκε
σώματι

520

Χο.

δεινὴ τις ὄργη καὶ δυσίατος
πέλει,
ὅταν φίλοι φίλοισι συμβάλωσ'

Χορ.

θα δείξω τὴν ἀτιμία σου
τῶρα που να πάω;
Στο πατρικὸ παλάτι που γιὰ
σένα το πρόδωσα μαζί με
τὴν πατρίδα κι ἔφτασα ἐδῶ;
Στις κόρες τοῦ Πελία τις
δύστυχες να σύρω; Ἀλήθεια,
ωραία στο σπῆτι θα
δεχόντουσαν ἐμένα που το
γονιὸ τους ἔχω κομματιάσει;

Ετούτη εἶναι ἡ κατάντια μου
οἱ δικοὶ μου
να με μισοῦνε κι οἱ ἄλλοι
που καθόλου δὲν ἔπρεπε να
βλάψω, παρὰ μόνο γιὰ το
καλὸ σου, γίνηκαν ἐχθροὶ
μου. Κι ἐσύ, πληρώνοντας
με γιὰ ὅλα τούτα, κατὰφερες
πολλές να με ζηλεύουν στὴν
Ελλάδα

Ἡ δύσμοιρα ἀνδρα
σ' ἔχω
Πιστὸ καὶ θαυμαστὸ,
που σαν θα φύγω, διωγμένη
ἀπὸ τὸν τόπο,
χωρὶς φίλους, μονάχη,
μ' ὄρφανὰ μαζί μου, θα 'ναι
παῖνεμα γιὰ το νιόγαμπρο
μεγάλο τὰ τέκνα σου κι ἐγώ
που σ' ἔχω σώσει, φτωχοὶ να
τριγυρνᾶμε δῶθε κείθε.

Ω! Δία, γιατί ἔβαλες σημάδια
στον ψεύτικο χρυσὸ καθάρια
κι ἔτσι τὸν ξεχωρίζουν οἱ
ἄνθρωποι, ὅμως ὅταν τὸν
κακὸν ἀντρα πρέπει να
ξεκρίνεις,
Δεν βρίσκεις στο κορμί του
τέτοιο ἀχνάρι;

Φριχτὸ κακὸ ὁ θυμὸς, δὲν
τὸν γιαιτρεύεις, ὅταν
μαλώνουν φίλος με φίλο.

ἔριν.
Ια. δεῖ μ', ὡς ἔουκε, μὴ κακὸν
 φῦναι λέγειν,
 ἀλλ' ὥστε ναὸς κεδνὸν
 οἰακοστρόφον
 ἄκροισι λαίφους κρασπέδοις
 ὑπεκδραμεῖν
 τὴν σὴν στόμαργον, ὦ γύναι,
 γλωσσαλγίαν.
 ἐγὼ δ', ἐπειδὴ καὶ λίαν
 πυργοῖς χάριν,
 Κύπριν νομίζω τῆς ἐμῆς
 ναυκληρίας
 σώπειραν εἶναι θεῶν τε
 κἀνθρώπων μόνην.
 σοὶ δ' ἔστι μὲν νοῦς λεπτός —
 ἀλλ' ἐπίφθοнос
530 λόγος διελθεῖν, ὡς Ἴρωσ σ'
 ἦνάγκασε
 τόξοις ἀφύκτοις τοῦμόν
 ἐκσῶσαι δέμας.
 ἀλλ' οὐκ ἀκριβῶς αὐτὸ
 θήσομαι λίαν·
 ὄπη γὰρ οὖν ὠνησας, οὐ
 κακῶς ἔχει.
 μείζω γε μέντοι τῆς ἐμῆς
 σωτηρίας
 εἴληφας ἢ δέδωκας, ὡς ἐγὼ
 φράσω.
 πρῶτον μὲν Ἑλλάδ' ἀντί
 βαρβάρου χθονὸς
 γαῖαν κατοικεῖς καὶ δίκην
 ἐπίστασαι
 νόμοις τε χρῆσθαι μὴ πρὸς
 ἰσχύος χάριν·
 πάντες δέ σ' ἦσθοντ' οὐσαν
 Ἑλληνες σοφὴν
540 καὶ δόξαν ἔσχεσ'· εἰ δὲ γῆς ἐπ'
 ἐσχάτοις
 ὄροισιν ὤκεις, οὐκ ἂν ἦν λόγος
 σέθεν.
 εἶη δ' ἔμοιγε μήτε χρυσὸς ἐν

Ιασ. Πρέπει, καθώς μου
 φαίνεται, γυναῖκα,
 Στα λόγια μου ἀδέξιος να
 μην εἶμαι, παρά σαν τον
 καλὸ καραβοκύρη τα πανιά
 να μαζέψω κι ἀπ' τὴν μπόρα
 τῆς φλύαρης σου γλώσσας
 να ξεφύγω
 Λοιπὸν ἐγώ, μια και τὴ χάρη
 ετοῦτη που μου 'κανες, πολὺ
 τὴ μεγαλώνεις, ἀπ' ὅλους
 τοὺς θεοὺς και τοὺς
 ἀνθρώπους τὴν Κυπρίδα
 βοηθὸ μου λογαριάζω σ'
 ἐκεῖνο τὸ ταξίδι.

Εσύ παρόλο που έχεις
 νου, διόλου δεν θέλεις να το
 παραδεχτείς
 Πως οἱ σαῖτες τοῦ Ἴρωτα
 οἱ ἀλάθευτες σε σπρώξαν
 και μ' ἐσωσες.
 Δεν θα πολυεξετάσω τὸ
 θέμα αὐτὸ.
 γιστὶ ὅπως και να τὸ κάνεις
 με ωφέλησες δε λέω.

Μα σώζοντας με περισσότερα
 έχεις κερδισμένα ἀπ' ὅσα
 μου πρόσφερες, καθώς θα
 στ' ἀποδείξω.

Ζεῖς στὴν Ελλάδα πρῶτα ἀπ'
 ὅλα κι ὄχι σε χώρα βάρβαρη,
 Ἀπὸ δίκιο
 ξέρεις
 σε κυβερνοῦν οἱ νόμοι κι ὄχι
 ἡ βία οἱ Ἕλληνες ἐμάθανε
 πως εἶσαι πολὺξερη και

δόξα έχεις μεγάλη ὁμως
 στὴν ἀκρὴ ἐκεῖ τῆς γῆς ἀν
 ζούσες, για σένα δε θα
 μίλαγε κανένας.
 Ποτέ χρυσάφι ἐγὼ στο
 σπιτικό μου δε θα 'θελα
 Μήδε κι ἀπ' τον Ὀρφέα να

δόμοις
μήτ' Ὀρφέως κάλλιον ὑμνήσαι
μέλος,
εἰ μὴ ἴπισημος ἢ τύχη γένοιτό
μοι.
τοσαῦτα μὲν σοι τῶν ἐμῶν
πόνων πέρι
ἔλεξ' ἄμιλλαν γὰρ σὺ
προύθηκας λόγων.

ἄ δ' ἐς γάμους μοι βασιλικούς
ὠνείδισας,
ἐν τῷδε δείξω πρῶτα μὲν
σοφὸς γεγώς,
ἔπειτα σώφρων, εἶτα σοὶ
μέγας φίλος

550

καὶ παισὶ τοῖς ἐμοῖσιν—ἀλλ'
ἔχ' ἦσυχος.
ἐπεὶ μετέστην δευρ' Ἰωλκίας
χθονός
πολλὰς ἐφέλκων συμφορὰς
ἀμηχάνους,
τί τοῦδ' ἂν εὖρημ' ἠῦρον
εὐτυχέστερον
ἢ παῖδα γῆμαι βασιλέως
φυγὰς γεγώς;
οὐχ, ἢ σὺ κνίζῃ, σὸν μὲν
ἐχθαίρων λέχος,
καινῆς δὲ νύμφης ἰμέρω
πεπληγμένος,
οὐδ' εἰς ἄμιλλαν πολύτεκνον
σπουδὴν ἔχων·
ἄλις γὰρ οἱ γεγῶτες οὐδὲ
μέμφομαι·

ἀλλ' ὥς, τὸ μὲν μέγιστον,
οἰκοῖμεν καλῶς

560

καὶ μὴ σπανιζοίμεσθα,
γιγνώσκων ὅτι
πένητα φεύγει πᾶς τις
ἐκποδῶν φίλος,
παῖδας δὲ θρέψαμι' ἀξίως
δόμων ἐμῶν
σπείρας τ' ἀδελφοὺς τοῖσιν ἐκ

τραγουδῶ γλυκύτερα, ἀν
στον κόσμον ἢ μοῖρα μου δὲν
ἦταν ἔρακουσμένη
Αὐτὰ εἶχα νὰ σοὺ πῶ μόνον
γιὰ κείνους τοὺς μὸχθους
μου ἐσὺ ἀρχισες ἐξάλλου
τὴν ἔρασυνέρια αὐτῆ τῶν
λόγων.

Κι ὅσον γιὰ τὶς βρῖσιές σου
ποὺ βασιλοκόρη
παντρεύτηκα, σὲ τοῦτο θὰ
σοὺ δείξω πρῶτα σοφὸς πῶς
εἶμαι καὶ κατόπι φρόνιμος
καὶ γιὰ σὲ καὶ τὰ παῖδιά μας
μεγάλος βοηθός.

Ἡσύχασε ὁμῶς

Ὅταν ἀπ' τὴν Ἰωλκὸν ἦρθα,
Πλήθος σοῦρνωντας
συμφορὰς
βαριές,
ποῖαν τάχα καλύτερη ἀπ'
αὐτὴν θὰ βρῖσκα τύχη παρὰ
τοῦ βασιλιά νὰ
παντρευόμουν, ὁ ἐξόριστός
ἐγώ, τὴ θυγατέρα; Ὅχι, δὲν
εἶναι αὐτὸ ποὺ σὲ πικραίνει,
πῶς τὸ κρεβάτι σου μισῶ καὶ
πόθος με χτύπησε γιὰ τὴ
καινούρια νύφη, μὴτε γιὰ τὴ
ζητοῦσα ν' ἀποκτήσω πολλὰ
παῖδιά φτάνουν αὐτὰ,
δὲν ἔχω παρὰ πονο

Καλὰ νὰ ζοῦμε δίχως νὰ μας
λείπει τίποτα

Γιὰ τὴν ἔρα πῶς τοὺς
φτωχοὺς οἱ φίλοι τοὺς
ἀφήνουν κι ἠθέλα νὰ παῖδιά
μου ν' ἀναθρέψω, καθὼς
ἀξίζει στὴ σειρά μου κι ἄλλα
στὰ δύο τέκνα σπέρνοντας
ἀδέρφια, νὰ τὰ ἔχω ἀντάμα
καὶ με τὴ γενιά μου, ἔτσι
ἐνωμένη, νὰ ἴμαι
εὐτυχισμένος.

σέθεν τέκνοις
 ἐς ταῦτό θείην, καί
 ξυναρτήσας γένος
 εὐδαιμονοῖμεν. σοί τε γὰρ
 παιδῶν τί δεῖ;
 ἔμοι τε λύει τοῖσι μέλλουσιν
 τέκνοις
 τὰ ζῶντ' ὀνήσαι. μῶν
 βεβούλευμαι κακῶς;
 οὐδ' ἂν σὺ φαίης, εἴ σε μὴ
 κνίζοι λέχος.
 ἀλλ' ἐς τοσοῦτον ἦκεθ' ὥστ'
 ὀρθουμένης
 570 εὐνής γυναῖκες πάντ' ἔχειν
 νομίζετε,
 ἦν δ' αὖ γένηται ξυμφορά τις
 ἐς λέχος,
 τὰ λῶστα καὶ κάλλιστα
 πολεμιώτατα
 τίθεσθε. χρῆν γὰρ ἄλλοθέν
 ποθεν βροτοῦς
 παῖδας τεκνοῦσθαι, θῆλυ δ'
 οὐκ εἶναι γένος·
 χούτως ἂν οὐκ ἦν οὐδὲν
 ἀνθρώποις κακόν.

Χο. Ἰάσον, εὐ μὲν τούσδ'
 ἐκόσμησας λόγους·
 ὅμως δ' ἔμοιγε, κεῖ παρὰ
 γνώμην ἐρῶ,
 δοκεῖς προδοῦς σὴν ἄλοχον οὐ
 δίκαια δρᾶν.

Μη. ἦ πολλά πολλοῖς εἰμι
 διάφορος βροτῶν.

580 ἔμοι γὰρ ὅστις ἄδικος ὢν
 σοφὸς λέγειν
 πέφυκε, πλείστην ζημίαν
 ὀφλισκάνει·
 γλώσση γὰρ αὐχῶν τᾶδικ' εὖ
 περιστελεῖν,
 τολμᾷ πανουργεῖν· ἔστι δ' οὐκ
 ἄγαν σοφός.

Παιδιά καινούργια εσύ τι να
 τα κάμεις;
 Μα εμένα με συμφέρει να
 ωφελήσω ετούτα που ἔχω
 τώρα μ'όσα σπείρω
 Δε σκέφτομαι καλά; Δε θα
 τ'αρνιόσουν ἀκόμη οὔτε κι
 εσύ, αν αὐτός ο γάμος δεν
 σε φαρμάκωνε.

Αλλά το μυαλό σας των
 γυναικῶν δεν πάει πιο πέρα,
 που ἄμα κρατάτε στο
 κρεβάτι σας τον ἄνδρα,
 λογιάζετε
 πως τ'άχετε ὅλα,
 αν πάλι σας ἐρθεῖ αναποδιά
 σ' αὐτό, μισεῖται κάθε καλό
 και ωφέλιμο. Με κάποιον θα
 πρεπει ἀλήθεια, ἄλλο τρόπο
 να κάνουν παιδιὰ,
 να μην υπάρχει θυληκό
 γένος
 ἔτσι δεν θα ρχόταν για τους
 θνητούς κακό κανένα.

Χορ. Ὅμορφα, Ἰάσονα, τα λόγια
 σου ἦταν
 ὁμως θαρρῶ,
 κι ας μη σ'αρέσει, δικιο δεν
 εἶναι τη γυναῖκα σου ν'
 αρνίεσαι

Μηδ. Ναι, με πολλούς τρόπους και
 σε πολλά ποτέ μου δεν
 συμφωνῶ

Στον ἀδικο λογιάζω που
 ωραία ξέρει να μιλά
 ταιριάζει μεγάλη τιμωρία
 γιατί θαρρώντας πως με της
 γλώσσας τα παχιά τερτίπια
 καλά θα κρύψει το κακό,
 τολμάει να βλάπτει δίχως
 φόβο. Ὅμως δεν εἶναι
 σοφός. Γι' αὐτό και συ μην
 παριστάνεις μπροστά μου
 τον σεμνό και τον τεχνίτη

	<p>ὡς καὶ σὺ μὴ νυν εἰς ἔμ' εὐσχήμων γένῃ λέγειν τε δεινός. ἔν γάρ ἐκτενεῖ σ' ἔπος· χρῆν σ', εἴπερ ἦσθα μὴ κακός, πεῖσαντά με γαμεῖν γάμον τόνδ', ἀλλὰ μὴ σιγῇ φίλων.</p>		<p>στη γλώσσα γιατί ένας μόνο λόγος θα σε συντρίψει, θα πρεπέ αν δεν ήσουν άτιμος, να με πείσεις για τον γάμο ετούτον και μετά να τονε κάνεις κι όχι έτσι κρυφά από τους δικούς σου</p>
Ια.	<p>καλῶς γ' ἄν, οἶμαι, τῶδ' ὑπηρέτεις λόγῳ, εἴ σοι γάμον κατεῖπον, ἦτις οὐδὲ νῦν</p>	Ιασ.	<p>Αν στο λεγά, καλά θα βοηθούσες το σχέδιο μου εσύ, που μήδε τώρα της</p>
590	<p>τολμᾶς μεθεῖναι καρδίας μέγαν χόλον.</p>		<p>φουντωμένης σου καρδιάς δεν θέλεις το άγριο να πραύνεις χολιασμό της</p>
Μη.	<p>οὐ τοῦτό σ' εἶχεν, ἀλλὰ βάρβαρον λέχος πρὸς γῆρας οὐκ εὐδοξον ἐξέβαινέ σοι.</p>	Μηδ.	<p>Ετούτο δεν σε εμπόδισε, μονάχα τα γηρατειά σου θα 'ταν χωρίς δόξα, που ταιρι σου ειχες βάρβαρη γυναίκα.</p>
Ια.	<p>εὐ νῦν τόδ' ἴσθι, μὴ γυναικὸς οὖνεκα γῆμαί με λέκτρα βασιλέων ἄ νῦν ἔχω, ἀλλ', ὥσπερ εἶπον καὶ πάρος, σῶσαι θέλων σέ, καὶ τέκνοισι τοῖς ἐμοῖς ὀμοσπόρους φῦσαι τυράννους παῖδας, ἔρυμα δώμασι.</p>	Ιασ.	<p>Βάλε το καλά στο νου σου, δεν επήρα του βασιλιά την κόρη από τον πόθο για μια γυναίκα Μα όπως και πριν λίγο Στο ειπα, για να σώσω εσε και αδέρφια βασιλικά Στα τέκνα μου να σπείρω, σίγουρη του σπιτιού μου προστασία.</p>
Μη.	<p>μὴ μοι γένοιτο λυπρὸς εὐδαίμων βίος μηδ' ὄλβος ὅστις τὴν ἐμὴν κνίζοι φρένα.</p>	Μηδ.	<p>Η ευτυχία της ζωής για μένα ποτέ να μη γίνει πίκρα, μήτε ο πλούτος πόνους τρανούς να φέρει στη ψυχή μου.</p>
600			
Ια.	<p>οἷσθ' ὡς μέτευξαι, καὶ σοφωτέρα φανῆ; τὰ χρηστὰ μὴ σοι λυπρὰ φαίνεσθαι ποτέ, μηδ' εὐτυχοῦσα δυστυχῆς εἶναι δοκεῖν.</p>	Ιασ.	<p>Το ξέρεις πως τα λόγια σου αν αλλάξεις, πιο γνωστικιά θα δείξεις; Να μην παίρνεις τα θλιβερά για ωφέλιμα και μήτε τη συμφορά σου για τρανή ευτυχία</p>
Μη.	<p>ὑβριζ', ἐπειδὴ σοὶ μὲν ἔστ' ἀποστροφῆ, ἐγὼ δ' ἔρημος τήνδε</p>	Μηδ.	<p>Χλέβαζε εσύ γιατί έχεις κι ένα σπίτι, έρημη εγώ θα φύγω από τη χώρα</p>

	φευξοῦμαι χθόνα.		
Ια.	αὐτὴ τὰδ' εἶλον· μηδέν' ἄλλον αἰτιῶ.	Ιασ.	Εσύ το θέλησες μην τα φορτώνεις σ' άλλους
Μη.	τί δρῶσα; μῶν γαμοῦσα καὶ προδοῦσά σε;	Μηδ.	Μήπως παντρεύτηκα και σ' απαρνιέμαι;
Ια.	ἀράς τυράννοις ἀνοσίους ἀρωμένη.	Ιασ.	Κατάρες λες φριχτές στους βασιλιάδες.
Μη.	καὶ σοῖς ἀραία γ' οὔσα τυγχάνω δόμοις.	Μηδ.	Και το δικό σου σπίτι καταριέμαι
Ια.	ὡς οὐ κρινοῦμαι τῶνδέ σοι τὰ πλείονα.	Ιασ.	Άλλο μαζί σου δε θα λογοφέρω
610	ἀλλ', εἴ τι βούλη παισὶν ἢ σαυτῆς φυγῇ προσωφέλημα χρημάτων ἐμῶν λαβεῖν, λέγ'· ὡς ἔτοιμος ἀφθόνῳ δοῦναι χερσὶ ξένοις τε πέμπειν σύμβολ', οἷ δράσουσί σ' εὖ. καὶ ταῦτα μὴ θέλουσα μωρανεῖς, γύναι· λήξασα δ' ὀργῆς κερδανεῖς ἀμείνονα.		Όμως για τα παιδιά σου ή και για σένα στην εξορία άμα θελήσεις να'χεις κάποια βοήθεια από το βίός μου λέγε μ' απλόχερα στη δίνω και θα στείλω μηνύματα στους φίλους μου, που ωραία να σε δεχτούνε σπίτι τους. Ετούτα γυναίκα, αν αρνηθείς, ανοήτη θα 'σαι κι αν ξεθυμώσεις, θα βγεις κερδισμένη.
Μη.	οὔτ' ἂν ξένοισι τοῖσι σοῖς χρησαίμεθ' ἂν, οὔτ' ἂν τι δεξαίμεσθα, μηδ' ἡμῖν δίδου· κακοῦ γὰρ ἀνδρὸς δῶρ' ὄνησιν οὐκ ἔχει.	Μηδ.	Μήτε στους φίλους σου θα πάω, μήτε θέλω από σε βοήθεια μη μου δώσεις δεν ωφελοῦν απ' τους κακούς τα δώρα
Ια.	ἀλλ' οὖν ἐγὼ μὲν δαίμονας μαρτύρομαι	Ιασ.	Μάρτυρες ἔχω τους θεοὺς πῶς θέλω
620	ὡς πάνθ' ὑπουργεῖν σοί τε καὶ τέκνοις θέλω σοὶ δ' οὐκ ἀρέσκει τὰγάθ', ἀλλ' αὐθαδία φίλους ἀπωθῆ· τοιγὰρ ἀλγυνῆ πλέον.		να σας συντρέξω, τα παιδιά και σένα· μα το καλό δεν εἶν' της αρεσίας σου, έτσι με το πείσμα τους φίλους θα τους διώξεις και για τούτο πιότερο οι συμφορές σου θα πληθαίνουν
Μη.	χώρει πόθῳ γὰρ τῆς νεοδμήτου κόρης αἰρή χρονίζων δωματίων ἐξώπιος.	Μηδ.	Φύγε ο πόθος σε τραβάει της νέφης που αργοπορείς μακριά απ' το θάλαμό της. Τρέχα στο νιόπαντρο κρεβάτι σου ίσως-το λόγο μου οι

νύμφευ· ἴσως γάρ—σὺν θεῶ
δ' εἰρήσεται—
γαμεῖς τοιοῦτον ὥστε σ'
ἀρνεῖσθαι γάμον.

θεοὶ να τον ἀκούσουν-ο
γάμος σου να καταντήσῃ
τέτοιος, που δε θα στέργεις
γάμο να τον λένε.

Χο. ἔρωτες ὑπὲρ μὲν ἄγαν [στρ.
ἐλθόντες οὐκ εὐδοξίαν
οὐδ' ἀρετὰν παρέδωκαν
630 ἀνδράσιν· εἰ δ' ἄλις ἔλθοι
Κύπρις, οὐκ ἄλλα θεὸς εὐχαρις
οὔτως.
μήποτ', ὦ δέσποινα, ἐπ' ἐμοὶ
χρυσέων τόξων ἐφέιγς
ἰμέρω χρίσασ' ἀφυκτον οἰστόν.

Χορ. Ἐρωτα εσύ, με περισσή [στρ.
ὅταν λαβώνεις δύναμη,
μηδ' ὄνομα καλὸ ἀπὸ σε
μηδ' ἀρετὴ μπορεί να βγει.
Μα μετρημένα αν πορευτεῖ
ἡ Κύπριδα, δεν εἶναι ἄλλη
γλυκύτερη ἀπὸ κείνην.
Ὡ δέσποινα μου, ἀπάνου μου
με το χρυσὸ δοξάρι σου
μη ρίξεις την ἀφεύγατη
σαγίτα, στον πόθο βουτηγμένη

στέργοι δέ με σωφροσύνα, [ἀντ.
δώρημα κάλλιστον θεῶν·
μηδέ ποτ' ἀμφιλόγους ὄρ
γὰς ἀκόρεστά τε νεῖκη
θυμὸν ἐκπλήξασ' ἑτέροις ἐπὶ
λέκτροις

Η φρονιμάδα ας μ' αγαπά,
χάρισμα πρώτο απ' τους θεούς.
Ναι, και ποτές η Κύπριδα
ποτέ να μην ξανάψει την καρδιά μου
για ξένον ἄνδρα

640 προσβάλοι δεινὰ Κύπρις,
ἀπτολέμους δ' εὐνάς σεβίζουσ'
ὀξύφρων κρῖνοι λέχη γυναικῶν.

και με μπερδέψει σε θυμούς
φιλόμαχους, συνερισιές
που δε γνωρίζουν χορτασμό!
Μόν' σκέποντας τα μονοιασά
τ' αντρόγυνα, και με καθάριο νου το
γάμο σωστά να κρίνει καθεμιάς

ὦ πατρίς, ὦ δώματα, μή [στρ.
δῆτ' ἀπολις γενοίμαν
τὸν ἀμηχανίας ἔχουσα
δυσπέρατον αἰῶν',
οἰκτροτάτων ἀχέων.
θανάτω θανάτω πάρος δαμείην
ἀμέραν τάνδ' ἐξανύσασα· μό

Πατρίδα μου και κατοικιά,
να μην βρεθῶ σε ξένους τόπους τη
δύσκολη ζωὴ περνώντας,
με πίκρες και με βάσανα!
Ὁ θάνατος ναι ο θάνατος
να με δαμάσει πρώτα αυτός,
κ' οι μέρες πούχω να σωθούν!

650 χθων δ' οὐκ ἄλλος ὑπερθεν ἢ
γὰς πατρίδας στέρεσθαι.

Απὸ τους πόνους πιο πικρὸ
δεν ἔχει σα να στερηθῶ
το χῶμα μου το πατρικό.

εἶδομεν, οὐκ ἐξ ἑτέρων [ἀντ.
μῦθον ἔχω φράσασθαι
σὲ γὰρ οὐ πόλις, οὐ φίλων τις
ῶκτισεν παθοῦσαν
δεινότατον παθέων.

Τόχω ἰδωμένο, ὄχι ακουστό
απ' ἄλλους, κείνο πού θα πω·
χώρα καμιά, φίλος κανεῖς
δε βρέθηκε να σπλαχνιστεῖ
τα βάσανα σου τα πικρά.

ἀχάριστος ὄλοιθ' ὄτω πάρεστιν
660 μὴ φίλους τιμᾶν καθαρᾶν ἀνοί-
ξαντα κληῖδα φρενῶν· ἐμοὶ
μὲν φίλος οὐποτ' ἔσται.

Ποῦ να χαθεῖ ο ἀχάριστος,
τους φίλους του ποῦ δεν τιμᾶ
με καθαρὴ καρδιά ανοιχτή!
Φίλος μου αυτός δε θα γενεῖ.

ΑΙΓΕΥΣ

Μήδεια, χαίρει· τοῦδε γὰρ
προοίμιον
κάλλιον οὐδεὶς οἶδε
προσφωνεῖν φίλους.

Μη. ὦ χαίρει καὶ σύ, παῖ
σοφοῦ Πανδίωνος,
Αἰγεῦ. πόθεν γῆς τῆσδ'
ἐπιστροφᾶ πέδον;

Αι. Φοῖβου παλαιὸν ἐκλιπῶν
χρηστήριον.

Μη. τί δ' ὀμφαλὸν γῆς
θεσπιωδὸν ἐστάλης;

Αι. παίδων ἐρευνῶν σπέρμ'
ὅπως γένοιτό μοι.

Μη. πρὸς θεῶν—ἄπαις γὰρ
δεῦρ' αἰεὶ τείνεις βίον;

Αι. ἀπαιδές ἐσμεν δαίμονός
τινος τύχη.

Μη. δάμαρτος οὔσης, ἧ
λέχους ἀπειρος ὦν;

Αι. οὐκ ἐσμέν εὐνής ἄζυγες
γαμηλίου.

Μη. τί δήτα Φοῖβος εἶπέ σοι
παίδων πέρυ;

Αι. σοφώτερ' ἢ κατ' ἄνδρα
συμβαλεῖν ἔπη.

Μη. θέμις μὲν ἡμᾶς χρησμὸν
εἰδέναί θεοῦ;

Αι. μάλιστ', ἐπεὶ τοι καὶ
σοφῆς δεῖται φρενός.

Μη. τί δήτ' ἔχρησε; λέξον, εἰ
θέμις κλύειν.

Αι. ἀσκοῦ με τὸν προύχοντα
μὴ λῦσαι πόδα—

ΑΙΓΕΑΣ

Μήδεια, χαίρει πιο καλός δεν εἶναι
χαιρετισμός σε φίλους ἀπὸ τούτον

Μηδ. Γεια σου κ' ἐσένα, του σοφοῦ Πανδίωνα
βλαστάρι, Αἰγέα!
Στη χώρα ἐδῶ πῶς ἤρθες;

Αιγ. Απ' το παλιό γυρνῶ μαντεῖο του Φοῖβου.

Μηδ. Στῆς γῆς το μαντικό ὀμφαλό τί ἐζήτησ;

Αιγ. Να ρωτήσω γενιά πῶς να σταυρώσω.

Μηδ. Για τους θεοὺς! Ἄτεκνος ζεις ως τώρα;

Αιγ. Ἄτεκνος εἶμαι. Κάποιος θεός το θέλει.

Μηδ. Μα, ἔχεις γυναῖκα; Για παντριά δεν ξέρεις;

Αιγ. Απ' το ζυγὸ δεν ξέφυγα του γάμου.

Μηδ. Και για παιδογονιά, τί σοῦπε ο Φοῖβος;

Αιγ. Λόγια σοφώτερα ἀπ' ἀνθρώπου γνώση.

Μηδ. Του θεοῦ, κάνει, το χρησμὸ να μάθω;

Αιγ. Μα ναι, γιατί σοφὸ μυαλό ζητάει.

Μηδ. Τί σοῦπε; Λέγε, ἀν κάνει να το ἀκούσω.

Αιγ. "Το πόδι μπρος ἀπ' τον ἀσκὸ ἡ λύνεις"

- Μη.** πρὶν ἂν τί δράσης ἢ τίν' ἐξίκη χθόνα; **Μηδ.** Προτού να κάμεις τί; Πριν πού να φτάσεις;
- Αι.** πρὶν ἂν πατρώαν αὔθις ἐστίαν μόλω. **Αιγ.** Προτού στο πατρικό γυρίσω σπίτι.
- Μη.** σὺ δ' ὡς τί χρήζων τήνδε ναυστολεῖς χθόνα; **Μηδ.** Και ποια σε κάνει ανάγκη εδώ ν' αράξεις;
- Αι.** Πιπθεὺς τις ἔστι γῆς ἀναξ Τροζηνίας. . . . **Αιγ.** Είναι ένας Πιπθέας, αφέντης της Τροιζήνας...
- Μη.** παῖς, ὡς λέγουσι, Πέλοπος, εὐσεβέστατος. **Μηδ.** Γιος, ευσεβής του Πέλοπα όπως λένε
- Αι.** τούτῳ θεοῦ μάντευμα κοινῶσαι θέλω. **Αιγ.** Σε κείνον, το χρησμό να πω, πηγαίνω.
- Μη.** σοφὸς γὰρ ἀνὴρ καὶ τρίβων τὰ τοιάδε. **Μηδ.** Ναι, σοφός είναι και σ' αυτά ξεφτέρι.
- Αι.** κάμοι γε πάντων φίλτατος δορυξένων. **Αιγ.** Κι ο πιο ακριβός για μένα απ' τους συμμάχους.
- Μη.** ἀλλ' εὐτυχοίης καὶ τύχοις ὅσων ἐρᾶς. **Μηδ.** Τύχη καλή· κι ὅ,τι ποθείς μακάρι να το πετύχεις.
- Αι.** τί γὰρ σὸν ὄμμα χρώς τε συντέτηχ' ὄδει; **Αιγ.** Μα τί έχεις μάτια κι ὄψη έτσι κομμένα;

- Μη.** Αἰγεῦ, κάκιστός ἐστὶ μοι πάντων πόσις. **Μηδ.** Ο άντρας μου πανάθλιος είναι Αιγεά.
- Αι.** τί φῆς; σαφῶς μοι σὰς φράσον δυσθυμίας. **Αιγ.** Τί λες; Καθαρὰ πες τί σε πικραίνει.
- Μη.** ἀδικεῖ μ' Ἰάσων οὐδὲν ἐξ ἐμοῦ παθῶν. **Μηδ.** Ναι μ'ἀδικεῖ χωρίς να τονε Βλάψω.
- Αι.** τί χρῆμα δράσας; φράζε μοι σαφέστερον. **Αιγ.** Μα τί έχει κάμει; Ξάστερα μιλησέ μου.
- Μη.** γυναῖκ' ἐφ' ἡμῖν δεσπότην δόμων ἔχει. **Μηδ.** Άλλη γυναίκα αφέντρα έχει στο σπίτι.
- Αι.** οὐ που τετόλμηκ' ἔργον αἰσχιστον τόδε; **Αιγ.** Τόλμησε πράξη τόσο ντροπιασμένη;
- Μη.** σάφ' ἴσθ'· ἄτιμοι δ' ἐσμέν οἱ πρὸ τοῦ φίλοι. **Μηδ.** Ό,τι αγαπούσε πρὶν, τώρα δε στέργει.
- Αι.** πότερον ἐρασθεῖς ἢ σὸν ἐχθαίρων λέχος; **Αιγ.** Μην ερωτεύτηκε άλλη, ἢ σε αποστράφη;
- Μη.** μέγαν γ' ἔρωτα πιστός οὐκ ἔφυ φίλοις. **Μηδ.** Καί τι ἔρωτας! που αρνήθη τους δικούς του.
- Αι.** ἴτω νυν, εἴπερ, ὡς λέγεις, **Αιγ.** Ντροπή του! αν είναι φαύλος καθώς λέγεις.

ἔστιν κακός.

700

Μη. ἀνδρῶν τυράννων κῆδος
ἠράσθη λαβεῖν.

Μηδ. Ποθοῦσε κόρη βασιλιά να πάρει.

Αι. δίδωσι δ' αὐτῷ τίς;
πέραινέ μοι λόγον.

Αιγ. Ποιός του τη δίνει; Τέλειωνε το λόγο

Μη. Κρέων, ὃς ἄρχει τῆσδε
γῆς Κορινθίας.

Μηδ. Ο Κρέοντας, πού ορίζει εδῶ στην Κόρινθο.

Αι. συγγνωστὰ μὲν τὰρ' ἦν
σε λυπεῖσθαι, γύναι.

Αιγ. Δίκιο ἔχεις να πικραίνεσαι, γυναίκα.

Μη. ὄλωλα· καὶ πρὸς γ'
ἐξελαύνομαι χθονός.

Μηδ. Χάθηκα εγώ· μ' αποδιώχνουν κι από πάνω.

Αι. πρὸς τοῦ; τόδ' ἄλλο
καινὸν αὖ λέγεις κακόν.

Αιγ. Ποιός; Ἄλλο πάλι αυτό κακό πού λέγεις.

Μη. Κρέων μ' ἐλαύνει
φυγάδα γῆς Κορινθίας.

Μηδ. Ο Κρέοντας ἀπ' τη Κόρινθο με διώχνει

Αι. ἔᾶ δ' Ἰάσων; οὐδὲ ταῦτ'
ἐπήνεσα.

Αιγ. Κι ο Ἰάσωνας το στέργει; Κ' εδῶ σφάλλει!

Μη. λόγῳ μὲν οὐχί
καρτερεῖν δὲ βούλεται.
ἀλλ' ἀντομαί σε τῆσδε
πρὸς γενειάδος

Μηδ. Λέει ὄχι με τα λόγια, ὅμως δε θέλει ν'
αντισταθεῖ.
Στα γένια σου σ'ορκίζω

710

γονάτων τε τῶν σῶν
ἱκεσία τε γίγνομαι,
οἰκτιρον οἰκτιρόν με τήν
δυσδαίμονα
καὶ μὴ μ' ἔρημον
ἐκπεσοῦσαν εἰσίδης,
δέξαι δὲ χώρα καὶ δόμοις
ἐφέστιον.
οὕτως ἔρως σοὶ πρὸς
θεῶν τελεσφόρος
γένοιτο παίδων, καὐτὸς
ὄλβιος θάνοις.
εὐρημα δ' οὐκ οἶσθ' οἶον
ἠῦρηκας τότε·
παύσω δὲ σ' ὄντ' ἄπαιδα
καὶ παίδων γονὰς
σπεῖραί σε θήσω· τοιάδ'
οἶδα φάρμακα.

Και πέφτω ἱκέτισσα στα γόνατά σου,
Σπλαχνίσου με, σπλαχνίσου με τη δόλια μην
αφήσεις
ἐρημη να με ἰδεῖς κι αποδιωγμένη,
μόν' δέξου με στη χώρα σου και δώσ' μου
σκέπη στο σπίτι σου. Ἐτσι ν' αποχτήσεις
ἀπ' τους θεούς τα τέκνα πού γυρεύεις,
κι ευτυχισμένα νά'ναι τα στερνά σου.
Ποιο ἀνέλπιστο καλό σ'ήβρε
δεν ξέρεις
Τ' ἀγονο σπέρμα σου
εγώ θα σου γιατρέψω και θα σε κάμω να
γεννήσεις πλήθος τέκνα ἀπό τέτοια βότανα
γνωρίζω.

οο

- Αι.** πολλῶν ἕκατι τήνδε σοι δοῦναι χάριν,
- 720** γύναι, πρόθυμός εἰμι
πρῶτα μὲν θεῶν,
ἔπειτα παίδων ὧν
ἐπαγγέλλη γονάς·
ἔς τοῦτο γὰρ δὴ φροῦδός
εἰμι πᾶς ἐγώ.
οὕτω δ' ἔχει μοι σοῦ μὲν
ἐλθούσης χθόνα,
πειράσομαί σου
προξενεῖν δίκαιος ἄν.
τόσον γε μέντοι σοι
προσημαίνω, γύναι·
ἐκ τῆσδε μὲν γῆς οὐ σ'
ἄγειν βουλήσομαι,
αὐτὴ δ' ἑάνπερ εἰς ἐμοὺς
ἔλθῃς δόμους,
μενεῖς ἄσυλος κοῦ σε μὴ
μεθῶ τιτι.
ἐκ τῆσδε δ' αὐτὴ γῆς
ἀπαλλάσσου πόδα·
- 730** ἀναίτιος γὰρ καὶ ξένοις
εἶναι θέλω.
- Μη.** ἔσται τάδ'· ἀλλὰ πίστις
εἰ γένοιτό μοι
τούτων, ἔχοιμ' ἂν πάντα
πρὸς σέθεν καλῶς.
- Αι.** μῶν οὐ πέποιθας; ἢ τί
σοι τὸ δυσχερές;
- Μη.** πέποιθα· Πελίου δ'
ἐχθρός ἐστί μοι δόμος
Κρέων τε. τούτοις δ'
ὀρκίοισι μὲν ζυγεῖς
ἄγουσιν οὐ μεθεῖ' ἂν ἐκ
γαίας ἐμέ·
λόγοις δὲ συμβᾶς καὶ
θεῶν ἀνώμοτος
φίλος γένοι' ἂν
τὰ πικηρυκεύματα·—
οὐκ ἂν πίθοιο· τὰ μὰ μὲν
γὰρ ἀσθενή,
- Αιγ.** Γυναίκα, να σου κάμω αὐτὴ τη χάρη
- πολλὰ με σπρώχνουν: τῶν θεῶν το σέβας,
ἀπ' ὅλα πρῶτο,
κ' οἱ γενιές τῶν τέκνων
κατόπι πού μου τάξεις·
τι για τοῦτο
πήρα δα ἐγώ τις στράτες.
Ἄκουσε τι θα γίνεῖ: στη χώρα μου ὅταν
ἔρθεις,
θα πασκίσω προστάτης να σου γίνω,
ὡς το καλεῖ το δίκιο.
Αὐτό σου λέγω,
γυναίκα, μόνο Ἀπό τη χώρα δε θέλω να σε
πάρω ετοῦτη αν ἔρθεις μονάχη σου στη γη
μου, θάχεις
το ἄσυλο που ποθεῖς, και σε κανένα
δε θα σε παραδώσω ἐγώ.
Δικὴ σου
λοιπὸν δουλειά να μετασύρεις πόδι
ἀπὸ τη χώρα·
- γιατί δε θέλω φταίχτη σε κάτι να με βρουν
οἱ ξένοι.
- Μηδ.** Ἀς γίνεῖ καθὼς λες. Μ' αν εἶχες πάρει
ὄρκο για τοῦτα, δε θα γύρευα ἄλλο.
- Αιγ.** Δε δίνεις πίστη, ἢ δύσκολα τα βλέπεις;
- Μηδ.** Σου χω ἐμπιστοσύνη του Πελία το σπίτι
ὁμως κι ο Κρέοντας με μισοῦνε.
αν δεθεῖς, δε θ' αφήσεις ἀπ' τη γη σου
να με πάρουν. Αν μόνο υπόσχεση μου
δώσεις, δίχως στους θεοὺς
να μ' ὀρκιστεῖς,
μπορεῖς να γίνεις φίλος
τους και τα λόγια να σε πείσουν του κύρηκά
τους
Δύναμη δεν ἔχω
μα εἶναι κείνοι πλούσιοι κι αφεντάδες.

τοῖς δ' ὄλβος ἐστὶ καὶ
δόμος τυραννικός.

740

- Αι.** πολλὴν ἔλεξας ἐν λόγοις **Αιγ.** Περίσσια ὅλα τα γνοιόστηκες, γυναῖκα!
προμηθίαν· **Μηδ.** Μα, σαν το θες, το στέργω ἔτσι να πράξω.
ἀλλ', εἰ δοκεῖ σοι, δρᾶν **Αιγ.** Τι και δική μου ασφάλεια θάναι, νάχω
τάδ' οὐκ ἀφίσταμαι. **Μηδ.** μια πρόφαση να δώσω στους εχτρούς σου,
ἐμοί τε γὰρ τάδ' ἐστὶν **Αιγ.** μα και για σένα πιο σίγουρο- πες μου
ἀσφαλέστατα, **Μηδ.** λοιπὸν σε ποίους θεοὺς να σου τ' ἀμώσω.
σκηψίν τιν' ἐχθροῖς σοῖς
ἔχοντα δεικνύναι
τὸ σόν τ' ἄραρε μᾶλλον·
ἐξηγοῦ θεοῦς.
- Μη.** ὄμνυ πέδον Γῆς, πατέρα **Μηδ.** Στον Ἴλιο, τον πατέρα του γονιού μου, στη
θ' Ἴλιον πατρὸς **Αιγ.** Γη και σ' ὄλους τους θεοὺς ἀντάμα.
τοῦμοῦ, θεῶν τε
συντιθεῖς ἅπαν γένος.
- Αι.** τί χρῆμα δράσειν ἢ τί μὴ **Αιγ.** Και τι να κάμω ἢ να μην κάμω; Λέγε.
δράσειν; λέγε.
- Μη.** μήτ' αὐτὸς ἐκ γῆς σῆς **Μηδ.** Μηδ' ἀπ' τη γη σου εσύ να μη με διώξεις
ἔμ' ἐκβαλεῖν ποτε,
750 μήτ' ἄλλος ἦν τις τῶν **Αιγ.** ποτέ, μήδ' ἂν κανεῖς ἀπ' τους εχτρούς μου
ἐμῶν ἐχθρῶν ἄγειν **Μηδ.** θελήσει να με πάρει, ὅσο θα ζήσεις,
χρήζη, μεθήσειν ζῶν **Αιγ.** να μη με δώσεις με το θέλημα σου.
ἐκουσίω τρόπῳ.
- Αι.** ὄμνυμι Γαίαν Ἴλιου θ' **Αιγ.** Στη Γη ορκίζομαι, Στον Ἴλιο,
ἀγνόν σέβας **Μηδ.** σ' ὄλους τους θεοὺς να τηρήσω ὅσα
θεοῦς τε πάντας **Αιγ.** γυρευεις.
ἐμμενεῖν ἅ σου κλύω.
- Μη.** ἀρκεῖ τί δ' ὄρκῳ τῷδε μὴ **Μηδ.** Μου φτάνει αὐτό και τι θα πάθεις,
'μμένων πάθοις; **Αιγ.** Ἄμα πιστός στον ὄρκο σου δε μείνεις;
- Αι.** ἅ τοῖσι δυσσεβοῦσι **Αιγ.** Ὅτι κακό παθαίνου οι ορκοπάτες.
γίγνεται βροτῶν.
- Μη.** χαίρων πορεύου· πάντα **Μηδ.** Ὡρα καλή σου ωραία πηγαινουν ὅλα.
γὰρ καλῶς ἔχει. **Αιγ.** Κι εγὼ στην πόλη σου γοργὰ θα φτάσω,
κάγῳ πόλιν σὴν ὡς **Μηδ.** ἀφοῦ ὅσα
τάχιστ' ἀφίξομαι **Αιγ.** λογαριάζω
πράξασ' ἅ μέλλω και **Μηδ.** να πράξω κι ὅσα θέλω να γίνουνε, πετύχω
τυχοῦσ' ἅ βούλομαι. **Αιγ.** ἀκέρια.

Ενώ ο Αιγέας φεύγει με την ακολουθία του:

- Χο.** ἀλλά σ' ὁ Μαίας **Χορ.** Της Μαίας ο γιός, ο θεός ο συνοδίτης,

πομπαῖος ἄναξ
760 πελάσειε δόμοις, ὧν τ'
ἐπίνοιαν
σπεύδεις κατέχων
πράξειας, ἐπεὶ
γενναῖος ἀνὴρ,
Αἰγεῦ, παρ' ἐμοὶ
δεδόκησαι.

Μη. ὦ Ζεῦ Δίκη τε Ζηνὸς
Ἥλιου τε φῶς,
νῦν καλλίνικοι τῶν ἐμῶν
ἐχθρῶν, φίλαι,
γενησόμεσθα κείς ὁδὸν
βεβήκαμεν·
νῦν [δ'] ἐλπίς ἐχθροῦς
τοὺς ἐμοὺς τείσειν
δίκτην.

οὔτος γὰρ ἀνὴρ ἢ
μάλιστα ἑκάμνομεν
λιμὴν πέφανται τῶν
ἐμῶν βουλευμάτων·
770 ἐκ τοῦδ' ἀναψόμεσθα
πρυμνήτην κάλων,
μολόντες ἄστυ καὶ
πόλισμα Παλλάδος.
ἤδη δὲ πάντα τάμα σοι
βουλεύματα
λέξω· δέχου δὲ μὴ πρὸς
ἡδονὴν λόγους.

πέμψασ' ἐμῶν τιν'
οἰκετῶν Ἰάσονα
ἐς ὄψιν ἐλθεῖν τὴν ἐμὴν
αἰτήσομαι·
μολόντι δ' αὐτῷ
μαλθακοὺς λέξω
λόγους,
ὥς καὶ δοκεῖ μοι ταῦτά,
καὶ καλῶς ἔχειν
γάμους τυράννων οὖς
προδοὺς ἡμᾶς ἔχει·
καὶ ξύμφορ' εἶναι καὶ
καλῶς ἐγνωσμένα.

στο σπίτι σου να δώσει να σε φέρει,
κι ὅσα στο νοῦ σου μέσα λαχταρίζεις
καὶ ξετρέχεις, να δεις ξετελεμένα!
Γιατί μου φάνηκες ἐμένα, Αἰγέα,
πῶς ἀντρας εἶσαι με καρδιά μεγάλη.

Μηδ. Ω! Δία καὶ Δίκη,
φῶς του Ἥλιου,
τώρα ἀπ' τους ἐχθροὺς
θα πάρουμε,
καλές μου, σίγουρη νίκη,
μπήκαμε στο δρόμο
τώρα το ἐλπίζω
θα μου το πληρώσουν.

Γιατί ο ἀντρας
τούτος στους σκοπούς μου
καλὸ βγήκε λιμάνι καὶ τὴν ὥρα

καὶ τὴν ὥρα που μ' ἐσφιγγε ἡ ἀνάγκη τις
πριμάτσες γερά
Ἀπ' αὐτὸν θα δέσω. Ὄταν θα πάω στη πόλη
καὶ στο κάστρο τῆς Παλλάδας.
Καὶ τώρα
θα σου πῶ τί λογαριάζω·
μὰ για χαρὲς δὲν εἶναι
ὅσα θ' ἀκούσεις.

Στον Ἰάσονα θα στείλω
κάποιο δούλό
καὶ θα γυρεύω νὰ ῥθει νὰ με δεῖ.
Κι ὡς ἔρθει,
μὲ τὴ γλύκα θα τον πάρω,
πῶς τάχα συμφωνῶ κι ἐγὼ σε τούτα καὶ πῶς
καλὰ ἔχει πράξει που τὴν κόρη πήρε του
βασιλιὰ
προδιδοντάς με
Καὶ πῶς για τὸ συμφέρον μας ἐσκέφτη κι
ὅλα σωστὰ γενήκανε.

780 παῖδας δὲ μείναι τοὺς
ἐμοὺς αἰτήσομαι,
οὐχ ὡς λιποῦσ' ἄν
πολεμίας ἐπὶ χθονὸς
ἐχθροῖσι παῖδας τοὺς
ἐμοὺς καθυβρίσαι,
ἀλλ' ὡς δόλοισι παῖδα
βασιλέως κτάνω.
πέμψω γὰρ αὐτοὺς δῶρ'
ἔχοντας ἐν χερσίν,
νύμφη φέροντας, τήνδε
μὴ φυγεῖν χθόνα,
λεπτὸν τε πέπλον καὶ
πλόκον χρυσήλατον·
κᾶνπερ λαβοῦσα κόσμον
ἀμφιθῆ χροῖ,
κακῶς ὀλεῖται πᾶς θ' ὅς
ἄν θίγη κόρης·
τοιοῖσδε χρίσω
φαρμάκοις δωρήματα.

790 ἐνταῦθα μέντοι τόνδ'
ἀπαλλάσσω λόγον·
ᾧμωξα δ' οἶον ἔργον
ἔστ' ἐργαστέον
τοῦντεῦθεν ἡμῖν τέκνα
γὰρ κατακτενῶ
τᾶμ'· οὐτις ἔστιν ὅστις
ἐξαιρήσεται·
δόμον τε πάντα
συγχέασ' Ἰάσονος
ἔξειμι γαίας, φιλτάτων
παίδων φόνον
φεύγουσα καὶ τλᾶσ'
ἔργον ἀνοσιώτατον.
οὐ γὰρ γελάσθαι τλητὸν
ἐξ ἐχθρῶν, φίλαι.
ἴτω· τί μοι ζῆν κέρδος;
οὔτε μοι πατρίς
οὔτ' οἶκος ἔστιν οὔτ'
ἀποστροφή κακῶν.

800 ἡμάρτανον τόθ' ἡνίκ'
ἐξελίμπανον

Τα τέκνα θα του ζητήσω εδῶ να μείνουν.
Ὅχι γιατί θέλω ν' αφήσω τα παιδιά μουμες
τους εχθρούς
για να τα περιπαίζουν.
Τι θα τα στείλω
με γεμάτα χέρια,
χαρίσματα να φέρουνε της νύφης,
— για να μην τα ξορίσουν απ' τη χώρα, —
ανάριο πέπλο
και χρυσὸ στεφάνι·
κι αν πάρει τα
στολίδια και τα βάλει
ἀπάνω στο κορμί της,
φριχτὸ θάνατο
θα βρει κι ὅποιος
ἄλλος θα την αγγίξει
σε φάρμακα τέτοια
θα χω ποτίσει
τα χαρίσματά μου.

Μα εδῶ σωπαίνω
και με πιάνει θρήνος
Για το ἔργο που
μετά θα πράξω.
Πρέπει να σφάξω
τα παιδιά μου και κανέναν
δε θα μπορέσει να τα
σώσει κι ὅταν
ολάκερο του Ἰάσονα
αφανίσω το σπιτικό,
θα φύγω ἀπὸ τη χώρα,
κυνηγημένη ἀπ' των
αγαπημένων μου
παιδιῶν τη σφαγή
κι ἀφοῦ μια τέτοια
φρίκη θα χω τολμήσει
δε θ' αντέξω φίλες μου,
οι εχθροὶ να μ' αναμπαίζουν.

Εμπρός λοιπὸν ποιο
τ' ὄφελος να ζω;
Δεν ἔχω μήτε πατρίδα

- δόμους πατρῶους,
 ἀνδρὸς Ἑλληνος λόγοις
 πεισθεῖσ', ὃς ἡμῖν σὺν
 θεῷ τείσει δίκην.
 οὐτ' ἐξ ἐμοῦ γὰρ παῖδας
 ὄψεται ποτε
 ζώντας τὸ λοιπὸν οὔτε
 τῆς νεοζύγου
 νύμφης τεκνώσει παῖδ',
 ἐπεὶ κακῶς κακῆν
 θανεῖν σφ' ἀνάγκη τοῖς
 ἐμοῖσι φαρμάκοις.
 μηδεὶς με φαύλην
 κάσθενή νομιζέτω
 μηδ' ἤσυχαιάν, ἀλλὰ
 θατέρου τρόπου,
 βαρείαν ἐχθροῖς καὶ
 φίλοισιν εὐμενῆ·
- 810 τῶν γὰρ τοιούτων
 εὐκλεέστατος βίος.
- Χο.** ἐπεὶπερ ἡμῖν τόνδ'
 ἐκοίνωσας λόγον,
 σέ τ' ὠφελεῖν θέλουσα,
 καὶ νόμοις βροτῶν
 ξυλλαμβάνουσα, δρᾶν σ'
 ἀπεννέπω τάδε.
- Μη.** οὐκ ἔστιν ἄλλως· σοὶ δὲ
 συγγνώμη λέγειν
 τάδ' ἔστί, μὴ
 πάσχουσαν, ὡς ἐγώ,
 κακῶς.
- Χο.** ἀλλὰ κτανεῖν σὸν
 σπέρμα τολμήσεις,
 γύναι;
- Μη.** οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα
 δηχθεῖη πόσις.
- Χο.** σὺ δ' ἂν γένοιό γ'
 ἀθλιωτάτη γυνή.
- Μη.** ἴτω· περισσοὶ πάντες οὖν
 μέσφ' λόγοι.
- μητε σπίτι, μήτε
 Σκέπη γίνα να γλιτώσω
 τα δεινά μου
 Ἐκανα σφάλμα τότε π
 αρατώντας το πατρικό μου,
 ακούγοντας τα λόγια κάποιου Ἑλληνα,
 που θα τον ξεπληρώσω
 με τη βοήθεια του Θεού.
 Γιατί οὔτε ζωντανά
 δεν θα ξαναδεῖ τα παιδιά
 που ἔκανε μαζί μου μήτε κι ἄλλα με τη
 καινούργια ωύφη θ' ἀποκτήσει,
 σφοῦ με τα δικά μου τα φαρμάκια θάνατος
 θα τη βρει κακός. Κανένας μη με θαρρεῖ
 δειλῆ κι ἀδύναμη, οὔτε πονόψυχη, μα το
 ἐνάντιο εἶμαι:σκληρῆ για τους εχθρούς και
 για τους φίλους καλή
- Κι ὁποῖος ἔχει τέτοιες γνώμες,μια
 πολυδόξαστη
 Ζωή περνάει.
- Χορ.** Τους λογισμούς σου αφοῦ μας φανερώνεις,
 κ' ἐπειδὴ θέλω το καλό σου εσένα,
 μα και να διαφεντέψω των ανθρώπων
 τους νόμους, σε αποτρέπω ἀπὸ ἔργα τέτοια!
- Μηδ.** Αλλιῶτικα δε γίνεται· μα λέγε
 κ' εἶσαι συχωρεμένη, τι δε σούρνεις
 εσύ την κακοπάθεια τη δική μου.
- Χορ.** Μα θα τολμήσεις το δικό σου φυτόρο
 να το σκοτώσεις μόνη σου, γυναίκα;
- Μηδ.** Το σύζυγο μου, αὐτό 'ναι πού θα κάψει!
- Χορ.** Μα, δύστυχη, κ' εσένα θ' αφανίσει!
- Μηδ.** Εμπρός! Τα λόγια τώρα περισσεύουν.

820 ἄλλ' εἶα χώρει καὶ κόμιζ'
 Ἰάσωνα·
 ἐς πάντα γὰρ δὴ σοὶ τὰ
 πιστὰ χρώμεθα.
 λέξης δὲ μηδὲν τῶν ἐμοὶ
 δεδογμένων,
 εἵπερ φρονεῖς εὖ
 δεσπότηαις γυνή τ' ἔφυς.

Και σῦρε συ τον Ἰάσωνα να φέρεις·
 για ὅ,τι γυρεύει εμπιστοσύνη, σ' ἔχω.
 Κι ἄχνα μη βγάλεις για ὅσα λογαριάζω,
 αν της κυράς σου το καλὸ το θέλεις
 κι αν ἔχεις γεννηθεῖ κ' εσύ γυναίκα.

Χο. Ἐρεχθεῖδαι τὸ παλαιὸν ὄλβιοι
 [στρ.
 καὶ θεῶν παῖδες μακάρων, ἱεράς
 χώρας ἀπορθήτου τ' ἄπο,
 φερβόμενοι
 κλεινοτάταν σοφίαν, αἰεὶ διὰ
 λαμπροτάτου

Χορ. Των Ερεχθειδων η γενιά, [στρ.
 ἀπὸ τα χρόνια τα παλιά,
 ζωὴ πανεύτυχη περνά.
 Θεῶν μακαριστῶν παιδιὰ
 κι απ' ἄγιο τόπο κι ἀπαρτο,
 σοφία περίδοξη τρυγούν·

830 βαίνοντες ἀβρώς αἰθέρος, ἔνθα
 ποθ' ἀγνάς
 ἑννεὰ Πιερίδας Μούσας λέγουσι
 ξανθὰν Ἀρμονίαν φυτεῦσαι

και στον αιθέρα το λαμπρὸν
 ἀνάπετα ἀλαφροπατούν,
 ἐκεῖ που οι Μούσες οι εννιά,
 οι Πιερίδες οι αγνές,
 λέγεται πὼς ἀνάστησαν
 την Ἀρμονία την ξανθή.

τοῦ καλλινάου τ' ἐπὶ Κηφισοῦ
 ῥοαῖς [ἀντ.
 τὰν Κύπριν κλήζουσιν
 ἀφυσσαμέναν
 χώραν καταπνεῦσαι μετρίας
 ἀνέμων

Κι απ' τα νερά του Κηφισοῦ [ἀντ.
 τα διάφανα, ἔχουνε να πουν,
 ἡ Κύπριδα αὔρες ἀπαλές
 και γλυκομύριστες ρουφά,

840 ἡδυπνόους αὔρας· αἰεὶ δ'
 ἐπιβαλλομέναν
 χαίταισιν εὐώδη ῥοδέων πλόκον
 ἀνθέων
 τὰ Σοφία παρέδρους πέμπειν
 Ἔρωτας,
 παντοίας ἀρετὰς ξυνεργούς.

τη χώρα να δροσολογᾷ.
 Καί στα λυτὰ της τα μαλλιά
 στεφάνι ἀπὸ τριαντάφυλλα
 φορώντας πάντα ευωδιαστό,
 με τη Σοφία τους Ἔρωτες
 να συγκαθίσουν ξαπολνα,
 συμβοηθοὺς κάθε ἀρετῆς.

πὼς οὖν ἱερῶν ποταμῶν [στρ.
 ἢ πόλις; ἢ φίλων
 πόμπιμός σε χώρα
 τὰν παιδολέτειραν ἔξει,

Η πόλη, πὼς το θες λοιπὸν, [στρ.
 με τα ποτάμια τα ιερά,
 ο τόπος ο ξενόφιλος,
 σένα, την παιδοφόνισσα
 κι ἀνόσια, μ' ἄλλους να δεχτεῖ;

850 τὰν οὐχ ὀσίαν μετ' ἄλλων;
σκέψαι τεκέων πλαγάν,
σκέψαι φόνον οἶον αἴρη.
μή, πρὸς γονάτων σε πάντη
πάντως ἱκετεύομεν,
τέκνα φονεύσης.

πόθεν θράσος ἢ φρενὸς ἢ [ἀντ.
χείρι τέκνων σέθεν
καρδίᾳ τε λήψῃ
δεινὰν προσάγουσα τόλμαν;

860 πῶς δ' ὄμματα προσβαλοῦσα
τέκνοις ἄδακρυν μοῖραν
σχήσεις φόνου; οὐ δυνάσῃ,
παίδων ἱκετᾶν πιτνόντων,
τέγξαι χέρα φοινίαν
τλάμονι θυμῷ.

Ια. ἦκω κελευσθεῖς· καὶ γὰρ οὔσα
δυσμενῆς
οὐ τὰν ἀμάρτοις τοῦδέ γ', ἀλλ'
ἀκούσομαι
τί χρῆμα βούλη καινὸν ἐξ ἐμοῦ,
γύναι.

Μη. Ἰάσον, αἰτοῦμαί σε τῶν
εἰρημένων

870 συγγνώμον' εἶναι· τὰς δ' ἐμὰς
ὀργὰς φέρειν
εἰκός σ', ἐπεὶ νῶν πόλλ'
ὑπείργασται φίλα.
ἐγὼ δ' ἐμαυτῇ διὰ λόγων
ἀφικόμην
κάλοιδόρησα· Σχετλία, τί
μαίνομαι
καὶ δυσμεναίνω τοῖσι
βουλευουσιν εὖ,
ἐχθρὰ δὲ γαίας κοιράνοις
καθίσταμαι
πόσει θ', ὅς ἡμῖν δρᾶ τὰ
συμφορώτατα,
γῆμας τύραννον καὶ
κασιγνήτους τέκνοις

Βάλε στο νου σου των παιδιῶν
το χτύπημα, βάλε στο νου
τι φονικό θα φορτωθεῖς!
Στα γόνατα σου πέφτω· Μη!
κι ὅσο μπορῶ παρακαλῶ,
μην τα σκοτώσεις τα παιδιὰ!

Μες στην ψυχὴ σου πού θα βρεις,
[ἀντ.
το χέρι σου πού θα το βρει
το θάρρος μέσα στην καρδιά
να τα βαρέσεις τα παιδιὰ
με φοβερὴν αποκοτιά;
Καὶ πῶς, ὅταν τα μάτια σου
θα τα γυρίσεις πάνω τους,
τη μοῖρα την ἀδάκρυτη
της φόνισσας θα τη δεχτεῖς;
Σα γονατίσουν τα παιδιὰ
καὶ σου γυρεύουνε σπλαχνιά,
να 'βάψεις μέσα στο αἷμα τους
τα χέρια δε θα δυνηθεῖς
με ἀκαταδάμαστο θυμῷ.

Ιασ. Να με, καθὼς παράγγειλες· καὶ μ'
ὅλη
την ἐχθρητα που μούχεις, θα σε
ακούσω·
τί πάλι θέλεις ἀπὸ με, γυναῖκα;

Μηδ. Ἰάσονα, σου ζητῶ συχώρεσε μου

τα λόγια που εἶπα· τους θυμούς μου
τώρα
μην τους κοιτάς εσύ, μετὰ σπ' την
τόση
την ἀγάπη του ενός μας για τον
ἄλλο.
Κ' ἐγὼ, στα λογικά μου μόνη μου
ἦρθα
καὶ τον εαυτό μου ἀποπήρα : "Τί
θέλω,
ἡ ζουρλή, να μανιάζω καὶ να τάχω
μ' αὐτούς που τόσο φρόνιμα
λογιάζουν;
καὶ να γίνουμαι ἐχθρὰ με τους
αρχόντους
του τόπου καὶ τον ἀντρα μου, που
μόνο
για το δικό μας το καλὸ παντρεύτη
τη ρηγοπούλα καὶ ζητᾶ να δώσει
καινούργια ἀδέρφια στα δικά μου
τέκνα;

ἐμοῖς φυτεύων; οὐκ
ἀπαλλαχθήσομαι
θυμοῦ—τί πάσχω;— θεῶν
ποριζόντων καλῶς;

880 οὐκ εἰσὶ μὲν μοι παῖδες, οἶδα δὲ
χθόνα
φεύγοντας ἡμᾶς καὶ
σπανίζοντας φίλων;
ταῦτ' ἐννοήσασ' ἡσθόμην
ἀβουλίαν
πολλὴν ἔχουσα καὶ μάτην
θυμουμένη.

νῦν οὖν ἐπαινῶ· σωφρονεῖν τ'
ἐμοὶ δοκεῖς
κῆδος τόδ' ἡμῖν προσλαβών, ἐγὼ
δ' ἄφρων,
ἢ χρῆν μετεῖναι τῶνδε τῶν
βουλευμάτων,
καὶ ξυγγαμῆν σοι, καὶ
παρεστάναι λέχει
νύμφην τε κηδεύουσαν ἥδεσθαι
σέθεν.

ἀλλ' ἐσμέν οἷόν ἐσμεν, οὐκ ἐρῶ
κακόν,

890 γυναῖκες· οὐκ οὖν χρῆν σ'
ὀμοιοῦσθαι κακοῖς,
οὐδ' ἀντιτείνειν νῆπι' ἀντι
νηπίων.
παριέμεσθα, καὶ φαμεν κακῶς
φρονεῖν
τότ', ἀλλ' ἄμεινον νῦν
βεβούλευμαι τάδε·

ὦ τέκνα τέκνα, δεῦτε, λείπετε
στέγας,
ἐξέλθετ', ἀσπάσασθε καὶ
προσεΐπατε

πατέρα μεθ' ἡμῶν, καὶ
διαλλάχθηθ' ἄμα
τῆς πρόσθεν ἔχθρας ἐς φίλους

Δε θα γλυτώσω ἀπ' το θυμό; Τί
πάσχω,
ὅταν ὅλα δεξά οἱ θεοὶ τα φέρνουν;

Δεν ἔχω τα παιδιά μου; Δεν το ξέρω
πὼς ἤρθαμε δῶ πρόσφυγες καὶ
δίχως
φίλους;" Αυτὰ ἔβαλα στο νου, καὶ
τότες
ἐνίωσα τὴ μεγάλη ἀστοχασιά μου
καὶ πόσο ἀνώφελο εἶναι νὰ θυμῶνω.

Τώρα λοιπὸν σε παινεύω καὶ σ' ἔχω
για γνωστικὸ πούκαμες τέτοιο γάμο,
κ' ἡ ἀνέμυαλη εἶμαι ἐγὼ, πού χρέος
μου θάταν
νὰ τα παραδεχτώ ὅσα μελετοῦσες,
νὰ σου δώσω ἓνα χέρι, παραστάτης
τοῦ κρεβατιοῦ σου νὰ γίνω, τὴ νύφη
νὰ γνοιάζουμαι, καὶ σε χαρὰ νὰ
τόχω.

Μα εἶμαστε κείνο πού εἶμαστε, — δε
θέλω

κακό νὰ πῶ,— γυναῖκες. Δε σου
πρέπει
λοιπὸν εσένα στους κακοὺς νὰ
μοιάσεις,
καὶ στις μωρίες μωρίες ν'
ἀντιλογήσεις.
Για χάρη σ' το ζητῶ, καὶ νὰ, το
λέγω,
πρωτίτερα στραβά τα στοχαζόμουν,
μα τώρα πῶ σωστά τ' ἀποφασίζω.

Γυρίζει τα μάτια κατὰ το σπῆτι.

Παιδιά, παιδιά μου, ελάτε,
παρατήστε
το σπῆτι κ' εβγάτε ἔξω!

Τα παιδιά ζυγώνουν μαζί με τὴν
Παιδαγωγό.

Το γονιό σας
χαιρετήστε ὡς εμεῖς, μιλήσετε τοῦ
καὶ, σαν τὴ μάνα σας κ' εσεῖς,
ξεχάστε
τὴν ἔχτρα, φίλοι πούχαν μεταξύ

μητρὸς μέτα·
σπονδαὶ γὰρ ἡμῖν καὶ
μεθέστηκεν χόλος.
λάβεσθε χειρὸς δεξιᾶς· οἴμοι
κακῶν

900 ὥς ἐννοοῦμαι δὴ τι τῶν
κεκρυμμένων.
ἄρ', ὦ τέκν', οὕτω καὶ πολὺν
ζῶντες χρόνον
φίλην ὀρέξετ' ὠλένην; τάλαιν'
ἐγώ,
ὡς ἀρτίδακρὺς εἰμι καὶ φόβου
πλέα.
χρόνω δὲ νεῖκος πατρὸς
ἐξαιρουμένη
ὄψιν τέρειναν τήνδ' ἔπλησα
δακρῶν.

Xo. κάμοι κατ' ὄσσων χλωρὸν
ὠρμήθη δάκρυ·
καὶ μὴ προβαίη μειζον ἢ τὸ νῦν
κακόν.

Ia. αἰνῶ, γύναι, τάδ', οὐδ' ἐκεῖνα
μέμφομαι·
εἰκὸς γὰρ ὀργᾶς θήλυ ποιεῖσθαι
γένος

910 γάμου παρεμπολῶντος ἀλλοίου
πόσει.
ἀλλ' ἐς τὸ λῶνον σὸν μεθέστηκεν
κέαρ,
ἔγνωσ δὲ τὴν νικῶσαν, ἀλλὰ τῷ
χρόνω,
βουλήν· γυναικὸς ἔργα ταῦτα
σώφρονος.

ὕμῖν δέ, παῖδες, οὐκ
ἀφροντίστως πατήρ
πολλὴν ἔθηκε σὺν θεοῖς
σωτηρίαν·
οἴμαι γὰρ ὑμᾶς τῆσδε γῆς
Κορινθίας
τὰ πρῶτ' ἔσεσθαι σὺν
κασιγνήτοις ἔτι.

τους·
αγάπη κάνουμε, έσβησε ο θυμός
μας.

Πιάστε το χέρι το δεξί του· αλί μου,

τί κρυφή συφορά στο νου μου
βάνω!
Άραγε, τέκνα μου, έχετε μπροστά
σας
πολλά χρόνια να ζήσετε, τα χέρια
ν' απλώνετε έτσι; —Τί δύστυχη
πούμαι,
με τα δάκρυα στα μάτια, και γεμάτη
φόβο! Την ώρα που πάω να ξεχάσω
τον τσακωμό με το γονιό σας πούχα,
στα δάκρυα λούζω τη φθαρμένη μου
όψη.

Xop. Καί μένα από τα μάτια μου πηδήσαν
βρύση τα δάκρυα. Νάταν να μη γένει
η συφορά χειρότερη απ' ό,τι είναι!

Iao. Αυτά πού λες, γυναίκα, τα παινεύω,
και για τα περασμένα δε γκρινιάζω.

Είναι απ' τη φύση το γυναικείο γένος
να χολοσκάνει οπότεν ο άντρας πάει
να παντρολογηθεί ξανά. Μα σένα
γύρισε στο καλήτερο η καρδιά σου,
και, στην ώρα του, τόνισες ποιο
μέρος
νικά. Γυναίκα φρόνιμη έτσι κάνει.

Στα παιδιά του:

Μα ούτε κ' εσάς αμέλησε ο γονιός
σας,
παιδιά μου, και καλά σιγουρεμένα,
με των θεών τη δύναμη, σας έχει·
τι εδώ, θαρρώ, στις Κόρινθος τη
χώρα,
θάσπε μιά μέρα οι πρώτοι με τ'
αδέρφια σας.
Μόνο τρανεύετε! Για τάλλα ο κύρης
κι οποιός καλόγνωμος θεός
φροντίζουν.

ἀλλ' αὐξάνεσθε· τᾶλλα δ'
ἐξεργάζεται
πατήρ τε καὶ θεῶν ὅστις ἐστὶν
εὐμενής·

920 ἴδοιμι δ' ὑμᾶς εὐτραφεῖς ἤβης
τέλος
μολόντας, ἐχθρῶν τῶν ἐμῶν
ὑπερτέρους.

αὕτη, τί χλωροῖς δακρῦοις
τέγγεις κόρας,
στρέψασα λευκὴν ἔμπαλιν
παρηίδα;
κοῦκ ἀσμένη τόνδ' ἐξ ἐμοῦ δέχη
λόγον;

Μηδ. οὐδέν. τέκνων τῶνδ' ἐννοουμένη
πέρι.

Ια. θάρσει νυν· εὐ γὰρ τῶνδ' ἐγὼ
θήσω πέρι.

Μηδ. δράσω τὰδ'· οὔτοι σοῖς ἀπιστήσω
λόγοις·
γυνὴ δὲ θήλυ κάπι δακρῦοις ἔφυ.

Ια. τί δήτα λίαν τοῖσδ' ἐπιστένεις
τέκνοις;

930

Μηδ. ἔτικτον αὐτούς· ζῆν δ' ὄτ'
ἐξηύχου τέκνα,
ἐσῆλθέ μ' οἴκτος εἰ γενήσεται
τάδε.
ἀλλ' ὦνπερ οὔνεκ' εἰς ἐμοὺς
ῆκεις λόγους,
τὰ μὲν λέλεκται, τῶν δ' ἐγὼ
μνησθήσομαι.
ἐπεὶ τυράννοις γῆς μ'
ἀποστεῖλαι δοκεῖ
κάμοι τὰδ' ἐστὶ λῶστα,
γινώσκω καλῶς,
μήτ' ἐμποδῶν σοὶ μήτε κοιράνοις
χθονὸς
ναίειν· δοκῶ γὰρ δυσμενῆς εἶναι
δόμοις—
ἡμεῖς μὲν ἐκ γῆς τῆσδ'

Ἄμποτε να σας δω γεροδεμένα
και παληκάρια πια, κι απ' τους
εχθρούς μου
καλήτερα!

Στη Μήδεια:

— Μα εσύ, γιατί σε δάκρυα
ποτάμι βρέχεις των ματιών τις κόρες,
το άσπρο σου μάγουλο γυρνώντας
πέρα,
και τα λόγια μου ξεκαρδα τα
παίρνεις;

Μηδ. Μπα· τα παιδιά συλλογιζόμουν
τούτα.

Ιασ. Κάμε κουράγιο, εγὼ θα τα κοιτάξω.

Μηδ. Ἔτσι θα κάμω· ὄ,τι μου λες πιστεύω.
Μα εἶναι δειλὴ ἡ γυναῖκα και
κλασιάρα.

Ιασ. Μα τί θρηνολογας γι' αυτά τα τέκνα;

Μηδ. Εγὼ τα γέννησα· ὅταν τους
ευκιάσουν
να ζήσουνε, με πήρε μια λαχτάρα,
τάχα θα γίνεἰ αυτό καθὼς το λέγεις;
Αλλ' ἀπὸ κείνα πούρβες για ν'
ακούσεις,
ἀλλα σου τάπα κιόλας, κι ἀλλα τώρα

θα τα μιλήσω. Αφού του τόπου ο
ρήγας
θέλει να με ξορίσει — και για μένα
αυτό 'ναι το καλήτερο, το ξέρω,
μήδε για σένα εμπόδισμα να γίνω
μήδε και για του τόπου τους
αφέντες,
τα σπίτια τους πὼς μάχουμαι αν
θαρρῶνε, —
εγὼ θα φύγω ἀπὸ τη γης εταούτη·
μα τα παιδιά, το χέρι το δικό σου
να τ' αναστήσει! Απὸ τον Κρέοντα

ἀπαίρομεν φυγῆ,
 παῖδες δ' ὅπως ἂν ἐκτραφῶσι σῆ
 χερσί
 940 αἰτοῦ Κρέοντα τήνδε μὴ φεύγειν
 χθόνα.
 Ια. οὐκ οἶδ' ἂν εἰ πείσαιμι,
 πειραῶσθαι δὲ χρή.
 Μη. σὺ δ' ἀλλὰ σὴν κέλευσον
 αἰτεῖσθαι πατρὸς
 γυναῖκα παῖδας τήνδε μὴ
 φεύγειν χθόνα.
 Ια. μάλιστα, καὶ πείσειν γε δοξάζω
 σφ' ἐγώ.
 Μη. εἶπερ γυναικῶν ἔστι τῶν ἄλλων
 μία.
 συλλήφομαι δὲ τοῦδέ σοι κἀγὼ
 πόνου·
 πέμψω γὰρ αὐτῇ δῶρ' ἃ
 καλλιστεύεται
 τῶν νῦν ἐν ἀνθρώποισιν, οἶδ'
 ἐγώ, πολὺ,
 λεπτόν τε πέπλον καὶ πλόκον
 χρυσήλατον
 950 παῖδας φέροντας, ἀλλ' ὅσον
 τάχος χρεῶν
 κόσμον κομίζειν δεῦρο
 προσπόλων τινά.
 εὐδαιμονήσει δ' οὐχ ἕν, ἀλλὰ
 μυρία,
 ἀνδρὸς τ' ἀρίστου σοῦ τυχοῦσ'
 ὀμευνέτου
 κεκτημένη τε κόσμον ὄν ποθ'
 Ἥλιος
 πατρὸς πατῆρ δίδωσιν
 ἐκγόνοισιν οἷς.

λάζυσθε φερνάς τάσδε, παῖδες,
 ἔς χέρας
 καὶ τῆ τυράννω μακαρία νύμφη
 δότε
 φέροντες· οὗτοι δῶρα μεμπτὰ

ζήτα

λοιπὸν να μην τα διώξει ἀπὸ τη
 χώρα.
 Ιασ. Δεν ξέρω αν θα πειστεί, μα θα
 πασκίσω.
 Μηδ. Τη γυναῖκα σου βάλε να γυρέψει
 του γονιοῦ της να μην τα διώξει
 εδῶθε.
 Ιασ. Καλά το λες, αὐτὴν την καταφέρνω.
 Μηδ. Αν εἶν' κι αὐτὴ σαν ὅλες τις
 γυναῖκες.
 Μα στο ἔργο σου κ' ἐγὼ θα σε
 βοηθήσω·
 τι θα της στείλω δῶρα που περνοῦνε
 στην ομορφιά κατὰ πολὺ, το ξέρω,
 ὅσα θα βρεις μες στους ἀνθρώπους
 τώρα,
 ἀνάριο πέπλο καὶ χρυσὸ στεφάνι,
 που τα παιδιὰ θα παν να της τα
 δώσουν.
 —Γρήγορα μιὰ δουλεύτρα τα
 στολίδια
 να μου τα φέρει εδῶ! —Κι ὄχι μιὰ
 θάναι
 μόν' μύρια ευτυχισμένη, ἐκείνη,
 νάχει
 σένα, τον κάλλιον ἀντρα, ομόκοιτό
 της
 καὶ στολισμὸ που ο Ἥλιος, του
 γονιοῦ μου
 ο κύρης, χάρισε στ' ἀπόγονά του.

Μιὰ δούλα φέρνει το πέπλο καὶ το
 στεφάνι,
 κ' ἡ Μήδεια τα δίνει στα παιδιὰ.
 Πάρτε στα χέρια σας, παιδιὰ, του
 γάμου
 τα χαρίσματα αὐτά, στη ρηγοπούλα,
 την καλότυχη νύμφη, φέρετέ τα·
 δεν εἶν' για καταφρόνια ὅ,τι θα
 λάβει.

δέξεται.

1α. τί δ' ὦ ματαία, τῶνδε σὰς κενοῖς χέρας; 1αο. Τρελή! Τί πας ν' αδειάσεις ἀπὸ δαύτα

960 δοικεῖς σπανίζειν δῶμα
βασίλειον πέπλων,
δοκεῖς δὲ χρυσοῦ; σῶζε, μὴ δίδου
τάδε.
εἵπερ γὰρ ἡμᾶς ἀξιοὶ λόγου
τινὸς
γυνή, προθήσει χρημάτων, σάφ'
οἶδ' ἐγώ.

τα χέρια σου; Νομίζεις στο παλάτι
τους ἀπολείπουν πέπλα και χρυσάφι;
Βάστα, και μην τα δίνεις. Κι αν μια
στάλα
με λογαριάζει η γυναίκα μου, κάλλιο
θα μ' ἔχει, δίχως ἄλλο, ἀπὸ τα
πλοῦτη.

Μη. μή μοι σὺ πείθειν δῶρα και
θεοὺς λόγος;
χρυσὸς δὲ κρείσσων μυρίων
λόγων βροτοῖς.
κείνης ὁ δαίμων, κείνα νῦν αὔξει
θεός,
νέα τυραννεῖ τῶν δ' ἐμῶν
παίδων φυγὰς
ψυχῆς ἂν ἀλλαξαίμεθ', οὐ
χρυσοῦ μόνον.
ἀλλ', ὦ τέκν', εἰσελθόντε
πλουσίους δόμους

Μηδ. Μη μου μιλάς. Τα δῶρα πείθουν,
λένε,
και τους θεοὺς· και το χρυσάφι τόχω
πιο δυνατό κι ἀπὸ μυριάδες λόγια.
Η τύχη σήμερα δική της εἶναι,
ο θεός τη βοηθά, τα νιάτα τάχει,
και βασιλεύει! Κ' ἐγώ, για να σώσω
ἀπὸ την ἐξορία τα παιδιὰ μου,
ὄχι χρυσάφι, την ψυχὴ μου δίνω.

970 πατρός νέαν γυναῖκα, δεσπότην
δ' ἐμήν,
ἵκετεύετ', ἔξαιτείσθε μὴ φυγεῖν
χθόνα,
κόσμον δίδόντες—τοῦδε γὰρ
μάλιστα δεῖ—
ἐς χεῖρ' ἐκείνης δῶρα δέξασθαι
τάδε.
ἴθ' ὡς τάχιστα· μητρὶ δ' ὦν ἐρᾶ
τυχεῖν
εὐάγγελοι γένοισθε πράξαντες
καλῶς.

Μόνο, παιδιὰ μου εσεῖς, στο πλοῦσιο
σπίτι

εμπάτε, την καινούργια τη γυναίκα
του γονιού σας κι αφέντισσα δική
μου
παρακαλέστε και γυρέψτε ἐδώθε
να μη σας διώξουν, δίνοντας της
τούτα
τα στολίδια· γιατί ἔναι ἀνάγκη πάσα
να τα πάρει στα χέρια της τα δῶρα.
Σύρτε γοργά, και το ἔργο ὅταν
πετύχει,
φέρτε στη μάνα το καλὸ μαντάτο
πὼς ἐγιναν ἐκεῖνα πού ποθαύσε.

Χο. νῦν ἐλπίδες οὐκέτι μοι
παίδων ζόας, [στρ.
οὐκέτι· στεῖχουσι γὰρ ἐς
φόνον ἤδη.

Χορ. Δεν ἔχω ἐλπίδα τώρα πια, [στρ.
ζωὴ δεν ἔχουν τα παιδιὰ·
νά, πάνε κιάλας στη σφαγή!
Κ' η καφονύφη θα δεχτεῖ
τη συφορά ἀπὸ το χρυσὸ
το ἀνάδεμα, θα τη δεχτεῖ!

<p>δέξεται νύμφα χρυσέων ἀναδεσμών δέξεται δύστανος ἄταν' 980 ξανθᾶ δ' ἀμφὶ κόμα θήσει τὸν Ἄϊδα κόσμον αὐτὰ χεροῖν. [λαβοῦσα.]</p>	<p>Γύρω απ' την κόμη την ξανθή, κι από τα χέρια της τα δυό, στόλισμα του Ἄδη θα πλεχτεί.</p>
<p>πείσει χάρις ἀμβρόσιός τ' αὐγὰ πέπλων [ἀντ. χρυσέων τευκτὸν στέφανον περιθέσθαι νερτέροις δ' ἤδη πάρα νυμφοκομήσει. τοῖον εἰς ἔρκος πεσεῖται καὶ μοῖραν θανάτου δύστανος ἄταν δ' οὐχ ὑπεκφεύξεται.</p>	<p>Θα την πλανέσει η χάρη τους [αντ. κ' η αθάνατη φεγγοβολή να τα φορέσει και τα δυο, πέπλο και στέφανο χρυσό· μα στους νεκρούς αναμεσό, ωιμέ! θα νυφοστολιστεί. Σε τέτοια βρόχια η δύστυχη και σε θανάτου ριζικό θα γκρεμιστεί, και γλυτωμό δεν έχει απ' το μοιρόγραφο.</p>
<p>σύ δ', ὦ τάλαν, ὦ κακόνυμφε κηδεμῶν τυράννων, [στρ. 990 παισὶν οὐ κατειδῶς ὄλεθρον βιοτᾶ προσάγεις ἀλόχῳ τε σᾶ στυγερόν θάνατον. δύστανε μοίρας ὅσον παροίχη.</p>	<p>Κ' εσύ, ταλαίπωρε, γαμπρέ [στρ. κακόπαντρε του βασιλιά, τους φέρνεις, δίχως να το θες, ξολοθρεμό στα δυο παιδιά, στη νύφη θάνατο φριχτό. Δόλιε, τη μοίρα σου αστοχάς!</p>
<p>μεταστένομαι δὲ σὸν ἄλγος, ὦ τάλαινα παίδων [ἀντ. μᾶτερ, ἃ φονεύσεις τέκνα νυμφιδίων ἔνεκεν λεχέων, ἃ</p>	<p>Τώρα τον πόνο σου θρηνώ, [αντ. ἀραχλη μάνα των παιδιῶ, που θα τα σφάξεις μοναχή για ένα κρεβάτι νυφικό,</p>
<p>1000 σοὶ προλιπὼν ἀνόμως ἄλλα ξυνοικεῖ πόσις συνεύνῳ.</p>	<p>που ένας κακούργος σύζυγος το αρνήθηκε, μιας αλληνής το στρώμα για να μοιραστεί.</p>
<p>Πα. δέσποιν', ἀφείνται παῖδες οἶδε σοὶ φυγῆς, καὶ δῶρα νύμφη βασιλῆς ἀσμένη χεροῖν</p>	<p>Παι. Κυρά, να τα παιδιά· τους τη χάρισαν την εξορία, κ' η ρηγοπούλα πήρε πασίχαρη στα χέρια της τα δώρα· κάμαν αγάπη, μέσα, με τους γιους σου. Μα, γιατί στέκεις ταραγμένη, τώρα</p>

ἐδέξατ'· εἰρήνην δὲ τὰκεῖθεν τέκνοις. ἔα. τί συγχυθεῖς ἔστηκας ἠνίκ' εὐτυχεῖς; [τί σὴν ἔστρεψας ἔμπαλιν παρηίδα κοῦκ ἀσμένη τόνδ' ἐξ ἐμοῦ δέχη λόγον;]	που αλλάζει στο καλό για σένα η τύχη;
Μη. αἰαῖ.	Μηδ. Αλίμονο μου!
Πα. τὰδ' οὐ ξυνωδὰ τοῖσιν ἐξηγγελμένοις.	Παι. Να, τί δε συμφωνά με τα μαντάτα.
Μη. αἰαῖ μάλ' αὐθις.	Μηδ. Αλί και τρισαλίμονό μου!
Πα. μῶν τιν' ἀγγέλλων τύχην	Παι. Μήπως ανήξερα μου σοῦφερα κανένα
1010 οὐκ οἶδα, δόξης δ' ἐσφάλην εὐαγγέλου;	Μηδ. κακό μήνημα, κ' ἐσφαλα θαρρώντας πως εἴταν για να πάρω συχαρίκια;
Μη. ἤγγειλας οἶ' ἤγγειλας· οὐ σὲ μέμφομαι.	Μηδ. Μήνησες ὅ,τι μήνησες. Τί φταίεις;
Πα. τί δαί κατηφεῖς ὄμμα και δακρυρροεῖς;	Παι. Μα τί χαμηλοβλέπεις και δακρῦζεις;
Μη. πολλή μ' ἀνάγκη, πρέσβυ· ταῦτα γὰρ θεοὶ κάγῳ κακῶς φρονουῖσ' ἐμηχανησάμην.	Μηδ. Ανάγκη με στανεύει, γέροντα μου· αυτά, οι θεοὶ κ' ἐγώ, με το κεφάλι το ασυλλόγιστο, τάχουμε σκαρώσει.
Πα. θάρσει· κάτει τοι και σὺ πρὸς τέκνων ἔτι.	Παι. Κάμε καρδιά· και τα παιδιὰ σου πίσω στη γης αυτή, μιὰ μέρα, θα σε φέρουν.
Μη. ἄλλους κατάξω πρόσθεν ἢ τάλαιν' ἐγώ.	Μηδ. Κάτω απ' τη γης ἄλλους θα βάλω πρώτας, ἢ δόλια ἐγώ.
Πα. οὔτοι μόνη σὺ σῶν ἀπεζύγης τέκνων· κούφως φέρειν χρὴ θνητὸν ὄντα συμφορὰς.	Παι. Δεν εἶσαι δα κ' ἡ πρώτη πού τα παιδιὰ της χωρίστη. Δεν πρέπει την ατυχία ο θνητός να βαροπαίρνει.
Μη. δρᾶσω τὰδ'· ἀλλὰ βαῖνε δωμάτων ἔσω	
1020 και παισὶ πόρσυν' οἷα χρὴ καθ' ἡμέραν.	Μηδ. Ἔτσι θα κάμω. Μα ἔμπα συ στο σπίτι το ταχτικό των παιδιῶν να ετοιμάσεις. Ο Παιδαγωγός φεύγει.
ὦ τέκνα τέκνα, σφῶν μὲν ἔστι δὴ πόλις καὶ δῶμ', ἐν ᾧ, λιπόντες	Α, τέκνα, τέκνα μου, ἔχετε σεις χώρα και σπίτι να κονέψετε για πάντα, αφού θ' αφήσετε τη δόλια ἐμένα, μα θάστε ἀπὸ μητέρα στερημένα.

ἀθλίαν ἐμέ,
οἰκῆσετ' αἰεὶ μητρὸς
ἔστερημένοι
ἐγὼ δ' ἐς ἄλλην γαῖαν εἶμι
δὴ φυγὰς,
πρὶν σφῶν ὀνάσθαι
κάπιδεῖν εὐδαίμονας,
πρὶν λέκτρα καὶ γυναῖκα
καὶ γαμηλίους
εὐνάς ἀγῆλαι λαμπάδας τ'
ἀνασχεθεῖν.

ὦ δυστάλαινα τῆς ἐμῆς
αὐθαδίας.
ἄλλως ἄρ' ὑμᾶς, ὦ τέκν',
ἔξεθρεψάμην,
ἄλλως δ' ἐμόχθουν καὶ
κατεξάνθην πόνοις, 1030
στερρὰς ἐνεγκοῦσ' ἐν
τόκοις ἀλγηδόνας.
ἦ μήν ποθ' ἦ δύστηνος
εἶχον ἐλπίδας
πολλὰς ἐν ὑμῖν,
γηροβοσκήσειν τ' ἐμέ
καὶ κατθανοῦσαν χερσὶν εὐ
περιστελεῖν,
ζηλωτὸν ἀνθρώποισι· νῦν δ'
ὄλωλε δὴ
γλυκεῖα φροντίς. σφῶν γὰρ
ἔστερημένη
λυπρὸν διάξω βίοντον
ἀλγεινὸν τ' ἐμοί.
ὑμεῖς δὲ μητέρ' οὐκέτ'
ὄμμασιν φίλοις
ὄψεσθ', ἐς ἄλλο σχῆμ'
ἀποστάντες βίου.

1040 φεῦ φεῦ· τί προσδέρκεσθέ
μ' ὄμμασιν, τέκνα;
τί προσγελάτε τὸν
πανύστατον γέλων;
αἰαί· τί δράσω; καρδία γὰρ
οἴχεται
γυναῖκες, ὄμμα φαιδρὸν ὡς

Κ' ἐγὼ πρόσφυγα πάω σε ξένον τόπο,
προτοῦ να σας χαρῶ κ' ευτυχισμένα
σας δω, προτοῦ να βρω για σας τη νύφη
καὶ τη νυφιάτικη στολίσω κλίνη
καὶ κρατήσω του γάμου τις λαμπάδες.

Ἡ δύστυχη ἀχίτι μου ἔχει κάνει το μάταιο
πείσμα.
Του κάκου σας ἀνάστησα, παιδιά μου,
ναί! του κάκου μοχτούσα, κι ἀπ' τους
πόνους
τα σπλάχνα μου σκίστηκαν να σας κάμω.
Πόσες ἀπάνω σας ἐλπίδες εἶχα
ἐναν καιρὸ βαλμένες, ἡ πανάθλια,
να με γεροθροφήσετε, κι ὁπότεν
ξεψυχῆσω, να με νεκροστολίστε
πρεπούμενα, ποῦ το ζουλεύουν ὅλοι.
Μ' ἀχ, ἡ γλυκιά μου ἀπαντοχὴ ἀφανίστη.
Χωρὶς ἐσᾶς, ἔχω μπροστά μου ζήση
να σύρω θλιβερὴ καὶ πονεμένη.

Κ' εσεῖς ποτέ σας πια με τ' ἀκριβά μου
ματάκια σας τη μάνα δε θα δείτε,
σα θάχετε μισέψει γι' ἄλλη ζήση.

Ἀλί μου! Τί στηλώνετε τα μάτια
ἀπάνω μου, παιδιά; Τί μου γελάτε
τ' ολόστερνο χαμόγελο, της μαύρης;
Ἀχ, τί να κάμω; Λίγεψε ἡ καρδιά μου,
γυναῖκες, ὅτι των παιδιῶν το βλέμμα,
το πρόσχαρο,
το ἀντίκρυσσα.
Πάει το κουράγιο
ἀφήνω
τα ὅσα λογάριαζα

είδον τέκνων.
οὐκ ἂν δυναίμην· χαιρέτω
βουλεύματα
τὰ πρόσθεν· ἄξω παῖδας ἐκ
γαίας ἐμούς.
τί δεῖ με πατέρα τῶνδε τοῖς
τούτων κακοῖς
λυπούσαν αὐτὴν δις τόσα
κτᾶσθαι κακά;
οὐ δῆτ' ἔγωγε. χαιρέτω
βουλεύματα.

καίτοι τί πάσχω; βούλομαι
γέλωτ' ὀφλεῖν

1050 ἐχθροὺς μεθεῖσα τοὺς
ἐμούς ἀζημίους;
τολμητέον τὰδ'· ἀλλὰ τῆς
ἐμῆς κἀκής,
τὸ καὶ προσέσθαι
μαλθακοὺς λόγους φρενί.
χωρεῖτε, παῖδες, ἐς δόμους.
ὄτω δὲ μὴ

θέμις παρεῖναι τοῖς ἐμοῖσι
θύμασιν,
αὐτῶ μελήσει· χεῖρα δ' οὐ
διαφθερῶ.

ᾄ ᾄ.

μὴ δῆτα, θυμέ, μὴ σὺ γ'
ἐργάση τάδε·
ἔασον αὐτούς, ὦ τάλαν,
φείσαι τέκνων·
ἐκεῖ μεθ' ἡμῶν ζῶντες
εὐφρανοῦσί σε.

μὰ τοὺς παρ' Αἴδη
νερτέρους ἀλάστορας,

1060 οὐτοὶ ποτ' ἔσται τοῦθ' ὅπως
ἐχθροῖς ἐγὼ
παῖδας παρήσω τοὺς ἐμούς
καθυβρίσαι.

[πάντως σφ' ἀνάγκη
κατθανεῖν· ἐπεὶ δὲ χρή,
ἡμεῖς κτενοῦμεν οἴπερ

Θα πάρω
τα τέκνα μου στην εξορία
Ὅμως για
να αφανίσω τον
πατέρα με των
παιδιών τη συμφορά,
θα πρέπει πόνους να φορτωθῶ
διπλούς; Α! ὄχι .
Ἔχετε γειὰ λοιπὸν κρυφοὶ σκοποὶ μου.

Μα τι παθαίνω; θέλω να με κάνουν
ανάμπαιγμα οι εχθροί,

γιατί τους ἔχω αφήσει χωρίς τιμωρία;
Θάρρος χρειάζεται.
Πως ἔτσι και
δειλιάζω και
λόγια μαλακά
βάζω στο νου μου;
Πηγαινετε παιδιὰ στο σπίτι.

Εκείνος που ἀνόσιο το νομίζει στη δικιά
μου θυσία παραστάτης νά'ναι ας φύγει.
το χέρι το δικό μου δε θα τρέμει!
Αχ! Αχ!
Ὅχι, καρδιά μου εσύ, μην κάμεις τέτοιο
πράμα. Ἄφησε τα, δύστυχη, τα τέκνα,
λυπήσου τα· κι αν ζήσουνε μακριὰ μας,
πάλι για σένα θά'ναι ο ευτυχισμὸς σου.

Μα τους μαύρους εκδικητές θεοὺς του
Κάτω Κόσμου,

ποτέ μου δε θα γίνει αὐτό, ν' αφήσω τα
τέκνα στους εχθροὺς να τ' ατιμάσουν.
Ανάγκη πάσα να πεθάνουν.

πρέπει να τα σκοτώσω ἐγὼ, που τα χω
κάμει.

έξεφύσαμεν.]

πάντως πέπρακται ταῦτα
κούκ ἐκφεύξεται.

καὶ δὴ 'πί κρατὶ στέφανος,
ἐν πέπλοισι δὲ
νύμφη τύραννος ὄλλυται,
σάφ' οἶδ' ἐγώ.

ἀλλ', εἶμι γὰρ δὴ
τλημονεστάτην ὁδόν,
καὶ τούσδε πέμψω
τλημονεστέραν ἔτι
παῖδας προσειπεῖν
βούλομαι.

— δότ', ὦ

τέκνα,

1070 δότ' ἀσπάσασθαι μητρὶ
δεξιὰν χεῖρα.

ὦ φιλάτη χεῖρ, φίλτατον δέ
μοι στόμα
καὶ σχῆμα καὶ πρόσωπον
εὐγενές τέκνων,
εὐδαιμονοῖτον, ἀλλ' ἐκεῖ τὰ
δ' ἐνθάδε
πατὴρ ἀφείλει'. ὦ γλυκεῖα
προσβολή,
ὦ μαλθακὸς χρῶς πνεῦμά
θ' ἥδιστον τέκνων.
χωρεῖτε χωρεῖτ'· οὐκέτ' εἶμι
προσβλέπειν

οἶα τε πρὸς ὑμᾶς, ἀλλὰ
νικῶμαι κακοῖς.
καὶ μανθάνω μὲν οἶα δρᾶν
μέλλω κακά,
θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν
ἐμῶν βουλευμάτων,

1080 ὅσπερ μεγίστων αἴτιος
κακῶν βροτοῖς.

Χο. πολλάκις ἤδη

Τέλειωσε πια και τώρα δεν αλλάζει.
Να, κιόλας το στεφάνι έχει φορέσει
Στην κεφαλή η βασιλοπούλα
Και μες στα πέπλα της, το ξέρω σβήνει.

εγώ τί λέγω! Μ' αν είναι να πάρω
την πιο συφοριασμένη από τις στράτες,
κι αυτά σε πιο συφοριασμένη ακόμα
να τα ρίξω, εγώ θέλω τα παιδιά μου
να τ' αποχαιρετήσω.

— Δώστε, ὦ τέκνα,

το δεξιὸ σας χέρι, δώστε στη μάνα σας να
το φιλήσει.

Χεράκια αγαπημένα, ακριβὸ
στόμα,
κορμάκι ευγενικό,
γλυκιές θωριές μου,
να εἶστε ευτυχισμένα,
μα ἐκεῖ πέρα
τις χαρές ο πατέρας σας τις πήρε.
Ὡς ἀγκαλίτσες γλυκύτατες,
ανάσες μυρωμένες,
τρυφερὴ σάρκα.

Εμπρός, εμπάτε σπίτι, πηγαίνετε.

Καρδιά δεν ἔχω πια να τα κοιτάξω,
αμὴ τα πάθη μου με βάνουν κάτω.
Κι ας νιώθω τι κακό πᾶω να τολμήσω,
ο θυμὸς καβαλάει τα λογικά μου,
αυτὸς ποὺν' αφορμὴ στις πιο μεγάλες

τις κακοπάθειες μέσα στους ανθρώπους.

Χορ. Κι ἄλλες φορές σε λογισμοὺς
μπερδεύτηκα κ' ἐγὼ ψιλοῦς,

διὰ λεπτοτέρων μύθων
ἔμολον
καὶ πρὸς ἀμίλλας ἤλθον
μείζους
ἢ χρηὴ γενεᾶν θήλυν
ἐρευνᾶν·
ἀλλὰ γὰρ ἔστιν μουσα καὶ
ἡμῖν,
ἢ προσομιλεῖ σοφίας
ἐνεκεν·
πάσαισι μὲν οὐ· παῦρον δὲ
δὴ
γένος ἐν πολλαῖς εὖροις ἄν
ἴσως
κοῦκ ἀπόμουσον τὸ
γυναικῶν.

1090 καὶ φημι βροτῶν οἵτινές
εἰσιν
πάμπαν ἀπειροὶ μηδ'·
ἐφύτευσαν
παῖδας, προφέρειν εἰς
εὐτυχίαν
τῶν γειναμένων.
οἱ μὲν ἄτεκνοὶ δι'
ἀπειροσύνην
εἴθ' ἡδὺ βροτοῖς εἴτ'
ἀνιαρὸν
παῖδες τελέθουσ' οὐχί
τυχόντες
πολλῶν μόχθων
ἀπέχονται·
οἷσι δὲ τέκνων ἔστιν ἐν
οἴκοις
γλυκερὸν βλάστημ', ὄρῳ
μελέτη

1100 κατατρυχομένους τὸν
ἅπαντα χρόνον,
πρῶτον μὲν ὅπως θρέψουσι
καλῶς
βίότον θ' ὀπόθεν λείψουσι
τέκνοις·
ἔτι δ' ἐκ τούτων εἴτ' ἐπὶ

καὶ λόγο πῆρα κ' ἔδωσα
για πράματα πιο σοβαρά
παρά που χρέος της γυναικός
ν' ανασκαλεύει με το νου·
τι δά 'χουμε Μούσα κ' εμεῖς
στη γνώση που μας οδηγά·
αμ' ὄχι κι ὄλες· λιγοστές
— μιὰ σε πολλές — μπορεῖ να βρεις
τις Μούσες που τις αγαπούν.

Λοιπὸν, ἐκεῖνοι ἀπ' τοὺς θνητοὺς
ποῦναι ἀπραγοὶ καὶ που ποτὲ
δὲ γεννοσπείρανε παιδιὰ,
στην εὐτυχία τοὺς ξεπερνοῦν
αὐτοὺς που κόμαν φαμελιά.

Οἱ ἀπαιδιῶτοι εἶναι ἀκάτεχοι·
δὲν ξέρουν λύπη για χαρὰ
τα τέκνα ἀν φέρνουν στους θνητοὺς·
Καθὼς δὲν εἶχανε παιδιὰ,
τοὺς λείψαν βάσανα πολλὰ.
Μα ὅσοι ἔχουνε στο σπιτικό
μιαν ὁμορφὴ παιδογονιά,
βλέπω οἱ φροντίδες να τοὺς τρων

ολοχρονίς· το πρῶτο, πῶς
να τ' αναστήσουν τα παιδιὰ
καὶ να τοὺς κάμουν ἕνα βίος·
ξέρουν, ἀπέ, για ποιοὺς μοχτούν,
για πονηροὺς ἢ γι' αγαθοὺς;
Αὐτὸ 'ναι το ἀφανέρωτο.

φλαύροις
εἴτ' ἐπὶ χρηστοῖς
μοχθοῦσι, τόδ' ἐστὶν
ἄδηλον.

ἐν δὲ τὸ πάντων λοίσθιον
ἤδη
πᾶσιν κατερῶ θνητοῖσι
κακόν·
καὶ δὴ γὰρ ἄλις βίωτόν θ'
ἡῦρον
σῶμά τ' ἐς ἥβην ἤλυθε
τέκνων
χρηστοί τ' ἐγένοντ'· εἰ δὲ
κυρήσαι

1110 δαίμων οὕτως, φροῦδος ἐς
Ἄϊδην
θάνατος προφέρων σώματα
τέκνων.
πῶς οὖν λύει πρὸς τοῖς
ἄλλοις
τήνδ' ἐπιλύπην
ἀνιαροτάτην
παίδων ἔνεκεν
θνητοῖσι θεοὺς ἐπιβάλλειν;

Μη· φίλαι, πάλαι τοι
προσμένουσα τὴν τύχην
καραδοκῶ τάκειῖθεν οἷ
προβήσεται.
καὶ δὴ δέδορκα τόνδε τῶν
Ἰάσονος
στείχοντ' ὀπαδῶν πνεῦμα
δ' ἠρεθισμένον

1120 δαίμων οὕτως, φροῦδος ἐς
Ἄϊδην
θάνατος προφέρων σώματα
τέκνων.
πῶς οὖν λύει πρὸς τοῖς
ἄλλοις
τήνδ' ἐπιλύπην
ἀνιαροτάτην
παίδων ἔνεκεν
θνητοῖσι θεοὺς ἐπιβάλλειν;

ΑΓΓΕΛΟΣ

ὦ δεινὸν ἔργον παρανόμως
εἰργασμένη,
Μήδεια, φεύγε φεύγε, μήτε

Μα θα το πω και το στερνό
από τα πάθη των θνητών:
Πες πορευτήκαν από βιός,
και μεγαλώσαν τα παιδιά
κ' ἔχουνε φυσικό καλό·
μ' αν το γραφτό τους είναι αυτό,
στον Ἄδη ο θάνατος πετά
με τα κορμάκια των παιδιών.
Τί κέρδος ἔχουνε λοιπόν

αν, για να κάμουνε γενιά,
το βλέπουν οι θνητοί κι αυτό,
απ' όλα το χειρότερο,
να τους το ρίχνουν οι θεοί
πάνω από τάλλα τους δεινά;

Μηδ. Καλές μου, απ' ώρας είμαι στο καρτέρι,
προσμένοντας να δω τί θ' απογίνει
κεί-μέσα. Και να, βλέπω πού ζυγώνει
αυτός απ' τους ακόλουθους του Ἰάσονα:
η λαφιασμένη ανάσα του το δείχνει,

παράξενο κακό θα μαρτυρήσει.

Μπαίνει βιαστικά ένας ακόλουθος του
Ἰάσονα.

ΜΑΝΤΑΤΟΦΟΡΟΣ

Συ, το φριχτό και το παράνομο ἔργο
που ἔπραξες, Μήδεια, φεύγα! Φεύγα! Με
ὄ,τι
μπορείς: καράβι ἢ στεριανὸν ἀμάξι!

- ναΐαν
 λιποῦσ' ἀπήνην μήτ' ὄχον
 πεδοστιβῆ.
- Μη. τί δ' ἄξιόν μοι τῆσδε
 τυγχάνει φυγῆς;
- Μηδ. Τί γένηκε, πού πρέπει- ἐγὼ να φύγω;
- Αγ. ὄλωλεν ἡ τύραννος ἀρτίως
 κόρη
 Κρέων θ' ὁ φύσας
 φαρμάκων τῶν σῶν ὕπο.
- Μαν. Πέθανε τώρα-δὰ ἡ βασιλοπούλα
 κι ὁ Κρέοντας ὁ γονιὸς ἀπ' τα φαρμάκια
 σου.
- Μη. κάλλιστον εἶπας μῦθον, ἐν
 δ' εὐεργέταις
 τὸ λοιπὸν ἤδη καὶ φίλοις
 ἔμοις ἔση.
- Μηδ. Ὅμορφο λόγον εἶπες· ἀπὸ τώρα,
 φίλο μου κ' εὐεργέτη μου θα σ' ἔχω.
- Αγ. τί φῆς; φρονεῖς μὲν ὀρθὰ
 κοῦ μαίνη, γύναι
- Μαν. Τί λες, γυναίκα; Τάχεις τα μυαλὰ σου
- 1130 ἤτις, τυράννων ἐστίαν
 ἠκισμένη,
 χαίρεις κλύουσα κοῦ φοβῆ
 τὰ τοιάδε;
- ἡ ζουρλάθηκες; Ρήμαξες το σπίτι
 του βασιλιά, και τώρα αναγαλλιᾶζεις,
 πού τ' ακούγεις, ἀντί να τα φοβάσαι;
- Μη. ἔχω τι κάγῳ τοῖς γε σοῖς
 ἐναντίον
 λόγοισιν εἰπεῖν· ἀλλὰ μὴ
 σπέρχου, φίλος,
 λέξον δέ· πῶς ὤλοντο; δις
 τόσον γὰρ ἂν
 τέρψειας ἡμᾶς, εἰ τεθνάσι
 παγκάκως.
- Μηδ. Ἐχω κ' ἐγὼ σ' αὐτὰ να σου ἀπαντήσω.
 Μα μην ἀνάβεις, φίλε, μόνο λέγε.
 Πῶς χαθῆκαν; Διπλὴ θάναι ἡ χαρὰ μου
 πῶς κακοθανάτισαν να το ακούσω.
- Αγ. ἐπεὶ τέκνων σῶν ἦλθε
 δίπτυχος γονῆ
 σὺν πατρὶ καὶ παρῆλθε
 νυμφικοὺς δόμους,
 ἦσθημεν οἴπερ σοῖς
 ἐκάμνομεν κακοῖς
 δμῶες· δι' ὧτων δ' εὐθύς ἦν
 πολὺς λόγος
- Μαν. Ὅταν τα τέκνα σου, ὁ διπλὸς σου γόνος,
 με τον κύρη τους ἦρθαν και διαβῆκαν
 στο νυφικὸ το σπίτι, μια ἀναγάλλια
 μας πήρε ἐμὰς τους δούλους, τα δικά σου
 που πονοῦσαμε πάθη· κι ἀπὸ στόμα
 σε στόμα πήγε πολὴς λόγος, ὅτι
- 1140 σὲ καὶ πόσιν σὸν νεῖκος
 ἐσπεῖσθαι τὸ πρῖν.
 κυνεῖ δ' ὁ μὲν τις χεῖρ', ὁ δὲ
 ξανθὸν κάρα
 παίδων· ἐγὼ δὲ καὺτὸς
 ἡδονῆς ὕπο
 στέγας γυναικῶν σὺν
- κάματε ἀγάπη ἐσὺ κι ὁ σύζυγος σου.
 Τούτος φιλά το χέρι των παιδιῶν σου,
 ἐκεῖνος το ξανθὸ τους το κεφάλι,
 κι ὁ ἴδιος ἐγὼ, πασίχαρος, τα τέκνα
 τα πήρα ἀπὸ κοντὰ ως το γυναικίτη.

τέκνοις ἅμ' ἐσπόμην.
δέσποινα δ' ἦν νῦν ἀντί σου
θαυμάζομεν,
πρὶν μὲν τέκνων σῶν
εἰσιδεῖν ξυνωρίδα,
πρόθυμον εἶχ' ὄφθαλμόν
εἰς Ἰάσονα·
ἔπειτα μέντοι
προῦκαλύψατ' ὄμματα
λευκὴν τ' ἀπέστρεψ'
ἔμπαλιν παρηίδα,
παίδων μυσαχθεῖσ'
εἰσόδους· πόσις δὲ σὸς

¹¹⁵⁰ ὀργὰς τ' ἀφήρει καὶ χόλον
νεάνιδος
λέγων τάδ'· Οὐ μὴ
δυσμενῆς ἔση φίλοις,
παύση δὲ θυμοῦ καὶ πάλιν
στρέψεις κάρα,
φίλους νομίζουσ' οὔσπερ
ἂν πόσις σέθεν,
δέξῃ δὲ δῶρα καὶ
παραιτήση πατρὸς
φυγὰς ἀφείναι παισὶ τοῖσδ',
ἐμὴν χάριν;
ἦ δ' ὥς ἐσεῖδε κόσμον, οὐκ
ἠνέσχετο,
ἀλλ' ἦνεσ' ἀνδρὶ πάντα, καὶ
πρὶν ἐκ δόμων
μακρὰν ἀπειναι πατέρα καὶ
παῖδας, [σέθεν]
λαβοῦσα πέπλους
ποικίλους ἠμπέσχετο,

¹¹⁶⁰ χρυσοῦν τε θείσα στέφανον
ἀμφὶ βοστρύχοις
λαμπρῶ κατόπτρῳ
σχηματίζεται κόμην,
ἄψυχον εἰκὼ προσγελῶσα
σώματος.
κάπειτ' ἀναστᾶσ' ἐκ
θρόνων διέρχεται
στέγας, ἀβρὸν βαίνουσα

Κ' ἡ καινούργια κυρά, που ἀντὶ γιὰ σένα
τιμούμε, πρὶν ἀκόμα τὸ ζευγάρι
τὰ τέκνα σου τὰ δει, με λαύρο βλέμμα
τὸν Ἰάσονα τηρούσε· μα κατόπι
τὰ μάτια τῆς τὰ σκέπασε καὶ πέρα
τόκαμε τὸ λευκὸ τὸ πρόσωπο τῆς,
ἀπ' τὸ ἔμπα τῶν παιδιῶν βαργωμισμένη.
Κι ὁ σύζυγος σου γλύκαινε τῆς κόρης

το θυμὸ καὶ τὸ χόλιασμα με λόγια
τέτοια : "Μην ἔχεις ἔχτρα με τοὺς φίλους,
τὸ θυμὸ σου κατὰπτε, τὸ κεφάλι
γύρνα ἀπ' ἐδῶ, κι ἄς εἶναι καὶ δικοὶ σου
τοῦ ἀντρός σου οἱ φίλοι. Δέξου αὐτὰ τὰ
δῶρα,
κι ἀπ' τὸν κύρη σου ζήτα γιὰ χατήρι
δικό μου, τὰ παιδιὰ νὰ μὴν ξορίσει."
Κι ὡς εἶδε τὰ στολίδια, δε βαστούσε
πια κείνη, καὶ στὸν ἀντρα τᾶστερξε ὅλα·
καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ σπῆτι ξεμακρῆνουν
πατέρας καὶ παιδιὰ, πήρε μονάχη
τὸ πλουμισμένο πέπλο καὶ τὸ ἐντύθη

καὶ τὸ χρυσὸ σαν ἔβαλε στεφάνι
ἀπάνω στὰ σγουρά, μῆρος σε καθρέφτη
λαμπρὸ πιάνει νὰ πλέκει τὰ μαλλιά τῆς,
χαμογελώντας στὸ ἀψυχο εἰδωλὸ τῆς.
Ἦστερα αὐτὴ ἀπὸ τὸ θρονὶ πετιέται,
τὶς κάμαρες διαβαίνει, με ποδᾶρι
ἀπαλὸ καὶ κατὰλευκο πατώντας,
ξελογισμένη ἀπὸ τὰ δῶρα, κι ὅλο
στὶς ὀρθές φτέρνες τῆς γυρνᾶ τὰ μάτια.
Μα ἀπὸ τότες νὰ βλέπεις καὶ νὰ φρίπτεις!
Μεμιὸς ἀλλάζει χρῶμα, με σπασμένο
κορμί πισωβολά, τρεμολυγώντας

παλλεύκω ποδί,
δώροις ὑπερχαίρουσα,
πολλὰ πολλάκις
τένοντ' ἐς ὀρθὸν ὄμμασι
σκοπουμένη.
τοῦνθένδε μέντοι δεινὸν ἦν
θέαμ' ἰδεῖν·
χροιάν γὰρ ἀλλάξασα
λεχρία πάλιν
χωρεῖ τρέμουσα κῶλα καὶ
μόλις φθάνει

1170 θρόνοισιν ἐμπεσοῦσα μὴ
χαμαὶ πεσεῖν.
καὶ τις γεραῖά προσπόλων,
δόξασά που
ἦ Πανὸς ὀργὰς ἢ τινος θεῶν
μολεῖν,
ἀνωλόλυξε, πρὶν γ' ὄρα διὰ
στόμα
χωροῦντα λευκὸν ἀφρόν,
ὀμμάτων τ' ἄπο
κόρας στρέφουσαν, αἰμά τ'
οὐκ ἐνὸν χροῖ·
εἴτ' ἀντίμολπον ἤκεν
ὀλολυγῆς μέγαν
κωκυτόν. εὐθύς δ' ἦ μὲν ἐς
πατρὸς δόμους
ᾠρμησεν, ἦ δὲ πρὸς τὸν
ἀρτίως πόσιν,
φράσουσα νύμφης
συμφορὰν· ἅπασα δὲ

1180 στέγη πυκνοῖσιν ἐκτύπει
δρομήμασιν.
ἦδη δ' ἀνέλκων κῶλον
ἐκπλεθρον δρόμου
ταχύς βαδιστῆς τερμόνων
ἂν ἤπιετο,
ἦ δ' ἐξ ἀναύδου καὶ
μύσαντος ὀμματος
δεινὸν στενάξασ' ἢ τάλαιν·
ἠγείρετο.
διπλοῦν γὰρ αὐτῇ πῆμ'

χέρια-πόδια, στο θρόνο ότι προφταίνει
να σωριαστεί για να μην πέσει χάμω.
Και μια γριό από τις δούλες της,
θαρρώντας
πως του Πάνα η μανία ή κανός άλλου
θεού την είχε πιάσει, αναβογγήθη·
μα όταν την είδε να πετά απ' το στόμα
λευκόν αφρό, τα μάτια να στρουφίζει,
κι απ' την όψη της το αίμα να τραβιέται,

αντίφωνο έσυρε στο βόγγο θρήνο
τρανό. Κ' ευθύς στην κατοικία του κύρη
χυμίζει η μιά, και στου γαμπρού μιαν
άλλη
του χτεσινού, για να τους πουν της
νύφης
τη συφορά· και το παλάτι ακέριο

απ' τα πυκνά τρεχάματα αντηχούσε.
Δεν είταν περασμένη πιότερη ώρα
απ' όση βάνει ένας δρομέας να τρέξει
δρόμον από έξι πλέθρα, όταν η δόλια,
απ' όφωνα και κλεισομάτα πού είταν,
βόγγηξε φοβερά κι ανασηκώθη.

ἐπεστρατεύετο·

χρυσοὺς μὲν ἀμφὶ κρατὶ
κείμενος πλόκος
θαυμαστὸν ἴει νᾶμα
παμφάγου πυρός,
πέπλοι δὲ λεπτοί, σῶν
τέκνων δωρήματα,
λεπτὴν ἔδαπτον σάρκα τῆς
δυσδαίμονος.

1190 φεύγει δ' ἀναστᾶσ' ἐκ
θρόνων πυρουμένη,
σειούσα χαιτήν κρατὰ τ'
ἄλλοτ' ἄλλοσε,
ῥίψαι θέλουσα στέφανον·
ἀλλ' ἀραρότως
σύνδεσμα χρυσοῦς εἶχε, πῦρ
δ', ἐπεὶ κόμην
ἔσεισε, μᾶλλον δις τόσως
ἐλάμπετο.
πίτνει δ' ἐς οὐδας συμφορᾶ
νικωμένη,
πλὴν τῷ τεκόντι κάρτα
δυσμαθῆς ἰδεῖν·
οὐτ' ὀμμάτων γὰρ δηλὸς ἦν
κατάστασις
οὐτ' εὐφυῆς πρόσωπον,
αἷμα δ' ἐξ ἄκρου
ἔσταζε κρατὸς
συμπεφυρμένον πυρὶ,

1200 σάρκες δ' ἀπ' ὀστέων ὥστε
πεύκινον δάκρυ
γναθμοῖς ἀδήλοισ
φαρμάκων ἀπέρρεον,
δεινὸν θέαμα· πᾶσι δ' ἦν
φόβος θιγεῖν
νεκροῦ· τύχην γὰρ εἶχομεν
διδάσκαλον.

πατὴρ δ' ὁ τλήμων
συμφορᾶς ἀγνωσία
ἄφνω προσελθὼν δῶμα
προσπίτνει νεκρῶ·
ᾧ μωξε δ' εὐθύς, καὶ

Γιατὶ διπλὸ κακὸ τὴν πολεμοῦσε·
τὸ χρυσὸ το στεφάνι, αποθεμένο
ἀπάνω στο κεφάλι τῆς, σκορπούσε
ποτάμι θαυμαστὸ παμφάγα φλόγα,
καὶ τ' ἀνάρια τὰ πέπλα, τῶν παιδιῶν σου
τὸ χάρισμα, σπαράζανε τὴ σάρκα
τῆ λευκῆ τῆς βαριόμοιρης. Πετιέται

αὐτὴ ἀπὸ το θρόνι καὶ παίρνει δρόμο
σύφλογη, σειώντος κόμη καὶ κεφάλι
δῶθε-κεῖθε, νὰ ρίξει το στεφάνι·
μα το χρυσόφι, κολλημένο, στέρια
βαστούσε, κι ὅσο κούναε τὰ μαλλιά τῆς,
τόσο διπλὰ λαμποκοπούσε ἡ φλόγα.
Πέφτει στο τέλος χάμω, νικημένη
ἀπ' το κακὸ, κι ἀγνώριστη στο μάτι,
εξὸν ἀν εἶταν το γονιοῦ· τι μῆδε

τῶν ματιῶν τῆς ξεχώριζες το σχῆμα
μῆδε τόμορφο πρόσωπο, μόν' το αἷμα
στάλαζε ἀπ' τὴν κορφή το κεφαλιού τῆς

σύσμιχτο με τὴ φλόγα, κι ἀπ' τὰ κόκαλα
σα δάκρυ πεύκου οἱ σάρκες τῆς
κυλούσαν
ἀπ' τάφαντα φαρμάκια δαγκωμένες,
— φριχτὸ νὰ το θωρεῖς! Κι ὅλοι
φοβούνταν
ν' ἀγγίξουν τὴ νεκρὴ, γιατί ἡ δικὴ τῆς
ἡ τύχη μάθημα μας εἶχε γίνει.

Κι ὁ δῦστυχος πατέρας, το χαμὸ τῆς
μην ξέροντας, στὴν κάμαρα ἐκεῖ μπαίνει
ξάφνου καὶ ρίχνεται στο πτώμα ἀπάνω·
ξεσπάει στο κλάμα, το κορμί ἀγκαλιάζει
καὶ το φιλά. "Δυστυχησμένη κόρη,
τῆς λέγει, ποιὸς ἀπ' τοὺς θεοὺς νὰ σ' ἔχει
ἐτσι ἀπίμα χαλάσει; Ποιὸς ἐμένα,

περιπτύξας χέρας
κυνεί προσαιδῶν τοιάδ'· ὦ
δύστηνε παῖ,
τίς σ' ᾧδ' ἀτίμως δαιμόνων
ἀπώλεσε;
τίς τὸν γέροντα τύμβον
ὄρφανὸν σέθεν

1210 τίθησιν; οἴμοι, συνθάνοιμί
σοι, τέκνον.
ἐπεὶ δὲ θρήνων καὶ γούων
ἐπαύσατο,
χρήζων γεραιὸν
ἐξαναστήσαι δέμας
προσείχεθ' ὥστε κισσὸς
ἔρνεσιν δάφνης
λεπτοῖσι πέπλοις, δεινὰ δ'
ἦν παλαίσματα·
ὁ μὲν γὰρ ἤθελ'
ἐξαναστήσαι γόνυ,
ἦ δ' ἀντελάζυτ'. εἰ δὲ πρὸς
βίαν ἄγοι,
σάρκας γεραιᾶς ἐσπάρασσ'
ἀπ' ὀστέων.
χρόνω δ' ἀπέσβη καὶ
μεθῆχ' ὁ δύσμορος
ψυχὴν· κακοῦ γὰρ οὐκέτ' ἦν
ὑπέρτερος.

1220 κείνται δὲ νεκροὶ παῖς τε
καὶ γέρον πατήρ
πέλας, ποθεινὴ δακρῦοισι
συμφορὰ.

καὶ μοι τὸ μὲν σὸν ἐκποδῶν
ἔστω λόγος·
γνώση γὰρ αὐτὴ ζημίας
ἀποστροφῆν.
τὰ θνητὰ δ' οὐ νῦν πρῶτον
ἡγοῦμαι σκιάν,
οὐδ' ἂν τρέσας εἶποιμι τοῦς
σοφοὺς βροτῶν
δοκοῦντας εἶναι καὶ
μεριμνητὰς λόγων

τον ταφόγερο, ορφάνεψε από σένα;

Ωιμέ, παιδί μου! Ας πέθαινα μαζί σου!"
Κι ως έπαψε το θρήνο και το σκούσμα,
έκαμε να σηκώσει το κορμί του
το γεραλέο. Μα, ως ο κισσός στις
δάφνης
τα κλωνάρια, βρισκόταν μπερδεμένος
στ' ανάρια πέπλα, και το πάλεμα τους
είτανε φοβερό· να θέλει ο δόλιος
να στυλωθεί στα γόνατα, κ' εκείνη
να τον κρατεί· και στον περίσσιο αγώνα
ανασπούσε απ' τα κόκαλα τις σάρκες
τις γέρικες! Ωστόσο αποσταμένος
παράδωσε ψυχήν ο μαυρομοίρης,
τι απ' το κακό πιο δυνατός δεν είχαν.

Και κοιτούνται νεκροί, ο ένας στον άλλο
δίπλα, η κόρη κι ο γέροντας πατέρας·
νά χαλασμός που αξίζει να τον κλαίγεις!

Στη Μήδεια:

Όσο για σένα, τίποτα ας μη λέγω·
της συμφοράς θα νιώσεις μοναχή σου
τον αντίχτυπο. Μα όσο για τ' ανθρώπινα,
δεν είναι τώρα η πρώτη που τα βλέπω
σαν ἦσκιο, και το λέω χωρίς να τρέμω:
ὅποιος απ' τους θνητούς περνά πώς είναι
σοφός και μάστορης στα λόγια, εκείνου
και μεγαλύτερο κακό θα τούρθει.

τούτους μεγίστην ζημίαν
ὀφλισκάνειν.

θνητῶν γὰρ οὐδεὶς ἔστιν
εὐδαίμων ἀνήρ·
ὄλβου δ' ἐπιρρυνέντος
εὐτυχέστερος

1230 ἄλλου γένοιτ' ἂν ἄλλος,
εὐδαίμων δ' ἂν οὐ.

Χο. ἔοιχ' ὁ δαίμων πολλὰ τῆδ'
ἐν ἡμέρᾳ
κακὰ ξυνάπτειν ἐνδίκως
Ἰάσονι.
ὦ τλῆμον, ὥς σου
συμφορὰς οἰκτίρομεν,
κόρη Κρέοντος, ἣτις εἰς
Ἄιδου δόμους
οἶχη γάμων ἑκατι τῶν
Ἰάσονος.

Μη. φίλαι, δέδοκται τοῦργον ὡς
τάχιστα μοι
παῖδας κτανούση τῆσδ'
ἀφορμᾶσθαι χθονός,
καὶ μὴ σχολὴν ἄγουσαν
ἐκδοῦναι τέκνα
ἄλλη φονεῦσαι
δυσμενεστέρα χερί.

1240 πάντως σφ' ἀνάγκη
κατθανεῖν· ἐπεὶ δὲ χρή,
ἡμεῖς κτενοῦμεν, οἵπερ
ἔξεφύσαμεν.
ἀλλ' εἴ' ὀπλίζου, καρδία. τί
μέλλομεν
τὰ δεινὰ κάναγκαῖα μὴ
πράσσειν κακά;
ἄγ', ὦ τάλαινα χεῖρ ἐμή,
λαβὲ ξίφος,
λάβ', ἔρπε πρὸς βαλβίδα
λυπηρὰν βίου,
καὶ μὴ κακισθῆς μηδ'
ἀναμνησθῆς τέκνων,
ὡς φίλταθ', ὡς ἔτικτες·

Μες στους θνητούς, δεν έχει
ευτυχισμένους·
και πλούτη αν έρθουν, ο ένας απ' τον
άλλο
τύχη καλύτερη να πεις πώς έχει,
μα ευτυχισμένο να μην πεις κανένα!

Φεύγει.

Χορ. Φαίνεται σήμερα ὁ θεός πως δίκια
στον Ἰάσονο πολλά δεινὰ μοιράζει.
Φτωχιά, τις συφορές σου πώς θρηνοῦμε,
του Κρέοντα θυγατέρα, πού στον Ἄδη
κατέβης για του Ἰάσονα τους γάμους!

Μηδ. Φίλες το έργο το έχω
αποφασίσει γοργά
τα τέκνα σφάζω
κι απ' τη χώρα
θα φύγω δε θα αφήσω αργοπορώντας
απ' άλλο χέρι πιο εχθρικό να πάνε.
Ανάγκη πάσα να πεθάνουν

Πρέπει να τα σκοτώσω
εγώ που τα χω κάμει
Εμπρός καρδιά μου θάρρος ετοιμάσου
Γιατί ν' αργείς το φοβερό να πράξεις
μπορόγραφο κακό; Εμπρός, δόλιο μου
χέρι
πάρε το ξίφος, πάρε το! Πορεύου
για το ξεκίνημα θλιμένης ζήσης,
και μη δειλιάζεις, μη θυμάσαι αν είναι
τα τέκνα αυτά χιλιάκριβα περίσσια,
και πώς τα γέννησες εσύ· την ώρα
ετούτη καν, τους γιους σου ξέχασε τους,
κ' ύστερα θρήνα! Τί, κι αν τους
σκοτώσεις,
αγαπημένοι σου είταν απ' τη φύση

ἀλλὰ τήνδε γε
λαθοῦ βραχεῖαν ἡμέραν
παίδων σέθεν,
κάπειτα θρήνει καὶ γὰρ εἰ
κτενεῖς σφ', ὅμως
1250 φίλοι γ' ἔφυσαν—δυστυχῆς
δ' ἐγὼ γυνή.

— κ' ἐγὼ θάν εἶμαι μιά δυστυχισμένη

Χο. ἰὼ Γᾶ τε καὶ παμφαῆς [στρ.
ἀκτίς Ἀελίου, κατίδεν' ἴδετε τὰν
ὀλομένην γυναῖκα, πρὶν
φοινίαν
τέκνοις προσβαλεῖν χέρ'
αὐτοκτόνον·
τεᾶς γὰρ ἀπὸ χρυσέας γονᾶς
ἔβλασταν, θεοῦ δ' αἰμά τι
πίτνειν
φόβος ὑπ' ἀνέρων.
ἀλλὰ νιν, ὦ φάος διογενές,
κάτειω-
γε κατάπαυσσον, ἔξελ' οἴκων
φονίαν
1260 τάλαινάν τ' Ἐρινὺν ὑπ'
ἀλαστόρων.

Χορ. Γῆ κι ολόφεγγη ἀχτίδα του Ἴλιου,
[στρ.
δεῖτε ἐδῶ, δεῖτε ἐδῶ τῆ ρημάχτρα
τῆ γυναῖκα, προτοῦ με αυτοκτόνο,
ματσάλαχτο χέρι χτυπήσει
τὰ δικά τῆς τὰ τέκνα!
Τῆς χρυσῆς σου γενιάς, Ἴλιε,
κλώνος
εἶν' κι αὐτὰ· καὶ φριχτό ενός θεοῦ
τὸ αἷμα χέρι θνητοῦ νὰ το χύνει.
Ἀλλὰ ἐσύ, φῶς διογέννητο, κράτα,
μπόδισε τὴν, καὶ διώξε ἀπ' τὸ σπίτι
τὴν τρισάθλια, αἰμοβόρα Ἐρινύα,

οἱ θεοὶ τοῦ κακοῦ ποὺ ἀμολήσαν.

μάταν μόχθος ἔρρει τέκνων,
[ἀντ.
ἄρα μάταν γένος φίλιον ἔτεκες,
ὦ
κυανεᾶν λιποῦσα
Συμπληγάδων
πετρᾶν ἀξενωτάταν ἐσβολάν;
δειλαία, τί σοι φρενῶν βαρὺς
χόλος προσπίτνει καὶ δυσμενῆς
φόνος; ἀμείβεται
χαλεπὰ γὰρ βροτοῖς ὁμογενῇ
μιά
σματα ἐπὶ γαῖαν αὐτοφόνταις
ξυνῶ
1270 δὰ θεόθεν πίτνοντ' ἐπὶ δόμοις
ἄχη.

Μάταια πήγαν οἱ μόχθοι τῆς μάνας,
[ἀντ.
μάταια γέννησες φύτρα, λοιπόν,
πολυαγάπητη, ἐσύ ποὺ μιά μέρα
ἀντιπέρασες τῶν Συμπληγάδων,
τῶν σιδερικῶν βράχων,
τὸ ἀφιλόξενο διάβα.
Γιατί, δόλια, ὁ βαρῆς ὁ θυμὸς
νὰ σοὺ ἀνάψει τὰ φρένα; Γιατί
φονικὴ μιαν ἀμάχη νὰ νιώθεις
καὶ τὴν πρώτην ἀρνήθης ἀγάπη;
Φοβερό γιὰ θνητοὺς ἀν ἀπὸ αἷμα
τῆς γενιάς μολευτοῦν τῆς δίκης
τοὺς·
στους φονιάδες τῆς ἰδίας τοὺς
φύτρας,
αὐτὸ φέρνει δεινὰ, καὶ χτυπὰ

μεσ στα σπίτια τοὺς χέρι θεοῦ,
τῆς σφαγῆς τιμωροῦ.

<ΠΑΙΔΕΣ ἔνδοθεν.

αἰαί.>

1273

Χο. ἀκούεις βοᾶν ἀκούεις τέκνων;
[στρ.

1274 — ἰὼ τλαῖμον, ὦ κακοτυχῆς
γύναι.

1271

Πο. οἶμοι τί δράσω; ποῖ φύγω
μητρὸς χέρας;

1272 — οὐκ οἶδ', ἀδελφε φίλτατ'·
ὀλλύμεσθα γάρ.

1275

Χο. παρέλθω δόμους; ἀρήξαι φόνον
δοκεῖ μοι τέκνοις.

Πα. ναί, πρὸς θεῶν, ἀρήξαιτ'· ἐν
δέοντι γάρ.
— ὡς ἐγγὺς ἤδη γ' ἐσμέν
ἀρκύων ξίφους.

Χο. τάλαιν', ὡς ἄρ' ἦσθα πέτρος ἢ
σίδα-

1280 ρος, ἅτις τέκνων
ὄν ἔτεκες ἄροτον αὐτόχειρι
μοίρα κτενεῖς.

— μίαν δὴ κλύω μίαν τῶν πάρος
[ἀντ.

γυναῖκ' ἐν φίλοις χέρα βαλεῖν
τέκνοις·

Ἰνώ μανείσαν ἐκ θεῶν, ὄθ' ἢ
Διὸς

δάμαρ νιν ἐξέπεμψε δωμάτων
ἄλη·

πίτνει δ' ἅ τάλαιν' ἐς ἄλμαν
φόνω

τέκνων δυσσεβεῖ,

ἀκτῆς ὑπερτείνασα ποντίας

πόδα,

δυοῖν τε παῖδοιν συνθανοῦσ'

ΠΑΙΔΙ (Από μέσα.)

Ἄσ!

Χορ. Ακούγεις των παιδιῶν το σκούσμα;
Ακούγεις; [στρ

Αλί σου, δόλια, δύστυχη γυναῖκα!

Παι. Ωιμένα, τί να κάμω να ξεφύγω
τα χέρια της μητέρας;

— Αχ, δεν ξέρω,
καλό μου ἀδέρφι, τι χαμένοι πάμε.

*Ο Χορός σμαριάζει και σαλεύει
αναποφάσι-
στος μπρος στο σπίτι.*

Χορ. Λέω στο σπίτι να μπω να τα
γλυτώσω,
τα παιδιά, απ' τη σφαγή.

Παι. Ναί, σώσετε μας,
για τόνομα των θεῶν, μη χάνετε
ώρα!
— Εἴμαστε κιόλας στου σπαθιοῦ το
στόμα!

Χορ. Βαριομοίρα, ἀπὸ σίδερο ἢ πέτρα

λοιπὸν εἶσαι πού πας να σκοτώσεις,
με το χέρι σου, τέκνα δικά σου
και καρπὸ της κοιλιᾶς σου!

Μια μονάχα γυναῖκα ἔχω ακούσει,
[ἀντ
μια μονάχα, και σ' ἄλλους καιρούς,
πού στα τέκνα της σήκωσε χέρι,
την Ἰνώ, που οι θεοὶ ἔχαν τρελάνει,
του Δία σύντας το ταίρι απ' το σπίτι
την ἀπόδιωξε σε ἀφιλους δρόμους.
Κι αὐτὴ ρίχτηκε, ἡ δύστυχη, μέσα
στ' ἀρμυρά τα νερά, και στα τέκνα
ἔδωσε ἄνομο τέλος.
Μ' ἓνα πήδημα πάνω απ' το βράχο,
συνεπήρε τα δυὸ της
τα παιδιὰ στο χαμό της!

ἀπόλλυται

1290 τί δῆτ' οὖν γένοιτ' ἄν ἔτι δεινόν;
ὦ
γυναικῶν λέχος
πολύπονον, ὅσα βροτοῖς ἔρεξας
ἤδη κακά.

Ἄλλο πιο φοβερό που να γίνει;
Ποια δεινά στους θνητούς έχεις
φέρει,
ὦ γυναίκεια, πολύπαθη κλίνη!

Ο Ιάσωνας μπαίνει ορμητικά.

Ια. γυναῖκες, αἰ τῆσδ' ἐγγυῶς ἔστατε
στέγης,
ἄρ' ἐν δόμοισιν ἢ τὰ δειν'
εἰργασμένη
Μήδεια τοῖσδ' ἔτ', ἣ μεθέστηκεν
φυγῆ;
δεῖ γάρ νιν ἦτοι γῆς γε
κρυφθῆναι κάτω,
ἣ πτηνὸν ἄραι σῶμ' ἐς αἰθέρος
βάθος,
εἰ μὴ τυράννων δώμασιν δώσει
δίκεν·
πέποιθ' ἀποκτείνασα κοιράνους
χθονός

Ιασ. Γυναῖκες πού κοντά σ' αυτό το σπίτι
στέκεστε, νάναι ακόμα μέσα εκείνη
που το κακούργημα έχει πράξει, η
Μήδεια,
ἢ πήρε δρόμο κ' ἔχει ξεμακρῆνει;
Να σύρει να κρυφτεῖ κάτω απ' το
χώμα,
ἢ να κάμει φτερά και να πετάξει
στου αἰθέρα το βυθόν, αλλιῶς θα
δώσει
ὅσα χρωστά στου βασιλιά το σπίτι!

1300 ἀθῶος αὐτῆ τῶνδε φεύξεσθαι
δόμων;
ἀλλ' οὐ γὰρ αὐτῆς φροντίδ' ὡς
τέκνων ἔχω·
κεῖνην μὲν οὖς ἔδρασεν
ἔρξουσιν κακῶς,
ἐμῶν δὲ παίδων ἤλθον ἐκσῶσων
βίον,
μή μοι τι δράσωσ' οἱ
προσήκοντες γένει,
μητρῶν ἐκπράσσοντες ἀνόσιον
φόνον.

Σα σκότωσε τους ἀρχοντες της
χώρας,

θαρρεῖ ἀτιμώρητη θα φύγει εδῶθε;
Μα δε γνοιῶζουμαι αὐτήν, μόνο τα
τέκνα.
Απ' ὅσους ἐβλαψε θα λάβει εκείνη
το κακό πού τους ἔκαμε, μα εγῶ
ἦρθα
τη ζωὴ των παιδιῶν μου να γλυτώσω,
μήπως θελήσει του ρηγός το γένος
να βάλει τους δικούς μου να
πλερώσουν
το φονικό το βδελυρό της μάνας.

Χο. ὦ τλήμον, οὐκ οἶσθ' οἱ κακῶν
ἐλήλυθας,
Ἰάσον· οὐ γὰρ τοῦσδ' ἄν
ἐφθέγξω λόγους.

Χορ. Ταλαίπωρε! Δεν ξέρεις που έχει
φτάσει
ἡ συφορά σου, Ιάσωνα. Τα λόγια
ετούτα, αλλιῶς, δε θάχες ξεστομίσει.

Ια. τί δ' ἔστιν; ἢ που καμ'
ἀποκτεῖναι θέλει

Ιασ. Τί τρέχει; Πάει και μένα να χαλάσει;

Χο. παῖδες τεθνάσι χειρὶ μητρῶα

Χορ. Πεθάναν τα παιδιά από χέρι μάνας.

σέθεν.

1310

Ια. οἴμοι τί λέξεις; ὡς μ' ἀπώλεσας,
γύναι.

Ιασ. Ωιμέ! Τί λες; Με αφάνισες, γυναίκα!

Χο. ὡς οὐκέτ' ὄντων σῶν τέκνων
φρόντιζε δή.

Χορ. Κάνε σα να μη ζούνε τα παιδιά σου.

Ια. ποῦ γάρ νιν ἔκτειν'; ἐντὸς ἧ
ἔξωθεν δόμων;

Ιασ. Μα που τα σκότωσε; Στο σπίτι ἢ
ἀπέξω;

Χο. πύλας ἀνοίξας σῶν τέκνων ὄψη
φόνον.

Χορ. Ἄνοιξ' την πόρτα: θα τα δεις
σφαγμένα.

Ια. χαλάτε κληῖδας ὡς τάχιστα,
πρόσπολοι,
ἐκλύεθ' ἄρμους, ὡς ἴδω διπλοῦν
κακόν,
τοὺς μὲν θανόντας — τὴν δὲ
τείσωμαι δίκην.

Ιασ. Ξεμανταλώστε γρήγορα την πόρτα,
δούλοι! και ρίχτε κάτω τις αμπάρες,
για να δω τη διπλή συφορά, κείνους
πού πέθαναν, κι αυτήν πού θα
παιδέψω.

*Κανείς δεν αποκρίνεται. Ο Ιάσωνας
ρίχνεται
στην πόρτα και την ταρακουνά. Τότε,
πάνω από το σπίτι, μέσα σ' ένα ἄρμα,
πού
το σέρνουν φτερωτοὶ δράκοντες
(φίδια)
παρουσιάζεται η Μήδεια, έχοντας
μπροστά
της τα δύο πτώματα.*

Μη. τί τάσδε κινεῖς κἀναμοχλεύεις
πύλας,
νεκρούς ἐρευνῶν κάμῃ τὴν
εἰργασμένην;
παῦσαι πόνου τοῦδ'. εἰ δ' ἐμοῦ
χρεῖαν ἔχεις,

Μηδ. Τί τις κουνάς και θες να τις γκρεμίσεις
τις πόρτες; Τους νεκρούς ζητάς κ'
εμένα
που τάπραξα; Τον κόπο σου μη
χάνεις!

1320 λέγ', εἴ τι βούλη, χειρὶ δ' οὐ
ψαύσεις ποτέ.
τοιόνδ' ὄχημα πατρὸς Ἥλιος
πατήρ
δίδωσιν ἡμῖν, ἔρουμα πολεμίας
χερός.

Αν γυρεύεις εμένα, πες τί θέλεις,
τι με χέρι ποτέ δε θα με αγγίξεις.
Αμάξι τέτοιο ο Ἥλιος σε μας δίνει,
ο κύρης του γονιού μου, προμαχώνα
ἀπ' των εχτρῶν το χέρι.

Ια. ὦ μῖσος, ὦ μέγιστον ἐχθίστη
γύναι
θεοῖς τε κάμοι παντί τ'
ἀνθρώπων γένει
ἦτις τέκνοισι σοῖσιν ἐμβαλεῖν

Ιασ. Απαίσιο τέρας μισητὴ γυναίκα πióτερο
ἀπ' ὅλες στους θεοὺς,
σε μένα και στους θνητοὺς,
που τόλμησες στα ἴδια τα τέκνα σου
να μπήξεις το μαχαίρι,
κε ἐμέ
χωρὶς παιδιά να με βουλιάξεις στη

ξίφος
ἔτλης τεκοῦσα, κάμ' ἄπαιδ'
ἀπώλεσας·
καὶ ταῦτα δράσασ' ἤλιόν τε
προσβλέπεις
καὶ γαίαν, ἔργον τλάσα
δυσσεβέστατον·
ὄλοι'· ἐγὼ δὲ νῦν φρονῶ, τότε' οὐ
φρονῶν,

1330 ὅτ' ἐκ δόμων σε βαρβάρου τ'
ἀπὸ χθονὸς
Ἑλλην' ἐς οἶκον ἠγόμην, κακὸν
μέγα,
πατρός τε καὶ γῆς προδότιν ἢ σ'
ἐθρέψατο.
τὸν σὸν δ' ἀλάστορ' εἰς ἔμ'
ἔσκηψαν θεοί·
κτανοῦσα γὰρ δὴ σὸν κάσιν
παρέστιον
τὸ καλλίπρωρον εἰσέβης Ἀργούος
σκάφος.
ἦρξω μὲν ἐκ τοιῶνδε·
νυμφευθεῖσα δὲ
παρ' ἀνδρῶν τῶδε καὶ τεκοῦσά μοι
τέκνα,
εὐνῆς ἕκατι καὶ λέχους σφ'
ἀπώλεσας.
οὐκ ἔστιν ἦτις τοῦτ' ἂν Ἑλληνίς
γυνή

1340 ἔτλη ποθ', ὧν γε πρόσθεν
ἠξίουν ἐγὼ
γῆμαι σέ, κῆδος ἐχθρόν
ὀλέθριόν τ' ἐμοί,
λέαιναν, οὐ γυναῖκα, τῆς
Τυρσηνίδος
Σκύλλης ἔχουσαν ἀγριωτέραν
φύσιν.
ἀλλ' οὐ γὰρ ἂν σε μυρίοις
ὄνειδεσι
δάκοιμι· τοιόνδ' ἐμπέφυκέ σοι
θράσος·
ἔρρ', αἰσχροποιέ καὶ τέκνων

συμφορά
μετὰ ἀπὸ τέτοια ἔργα τὸν Ἥλιο καὶ τὴ
Γῆ ἀντικρίζεις,
ὅταν τὸ πιο φριχτὸ κακοῦργημα ἔχεις
κάνει;
Ν' ἀφανιστεῖς

Σωστὰ εἶπω τα μυστὰ μου
Τώρα, ὄχι τότε που ἀπ' τὸ βάρβαρό
σου τόπο σ' ἔφερα ἐδῶ σ' ἑλληνικὸ
παλάτι κακὸ μεγάλο ἐσένα του γονιοῦ
σου καὶ τῆς χώρας που σ' ἔθρεψε
προδότηρα.
Τὸ δαίμονα που ἐσένα κυνηγοῦσε,
Ἀπάνω μου οἱ θεοὶ τὸν ρίξαν, ὅταν
σφάζοντας ἀσπλαχνα τὸν ἀδερφὸ
σου,
Πλαί στην ἐστία καθισμένο,
Μπήκες στην ομορφόπλωρην Ἀργῶ
να φύγεις.
Ἔτσι ἀρχισες φριχτὰ κι ἀφοῦ μαζί μου
Πλάγισες καὶ παιδιὰ μου ἔχεις
γεννήσει,
τὰ σκότωσες
για τὸ κρεββάτι σου.
Ὅμως,
καμιὰ μες στις γυναῖκες τῆς Ἑλλάδας

ποτέ δε θα τολμοῦσε αὐτὸ νὰ πράξει
Κι ἀντὶ γιὰ κείνες ταίρι μου σε πήρα,
να μου γενεῖς ἐχθρὸς κι ἀφανισμὸς
μου, μὴ λιονταρίνα, — κι ὄχι
γυναῖκα, — πούχει φυσικὸ ἀπ' τῆς
Σκύλλας
τῆς Τυρρηνίδας περισσότερο ἀγριο.
Μα, γιὰ νὰ δαγκωθεῖς ἐσὺ, δε
φτάνουν
μύριες βρῖσιές, τὸ θράσος σου εἶναι
τέτοιο·
που νὰ χαθεῖς, κακοῦργα,
παιδοφόνισσα!
Κ' ἐγὼ τὸ ριζικὸ μου ἀς πάω νὰ
κλαίγω,
που μῆδε θα χαρῶ τὴ νέα παντριά
μου,
μῆδε τὰ τέκνα πούσπειρα κι ἀνάστησα

μιαφόνε·
ἐμοὶ δὲ τὸν ἐμὸν δαίμον' αἰάζειν
πάρα,
ὅς οὔτε λέκτρον νεογάμων
ὀνήσομαι,
οὐ παῖδας οὐς ἔφυσα
κάξεθρεψάμην

1350 ἔξω προσειπεῖν ζῶντας, ἀλλ'
ἀπώλεσα.

Μη. μακρὰν ἂν ἐξέτεινα τοῖσδ'
ἐναντίον
λόγοισιν, εἰ μὴ Ζεὺς πατήρ
ἠπίστατο
οἷ' ἐξ ἐμοῦ πέπονθας οἶά τ'
εἰργάσω·
σὺ δ' οὐκ ἔμελλες τὰμ'
ἀτιμάσας λέχη
τερπνὸν διάξειν βίοτον ἐγγελῶν
ἐμοί·
οὐδ' ἠ τύραννος, οὐδ' ὁ σοὶ
προσθεῖς γάμους
Κρέων ἀνατεῖ τῆσδέ μ' ἐκβαλεῖν
χθονός.
πρὸς ταῦτα καὶ Λέαιναν, εἰ
βούλη, κάλει
καὶ Σκύλλαν ἠ Τυρσηνὸν
ᾤκησεν πέδον·

1360 τῆς σῆς γὰρ ὡς χρὴ καρδίας
ἀνθηψάμην.

Ια. καυτῆ γε λυπῆ καὶ κακῶν
κοινωνός εἶ.

Μη. σάφ' ἴσθι· λυεῖ δ' ἄλγος, ἦν σὺ
μὴ ἴγγελας.

Ια. ὦ τέκνα, μητρὸς ὡς κακῆς
ἐκύρσατε.

Μη. ὦ παῖδες, ὡς ὤλεσθε πατρῶα
νόσω.

Ια. οὔτοι νυν ἡμῆ δεξιὰ σφ'
ἀπώλεσεν.

Μη. ἀλλ' ὕβρις, οἷ' τε σοὶ νεοδμηῆτες
γάμοι.

Ια. λέχους σφε κηξίωσας οὔνεκα

Ποτέ δεν θα μπορέσω να τους μιλήσω
τὰ' χασα για πάντα.

Μηδ. Με λόγους περισσοὺς θα σου
απαντούσα,
αν δεν γνώριζε
ο πατέρας Δίας
Πόσα σου πρόσφερα
καλὰ και πόσα
βρήκα από σένα.
Μα γραφτό δεν ἦταν,
αφού με καταφρόνεσες
να ζήσεις,
Χαρούμενη ζωή
αναμπαίζοντας με οὐδε ἡ
βασιλοπούλα
μήτε ἀκόμη
Κι ο Κρέοντας που σε πάντρεψε,
απ' τη χώρα θα μ' ἐδιωχνε ἔτσι δίχως
να πληρώσει .
Εσύ ἄμα θέλεις τώρα ονόμαζέ με και
λιόντισσα και Σκύλλα που φωλιάζει
Στων Τυρρηνῶν τους τόπους

Την καρδιά σου ἐχω σπαράξει ἐγὼ
καθὼς ποθοῦσα.

Ιασ. Κι ἐσύ πονάς ἀπό τις συμφορὲς μου
πλούσιο μεράδι πέφτει και σε σένα.

Μηδ. Το ξέρω μα περνάει ευθύς ο πόνος,
σα δεν μπορείς ἐσύ να μ' αναμπαίζεις.

Ιασ. Παιδιά μου τι κακούργα εἶχατε μάνα;

Μηδ. Παιδιά μου, ἀπ' του γονιοῦ την τρέλα
πάτε,

Ιασ. Δεν τα σφαξε δικό μου χέρι.

Μηδ. Η ατιμία σου και οι νέοι σου γάμοι

Ιασ. Τα σκότωσες λοιπόν για ἓνα

- κτανεῖν.
- Μη.** σμικρόν γυναικί πῆμα τοῦτ' εἶναι δοκεῖς;
- Ια.** ἦτις γε σώφρων' σοὶ δὲ πάντ' ἐστὶν κακά.
- Μη.** οἶδ' οὐκέτ' εἰσὶ τοῦτο γάρ σε δῆξεται.
- Ια.** οἶδ' εἰσὶν, οἴμοι, σῶ κάρα μιάστωρες.
- Μη.** ἴσασιν ὅστις ἤρξε πημονῆς θεοί.
- Ια.** ἴσασι δῆτα σὴν γ' ἀπόπτυστον φρένα.
- Μη.** στύγει· πικρὰν δὲ βάξιν ἐχθαίρω σέθεν.
- Ια.** καὶ μὴν ἐγὼ σὴν ῥάδιον δ' ἀπαλλαγαί.
- Μη.** πῶς οὖν; τί δράσω; κάρτα γὰρ κἀγὼ θέλω.
- Ια.** θάψαι νεκρούς μοι τούσδε καὶ κλαῦσαι πάρες.
- Μη.** οὐ δῆτ', ἐπεὶ σφας τῆδ' ἐγὼ θάψω χερί, φέρουσ' ἐς Ἴηρας τέμενος Ἀκραιάς θεοῦ,
- 1380 ὥς μὴ τις αὐτοὺς πολεμίων καθυβρίση, τύμβους ἀνασπῶν γῆ δὲ τῆδε Σισύφου σεμνήν ἐορτὴν καὶ τέλη προσάψομεν τὸ λοιπὸν ἀντὶ τοῦδε δυσσεβοῦς φόνου. αὐτὴ δὲ γαῖαν εἴμι τὴν Ἴερχθέως, Αἰγεί συνοικήσουσα τῶ Πανδίωνος. σὺ δ', ὥσπερ εἰκός, κατθανῆ κακὸς κακῶς, Ἄργους κάρα σὸν λειψάνω πεπληγμένος, πικρὰς τελευτὰς τῶν ἐμῶν
- κρεββάτι.
- Μηδ.** Καὶ το θαρρεῖς μικρὸ για μια γυναίκα;
- Ιασ.** Αν ἔχεις νου μα εσύ δεν ἔχεις.
- Μηδ.** Δεν ζούνε πια και αυτό σε κομματιάζει
- Ιασ.** Σκληρές για σε θα γίνουν οι Ερινύες.
- Μηδ.** Ποιος ἔχει αρχίσει το κακό οι θεοὶ ξέρουν.
- Ιασ.** Ξέρουνε την ανόσια καρδιά σου.
- Μηδ.** Να με μισεῖς δε θέλω να σ' ακούω.
- Ιασ.** Το ἴδιο κ ἐγὼ τότε ας χωριστούμε.
- Μηδ.** Πῶς; Λέγε. Τί να κάμω; Κ' ἐγὼ θέλω.
- Ιασ.** Ἄσ' τους νεκρούς να θάψω και να κλάψω.
- Μηδ.** Ἀμ' ὄχι! Θα τους θάψω μοναχὴ μου, με τούτα μου τα χέρια, θα τους φέρω στο τέμενος της Ἴηρας της Ἀκραιάς,
- μην πάει κανεὶς ἐχτρός και τους ντροπιᾶσει, ξεχώνοντας τους τάφους· και σε τούτη τη γη του Σίσυφου, γιορτὴ θα ορίσω σεμνή και τελετὴ αποδώ και πέρα για καθαρμόν αὐτοῦ του ανόσιου φόνου. Κ' ἐγὼ πηγαίνω στου Ἴερχθέα τη χώρα, με τον Αἰγέα, το τέκνο του Πανδίωνα, να συγκαθίσω. Μα εσύ, καθὼς σου πρέπει, θα πας κακὴν κακῶς, το πικρὸ τέλος του καινούργιου του γάμου σου αφού τόδες.

- γάμων ιδών.
- Ια.** ἀλλά σ' Ἐρινύς ὀλέσειε τέκνων
1390 φονία τε Δίκη.
- Μη.** τίς δὲ κλύει σοῦ θεὸς ἢ δαίμων,
τοῦ ψευδόρκου καὶ ξειναπάτου;
- Ια.** φεῦ φεῦ, μυσαρὰ καὶ
παιδολέτορ.
- Μη.** στείχε πρὸς οἴκους καὶ θάπτ'
ἄλοχον.
- Ια.** στείχω, δισσῶν γ' ἄμορος
τέκνων.
- Μη.** οὐπω θρηνεῖς; μένε καὶ γῆρας.
- Ια.** ᾧ τέκνα φίλτατα.
- Μη.** μητρὶ γε, σοὶ δ' οὐ.
- Ια.** κάπειτ' ἔκανες;
- Μη.** σέ γε πημαίνουσ'.
- Ια.** ᾧμοι, φίλιου χρῆζω στόματος
1400 παίδων ὁ τάλας
προσπτύξασθαι.
- Μη.** νῦν σφε προσαιδᾶς, νῦν
ἀσπάζη,
τότ' ἀπωσάμενος.
- Ια.** δός μοι πρὸς θεῶν
μαλακοῦ χρωτὸς ψαῦσαι
τέκνων.
- Μη.** οὐκ ἔστι μάτην ἔπος ἔρριπται.
- Ια.** Ζεῦ, τὰδ' ἀκούεις ὡς
ἀπελαυνόμεθ',
οἷά τε πάσχομεν ἐκ τῆς
μυσαρᾶς
καὶ παιδοφόνου τῆσδε λεαίνης;
ἀλλ' ὅποσον γοῦν πάρα καὶ
δύναμαι
τάδε καὶ θρηνῶ κάπιθεάζω,
μαρτυρόμενος δαίμονας ὡς μοι
τέκνα κτείνας' ἀποκωλύεις
ψαῦσαί τε χεροῖν θάψαι τε
νεκρούς,
οὐς μήποτ' ἐγὼ φύσας ὄφελον
- Ιασ.** ὦ, που να σ' αφανίσει η Ερινύα
των παιδιῶν σου και η Δίκη η
τιμωρήτρα!
- Μηδ.** Και ποιός θεός ή δαίμονας θ' ακούσει
τον ξενοπλόνο κι ορκοπάτη εσένα;
- Ιασ.** Αλί σου, σιχαμένη παιδοφόνισσα!
- Μηδ.** Στο σπίτι σου αί να θάψεις την κυρά
σου.
- Ιασ.** Πηγαίνω απ' τα παιδιά μου
ορφανεμένος.
- Μηδ.** Μην κλαις ακόμη στάσου να γεράσεις.
- Ιασ.** ὦ τέκνα μου ακριβα.
- Μηδ.** Για τη μητέρα τους όχι για σένα
- Ιασ.** Γί αυτό τα χεις σκοτώσει;
- Μηδ.** Για να σπαράξω εσένα.
- Ιασ.** Αχ!θέλω ο δόλιος να φιλήσω
Το αγαπημένο στόμα των παιδιῶν
μου.
- Μηδ.** Τώρα ζητάς να τα φιλήσεις, τώρα τα
κράζεις όμως τα 'δίωχνες.
- Ιασ.** Των τέκνων μου άσε,
για τους θεούς, ν' αγγίξω τα
κορμάκια.
- Μηδ.** Δε γίνεται. Χαμένα παν τα λόγια.
Το φτερωτό άρμα χάνεται.
- Ιασ.** ὦ Δία, τ' ακούς πως με αποδιώχνει
και τί τραβῶ απ' αυτή την παιδοφόνα
και σιχαμένη λιόντισσα; Μα όσο
μπορώ, θα τα θρηνώ και θα φωνάζω
στους θεούς και τους δαίμονες θα
βάλω μάρτυρες για να δουν
πως, αφού μου τα σκότωσες, δε
στέργεις
ν' αφήσεις με τα χέρια μου ν' αγγίξω
και θάψω τα κορμιά τους. Που μακάρι
να μην τάχα σπαρμένα εγώ ποτέ μου,

πρὸς σοῦ φθιμένους ἐπιδέσθαι.

παρὰ χαμένα να τα ἰδῶ ἀπὸ σένα!

Χο. πολλῶν ταμίας Ζεὺς ἐν
Ὀλύμπῳ,
πολλὰ δ' ἀέλπτως κραίνουσι
θεοί·
καὶ τὰ δοκηθέντ' οὐκ ἔτελέσθη,
τῶν δ' ἀδοκῆτων πόρον ἦρε
θεός.
τοιόνδ' ἀπέβη τόδε πρᾶγμα.

Χορ. Ἀπ' τον Ὀλυμπο ο Δίας μοιράζει
πολλά
Κι απ' τ' ανέλπιστα πλήθος οι θεοί
ξετελεοῦν
Ὅσα πρόσμενες λύση δε βρίσκουν,
Μα δίνει στ' αναπάντεχο ο θεός ένα
τέρμα. Ἐτσι τέλειωσε τούτ' η ιστορία.